

İLKÖĞRETİM
DÜŞÜNME EĞİTİMİ
ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABI

6-8

YAZARLAR

Dr. Mehmet Ali DOMBAYCI
Mehmet ÜLGER
Hamza GÜRBÜZ
Aylin ARİBOYUN

DEVLET KİTAPLARI
YEDİNCİ BASKI
....., 2014

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI.....: 4591
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ.....: 264

14.?.Y.0002.3775

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

ISBN 978-975-11-3142-3

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 26.09.2008 gün ve 7742 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 28.03.2014 gün ve 1310094 sayılı yazısı ile yedinci defa 7.102 adet basılmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerâhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

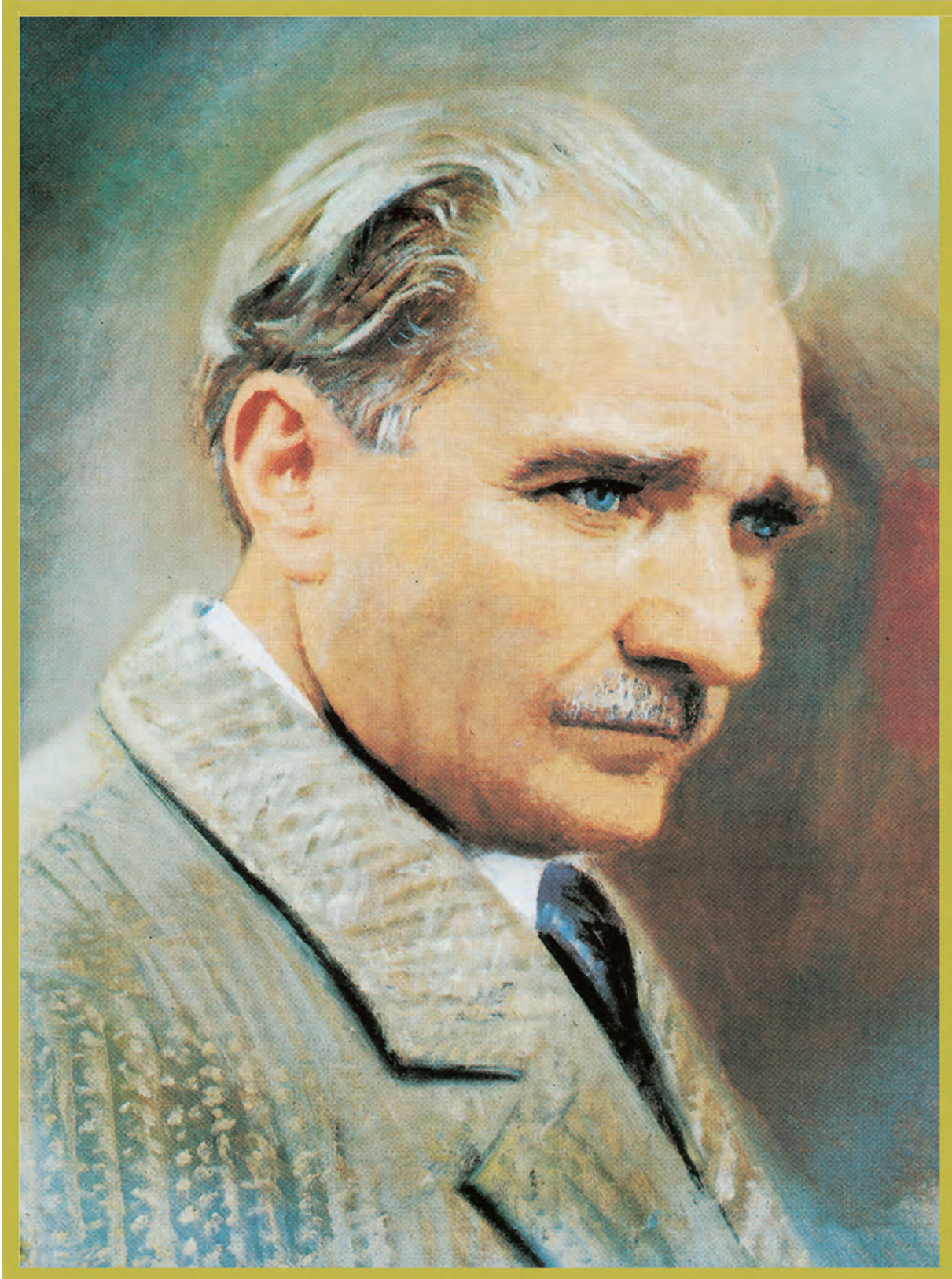
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namûsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

1) Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları	2
2) Neden Düşünme Eğitimi?	3
3) Programın Vizyonu	4
4) Programın Genel Amaçları	4
5) Programın Yapısı	5
5.1) Eleştirel Düşünme	7
5.2) Yaratıcı Düşünme	8
5.3) Özenli Düşünme	9
5.4) Programın Beceri, Kavram ve Değerleri.....	11
6) Uygulama Esasları.....	12
6.1) Öğrenme Ortamı	13
6.2) Öğretmenin Rolü	13
7) Düşünme Eğitimi Dersi Becerilerine İlişkin Açıklamalar.....	15
7.1) Alternatif Belirleme	15
7.2) Amaç-Araç Belirleme	15
7.3) Anlama-İfade.....	15
7.4) Bağlama Duyarlı Olma	15
7.5) Benzerlik-Farklılık Bulma	16
7.6) Bilgi Edinme	16
7.7) Bütün-Parça İlişkisi Kurma	16
7.8) Doğru-Yanlış Belirleme.....	16
7.9) Empati Kurma	17
7.10) Genelleme Yapma.....	17
7.11) Gerekçelendirme	17
7.12) Kavram Geliştirme.....	18
7.13) Neden-Etki-Sonuç İlişkisi Kurma.....	18
7.14) Ölçüt (kriter) Belirleme ve Kullanma	18
7.15) Önem ve Öncelik Belirleme.....	18
7.16) Planlama.....	19
7.17) Tahminde(öngörü) Bulunma.....	19
7.18) Soru-Cevap Belirleme	19
7.19) Problem Çözme	20
7.20) Sınıflama.....	20
7.21) Şartları Göz Önünde Bulundurma.....	21

7.22) Tutarlılık Arama	21
7.23) Varsayım Oluşturmak	21
7.24) Tümel ve Tikel İlişkisi Kurmak	22
8) Ölçme ve Değerlendirme	23
8.1) Performans Görevleri.....	24
8.2) Veri Toplamada Kullanılan Değerlendirme Araçları.....	24
8.2.1) Not Alma (Anekdotsal Kayıtlar).....	24
8.2.2) Gözlemlerin Kaydı İçin Kontrol Listeleri.....	25
8.2.3) Derecelendirme Ölçekleri	26
8.2.4) Dereceli Puanlama Anahtarları	26
8.3) Düşünme Eğitimi Dersinde Kullanılabilecek Ölçme Aracı Örnekleri	29
9) Kazanımlar	31
9.1) 6. Sınıf Kazanımları.....	32
9.2) 7. Sınıf Kazanımları.....	35
9.3) 8. Sınıf Kazanımları.....	38
10) Etkinlik Örnekleri	41
Düşünürken	42
Nasıl Anlatırım?	44
Ne Anlama Geliyor?.....	46
Nasıl Sorarım?	49
Nereden ve Nasıl Biliyorum?.....	52
Plüton Gezegen mi?.....	54
Benzer ve Farklı	56
Hangisi Daha Önemli?	58
Bir Profesörün Dersi	60
Beynin Senin Olmasaydı?	64
Öyleyse	66
Değişen Şartlar ve Eylemler.....	69
Amaç Araca, Araçta Amaca Muhtaçtır!	73
Problem mi?.....	77
Öyle mi? Şöyle mi?	79
Neyi Neden Yapıyorum?	83
Olaylar ve Çoklu Nedenleri	86
Emre Ne Yapacak?	89
Tahmin ve Faydaları	92

Okul Servisi Neden Gecikti?	98
Tutarlı mı?	100
Doğru ve Yanlış Nedir?	102
Atatürk, Akıl ve Bilim	106
Neden Böyle Düşündüm?	109
Mecaz Nedir?	111
Aynı mı, Farklı mı?	114
Sorular ve Cevaplar	120
Filin Tarifi	123
Elmalar, Havuçlar, Bezelyeler	125
Bütün, Bazı ve Doğruluk Değeri	127
Tümdengelimli Genellemeler	131
Eylemler ve Şartlar	134
Alternatif, İhtiyaç ve Seçenek İlişkisi	136
Güçlü Gerekçe – Zayıf Gerekçe	140
Olaylar, Çoklu Nedenler ve Sonuçlar	144
Olsaydın – Olmasaydın / Olsaydı – Olmasaydı	147
Doktorlar Sigarayı Bırakıyor	149
Sorumluluk Nedir?	152
Atatürk Yurttaşlarını Dinliyor	155
Düşünme ve Düşünce İlişkisi	158
Anlam Halkaları	162
Kasap ve Müşterisi	167
Hangisi Güvenilir?	169
Yalancı Çobanın Hikâyesi	172
Nasrettin Hoca Fıkraları	174
“Önce” Vatan Dediler	177
Bütün, Bazı, Doğru ve Yerinde	181
Su, Dutlar ve Fareler	184
Beceriksizler Sirki	186
Problemlere Çözüm Üretir	189
Öneri Geliştirmek	193
Karar Zamanı	196
Eylemler, Nedenler ve Etkileri	199
Kavga Bardağa İlham Olur mu?	202
Süreci Etkileyen Varsayımlar	204

Her Zaman mı Tutarlı?	207
Kural Nedir?	209
11) Kaynaklar	212
Yararlanılan Gazete ve Web Siteleri	217
Notlarım / Düşüncelerim	218
Düşünme Eğitimi (6 - 7 - 8. Sınıflar) Öğretme Klavuz	
Kitabı Geri Bildirim Formu	220

*Ben manevi miras olarak hiçbir nass-ı kat'i, hiçbir
dogma, hiçbir donmuş ve kalıplaşmış düstur
bırakmıyorum. Benim manevi mirasım ilim ve akıldır.*

Mustafa Kemal ATATÜRK

İLKÖĞRETİM DÜŞÜNME EĞİTİMİ DERSİ (6-8.SINIFLAR) ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABI

1) Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk millî eğitiminin genel amaçları:

Madde 2. Türk millî eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

1. Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasa'da ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasa'nın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan, yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranış ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.

2) Neden Düşünme Eğitimi?

Düşünme insanın doğuşu ile başlayan, sonraki süreçte doğrudan veya dolaylı olarak geliştirilebilen insana özgü niteliklerdir. İşte bu düşünebilme ayrıcalığından dolayı diğer canlılardan farklı olarak kendisi üzerine düşünmeye başlaması ile insan, var oluşunun anlamını ve nedenini fark edebilmiş ve bu yolda edindiği bilgiler ona kendi geleceğini belirleyebilme hak ve imkânını tanımıştır.

İnsanın, çoğu zaman yeterince önem vermeden, alışkanlık üzere yerine getirdiği düşünme faaliyeti, çeşitli şekillerde ortaya çıkar. Günümüzde en çok kabul gören tanımı ile düşünme; bir sonuca varmak amacıyla bilgileri, kavramları inceleme, karşılaştırma ve aralarında ilişkiler kurarak başka düşünceler üretmek işlemidir. Bu işlemlerin neticesinde ortaya çıkan zihinsel ürüne de “düşünce” denir.

1980’li yıllardan itibaren öğretmenler ve akademisyenler arasında düşünme becerilerinin eğitimi konusuna yoğun bir ilgi duyulmuş ve buna bağlı olarak da çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların farklı tür ve düzeylerde yer aldıkları görülmektedir. Çalışmalar okul öncesi düzeyine kadar inebilmektedir. Yirminci yüzyılın sonuna kadar bu durum problem çözme ve karar verme gibi temel becerilerin geliştirilmesinde yerini almış ve bu tür becerilerin bazılarının ilköğretim programlarına eklenebileceği fikri de kabul görmüştür. Düşünme becerileri çeşitlendikçe bunların öğretim programlarına eklenmesi güçleşmiştir. Çünkü belirli konu alanı bilgisi olan bu programların düşünme becerileriyle ilişkilendirilmesi ve tamamının bu programlarla gerçekleştirilebilmesi zorlaşmaktadır. Bu güçlükten dolayı, belirli bir konu alanı bilgisi olmayıp temele düşünme becerilerini alan bir program amacına daha fazla hizmet eder niteliktedir. Eğitimciler arasında, düşünme becerilerinin özel olarak hazırlanmış programlarla geliştirebileceği inancı da hâkimdir. Bu çalışmaların sadece öğrenciler üzerinde değil, okul yöneticileri ve personeli üzerinde de etkili olduğu görülmüştür.

İLKÖĞRETİM DÜŞÜNME EĞİTİMİ DERSİ (6-8.SINIFLAR) ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABI

Düşünme Eğitimi Öğretim Programı, öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirmekle kalmayıp yaşam koşulları içinde var oluşunun anlamını ve nedenini fark etmesine ve kendi geleceğini belirleyebilmesine imkân tanımaktadır. Öğrencilerimiz hızla değişen bu dünyada yalnız kendi kültür çevreleri ile değil, medya ve sanal evrenle, küreselleşen dünya ile çevrelenmiş bulunmaktadır. Yalnızca çocukların oyunlarında ve oyuncaklarında son elli yıl içindeki değişimleri izlemek bile bu mesafenin boyutu hakkında kolaylıkla bir fikir vermektedir.

Öğrencilerimiz çizgi filmlerin, elektronik oyuncakların, bilgisayar oyunlarının, televizyonun, kısaca görsel dünyanın çekiciliği tarafından kuşatılmıştır. Bu kuşatmayı sınırlamak, yasaklamak sorunu çözmeyp ilgiyi daha da artırabilir. Öğrencilere yaşadıkları dünyayı sorgulayan ve sağlıklı değerlendirmeler yapabilen bir zihinsel alışkanlık kazandırmak, onları çeşitli etkileri kendi başlarına değerlendirecek biçimde donatmak zorundayız. Bunun yolu ise düşünme eğitiminden geçmektedir.

3) Programın Vizyonu

Düşünme Eğitimi Öğretim Programı'nın vizyonu; düşünme sürecinde temel düşünme becerilerini kullanarak kişisel bir düşünme geleneği oluşturabilen, bu geleneği dil ve düşünme bağlantısı kurarak bir yaşam becerisine dönüştürebilen, farklı düşüncelere saygı duyan bireyler yetiştirmektir.

4) Programın Genel Amaçları

Düşünme Eğitimi Dersi Öğretim Programı'nı tamamlayan öğrencilerin;

1. Düşünme eylemi üzerine düşünmeleri,
2. Kendi düşünme yollarının farkına varmaları,
3. Düşünmenin geliştirilebilen bir beceri olduğunun farkına varmaları,

4. Farklı düşüncelere saygı duymaları,
5. Düşünürken millî, manevi ve evrensel değerleri gözetmeleri,
6. Kuşku, güven, ısrar, merak, dikkat ve sabrı düşünme sürecinde bir değer olarak kabullenmeleri,
7. Ne bildiğinin ve ne bilmek istediğinin farkında olmaları,
8. Düşüncelerini aktarırken dili doğru ve özenli bir biçimde kullanmaları,
9. Kendini, dünyayı ve bilgiyi sorgulayarak sağlıklı değerlendirmeler yapmaları,
10. Tartışma kültürlerini geliştirmeleri amaçlanmaktadır.

5) Programın Yapısı

Düşünme eylemi; düşünen insan, düşünülen dünya ve düşünme içeriği olan bilgi üçlemesinde gerçekleşir. Bu açıdan bakıldığında program, düşünme eylemini insan, dünya ve bilginin birbiriyle ilişkileri bağlamında ele almaktadır.

Bu öğelerden aktif olanı insandır. Dünya ise düşünülen her şeyin var olduğu alandır. Üzerine düşündüğümüz her olay, olgu, nesne ve diğer insanlar dünyanın içerisinde. Bilgi ise insan ve dünya arasındaki ilişkinin bir ürünüdür. İnsanın dünya ile olan ilişkisi bilgisine bağlıdır. Programdaki insan ögesi, becerilerini geliştirmeyi amaçladığımız kişidir.

İnsan, dünya ve bilgi bir konu alanı bilgisi değil, düşünmenin gerçekleştiği bir ilişkiler öbeğidir. Program ile öğrenciye kazandırılacak becerilerin her bir sonucu bir **bilgi** olarak değerlendirilebilir. Becerilerin işe koşulduğu içerikler ise **dünyanın** ortaya koyduğu özne, nesne, olay, olgu, boyut ve koşullardır. Bunların arasında bağlantıyı kavramlarla kuran ise **insanın** kendisidir.

İLKÖĞRETİM DÜŞÜNME EĞİTİMİ DERSİ (6-8.SINIFLAR) ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABI

Bu üçlü yapıda insan, dünya ve bilgiyi; dünya, insan ve bilgiyi; bilgi de insan ve dünyayı etkileyerek değiştirir. İnsan, dünya ve bilgi arasındaki en güçlü bağ “bilme” eylemi ile kurulur. “Bilmek” herhangi bir yapıyı **kavramsal** alan ile ilişkilendirmektir. İnsanın dünya ile olan ilişkisi bilmek, anlamak, kavramak içindir ve insan dünya ile ilişkisini birtakım düşünme **becerileri** ile kurar. Bu beceriler seçme, karar verme, alternatif oluşturma, amaç-araç belirleme, benzerlik-farklılık belirleme, ölçüt belirleme, gerekçelendirme, varsayım oluşturma, soru-cevap formüle etme, şartları göz önünde bulundurma vb.dir. İnsan sosyal, psikolojik bir varlık olduğundan, düşünme eylemini ve davranışlarını çoklu neden-sonuç ilişkisi içinde değerlendirmek gerekmektedir. İnsan dünya ile bağını yargılama, değerlendirme ve karar verme yetisi ile kurar. Kültürel, tarihsel ve toplumsal bir varlık olan insanın dünya ile bağının kurulmasında en önemli unsur **değerlerdir**.

Programda somut olarak yer alan değer, beceri ve kavramların işe koşulması Sokrat'ın “Kendini bil!” arayışına bir adımdır. Bu arayış eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve özenli düşünme becerileri ile temellendirilmiştir. Bu üç beceri eş zamanlı ve birbirini tamamlayarak gerçekleşmektedir.

5.1) Eleştirel Düşünme

Programda eleştirel düşünme; yargıda bulunmayı, ölçüt belirleme ve kullanmayı, kendi kendini düzeltme ve bağlama duyarlılığı / içeriğe duyarlılığı içermektedir.

Sorgulamanın her sonucu bir karar, bir yargılamadır. Yargıda bulunma, karar verme eleştirel düşünmenin temel özelliğidir. Tutarlı bir şekilde yargılamalarda bulunulduğu sürece akılcıca davranıldığı ve düşünüldüğü söylenebilir. Eleştirel düşünme sadece bir yöntem ve süreç değil, aynı zamanda bir sonuç çıkarma çabasıdır.

Eleştirel düşünmenin yabancı literatürdeki ifadesi olan “critical thinking”, ölçüt (criteria) ile ilişkilidir. Bu anlamda karar verme, yargıda bulunma ile ölçüt arasında önemli ve anlamlı bir ilişkinin bulunduğu fark edilmesi gerekir. Ölçüt ile ilgili iki temel durum bulunmaktadır; ölçüt oluşturmak ve ölçüt kullanmak. Ölçüt oluşturmak ve kullanmak; savunabilirliği, temellendirmeyi ve inandırıcılığı artırır. Ölçütlerin diğer işlevleri de karşılaştırmalara, sınıflamalara, benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesine, önem ve öncelik sırasının belirlenmesine temel oluşturmasıdır.

Düşünme şeklimiz günlük hayatımızda genellikle eleştirel değildir. Bundan dolayı düşüncelerimiz ortamdan ortama, cemiyetten cemiyete, konuya duyulan ilgiye hatta doğruluk, geçerlilik ve imkânlara göre hatalı olabilir. Eleştirel düşünme kendi düşünmemiz üzerine de düşünmemizi sağlar. Sorgulamanın en karakteristik özelliklerinden biri de kişinin kendi hatalarını yine kendi belirlediği yöntemlerle düzeltmesidir. Bu süreçte sınıf ortamının bir soruşturma topluluğu hâline getirilmesi önemli bir avantajdır. Sınıftaki öğrencilerin her biri, diğerlerinin düşünme yollarını görür ve hatalarını düzeltir. Sonuç olarak her bir öğrenci bütünü içselleştirmekte, kendi düşünme hatalarını bulmakta ve düzeltmektedir.

İLKÖĞRETİM DÜŞÜNME EĞİTİMİ DERSİ (6-8.SINIFLAR) ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABI

Eleştirel düşünme aynı zamanda bağlama duyarlılık göstermektir. Düşünme sürecinde, düşünme içeriği son derece önemlidir. Bizler kimi zaman ifadelerin doğruluğunu veya yanlışlığını, söyleyenin karakterine bağlı olarak değerlendirilmesi gereken veya gerekmeyen durumları birbirine karıştırırız. Bazen söyleyen bazen de söylenen önemlidir. Dolayısıyla bağlama duyarlılık son derece önemlidir.

5.2) Yaratıcı Düşünme

Sorgulama merakla başlar. Merak yaratıcı düşünme için vazgeçilmez bir durumdur; çünkü sorgulamayı tetikler. Merakın yanında şaşkınlık ve hayret de yaratıcı düşünmenin önemli birer durumudur. İnsanlar genellikle dış dünyaya karşı merak, şaşkınlık ve hayret içindedirler. Bu durum dış dünyadan insan doğasına kaydıkça yaratıcı düşünme gelişir; çünkü dış dünya ile insan doğası arasındaki bağlantı düşünme ile kurulur. İcat ve keşifler bunun en somut örnekleridir.

Program, düşünmenin dar ve belli sınırlar içinde gerçekleşmesinden ziyade genişlemesini temele almaktadır. Bu nedenle yaratıcı düşünme becerileri ve değerleri yardımıyla düşünme, durağanlıktan ve sabitlikten kurtularak dinamik ve evrimsel bir hâl alacaktır. Bu açıdan bakıldığında genellemeler; genişleme ve büyümelerdir. Düşünmenin genişlemesinden kasıt verilenin ötesine geçmektir. Bu geçiş, varsayımlar sayesinde çok daha kolay gerçekleştirilir. Program, varsayımlı düşünmeyi ve genellemelere ulaşmayı yaratıcı düşünme bakımından da ele almaktadır.

Program, yaratıcılığı sadece düşünme boyutunda değil, ifade boyutunda da ele almaktadır. Bu durum aynı zamanda anlatıma zenginlik katmaktadır. İfadenin ve anlamın genişlemesi, zenginleşmesi mecazlı ve tasvirli anlatımlarla sağlanabilir.

Kimi zaman akıl ve mantık dışı gibi görünen durumlar orijinalliğin belirtileri olarak değerlendirilebilir. Aslında bu durum olumsuz gibi görünse de açık bir şekilde örnekleri olmadan düşünmenin dışı vurumudur. Bunların ortaya çıkmasında serbestlik ve bağımsızlık önemli bir değerdir. Böyle düşünen öğrencilerin paniğe kapılmadıkları, soru sormaya eğilimli oldukları görülür.

Yaratıcı düşünmede bütüncüllük bir diğer önemli durumdur. Bütüncüllük, yaratıcı düşünmede genişlemeyi sağlar. Bu yüzden bütün, çoğunlukla onu meydana getiren parçaların birleşimidir ve tek tek parçaların özelliklerinin birleşiminden farklı bir yapıdır.

5.3) Özenli Düşünme

İnsan için her durumun bir önemi ve değeri vardır. Bu önem ve değer, düşünme eyleminde kendisini gösterir. İnsanın değer verdiği durumlara özen göstermesi beklenir. Çoğu zaman bir şeye gösterdiğimiz ilginin düzeyi onun bizim için önemi ile ilişkilidir. Özenli düşünme, bu açıdan bakıldığında çift taraflı bir anlam içerir. Bir taraftan düşünülen konuya ilgi gösterilmesi, diğer taraftan düşünme ve ifade etme yolu üzerine dikkat edilerek en azından orta düzeyde bir kaygı duyulması anlamına gelir.

Özenli düşünme; amaç-aracı belirlemede, neden-sonuç ilişkilerinde, seçeneklerin değerlendirilmesinde, önem ve öncelik sıralaması ile bütün bunların ve diğer becerilerin ifade edilmesinde hayata geçen bir düşünme şeklidir.

Özenli düşünme, öğrencilerin takdir etme (değer biçme) ve değerlendirme yeteneğini de geliştirmektedir. Örneğin; bizim için bir hediye değerli kılan, onu verenin bizim hakkımızda hissettiği duygudur.

Özenli düşünme, mantık ve duyguları gerekli durumlarda birbirinden ayırt etmemizi sağlar. Bu durum özellikle düşüncelerimizin kendimize veya topluma etkisi bakımından önemlidir. Duygularımızı dengelemeyi öğrendiğimiz ölçüde sosyal davranışlarımızı dengeleyebiliriz.

Özenli düşünme, düşüncelerimizin ifadesinde etkin olmayı içerir. Burada etkinlik, düşünme eylemi ile aynı anda gerçekleşen hareketler için kullanılmaktadır. Kelimelerin olduğu gibi hareketlerin de dili vardır. Hareketlerimizin anlamı, onların oluşturacağı sonuçlar ile değerlendirilebileceği gibi onların durum ile olan ilişkisinden de çıkarılabilir. Bu anlamda özenli düşünme birtakım şartları göz önünde bulundurmayı gerektirir.

İLKÖĞRETİM DÜŞÜNME EĞİTİMİ DERSİ (6-8.SINIFLAR) ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABI

Özenli düşünme aynı zamanda öğrencilerin birtakım kuralları dikkate alarak düşünmelerini de geliştirir. Kurallara özen gösterme programın günlük hayatla ilişkisini kurmaktadır. Kurallar sadece yasalardan ibaret olmayıp aynı zamanda gelenek, görenek, örf ve adetleri de içermektedir.

Özenli düşünme, eylemlerin etkileri ve sebepleri bakımından ele alındığında empati kurmayı da içerir. Kişinin kendisini başka birisinin yerine koyarak onun gözü ve duyguları ile olayları değerlendirmesi, tam anlamıyla imkansız olsa bile bunu denemek bile fayda sağlayacaktır. Empati becerisi hatırlama, mantık, his ve sezginin etkileşimini içermektedir. Empati kurma karşımızdaki kişinin görüşünü olduğu gibi kabul etmek değildir, çünkü kişi, duruma ilişkin karar verme ve yargıda bulunma imkânına sahiptir. Empati öğretilebilir bir beceridir, ancak empati öğretiminde uygulamalı bir öğretim tekniği kullanılmalıdır. Empati becerisinin öğretiminde rol oynama, drama gibi öğretim metotları kullanılabilir.

5.4) Programın Beceri, Kavram ve Değerleri

Programda insan, dünya, bilgi bağlamında ele alınan, düşünme eyleminin geliştirilmesini sağlayacak kazanımların içerdiği beceri, kavram ve değerler aşağıda verilmiştir.

BECERİ	KAVRAM	DEĞER
Alternatif belirleme	Amaç	
Amaç araç belirleme	Analoji	
Anlama ve ifade etme	Araç	
Bağlama duyarlı olma	Bağlam	
Benzerlik ve farklılık belirleme	Benzer	
Bilgi edinme	Bütün	
Bütün parça ilişkisi kurma	Değişme	
Doğru yanlışı belirleme	Doğru	Dikkatli olma
Empati kurma	Etki	Kuşku duyma
Genelleme yapma	Farklı	Meraklı olma
Gerekçelendirme	Gelişme	Özen gösterme
Kavram geliştirme	Gerekçe	Özgünlük
Neden-etki-sonuç ilişkisi kurma	Neden	Öz güven
Ölçüt (kriter) belirleme ve kullanma	Ölçüt	Sabırlılık
Önem ve öncelik belirleme	Öncelik	Saygılı olma
Planlama	Önem	Sorumluluk
Problem çözme	Parça	Tarafsızlık
Sınıflama	Seçenek	Tutarlılık
Soru - cevap belirleme	Sonuç	
Şartları göz önünde bulundurma	Şart	
Tahminde bulunma	Tekil	
Tutarlılık arama	Tikel	
Tümel ve tikel ilişkisi kurma	Tutarlılık	
Varsayım oluşturma	Tümdengelim	
	Tümel	
	Tümevarım	
	Yanlış	

İLKÖĞRETİM DÜŞÜNME EĞİTİMİ DERSİ (6-8.SINIFLAR) ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABI

6) Uygulama Esasları

Programda yer alan düşünme becerisine yönelik, kavram ve değerlerin kazandırılabilmesi için sınıf ortamının “sorgulama topluluğu”na dönüştürülmesi gerekir. Böyle bir ortamda öğretmen bir orkestra şefi ya da bir spor takımının çalıştırıcısı gibi sınıfa rehberlik etmeli, gerekli ve yeteri kadar müdahalede bulunmalıdır. Programda belirtilen beyin fırtınası, altı şapkalı düşünme, tartışma, örnek olay incelemesi vb. yöntem ve tekniklerin yanında özellikle sınıfın sorgulama topluluğuna dönüştürülmesi dersin amacına hizmet edecektir. Bu bağlamda öğretmen, Sokratik sorgulama ve soru cevap yöntemlerini ağırlıklı olarak kullanmalıdır.

Öğrenme - öğretme sürecinde kullanılacak etkinliklerden bazıları örnek olarak verilmiştir. Öğretmenler bu etkinlikleri bire bir uygulayabilecekleri gibi kendi olanaklarını göz önünde bulundurarak değiştirip geliştirebilirler. Programda herhangi bir konu alanı bilgisi yer almadığından öğrencileri kazanımlara ulaştıracak etkinliklerin hazırlanmasında onların ilgi, ihtiyaç, beklenti, gelişim özellikleri ve hazır bulunuşluk düzeyleri dikkate alınmalı, içerik seçiminde yasal mevzuat da göz önünde bulundurulmalıdır.

Programda yer alan kazanımların sırası aynı zamanda uygulama sırasındır. Uygulama sırasında öğrencinin etkin, karşıt fikirlere saygılı ve hoşgörülü olduğu, bağımsız düşünüp düşündüklerini uygun bir üslupla ifade edebildiği öğrenci merkezli yaklaşım esas alınmalıdır.

Etkinliklerin hazırlanmasında ve uygulanmasında fıkra, hikâye, gazete, fabl, karikatür, fotoğraf, film, günlük yaşam deneyimleri vb. araç olarak kullanılabilir.

Kullanılan ölçme ve değerlendirme yöntemleri ile öğrencinin sadece öğrenme sürecine değil, öğrenimin değerlendirilmesi sürecine de etkin olarak katılımı amaçlanmıştır. Bu bağlamda alternatif ölçme değerlendirme yöntemlerinin kullanılması uygun görülmüştür.

6.1) Öğrenme Ortamı

Düşünme Eğitimi Dersi Öğretim Programı'nda bulunan kavram, beceri ve değerleri öğrencilere kazandırabilmek için sınıf ortamının bir sorgulama topluluğu haline getirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle öğrenme-öğretme ortamının öğrencilerce;

- Kesintisiz sorgulamanın gerçekleştiği,
 - Bir diğerinin saygıyla dinlendiği,
 - Yeni düşünme biçim ve yollarına açık olduğu,
 - Kendi düşüncelerini oluştururken diğerlerinin düşüncelerinin de dikkate alındığı,
 - Varsayımların belirlenmesinde ve sonuca ulaşmada her öğrencinin imkân, bilgi ve yetenekleri doğrultusunda birbirini desteklediği ve birbirine yardımcı olduğu,
 - Kendisinin ve diğer kişilerin ifadelerinin anlamlandırıldığı,
 - Grupla hareket ederken kişisel bağımsızlığın göz ardı edilmediği,
 - Süreçte tarafsızlığın yitirilmediği, samimi ve içten ilişkilerin kurulduğu
- bir ortama dönüştürüldüğünde “sorgulama topluluğu”nun varlığından söz edebiliriz.

6.2) Öğretmenin Rolü

Düşünme Eğitimi Dersi Öğretim Programı'nın başarı ile uygulanabilmesi için temele aldığı anlayışın ve öngörülen kazanımların, uygulayıcı öğretmenler tarafından anlaşılması ve sınıf ortamında gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla öğretmen;

1. Etkinliklerdeki tartışma sürecinde konunun dağılmasına izin vermemeli,
2. Önemli ve göreceli konular üzerinde çok uzun tartışmalar yaptırmaktan kaçınmalı,

**İLKÖĞRETİM DÜŞÜNME EĞİTİMİ DERSİ (6-8.SINIFLAR)
ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABI**

3. Öğrencileri, başka düşünceleri de değerlendirerek kendi düşüncelerini oluşturmaya teşvik etmeli,
4. Öğrencilerin ifadelerindeki örtük anlamları fark etmelerini sağlamalı,
5. Öğrencilerin kendi varsayımlarını fark etmelerini sağlamalı,
6. Öğrencileri kendi düşünceleri ile bulduğu sonuçları karşılaştırmaya teşvik etmeli,
7. Bütün yorumların doğrudan kendisine yönlendirilmesine izin vermemeli,
8. Öğrencilerin arkadaşlarıyla konuşma cesaretini kırmamalı,
9. Öğrencilerin dediklerini dinleyerek onların da birbirlerini dinlemelerini sağlamalı,
10. Öğrencilerin söylediklerinin ne düşündürdüğünü açıklamalı,
11. Her zaman doğrudan sınıf tartışması yapılması gerektiğini düşünmemeli,
12. Sonuca ulaşana kadar öğrencilerin tartışmalarında ısrarcı olmamalı,
13. Kendi görüşlerinde ısrar etmemeli,
14. Bir kişi ya da grubun tartışmayı tekeline almasına izin vermemeli,
15. Sınıfta diyalog oluşturma adına etkinlikleri ev ödevi olarak vermemeli,
16. Öğrencilerin etkinlikte gördükleri ve anlamını araştırmayı istedikleri konularla ilgili olarak onlarla birlikte sabırsız davranmamalı,
17. Tartışmayı kendi fikirlerinin en fazla kabul edilebilir fikirler olduğunu göstermek için kullanmaktan kaçınmalı,
18. Öğrencileri göreceli konularda oylama ile karar verebileceklerini düşünmeye teşvik etmemeli,
19. Tartışma amaçlı sorulan sorulara “evet” veya “hayır” gibi kısa cevaplar verilmesi yerine yorum yapılmasını sağlamalı,
20. Soruların bir kişi ya da gruba yönelmemesine dikkat etmeli,
21. Öğrencilerin cevaplarını “doğru” veya “yanlış” olarak yargılamaktan kaçınmalıdır.

7) DÜŞÜNME EĞİTİMİ DERSİ BECERİLERİNE İLİŞKİN AÇIKLAMALAR

7.1) Alternatif Belirleme: Düşünme sürecinde tek veya iki seçenekle sınırlı kalmayarak seçilebilecek başkaca yol, yöntem ve bakış açılarının, çok yönlü düşünmenin, farklı boyutlarda olasılıkların da dikkate alınması sonucunda bağlama duyarlı olarak, neden-etki-sonuç ilişkisi kurarak, önem ve öncelik belirleyerek ve şartları göz önünde bulundurarak yol ve yöntemler arasından uygun olanı seçme ve oluşturma becerisidir.

7.2) Amaç-Araç Belirleme: İnsan eylemleri ya bir şeye ulaşmada araçtır ya da kendi içinde değer taşır. Amaçlar daima araçsal eylemleri ifade eder. Amaç- araç belirlerken bağlama duyarlı olma, bütün parça ilişkisi kurma, doğruyu yanlış belirleme, empati kurma, gerekçelendirme, neden-etki-sonuç ilişkisi kurma, ölçüt belirleme ve kullanma, önem ve öncelik belirleme, şartları göz önünde bulundurma ve tahminde bulunma becerilerinin işe koşulması beklenmektedir.

7.3) Anlama-İfade Etme: Dil, bireyler arasında en temel anlaşma aracıdır. Dilin önemli ögesi olan anlama ve anlatım, düşünmenin var olduğunu gösterir. Düşünmenin aracı dildir ve düşünme, dile dayanan bir etkinliktir. Bu nedenle insanı insan yapan düşünme özelliği kadar başkalarının düşüncelerini anlama ve kendi düşüncelerini çeşitli şekillerde ifade etme de önemlidir.

Anlama, algıladıklarımızı anlamlandırma ve kavrama işidir. Bize aktarılmak istenen bilgi, duygu ve düşüncelerin, kendi akışı içinde bütün boyutlarıyla kavranılmasıdır.

Düşündüklerini ifade eden birey açıklar, belirtir, inandırır, nakleder, doğru telaffuz eder, vurgu ve tonlamalarda bulunur, doğru kelimeler seçer, düşündüklerini anlatmada vücut dilini, yazı dilini ve sözlü anlatım dilini birlikte ve etkili kullanır, nükteli anlatımlarda bulunabilir, anlatımda teknoloji ve görsel materyallerden yararlanır.

7.4) Bağlama Duyarlı Olma: Kişinin düşünme, ifade etme ile iş ve eylemlerinde söz konusu olan şeyi çevreleyen, ondan önce veya sonra gelen, onu etkileyen, anlam ve değerini belirleyen olay, durum, ilişkiler örgüsüne bağlı kalmasıdır. Bu anlamıyla bağlama duyarlı olma, diğer tüm becerilere eşlik eden bir beceridir.

İLKÖĞRETİM DÜŞÜNME EĞİTİMİ DERSİ (6-8.SINIFLAR) ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABI

7.5) Benzerlik-Farklılık Bulma: İki veya daha fazla şeyi belirlenen/belirlenmiş bir ölçüte göre aynı ve farklı olarak nitelendirme işidir. Bir ölçüte göre benzer olarak nitelenen iki şey başka bir ölçüte göre farklı olarak nitelenebilir. Benzerlik ve farklılık bulma becerisi temel olarak ölçüt (kriter) belirleme ve kullanma becerisini işe koşmayı gerektirir. Yine bu beceriden hareketle sınıflama yapma becerisine ulaşılabilir.

7.6) Bilgi Edinme: Birey için doğru, geçerli ve güvenilir bilgiye ulaşmanın yolu uygun bilgi edinme yollarını kullanmakla ilgilidir. Bilgi edinmenin iki önemli kaynağı vardır.

Duyusal kaynaklar: Birey duyma, tatma, koklama, görme ve dokunma duyuları yolu ile bilgilenebilir.

Zihinsel kaynaklar: Genel olarak düşünme yolu ile edinilen bilgileri kapsar. Temel olarak üç tür akıl yürütme yolu kullanılır. Tümevarım, tümdengelim ve analogi.

Bilgi edinme becerisinde mevcut bilgi ya da bilgi kaynaklarını eleştirerek olabildiğince doğru bilgiye ulaşmak esastır.

7.7) Bütün-Parça İlişkisi Kurma: Bütün kendisini oluşturan parçaların toplamıdır. Ancak bütün parçalardan farklı bir yapı ve özellikte olabileceği gibi aynı yapı ve özellikte de olabilir. Bir bütünün parçası olan şey aynı zamanda başka bir bütünün daha parçası olabileceği gibi kendisi de bir bütün olabilir.

Bütün-parça ilişkisi kurma becerisi, şeyler arasında yukarıda tanımlanan ilişkileri görme, kurma, anlamlandırma ve değerlendirme işidir.

7.8) Doğru-Yanlış Belirleme: Mantık doğru düşünme disiplini. Önermelerle uğraşır. Her önerme bir yargı bildirir. Bir yargı ya doğru ya da yanlıştır. Buna önermenin doğruluk değeri denir. İki değerli mantığın temeli budur. Bir önerme biraz doğru biraz yanlış olamaz. Bir önermenin doğruluğu ya da yanlışlığı gerçeğe uygunluğu ile ilgili olup olmama durumuna bağlıdır. İnanç, beklenti, emir, beğeni vb. ifadeler önerme olmadığından doğruluk değerlerinin genel geçerliği yoktur. Ayrıca doğru ve yanlış kavramlarının bir toplumda yaşayan kişilere, yere, zamana ve bölgelere göre de farklı yorumlanabileceği dikkate alınmalıdır.

7.9) Empati Kurma: Bir kişinin kendisini bir diğerrinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecine “empati” adı verilir. Empati becerisi iletişimde hem empati kurana hem de empati kurulana katkı sağlar. İnsanlar kendileri ile empati kurulduğunda anlaşıldıklarını ve kendilerine önem verildiğini hissederler. Empati kurulan kişi de kendisini anlamaya çalışan kişiye karşı olumlu duygular geliştirmektedir. Bu sayede her iki taraf için de olumlu bir iletişim kurulmaktadır. Empati becerisini kullanma, sınıf ortamında ve bir yöntem olarak tartışma süreçlerinde etkili iletişim kurmak için gereklidir.

7.10) Genelleme Yapma: Zihnimiz, öğrenmelerimizin farklı zaman ve ortamlara uyarlanması için genellemeye dönük akıl yürütme işlemlerinde anoloji (benzetme), tümevarım ve tümdengelim kullanılır. Anoloji; iki nesne veya olayın ortak bir veya birkaç niteliği barındırması durumunda, söz konusu nesne veya olaylar arasındaki benzerliklerin sınıflandırılmasıyla sadece birinde gözlemlenen niteliğin diğerrinde de var olabileceğini önermektir. Tümdengelim; belirli bir konuda insan davranışı ya da olguların açıklanabilmesi amacıyla oluşturulmuş bir kuramla başlayan, kuramın doğrulanması amacıyla hipotezler oluşturulması, bu hipotezlerin toplanan veriler yardımıyla test edilerek doğrulanması ya da reddedilmesi süreciyle kuramı kabul ya da reddeden bir yaklaşımdır. Tümevarımda ise önceden belirlenmiş bir kuram ya da hipotez yoktur. Toplanan tanımlayıcı ve ayrıntılı verilerden yola çıkarak probleme ilişkin temaları ortaya çıkarma, toplanan verileri anlamlı bir yapıya kavuşturma, kısaca kuram oluşturma çabası vardır. Genelleme yapma becerisi özellikle, benzerlik-faklılık belirleme, bütün-parça ilişkisi kurma, gerekçelendirme, sınıflama, tahminde bulunma gibi becerilerle ilgilidir.

7.11) Gerekçelendirme: Gerekçelendirme becerisi, eylemlerimizi gerçekleştirirken gerektirici sebepleri açıklamayı ve bu sebepleri makullük açısından değerlendirmeyi ifade eder. Bir duruma ilişkin olarak karar verirken ya da bir eylemi gerçekleştirirken gerekçelerin güçlü ve uygun olarak tespit edilmesi onun hem kendimizce hem de bizim dışımızdakilerce makul, kabul edilebilir dolayısıyla da savunulabilir olmasını sağlayacaktır. Uygun ve güçlü bir gerekçe aynı zamanda dogmatik olmamalı, akla, bilime ve mantığa uygun olmalıdır. Gerekçelendirme özellikle planlama, ölçüt belirleme, neden- etki- sonuç ilişkisi kurma, önem ve öncelik belirleme, bağlama duyarlı olma, doğru ve yanlışlı belirleme, tahminde bulunma, varsayım oluşturma, tutarlılık arama, şartları göz önünde bulundurma gibi becerilerle ilişkilidir.

İLKÖĞRETİM DÜŞÜNME EĞİTİMİ DERSİ (6-8.SINIFLAR) ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABI

7.12) Kavram Geliştirme: Kavram bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımıdır. Kavramların dile yansımaları sözcüklerdir. Kavramları doğru tanımlayabilme bireylerin olay, olgu ve genellemelere ilişkin bilgilerini doğru ve tutarlı sunabilmeleri, savunabilmeleri ya da değerlendirebilmeleri için hayati bir öneme sahiptir. Kavram yanlışları pek çok sıkıntıyı da beraberinde getirmektedir. Programın belirli kavramları ele alan kazanımlarının işlenişinde kavramların anlamları, boyutları, ilgili olduğu diğer kavramlar, kavramlar ve duyguların ilişkisi, aynı kavramı diğer bireylerin nasıl yapılandığı gibi içerikler sorgulanmalıdır. Her etkinlik sürecinde kavramların doğru ve yerinde kullanılıp kullanılmadığı denetlenerek düzeltme yapılmalıdır.

7.13) Neden-Etki-Sonuç İlişkisi Kurma: Çoğu olay birden çok nedene bağlı olarak ortaya çıkmakta ve birden çok şey üzerinde etkili olmaktadır. Olayları çoklu neden sonuç ilişkisi ile değerlendirmek özellikle yaratıcı ve eleştirel düşünme becerisinin gelişimi açısından önemlidir. Bu beceriyi kazanan bireyler olayları daha geniş bir perspektiften görerek daha yaratıcı ve eleştirel çözümler ortaya koyabileceklerdir. Bu beceri özellikle, alternatif belirleme, bağlama duyarlı olma, bütün-parça ilişkisi kurma, doğruyu yanlışını belirleme, gerekçelendirme gibi becerilerle ilgilidir.

7.14) Ölçüt (kriter) Belirleme ve Kullanma: Bir yargıya varmak ya da bir şeye değer yüklemek için ihtiyaç duyulan en önemli şey kriterdir. Özellikle görelî durumlarda kriter oluşturarak değerlendirme yapmak zordur ama önemlidir. Kendimiz için belirlediğimiz ölçütlerle, kendimiz dışındakilerin de olduğu durumlara ilişkin olarak belirlenen ölçütler birbirinden farklıdır. Böyle bir durumda ölçütlerin ilgili olduğu grubu kapsayıcı nitelikte olması gerekir. Yine sınıflama ya da gruplama yaparken de ölçüte ihtiyacımız vardır. Ölçüt belirleme özellikle, sınıflama, alternatif belirleme, bütün-parça ilişkisi kurma, doğruyu yanlışını belirleme, gerekçelendirme, genelleme yapma, şartları göz önünde bulundurma, varsayım oluşturma, planlama gibi becerilerle ilgilidir.

7.15) Önem ve Öncelik Belirleme: Önem, bir şeyin nitelik veya nicelik bakımından değerli olma durumudur. Öncelik ise bir şeyin diğerinden zamansal bakımdan daha önce olması durumudur. Bazı durumlarda önemli olan şeyler aynı zamanda önceliklidir. Aynı şey tersi için de söylenebilir. Önem ve öncelik belirleme özellikle planlama, amaç-araç belirleme, bağlama duyarlı olma, gerekçelendirme, problem çözme gibi becerilerle ilgilidir.

7.16) Planlama: Planlama, belirli hedeflere ulaşmak için çalışmalarınızı sistematik bir biçimde organize etme ve yürütmedir. Çoğu zaman planlama işini bizim adımıza diğerleri yapar. Bu durum da bizi birilerinin sürekli olarak bizim adımıza plan yapmasını bekleme alışkanlığına götürmektedir. Çoğu zaman kendi planlarımızı ve planlarımızın gereklerini yapma konusunda oldukça isteksiz davranırız. Birilerinin bizi ikaz etmesini bekleriz. Planlama yaparken eldeki verileri ve şartları iyi değerlendirmek gerekir. Planlama becerisi özellikle alternatif belirleme, amaç araç belirleme, bağlama duyarlı olma, gerekçeleştirme, neden etki sonuç ilişkisi kurma, önem ve öncelik belirleme, problem çözme, şartları göz önünde bulundurma, varsayım oluşturma gibi becerilerle ilgilidir.

7.17) Tahminde(öngörü) Bulunma: Tahminde bulunma, herhangi bir nesne, olay ya da olguyla ilgili bilinenlerden yola çıkarak bilinmeyenleri bulmaya çalışmaktır. Bilimsel çalışmalarda, doğadaki ve toplumdaki gelişmeleri önceden görüp önlemler almak, olasılıklara göre denetim sağlamak, değiştirmek ve ilerlemek tahminde bulunmanın temel amaçlarından. Tahminde bulunma, geleceği bilmek değil, geleceği anlamayı kolaylaştırmaktır.

Tahminde bulunma; anlama ve ifade etme, alternatif belirleme, bilgi edinme, doğruyanlışı belirleme, genelleme yapma, neden-etki-sonuç ilişkisi kurma, amaç-arac belirleme, planlama, problem çözme, sınıflama, soru-cevap belirleme, şartları göz önünde bulundurma gibi çeşitli alanlarla ilgilidir.

7.18) Soru-Cevap Belirleme: “Hayat bir dizi soru sorma ve cevaplama işidir.” öyle değil mi? Soru, yaşamımızda karşımızdaki insanın düşüncelerini anlamak için bir yol olmakla birlikte karşımızdakinin düşüncelerini yönlendirmede de sık sık başvurulmuş bir araçtır. Doğru zamanlanmış ve ifade edilmiş sorular öğreneni cesaretlendirir, öğrenmek istediği sonuca ulaştırarak onlardaki yaratıcı düşünme becerisini de geliştirir. Soru sorma; bilgi edinmeyi, kendimizi, çevremizi, kısacası tüm evreni anlama ve kavramamıza yardımcı olur. Soru sorma, ilgili olduğu alana, kullanılan yöntem, soruyu sorana ve cevaplayana göre farklılık gösterir. Bir sorunun birden çok cevabı olabileceği gibi sorular somut (olgusal) ve soyut(metafizik) alanlara göre de hem soru yapısı hem de cevabının niteliği bakımından değişir.

İLKÖĞRETİM DÜŞÜNME EĞİTİMİ DERSİ (6-8.SINIFLAR) ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABI

Soru ve cevap belirleme; anlama ve ifade etme, bağlama duyarlı olma, bilgi edinme, bütün-parça ilişkisi kurma, doğruyu-yanlışını belirleme, kavram geliştirme, gerekçelendirme, neden-etki-sonuç ilişkisi kurma, ölçüt belirleme ve kullanma, önem ve öncelik belirleme, planlama, problem çözme, sınıflama, şartları göz önünde bulundurma, tahminde bulunma, tutarlılık arama, varsayım oluşturma gibi birçok beceri alanlarıyla yakından ilişkilidir.

7.19) Problem Çözme: Problem çözme becerisi, bireyin ve grubun içinde yaşadığı çevreye etkin uyum sağlamasına yardım eder. Bir problemi ve problemin ilişkili olduğu kişi ya da şeyleri belirlemek problem çözmenin birinci aşamasıdır. Bazı problemlerin doğru cevapları ya da kesin çözümleri vardır. Belli stratejileri kullanarak çözüme ulaşmak mümkündür. Ancak bazı problemlerin tek bir çözüm yolu yoktur. Bir tek doğru cevabı yoktur. Bu problemlerin çözümü, disiplinler arası bilgiyi, çok yönlü ve yaratıcı düşünmeyi gerektirir. Problem çözmeye önemli olan nokta, amaca götürecek aracı bulup işe koşturmadır. Ayrıca başarılı problem çözme öğrenmede pozitif(olumlu)transfer olarak tanımlanabilir.

Problem çözme, eleştirel düşünme, soru-cevap belirleme, sorgulama, şartları göz önünde bulundurma, planlama, neden-etki-sonuç ilişkisi kurma, bütün-parça ilişkisi kurma, bilgi edinme, amaç-aracı belirleme gibi çeşitli beceri alanlarıyla ilişkilidir.

7.20) Sınıflama: İnsan özne, nesne, olay ve olguları tanımak, tanımlamak, kavramak benzerlik ve farklılıkları görebilmek ve bunların üzerinde daha yüksek düzeyde düşünebilmek için sınıflandırma etkinlikleri yapar.

Sınıflama, kişilerin durumları, ilişkileri tasniflemek için başkaları tarafından belirlenen kategorileri kullanmak yerine kendi kendilerine kategoriler üretmelerini sağlamaktadır. Sınıflamada ölçüt belirlemek ve kullanmak etkili sonuçlara ulaşmayı kolaylaştırır.

Sınıflama, eleştirel düşünmeye bağlı olarak benzerlik-farklılık belirleme, bütün-parça ilişkisi kurma, genelleme yapma, ölçüt belirleme ve kullanma, önem ve öncelik belirleme, şartları göz önünde bulundurma, bağlama duyarlı olma gibi becerilerle ilişkilidir.

7.21) Şartları Göz Önünde Bulundurma: Koşul (şart), özne, nesne, olay ve olguları çevreleyen tüm etmenlerdir.

Düşünme sürecinde düşünme içeriği son derece önemlidir. Düşünme içeriklerimiz şartlardan bağımsız değildir.

İnsanlar, kendilerini çevreleyen şartların kendi eylemleri için elverişli olup olmadığını ölçebilecek imkânlarla sahip oldukları oranda serbest hareket olanağını da elde edebiliyorlar. Bilmek ve karar vermek, şartları yorumlamak, uygun olanları seçmek, eyleme geçmek gibi etkinliklerimiz mevcut şartlardan etkilenir.

Bizi çevreleyen şartların özelliklerini ve mahiyetlerini bildiğimiz oranda o şartların bize ancak dar bir yolda yürümeye imkân verdiğini fark edebiliriz.

Şartları göz önünde bulundurma; bağlama duyarlı olma, neden-etki sonuç ilişkisi kurma, bütün-parça ilişkisi kurma, amaç-araç belirleme, ölçüt (kriter) belirleme ve kullanma, önem ve öncelik belirleme, planlama, soru-cevap belirleme gibi becerilerle yakından ilişkilidir.

7.22) Tutarlılık Arama: Tutarlı olmak, kişinin iç ve dış bütünlük içerisinde davranması ve bunu korumasıdır. Yani kişinin özüyle ve sözüyle uyum içerisinde olmasıdır. Mevlâna'nın "Ya olduğun gibi görün ya da görüldüğün gibi ol." sözü bunu veciz olarak anlatmaktadır.

İnsanın tutarlı bir şekilde yargılamalarda bulunduğu sürece akılcıca düşünüp davranıldığı söylenebilir. Eylem ve söylemlerimizde, özenli düşünme ve çelişkili hükümlerden kaçınma, tutarlılık adına kazanım olarak değerlendirilebilir.

Tutarlılık arama; bağlama duyarlı olma, doğruyu yanlış belirleme, genelleme yapma, neden-etki-sonuç ilişkisi kurma, anlama ve ifade etme gibi beceri alanlarıyla ilişkilidir.

7.23) Varsayım Oluşturmak: Varsayım (sayıtlı), deneyle kanıtlanmamış olmakla birlikte kanıtlanabileceği umulan kuramsal düşünüş ya da varmış ve gerçekmiş gibi kabul edilerek bir deneyde dayanak olarak kullanılan, bir olayı açıklamada yararlanılan ilke olarak tanımlanabilir. Varsayım, denenmeyen bir yargıdır.

İLKÖĞRETİM DÜŞÜNME EĞİTİMİ DERSİ (6-8.SINIFLAR) ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABI

Varsayımlar, bizi bilimsel gerçeğe götürmede doğru kabul edilen önermeler olarak tanımlanır. Bu yüzden her varsayım, araştırmacının sezgiye ve hayal gücü gibi yaratıcı eylemlerine dayanır. Kontrol altına alınamayan, deneyle tahkik edilemeyen varsayımlar doğru gibi görünse bile yanıltıcı olabilir. Bunun için araştırmacı mümkün mertebe sağduyusuna güvenmemek zorundadır.

Varsayım oluşturma; problem çözme, şartları göz önünde bulundurma, neden-etki-sonuç ilişkisi kurma, doğruyu yanlışlı belirleme gibi beceri alanlarıyla ilişkilidir.

7.24) Tümel ve Tikel İlişkisi Kurmak: Tek tek nesneleri gösteren kavramlara tekil kavram denir. Aynı türe ait nesnelerin ortak özelliklerini ifade eden kavramlara ise genel kavram denir. Genel kavramlara, tekil kavramlar arasında ilişki kurularak ulaşılır.

Tekil Kavram		Genel Kavram
Ali		İnsan
Su Bardak		Bardak
Dünya		Gezegen
Ankara		Kent
Milli eğitim bakanı		Bakan

Genel kavramlar tümel ve tikel olmak üzere ikiye ayrılır. Bir kavram içine aldığı bireylerin bütünü gösteriyorsa tümel, bir kısmını gösteriyorsa tikeldir.

Tümel kavram niceleyicileri: Tüm, bütün, her, hiçbir, hepsi...

Tikel kavram niceleyicileri: Bazı, bir kısım, birkaç, kimi...

Genel	Tümel	Tikel	Tekil
İnsan	Tüm insanlar	Bazı insanlar	Ali
Gezegen	Tüm gezegenler	Bazı gezegenler	Dünya

Genel kavram, ortak özellikleri paylaşan bir gruba veya sınıfa karşılık gelir. Tekil kavram ise tek olanın kendisine olan özdeşliği üzerinde tasarlanarak elde edilir. Eğer zihinde tasarlanan şey, bir sınıfın tümüne ya da tekine değil de bir kısmına karşılık geliyorsa bu kavrama da tekil kavram denir.

Tümel ve tikel ilişkisi kurmak; benzerlik-farklılık belirleme, bütün-parça ilişkisi kurma, genelleme yapma, ölçüt (kriter) belirleme, sınıflama, tutarlılık arama, bağlama duyarlı olma gibi becerilerle ilişkilidir.

8) Ölçme ve Değerlendirme

Toplumların teknoloji çağından bilgi çağına doğru ilerleyişleri, toplumun ve iş dünyasının geleceğin yetişkinlerinden beklentilerini de farklılaştırmıştır. Öğrencilere temel bilgi ve becerilerin yanı sıra analitik düşünme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, problem çözme, takım çalışmasına uyum sağlama gibi üst düzey bilgi ve becerilerin kazandırılmasını zorunlu hâle getirmiştir. Bu, eğitim ve öğretim programlarında dolayısıyla da ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarında birtakım değişikliklere yol açmıştır. Öğretim programlarının öğrencilere kazandırılmasını öngördüğü üst düzey bilgi, beceri, tutum ve davranışların sadece çoktan seçmeli, doğru-yanlış, eşleştirme, boşluk doldurma, kısa yanıtlı vb. maddelerden oluşan yazılı sınavlar ya da testler kullanılarak ölçülmesi mümkün ve yeterli değildir. Geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları olarak adlandırılan bu tarz yöntem ve tekniklerle öğrencilerin kazanımlarına ilişkin sadece dolaylı bir gözlem sağlanmış olur. Bir öğrencinin bir testte yer alan tartışma ile ilgili sorulara doğru yanıt vermesi, bir tartışma ortamında sahip olduğu bu bilgi ve becerileri etkili şekilde kullanabileceğinin göstergesi değildir. Öğrencinin kazandığı bu bilgi, beceri, tutum ve davranışları gerçek yaşamda uygulayıp uygulayamayacağına ilişkin doğrudan veri toplayabilmek için, farklı uzmanlar tarafından alternatif değerlendirme ya da otantik değerlendirme olarak adlandırılan performansa dayalı ölçme ve değerlendirme yaklaşımının kullanılması gerekmektedir. Ancak, performansa dayalı değerlendirme yaklaşımının kullanılması geleneksel ölçme ve değerlendirme yaklaşımının kullanılmayacağı anlamına gelmemektedir. Her iki değerlendirme yaklaşımının birlikte ve dengeli bir şekilde kullanılması, öğrencinin kazanımları ve ilerleyişi hakkında en geniş ve en doğru bilgileri sağlayacaktır.

Öğrencilerin bu dersle kazanmaları öngörülen düşünmeye yönelik bilgi, beceri, tutum ve davranışlara sahip olup olmadıklarının gözlemlenmesinde ve değerlendirilmesinde ağırlıklı olarak performansa dayalı ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanılması yararlı olacaktır. Ancak daha önce de belirtildiği üzere bu ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanılması geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanılmayacağı anlamına gelmemektedir.

İLKÖĞRETİM DÜŞÜNME EĞİTİMİ DERSİ (6-8.SINIFLAR) ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABI

Performansa dayalı değerlendirme iki bölümden oluşmaktadır: 1) Performans görevleri 2) Değerlendirme araçları

8.1) Performans Görevleri

Performans görevleri belirli ölçütlere göre değerlendirilen öğrenme etkinlikleridir. Kısa süreli, uzun süreli ya da karmaşık etkinlikler şeklinde olabilir. Performans görevleri, öğrencilerin belirli bilgi ve becerileri gösterme ve uygulama yeteneklerini değerlendirmekte kullanılmaktadır. Performans görevleri, bir görevi ya da kullanılan işlemleri açıklama, hipotez oluşturma, plan yapma, yeni problemler oluşturma, genellemeler yapma, bir durumu tanımlama, çözüm yolları önerme vb. kapsayabilir. Performans görevleri sürecin ya da ürünün değerlendirilmesini sağlar. Bireysel değerlendirmeler ve grup değerlendirmeleri şeklinde düzenlenebilir. Performans görevlerinin puanlanması genellikle dereceli puanlama anahtarları, kontrol listeleri ya da derecelendirme ölçekleri ile yapılmaktadır.

8.2) Veri Toplamada Kullanılan Değerlendirme Araçları

8.2.1) Not Alma (Anekdotsal Kayıtlar)

Öğrenciler üzerinde yapılan gözlemlerin yazılı tanımlamalarıdır. Bu kayıtlar bir defterde ya da dosyada tutulabilir. Ölçme ve değerlendirme etkinliği sırasında öğrenci öğrenmelerinin ve performanslarının kayıt edilmesi için kullanılır. Bu kayıtlar öğrencilerin kazanımları, gelişim ve ilerlemeleri hakkında velilere, öğrencilere ve idarecilere bilgi vermek için kullanılabilir. Öğrenci performansına ilişkin bu kayıtlar not vermek amaçlı kullanılmamalıdır.

8.2.2) Gözlemlerin Kaydı İçin Kontrol Listeleri

Bu gözlemlemek istediğiniz belirli kavramların, becerilerin, işlemlerin ve tutumların listesidir. Bunlar da öğrencinin uzmanlaşıp uzmanlaşmadığını belirlemek için kullanılır. Bunların ders sırasında ya da değerlendirilmek istenen etkinlik sırasında doldurulması yararlı olacaktır. Bunlar sıklıkla kullanılabilecek şekilde tasarlanmalıdır. Kontrol listeleri ağırlıklı olarak öğrenci performansına ilişkin gözlemlerin kaydedilmesinde kullanılmaktadırlar. Bu listelerin not verme amaçlı olarak kullanılmaları önerilmemektedir.

Kontrol Listesi Form Örneği

Aşağıdaki kontrol listesi öğrencinin sunum becerisine ilişkin gözlemlerin kaydedilmesi için hazırlanmıştır. Mevcut ölçütleri okuduktan sonra, bunların öğrenci tarafından sergilendiğini düşünüyorsanız “evet”, düşünmüyorsanız “hayır” sütununa X işareti koyunuz. Öğrencinin performansına ilişkin diğer düşüncelerinizi yorum sütununa not edebilirsiniz.

Ölçütler	Evet	Hayır	Yorum
1. İfade şekli ile içinde bulunulan durum arasındaki ilişkiyi kavradı.			
2. Gerekli yerlerde görsellerden faydalandı.			
3. Düşüncelerini uygulamalı olarak anlattı.			
4. İfadelerini samimi ve içten bir şekilde aktardı.			
5. Uygun yerlerde vurgu ve tonlama yaptı.			
6. İfadelerinde beden dilini uygun şekilde kullandı.			
7.			

İLKÖĞRETİM DÜŞÜNME EĞİTİMİ DERSİ (6-8.SINIFLAR) ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABI

8.2.3) Derecelendirme Ölçekleri

Derecelendirme ölçekleri öğrencinin çalışma sırasında gösterdiği belirli kavramların, becerilerin, işlemlerin ya da tutumların ne oranda olduğunu ölçmek için kullanılan araçlardır. Derecelendirme ölçekleri not verme amaçlı kullanılabilirler.

Değerlendirilen Öğrencinin Adı ve Soyadı:.....			
Tarih:.....			
Değerlendiren: Öğretmen..... Akran..... Öğrencinin Kendisi.....			
	3 İyi	2 Orta	1 Yetersiz
1. Sunum konusunu açık ve net bir şekilde anlattı.			
2. Bilgileri düzenli bir şekilde sıraladı/sundu.			
3. Kurduğu cümleler tam, net ve anlaşılır şekildeydi.			
4. Açık, anlaşılır ve güvenli bir şekilde konuştu.			
5. Sunum sırasında dinleyenlerle göz teması kurdu.			
6. Sunum sırasındaki duruşu uygundu.			
7. Görsel materyalleri iyi bir şekilde kullandı.			
8. Sınıftan gelen soru ve yorumlara uygun şekilde karşılık verdi.			
Toplam puan (24 üzerinden):			
Yorumlar:			
.....			

8.2.4) Dereceli Puanlama Anahtarları

Dereceli puanlama anahtarı; bir ürünün, çalışmanın, etkinliğin ya da cevabın niteliğinin değerlendirmesinde kullanılan puanlama rehberidir (Popham, 2000). Dereceli puanlama anahtarı, öğrenci performansını belirli ölçütlerle değerlendirebilmek için hazırlanan bir çeşit derecelendirme ölçeği olarak da tanımlanabilir. Dereceli

puanlama anahtarları, öğretmenin öğrencilerden beklentilerini açıkça belirttiği için öğrenme öğretme sürecinde, hem öğrenciler hem de öğretmenler açısından önemli yararlar sağlayan bir değerlendirme aracıdır. Dereceli puanlama anahtarları sayesinde öğretmenin öğrencilerden beklentileri somut ve anlaşılır hâle gelir. Böylece öğrenciler, kendilerinden beklenenin ne olduğunu bilirler ve kabul edilebilir bir performans görevinin hangi ölçütleri karşılaması gerektiğini anlarlar. Bunlar, öğrencilerin bir performans görevini etkili şekilde yerine getirebilmelerini sağlar.

Hangi tür performans görevinin ya da değerlendirme aracının kullanılacağı öğretim programında öngörülen kazanımlara uygun olarak belirlenmelidir. Seçilen ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerinin programın temel amaçlarına hizmet eder nitelikte olmalarına ve programda kazandırılması hedeflenen becerileri (örneğin eleştirel düşünme ya da problem çözme vb.) kapsamasına ve öğrencilerin mesleki yeterliliklerini (örneğin iletişim ya da takım çalışması becerileri vb.) desteklemesine dikkat edilmelidir. Öğretmen ölçme ve değerlendirme araçlarını belirlerken aynı zamanda sınıfının durumunu (çevre ve teknik olanaklar, sınıf mevcudu vb.), öğrencilerin seviyesini de göz önünde bulundurmalıdır.

Puan	Ölçütler
4	Konuyu tümüyle iyi anladığını gösterdi. Konuyla ilgili öne sürülen düşünceler mantıklı gerekçelerle desteklendi. Konuyu farklı örneklerle açıkladı. Olaylar arasında farklı bağlantılar kurdu. Konuyla ilgili çelişkili açıklama yapmadı.
2	Konunun çoğunu anladığını gösterdi. Konuyla ilgili öne sürülen düşünceler desteklenmişti, fakat yeterli değildi. Anlatımda çelişkili açıklamalar yaptı.
3	Konuyu anladığını gösterdi. Konuyla ilgili öne sürülen düşünceler mantıklı gerekçelerle desteklenmişti, fakat yeterli değildi. Yazılı açıklamalar yeterliydi.
1	Konunun birazını anladığını gösterdi. Örnekler yeterli değildi. Önemli eksikler var.

İLKÖĞRETİM DÜŞÜNME EĞİTİMİ DERSİ (6-8.SINIFLAR) ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABI

Yukarıda araştırma raporunun değerlendirilmesinde kullanılabilecek bütüncül dereceli puanlama anahtarı örneği sunulmuştur. Form sınıfın koşulları, öğrenci seviyesi, etkinlik içeriği, dersin işlenişi, öğretmenin beklentileri göz önünde bulundurularak yeniden yapılandırılabilir.

Puanlama: Öğrencinin bu formdan alabileceği maksimum puan 4'tür. Öğrencinin aldığı puan yüzlük sisteme çevrilerek not olarak kullanılabilir (4 üzerinden 3 almış olsun: $100 \times 3 = 300$, $300 / 4 = 75$. 75 yüzlük sistemde öğrencinin bu değerlendirmeden almış olduğu nottur).

Aşağıdaki tabloda Düşünme eğitimi dersi ile öğrencilere kazandırılması hedeflenen bir takım bilgi, beceri, tutum ve davranışlara ilişkin bazı uygun ölçme ve değerlendirme yöntem ve teknikleri ile bu tekniklere ilişkin açıklamalar örnek olarak sunulmuştur. Öğretmen dersin işlenişine ve kazanımlara bağlı olarak bu yöntem ve tekniklerden uygun olanları kullanabilir.

8.3) Düşünme Eğitimi Dersinde Kullanılabilecek Ölçme Aracı Örnekleri

Bilgi, Beceri, Tutum, Davranış	Performans Görevi Örnekleri	Araçlara İlişkin Açıklamalar
1. Eleştirel düşünme ve yargıda bulunma (Varsayım geliştirme, yansıtma, değerlendirme vb.) 2. Problem çözme ve plan oluşturma (Problemleri tanımlama, soru sormak, problemi tanımlamak, verileri analiz etmek, deney tasarlamak, planlamak, bilgileri kullanmak) 3. İşlem yürütme ve teknikleri açıklamak/ispat etmek (Hesap yapma, okuma yapma, bir aracı kullanma, yönergeleri uygulama) 4. Kişinin kendini yönetmesi ve geliştirmesi (İş birliği çalışma, bağımsız çalışma, bağımsız öğrenme, öz yönlendirme, zamanı kullanma, işleri düzenleme) 5. Bilgiye erişim ve kullanma (Araştırma, yorumlama, bilgiyi düzenleme etme, bilgileri gözden geçirme ve açıklama, veri toplama, bilgi kaynaklarını araştırma ve kullanma, gözleme ve yorum yapma) 6. Bilgi ve kavramayı gösterme (Hatırlama, tanımlama, belirtme, raporlama, ilişkilendirme, tanıma) 7. Tasarlama, oluşturma, gerçekleştirme (Tasarlama, canlandırma, üretme, oluşturma, gerçekleştirme, sergileme, değişiklik yapma) 8. İletişim kurma (Grup içinde iletişim kurma, birebir iletişim kurma yazılı, sözlü ve sözsüz iletişim kurma, tartışma, tanımlama, savunma, mülakat yapma, sunma, belirli yazılı türleri kullanma, müzakere etme) 9. Empati kurma (Kendini başkalarının yerine koyarak onların duygu, düşünce, değer ve tutumlarını anlamaya çalışma) 10. Yaratıcı düşünme (Yeni ve kendine özgü fikir, düşünce ya da ürünler ortaya koyma)	Açık uçlu sorular Yaratıcı performanslar: Sınıf ya da okul panosu hazırlama, canlandırma, tablo ve grafik oluşturma, vb. Yazılı görevler kompozisyon, makale vb. Sunular	Açık uçlu sorular yazılı şekilde belirlenen konu hakkında tam bir yanıt verilmesini gerektiren sorulardır. Bunlar öğrencilerin soruyu uygun gördükleri şekilde yanıtlama konusunda özgür oldukları madde türleridir. Öğrencilerin muhakeme güçlerini, değerlendirme ve sentez becerilerinin yazılı ya da sözlü olarak ölçülmesinde etkilidirler. Öğrencilere farklı konulardaki düşüncelerini savunmak için fırsat sağlarlar. Öğrencilerin düşünme becerilerine ilişkin kavram, olay, olgu ve prensiplere ilişkin kavramlarını göstermelerinin yanı sıra, iletişim kurma, kendini ifade etme, yaratıcılık, katımcılık, kendini değerlendirme, sorumluluk alma, problem çözme, eleştirel düşünme, iş birliği yapma vb. becerilerini göstermelerine imkân sağlamak için yaratıcı performans görevleri kullanılabilir. Yaratıcı performans görevleri bireysel ya da grup çalışması şeklinde düzenlenebilir. Öğrenciler yaratıcı performans görevlerini sergilerken teknoloji kullanımı konusundaki yeterliliklerini göstermeleri konusunda teşvik edilmelidirler (sözlü sunum, dans, sergi, otantik ürün, drama vb.). Öğrencilere yaratıcı performans görevlerini yerine getirirken kendi mevcut bilgilerini göstermek için farklı öğrenme ve iletişim becerilerini kullanma fırsatı sağlanmalıdır. Öğretmen tarafından öğrencinin ilerlemesi, öğrencilerin plan yapma, organize etme ve üretme becerileri hakkında bilgi veren yazılı ürünlerin toplanmasıdır. Bunlar bireysel ya da grup çalışması şeklinde olabilir. Yazılı raporlar sunularla birleştirilebilir ya da ayrı olarak değerlendirilebilir. Bu içerik, beceri gelişimi, görev karşı öğrencilerin tutumunun yanı sıra yazılı materyalin oluşturulması sırasındaki öğrenme süreçlerini değerlendirmek için de kullanılabilir. Sunular öğrencilerin bildiklerini ve kavradıklarını sözlü olarak diğer insanlarla aktarma yeterliliklerinin değerlendirilmesinde kullanılabilir. Ayrıca, öğrencilerin topluluk önünde konuşma, düşüncelerini, görüşlerini paylaşma ve savunma, sözlü ve sözsüz iletişim öğelerini kullanma gibi beceri ve yeterliliklerinin değerlendirilmesinde etkili ölçme ve değerlendirme araçlarıdır. Sunular bireysel ya da grup çalışması şeklinde olabilir. Bunlar yazılı ödevlerle de birleştirilebilir.

Bilgi, Beceri, Tutum, Davranış	Örnek Ölçme Araçları	Araçlara İlişkin Açıklamalar
1. Eleştirel düşünme ve yargıda bulunma (Varsayım geliştirme, yansıtma, değerlendirme vb.) 2. Problem çözme ve plan oluşturma (Problemleri tanımlama, soru sormak, problemi tanımlamak, verileri analiz etmek, deney tasarlamak, planlamak, bilgileri kullanmak) 3. İşlem yürütme ve teknikleri açıklamak/ispat etmek (Hesap yapma, okuma yapma, bir aracı kullanma, önergeleri uygulama) 4. Kişinin kendini yönetmesi ve geliştirmesi (İş birlikçi çalışma, bağımsız çalışma, bağımsız öğrenme, öz yönlendirme, zamanı kullanma, işleri düzenleme) 5. Bilgiye erişim ve kullanma (Araştırma, yorumlama, bilgiyi düzenleme etme, bilgileri gözden geçirme ve açıklama, veri toplama, bilgi kaynaklarını araştırma ve kullanma, gözlemlleme ve yorum yapma) 6. Bilgi ve kavramayı gösterme (Hatırlama, tanımlama, belirlleme, raporlama, ilişkilendirme, tanıma) 7. Tasarlama, oluşturma, gerçekleştirme (Tasarlama, canlandırma, üretme, oluşturma, gerçekleştirme, sergileme, değişiklik yapma) 8.İletişim kurma (Grup içinde iletişim kurma, birebir iletişim kurma yazılı, sözlü ve sözsüz iletişim kurma, tartışma, tanımlama, savunma, mülakat yapma, sunma, belirli yazılı türleri kullanma, müzakere etme) 9. Empati kurma (Kendini başkalarının yerine koyarak onların duygu, düşünce, değer ve tutumlarını anlamaya çalışma) 10. Yaratıcı düşünme (Yeni ve kendine özgü fikir, düşünce ya da ürünler ortaya koyma)	Sınıf dışı çalışmalar Grafik düzenleyiciler: Kavram haritaları, zihin haritaları, tablo, grafik durma vb.	Ev ödevleri öğrencinin sınıf dışında tamamlaması gereken çalışmalarıdır. Sınıfta işlenecek konu hakkında bilgi toplamak ve önceden hazırlık yapmak da ödev olarak tanımlanabilir. Bu görevler verilen metni okuma, konu hakkında araştırma yapmak ya da sınıfta etkinlik sırasında kullanılacak materyalleri toplamak gibi etkinlikleri içerir. Grafik düzenleyiciler ana fikri, destekleyici fikirleri ve detayları gruplama, sınıflama vb. becerilerin test edilmesinde kullanılabilirler. Bunlar her sınıf seviyesinde, her konuda, öğrenciler ve öğretmenler için genel görsel bir dil olarak kullanılabilir. Bireysel olarak ya da sınıf ile birlikte oluşturulabilir. Öz değerlendirme ve akran değerlendirme öğrencilere öğrenmelerinin sorumluluğunu daha fazla almalarını sağlamaktadır. Öz değerlendirmede öğrenci kendi etkinlikleri hakkında düşünerek öğrenme hakkında öğrenir. Akran değerlendirmede öğrenci diğer öğrencilerin etkinliklerine ilişkin düşünceleri ile öğrenmeyi öğrenir. Öğrenci ürün dosyası öğrencinin ders yılı içinde yapmış olduğu tüm çalışmaların yer aldığı dosyadır. Öğrenci ürün dosyası öğrencinin yıl içinde göstermiş olduğu ilerlemenin değerlendirilmesi açısından önemlidir. Öğrencinin hazırlanmış olduğu ödevleri, araştırma raporları, sunu kopyaları, öz ya da akran değerlendirme formları vb. çalışmaları ürün dosyasında yer alır. Ürün dosyasında yer alacak çalışmalara karar verilirken ve çalışmaların değerlendirilmesi sırasında öğrenci ve öğretmenin birlikte çalışması önemlidir. Projeler, farklı bilgi ve becerilerin ölçülmesinde kullanılacak yazılı performans görevleridir. Öğrenciler bir yıl içinde istedikleri ders ya da derslerden proje hazırlayabilirler. Projeler mümkün olduğunca çok fazla sayıda bilgi ve beceriyi işe koymayı gerektirecek şekilde tasarlanmalıdır. Sadece ürün olarak değil, projenin bazı kısımları sınıfta yaptırılarak süreç olarak da değerlendirilmeleri daha yararlı olacaktır. Projeler sunum, dergi, makale yazma vb. performans görevleri ile gerçekleştirilerek de kullanılabilir.

9. KAZANIMLAR

9.1) 6. SINIF KAZANIMLARI

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
1. Düşünme eylemi sırasında sergilenen davranışları fark eder.	Düşünürken	Kendisinin ve diğer kişilerin düşünme eylemi sırasında ortaya çıkan davranışlar (konuşma, mimikler, yazma, bakış vb.) açısından ele alınmalıdır.
2. Bir düşünceyi farklı biçimlerde ifade eder.	Nasıl Anlatırım?	Düşüncelerin ifade edilmesinde, ifadenin karşı tarafta oluşturacağı etki ve sözel olmayan iletişim öğeleri (duruş, bakış, mimik, jest, ses tonu vb.) dikkate alınmalıdır.
3. Kelimelerin anlamda yarattığı değişiklikleri çözümler.	Ne Anlama Geliyor?	Kelimelerin anlamda yarattığı değişikliklerde cümle içindeki yeri ve sözcüğe yapılan vurgu üzerinde durulmalıdır.
4. Amaca uygun soru sorar.	Nasıl Sorarım?	
5. Herhangi bir bilgiyi nasıl edindiğini açıklar.	Nereden ve Nasıl Biliyorum?	
6. Bilginin değişebileceğini ve gelişebileceğini fark eder.	Plüton Gezegen mi?	
7. Benzerlik ve farklılıkların ölçütlere göre belirlendiğini fark eder.	Benzer ve Farklı	Öğrencilerin tespit ettikleri benzerlik ve farklılıklardan hareketle “ölçüt” kavramı yapılandırılmalıdır.
8. Eylemlerini, belirlediği/belirlenmiş ölçütlere göre önem sırasına koyar.	Hangisi Daha Önemli?	Grup adına ölçüt belirlediğinde/kullandığında kendisi dışındaki faktörler de dikkate alınmalıdır.

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
9. Eylemlerini, belirlediği/belirlenmiş ölçütlere göre öncelik sırasına koyar.	Bir Profesör'ün Dersi	Grup adına ölçüt belirlediğinde/kullandığında kendisi dışındaki faktörler de dikkate alınmalıdır.
10. Bütün parça ilişkilerini sorgular.	Beynin Senin Olmasaydı?	Nesne, özne, olay ve olgulara ilişkin parçanın bütünün yapısı üzerine etkisi, bazı durumlarda bütünün parçadan farklı olabileceği ve nesne, özne, olay ve olguların bütünü parça içindeki yeri işlenmelidir.
11. Benzerliklerden hareketle genelleme yapar.	Öyleyse...	Akıl yürütme yöntemlerinden analogiye dayalı akıl yürütme kullanılmaktadır.
12. Şartlar değiştiğinde görüş ve/veya eylemlerin değişebileceğini fark eder.	Değişen Şartlar ve Eylemler	
13. Amaç ve aracı ayırt eder.	Amaç Araca, Araç da Amaca Muhtaçtır!	Öğrencilerden amaç belirlemeleri beklenmeyecektir. Amaç araç ayrımı, verilen örnek durumlar üzerinde yapılmalıdır.
14. Bir durumun problem olup olmadığına karar verir.	Problem mi?	Problemlerle kastedilen matematik, fen vb. problemler olmayıp günlük yaşamla ilgili içeriklerdir.
15. Alternatifli düşünmenin önemini fark eder.	Öyle mi, şöyle mi?	
16. Eylemlerini gerekçelendirir.	Neyi Neden Yapıyorum?	

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
17. Bir olayın birden çok nedeni olabileceğini fark eder.	Olaylar ve Çoklu Nedenleri	
18. Mevcut verilerden hareketle tahminde bulunur.	Emre Ne Yapacak?	
19. Tahminde bulunmanın kendisi ve başkaları için faydalarını fark eder.	Tahmin ve Faydaları	
20. Varsayım oluşturur.	Okul Servisi Neden Gecikti?	
21. Kendisinin ve diğer kişilerin ifadelerindeki tutarsızlıkları fark eder.	Tutarlı mı?	
22. Doğru yanlış kavramlarını değerlendirir.	Doğru ve Yanlış Nedir?	Kavram sorgulama aşamasında birçok becerinin işe koşullaması sağlanmalıdır.
23. Atatürk'ün hayatında akıl ve bilimin yerini örnekleriyle açıklar.	Atatürk, Akıl ve Bilim	

9.2) 7. SINIF KAZANIMLARI

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
1. Düşünerek yapılan ve düşünmeden yapılan eylemleri ayırt eder.	Düşünürken	Düşünmeden yapılan eylemlerden kastedilen düşüncesizlik olmayıp uyumak nefes almak vb. eylemlerdir.
2. Kendisini düşünmeye yönelten nedenleri açıklar.	Neden Böyle Düşündüm?	
3. Kelimelerin gerçek ve mecaz anlamlarını ayırt eder.	Mecaz Nedir?	
4. Söz ve söz gruplarının cümle içinde farklı anlamlara gelebileceğini fark eder.	Aynı mı? Farklı mı?	
5. Soru ve cevap ilişkisini değerlendirir.	Sorular ve Cevaplar	
6. Bilgi paylaşımının gerekliliğini değerlendirir.	Filin Tarifi	
7. Ölçüt belirlerken öznel ve nesnel davranması gerektiren durumları ayırt eder.	Bir Profesörün Dersi	
8. Özne, nesne, olay ve olguları belirlediği/belirlenmiş ölçütlere göre sınıflandırır.	Elmalar, Havuçlar, Bezelyeler...	
9. Bütün ve bazı ifadelerinin cümlelerin doğruluk değerine etkisini değerlendirir.	Bütün, Bazı ve Doğruluk Değeri	
10. Tümdengelimle dayalı olarak genelleme yapar.	Tümdengelimli Genellemeler	

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
11. Eylemlerinde göz önüne alacağı şartları değerlendirir.	Eylemler ve Şartlar	
12. Amaca uygun araç belirler.	Amaç Araca, Araç da Amaca Muhtaçtır!	
13. Bir durumun problem olup olmadığının kişilere ve şartlara göre değiştiğini fark eder.	Problem mi?	Problemlerle kastedilen matematik, fen vb. problemler olmayıp günlük yaşamla ilgili içeriklerdir.
14. Alternatif ihtiyacı olan ve olmayan durumları belirler.	Alternatif İhtiyaç ve Seçenek İlişkisi	
15. İhtiyaç ve seçenek ilişkisini görerek alternatifler arasında en uygununu seçer.	Alternatif İhtiyaç ve Seçenek İlişkisi	
16. Verilen veya gösterilen gerekçelerin uygunluğunu değerlendirir.	Güçlü Gerekçe – Zayıf Gerekçe	
17. Olayları, çoklu neden ve çoklu sonuç ilişkisine göre değerlendirir.	Olaylar, Çoklu Nedenler ve Sonuçlar	
18. Kendisinin ve diğer kişilerin eylemlerinin olası sonuçlarına ilişkin tahminde bulunur.	Tahmin ve Faydaları	

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
19. Varsayımlara dayalı olarak olası durumları değerlendirir.	Olsaydın - Olmasaydın Olsaydı - Olmasaydı	
20. İfade ve eylem arasındaki tutarsızlıkları değerlendirir.	Doktorlar Sigarayı Bırakıyor!	
21. Sorumluluk kavramını değerlendirir.	Sorumluluk Nedir?	Kavram sorgulama aşamasında birçok becerinin işe koşulması sağlanmalıdır.
22. Atatürk'ün düşünce ve düşüncüyü açıklama öz-gürlüğüne verdiği önemi örnekleriyle açıklar.	Atatürk Yurttaşlarını Dinliyor	

9.3) 8. SINIF KAZANIMLARI

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
1. Düşünme ve düşünce arasındaki ilişkiyi açıklar.	Düşünme ve Düşünce İlişkisi	
2. Kelimeleri anlam farklılıklarına göre gruplandırır.	Anlam Halkaları	Anlam farklılığı; ıslak-ıslak değil, gerçek-gerçek değil, açık-açık değil, yavaş-yavaş değil gibi olumlu-olumsuz iki kelime ile ilişkisi olan kelimelerle işlenmelidir. Bu kelimelerin gruplandırılması yapılırken verilen iki kelimeye anlam bakımından yakın, uzak ve belirsiz (yakınlık ve uzaklığın tayin edilemediği) olması dikkate alınmalıdır.
3. Doğruluk değerine sahip olan ifadelerle olmayan ifadeleri ayırt eder.	Bütün, Bazı ve Doğruluk Değeri	
4. Olgusal sorular ile olgusal olmayan soruları ayırt eder.	Kasap ve Müşterisi	
5. Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.	Hangisi Güvenilir?	
6. Bilgi kaynağına ilişkin duygu ve düşüncelerinin etkilerine etkisini sorgular.	Yalancı Çobanın Hikâyesi	
7. Kullandığı ölçütlerin kullandığı eylemlere uygunluğunu değerlendirir.	Nasrettin Hoca Fıkraları	

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
8. Şartlar değiştiğinde önem ve öncelik sırasının değişip değişmediğini değerlendirir.	“Önce” Vatan Dediler	
9. “Bütün” ve “bazı” ifadelerini doğru ve yerinde kullanır.	Bütün, Bazı, Doğru ve Yerinde	
10. Tümevarıma dayalı olarak genelleme yapar.	Su, Dutlar ve Fareler	
11. Şartları göz önünde bulundurarak herhangi bir duruma ilişkin plan yapar.	Beceriksizler Sirkisi	
12. Verilen araçların hangi amaca dönük olabileceğini tespit eder.	Amaç Araca, Araç da Amaca Muhtaçtır!	
13. Problem durumlarına ilişkin çözümler üretir.	Problemlere Çözüm Üretir	Problemlerle kastedilen matematik, fen vb. problemler olmayıp günlük yaşamla ilgili içeriklerdir.
14. Öneri geliştirip geliştirmeyeceği durumları değerlendirir.	Öneri Geliştirmek	
15. Bir karar vermeden önce gerekçeleri değerlendirir.	Karar Zamanı	
16. Kendisinin veya diğer kişilerin eylemlerini nedenleri ve etkileri açısından değerlendirir.	Eylemler, Nedenler ve Etkileri	

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
17. Çevresindeki özne, nesne ve olaylar arasında sıra dışı bağlantılar kurulduğunda ortaya çıkabilecek sonuçları tahmin eder.	Kavga Bardağa İlham Olur mu?	
18. Süreci etkileyen varsayımları değerlendirir.	Süreci Etkileyen Varsayımlar	
19. Her durumda tutarlılık aramanın gerekliliğini değerlendirir.	Her Zaman mı Tutarlı?	
20. Kural kavramını değerlendirir.	Kural Nedir?	Kavram sorgulama aşamasında birçok becerinin işe koşulması sağlanmalıdır.
21. Atatürk'ün düşünce ve eylemlerinde akıl ve bilimin yerini örnekleriyle açıklar.	Atatürk, Akıl ve Bilim	

10. ETKİNLİK ÖRNEKLERİ

DÜŞÜNÜRKEN

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 6-7

Yaklaşık Süre : 40+40 dk.

Kazanım :Düşünme eylemi sırasında sergilenen davranışları fark eder (6.Sınıf).

Düşünerek yapılan ve düşünmeden yapılan eylemleri ayırt eder (7.Sınıf).

Araç gereç : Çalışma kâğıdı

SÜREÇ

1. “A” da yer alan görselle düşünme eylemine öğrencilerin dikkatleri çekilir. Öğrencilerinize ilgili görselin kimin eseri olduğunu sorabilirsiniz. İlgili etkinlik ilk etkinlik olduğundan bu etkinlik öğrencilerin derse ilgisini çekmeye yönelik de kabul edilebilir. Öğrencilerle görsel paylaşıldıktan sonra görselin yanında olan sorularla öğrencilerin kendileri ve diğer kişilerin düşünme eylemi sırasındaki davranışlarını değerlendirmeleri sağlanır. İlgili sorulara benzer yeni sorular da ekleyebilirsiniz.

2. “B” de öğrencilerden ilgili tabloda yer alan eylemleri teker teker; “düşünme içeren, düşünme içermeyen şeklinde grup-

landırarak gerekçelerini açıklamalarını isteyiniz. Düşünme içermeyenlerin refleks, alışkanlık, otomatikleşme vb. olduğu vurgulanmalıdır. Bunların dışında oluşan daha farklı yanıtlar için “?” olan kısmı işaretlemelerini isteyiniz. İşaretledikleri seçenekler üzerinde tartışmalarını isteyiniz.

BİLGİ NOTU

Düşünme-Rodin-Düşünen Adam Üzerine

Varlıklar, kavramlar, objeler, olaylar arasında ilişki kurmak düşünmek ile ilgili olup, düşünmek var olmaktır. Rodin dünyaca ünlü bir heykeltıraştır. Onunla yapılan söyleşiler çoğu kez tartışmalara, uzun polemiklere dönüşürdü. Yapıtları günümüzde herkesçe çok beğenilen Rodin’in kabullenilmesi hem Fransa’da hem dünya’da çok kolay olmadı. Eserleri önce skandallar yarattı sonra hayranlık uyandırdı. Sık sık aşırılık ve taşkınlık yapmakla suçlanan Rodin yine de kendi sanat görüşünden ödün vermedi.

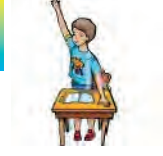
Onunla ilgili bir anekdot çok ilginçtir. Rodin heykel yapıyor, öğrencilerine gösteriyor.

“Hocam elleri muhteşem! Şu ellere bakın, sanki Tanrı özenip de yaratmış!”

Bütün tepkiler böyle. Sinirlenen Rodin atölyedeki çekici alıp heykeli paramparça ediyor:

“Demek ki eller bütünle uyumlu değil! Hiçbir parça bütünden önemli olamaz!” diyor.

Şair Rilke Düşünen Adam’ın onda bıraktığı izlenimi “Düşüncelerinde kaybolmuş, sessiz oturan adam... Tüm gücüyle, bir eylem insanının derin düşüncelere dalmış... Tüm bedeni baş olmuş, damarlarındaki tüm kan akıl olmuş...” cümleleriyle tarif etmektedir.

-A-

Aşağıdaki resmi inceleyerek ilgili soruları yanıtlayınız.

nız.

1. Resimdeki kişi ne yapmaktadır?
2. Bu fikre nasıl ulaştın?
3. Düşünürken sen ne/neler yaparsın?
4. Mimiklerin ile düşünmen arasında bir ilişki olduğunu düşünüyor musun? Neden böyle düşünüyorsun?
5. Düşünürken herkes aynı şekilde mi hareket eder?
6. Düşünürken düşündüğünü hiç belli etmeyen insanlar da var mıdır?

7. Düşünürken yapılan hareketler düşünülen şeye göre değişir mi?

-B-

Aşağıda bazı eylemler verilmiştir. Bu eylemlerin her birinin düşünme içerip içermediğini değerlendirerek gruplayınız.

İfadeler/Eylemler	Düşünme İçerir	Düşünme İçermez	?
1. Piknik planı yapmak			
2. Ödev yapmak			
3. Yediklerini sindirmek			
4. Kitap okumak			
5. Muz kabuğunu soymak			
6. Televizyon programı hakkında tartışmak			
7. Haksızlıktan nefret etmek			
8. Yüzmek			
9. Koşmak			
10. Telefonla konuşmak			
11. Gülmek			
12. Nefes almak			
13. Yüzünü yıkamak			
14. Uyumak			
15. Sakız çiğnemek			
16. Öksürmek			

NASIL ANLATIRIM?

Ders	: Düşünme eğitimi
Sınıf	: 6
Yaklaşık Süre	: 40 dk.
Kazanım	: Bir düşünceyi farklı biçimlerde ifade eder.
Araç Gereç	: Çalışma kâğıdı.

SÜREÇ

Etkinliğe başlamadan önce öğrencileri 5-8 kişilik gruplara ayırabilirsiniz. Ancak mutlaka öğrenci sayfasında yer alan durumlardan her birini birden fazla öğrencinin ya da öğrenci grubunun ele almasına imkân sağlar bir şekilde planlama yapılmalıdır. Böylece öğrencilerin aynı durumu kendisinin/ kendilerinin (grup) ifade ettiğinden farklı bir şekilde ifade edilebileceğini de görmeleri sağlanmış olur.

Grup ayırma işlemi ve durumları ifade eden cümlelerin paylaşımı sağlandıktan sonra kişiler ya da gruplar kısa sürede çalışmalarını tamamlayarak sırayla sunarlar. Sunma sırası yine durumları ifade eden cümlelerin sırasıdır. Etkinlik değerlendirilmesinde öğretmen tarafından sınıf ortamına uygun olarak düzenlenebilecek derecelendirme ölçeği kullanılabilir.

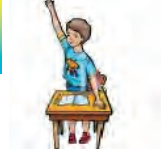
BİLGİ NOTU

İnsanoğlunun sadece düşünmesi önemli değildir. Düşünülen fakat ifade edilmeyen ya da doğru ifade edilemeyen bir düşüncenin karşı taraf açısından bir kıymeti yoktur.

Düşüncelerimizi ifade ederken; neyi söylemek istediğimizi belirledikten sonra ikinci aşamada nasıl söyleyeceğimiz gelir. Bir düşünceyi açıklamanın mümkün olduğunca çok yolunu bulmak gerekir. Bu durum düşüncelerimizin daha da gelişmesine neden olacaktır. Çok ünlü komedyenlerin yaptığının bir kısmı da budur. Bizlerin de düşündüğü bir şeyi farklı biçimlerde ifade etmeleridir. Bizi güldüren de budur.

İlköğretim düzeyinde öğrencilerde görülen büyük eksikliklerden birisi sahip oldukları düşünceleri doğru bir şekilde ifade edememeleridir. Öğrenciler eğer öğrenim hayatlarının başından itibaren düşüncelerini farklı biçimlerde ifade etmeye zorlanırsa hem düşüncelerini rahat ifade edecekler hem de her düşünülen yol zihin genişlemesine katkı sağlayacaktır.

Bu etkinlikte kast edilen edebiyat derslerindeki biçimleri (açıklayıcı, tartışmacı, betimleyici, öyküleyici anlatım) olmayıp düşünceyi ifade etmedeki zenginlik (farklılık) kastedilmektedir.

Aşağıda yer alan durumları inceleyiniz. Cümlelerde yer alan durumları kaç farklı şekilde ifade edebilirsin? Bu çalışmada ilgili durumu mümkün olduğunca fazla biçimde ifade etmek önemlidir.

1. Kardeşine, “her gece, gece yarısına kadar televizyon izlemesinin doğru olmadığını”,
 2. Bir toplantıda konuşmacı olduğunda, “düzenli yemek yemenin sağlıklı bir davranış olduğunu”,
 3. Fazla asitli içecekler tüketen bir arkadaşına “asitli içecekler yerine süt tüketmesinin daha sağlıklı olduğunu”,
 4. Sınıf arkadaşına, “okul koridorlarında bağırarak koşmaması gerektiğini”,
 5. Ağlayan bir arkadaşına “yarının daha iyi bir gün olacağını”,
 6. Kardeşine, bilgisayarda “nasıl yazı yazılacağını”,
 7. Arkadaşına “sağ ayakkabının bağcığı sol ayakkabına ve sol ayakkabının bağcığı sağ ayakkabına bağlarken yürümenin nasıl olduğunu”,
 8. Arkadaşına, “onu çok sevdiğini”,
 9. Komşunuza “gürültü yaptığını”,
 10. Öğretmenine “konuyu anlamadığını”,
 11. Ailene “daha fazla harçlığa ihtiyacın olduğunu”,
 12. Sınıfta ders sırasında “dışarı çıkmak ihtiyacı duyduğunu”,
 13. “Bilmek” ve “inanmak” kelimelerinin farkını,
 14. Bir dikdörtgenin iki uzun kenarı olduğunu,
 15. Televizyonda dün gece izlediğin bir programla ilgili düşünceni,
 16. Sevdiğin müzik türü hakkındaki düşünceni,
- nasıl ifade edersin?

NE ANLAMA GELİYOR?

Ders	: Düşünme eğitimi
Sınıf	: 6
Yaklaşık Süre	: 40 dk.
Kazanım	: Kelimelerin anlamda yarattığı değişiklikleri çözümler.
Araç gereç	: Çalışma kâğıdı

SÜREÇ

1. “A” alıştırmasının öğrenci yönergesine uygun olarak öğrencilerce tamamlanması istenir. Öğrenciler tamamladıkları cümleleri sınıfla paylaşırlar. Böylece öğrenciler kelimelerin anlamları üzerine derinlemesine düşündükten sonra kelimenin anlam üzerine etkisini sorgulayarak ilgili kelimeleri kullanırken daha özenli davranacaklardır.

2. “B” de ise anlamak kavramı ile ilgili durumlar verilmiştir. Öğrenciler bu durumları okuyarak anlamın ne olduğunu belirleyeceklerdir. Burada anlamak kavramını öğrenciler ilgili cümlelerin bağlamında değerlendirerek her cümlelerin anlamında yaptığı değişikliği gözlemleyebileceklerdir. Bir diğer husus bu çalışmada öğrenciler karar verirken ölçüt de belirlemek zorunda

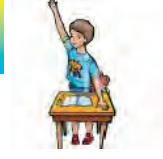
kalacaktır. Okuduğu şiiri anlama ile arabadan anlama birbirinden farklı şeylerdir, dolayısı ile anlam bakımından değerlendirme ölçütleri de farklıdır.

3. “C” de öğrenciler; bilmek, inanmak, anlamak, sanmak, anlamamak, bilmemek kavramları arasındaki farkları değerlendireceklerdir. Bu kavramlar (sanmak, inanmak, anlamak, bilmek) birbirlerine yakın anlamda olmasına rağmen farklı kelimelerdir. Bu kelimeleri daha doğru ve yerinde kullanmanın ön koşulu bunlar arasındaki farkı bilmektir.

4. “D” alıştırması “C” alıştırmasının devamı niteliğindedir. Öğrenciler bu bölümde de kavramları sorgulamaya devam edeceklerdir. Kavramların sorgulanmasına yönelik olarak zaman zaman yönlendirme içeren seçeneklerle devam edilecektir (Son iki soru).

Etkinlikte yer alan kelimelerin yerine, kazanım doğrultusunda birbirine yakın anlamlı başka kelime grupları belirlenerek farklı etkinlikler de tasarlanabilir.

Etkinlik değerlendirilmesinde öğretmen tarafından sınıfın şartlarına uygun olarak düzenlenebilecek “Dereceli Puanlama Anahtarı Ölçeği” kullanılabilir.

-A-

Boşlukları aşağıdaki kelimelerden uygun olanı ile doldurabilirsin. Ancak boşlukları doldurmadan önce şuna dikkat etmelisin. “Biliyorum.” diyebilmen için emin olman ve seni emin yapan nedeni de söyleyebilmen gerekiyor. Eğer seni emin yapan nedeni söyleyemiyorsan yani bilmiyorsan ve buna rağmen emin hissediyorsan “İnanıyorum.” demen gerekli. Bilmek ve inanmak konusunda kararsızsan “Şüphe ediyorum.” veya “Emin değilim.” diyebilirsin.

Biliyorum.

Şüphe ediyorum.

İnanıyorum.

Yanlış olduğuna inanıyorum.

Bilmiyorum.

Emin değilim.

1. Şimdi okulda olduğuma/olduğumu
2. Çınar ağacının yaprağının yeşil olduğuna/olduğunu
3. Gökyüzünün renginin mavi olduğuna /olduğunu
4. Sıra arkadaşımın adının olduğundan/olduğuna
5. Başka gezegenlerde hayat olduğundan / olduğuna
6. Hayvanların da duygulara sahip olduğuna / olduğundan

-B-

Aşağıdaki durumların anlamı nedir?

1. En iyi arkadaşını anlamanın
2. Okuduğun bir şiiri anlamanın
3. Futboldan anlamanın
4. Arabalardan anlamanın
5. Kendini anlamanın
6. Matematik dersinde bir konuyu anlamanın
7. Kendinin/komşunun veya birinin evcil hayvanını sevmenin
8. Büyükanne veya büyükbabanı anlamanın

-C-

Aralarındaki fark nedir?

1. bilmek – inanmak
2. bilmek – anlamak
3. bilmek - sanmak
4. anlamak - anlamamak
5. bilmek - bilmemek

-D-

Aşağıda yer alan soruları yanıtlayınız.

1. Bilmek ile inanmak farklı mıdır? Neden?
2. Bir şeyi inanmadan bilebilir miyiz?
3. Bilmeden bir şeye inanabilir miyiz?
4. Bir şeyi inanmadan anlayabilir miyiz?
5. Anlamadan bir şeye inanabilir miyiz?
6. Sen dürüstlüğü inanıyorsan bu aşağıdakilerden hangi anlama gelir? Neden?
 - a. İnsanlar dürüştür.
 - b. İnsanlar dürüst olmalıdır.

NASIL SORARIM?

Ders	: Düşünme eğitimi
Sınıf	: 6
Yaklaşık Süre	: 40 dk.
Kazanım	: Amacına uygun soru sorar.
Araç gereç	: Çalışma kâğıdı

SÜREÇ

1. “A” da yer alan metni öğrencilerinizle paylaşınız. Öğrencilerinizin soru sormanın bilim insanları ve bilimsel gelişmeler açısından önemini görmelerini sağlayınız. Metin sonunda yer alan soruları öğrencilerinizle tartışınız. Bu sayede; velilerin öğrencilere hangi tür sorular sorduğu ya da soru sormadığına ve öğrencilerin velilerinden bekledikleri sorulara ilişkin veriler elde edilmiş olacaktır.

2. “B” de günlük yaşamdan alınmış durumlara yer verilmektedir. Her duruma ilişkin öğrencilerin sordukları sorular hep birlikte değerlendirilir. Değerlendirmeleri yaparken bilgi notunda ifade edilen hususlar da göz önünde bulundurulmalıdır. Amaç, amacına uygun olarak uygun soruyu, uygun yerde, uygun kişiye, uygun bir şekilde sordurmaktır.

BİLGİ NOTU

Soru sormak insanda düşünme eyleminin var olduğunun göstergesidir. Uygun soru sormak ise düşünmenin niteliği (kalitesi) ile ilgilidir. Uygun soru sormak aynı zamanda doğru cevap almanın da ön koşuludur. İşte bu yüzden soru sorarken dikkat edilecek hususlardan bazıları şunlardır:

Soruyu sorduğumuz kişi önemlidir, çünkü anne babamıza, arkadaşımıza, kardeşimize öğretmenimize, bakkala ya da bir satış elemanına sorulacak soruların soruluş şekli aynı değildir. Soruyu sorarken her birine sorulacak sorular, soruyu sorarkenki saygı, nezaket, özen ve tavrın düzeyleri birbirinden farklıdır. O hâlde bir soruyu yöneltirken; uzmanlık, yaş, statü vb. şeyler de göz önünde bulundurulmalıdır.

Sorunun yapısı önemlidir. Soruların uygun bir şekilde ifade edilmesi gerekir ki muhatabı anlayabilsin. Yani hangi kelimenin nerde olacağı ve soru içinde kaç kelime olacağı önemlidir. Gerekli durumlarda sorular birkaç adımda parça parça sorulabilir.

-A-

Aşağıda yer alan metni dikkatlice okuyunuz. Metnin sonundaki soruları yanıtlayınız.

İyi soru sormak ne kazandırır?

Bir kimya profesörü Nobel ödülü almıştı. Ödül töreninden sonraki ilk dersinde, öğrencilerinden biri kendisine şöyle bir soru sordu:

“Efendim! Amerika’da üç binin üzerinde Kimya profesörü var. Ancak bu kadar bilim adamı arasında, ödülü size lâyık gördüler. Sizi diğerlerinden ayıran özellik neydi?” Profesör, bu farklı soruya önce bir tebessümle cevap verdi. Ardından da, kendisinden merakla cevap bekleyen öğrencisine şunları söyledi:

“Doğrusunu söylemek gerekirse, hepsini anneme borçluyum! Çünkü ben küçük bir öğrenciyken, diğer çocukların anneleri, onlar okuldan evlerine döndüklerinde kendilerine: ‘Söyle bakalım, öğretmeninin sorduğu sorulara iyi cevaplar verebildin mi?’ diye sorarlardı. Benim annem ise bana: ‘Söyle bakalım’ derdi. ‘Bugün öğretmenine iyi bir soru sordun mu?’ İşte beni farklı yapan bu oldu. Her zaman diğerlerinin sormadığı soruları sordum ve hayatım boyunca da, sormaya devam ettim!”

1. Bu metnin ana fikri nedir?
2. Sizin anne ve babanız size akşam okul dönüşü hangi soruları sorarlar?
3. Sizler yetişkin olsaydınız çocuklarınıza okul dönüşü hangi soruları sorardınız?
4. Uygun soru sormak ne demektir? Neden önemlidir?
5. “Bir probleme ilişkin uygun soruyu sormak, çözmenin yarısıdır...” ifadesine katılırmısınız? Neden?

B-

Aşağıda verilen durumlarla ilgili olarak sorulabilecek uygun soru/soruları ve nasıl soracağınızı yazınız.

1. Öğretmenler odasında oturan öğretmenindenöğrenmek istiyorsun. Bunu ona nasıl sorarsın?

2. Anne ile babanın düğünlerine ilişkinöğrenmek istiyorsun. Nasıl sorarsın?
3. Bir taksi durağından adres öğrenmek istiyorsun, nasıl sorarsın?
4. Akşam arkadaşınla birlikte ders çalışmak istiyorsun. Sana zaman ayırıp ayırmayacağına nasıl sorarsın?
5. Bir alışveriş mağazasından kendine; boğazlı, uzun kollu, yünsüz, turuncu renkli bir kazak almak istiyorsun. Tezgâhtara nasıl sorarsın?
6. Bir pilottan mesleği hakkında bilgi almak istiyorsun (senin için en önemli olan en fazla 3 soru belirle). Neleri nasıl sorarsın?
7. En çok beğendiğin hayali kahramana hangi soruları sorardın?
8. Bir lokantada oturuyorsun? Garson senden daha sonra gelen bir çifte servis açtı. Sen ona bunun nedenini nasıl sorarsın?
9. Daha önce hiç gitmediğin bir ülkede (o ülkenin dilini de bilmiyorsun) gideceğin oteli bulamıyorsun. Oteli bulmak için nasıl sorular sorarsın?
10. Bir arkadaşının sana ait olan saati aldığından çok eminsin. Ama kesin değil. Bunu ona nasıl sorarsın?
11. Bir arkadaşına doğum günü için sürpriz bir hediye almak istiyorsun ama onun nelerden / hangi renkten hoşlandığını bilmiyorsun. Bunu ona çaktırmadan nasıl sorarsın?
12. Bir arkadaşınız son zamanlarda oldukça sıkıntılı gözüküyor. Onun ailevi problemleri olduğunu düşünüyorsunuz. Ona sorunu kibarca nasıl sorarsınız?
13. Avustralya'dan bir mektup arkadaşın var. Onunla evcil hayvanlar üzerine sohbet ediyorsunuz. Birbirinize beslediğiniz hayvanları sordunuz. Arkadaşın sana kuala beslediğini söyledi. Ama sen kuala'nın ne olduğunu bilmiyorsun. Kualayı tanımak için hangi soruları sorardın?
14. Bir arkadaşının senin hakkında gerçek olmayan bir şey söylediğini duydun. Bunu ona nasıl sorarsın?

NEREDEN VE NASIL BİLİYORUM?

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 6

Yaklaşık Süre : 40 dk.

Kazanım : Herhangi bir bilgiyi nasıl edindiğini açıklar.

Araç gereç : Çalışma kâğıdı

3. “C” alıştırmasında öğrenilecek durumlar verilmiştir. Öğrencilerinizle bu durumları paylaşınız. Bu durumların her birini nasıl bildiklerini, neden bilmeleri gerektiğini, bu bilgilerinin ne işe yarayacağını sorgulamalarını sağlayınız. Böylece öğrenciler edinilen bir bilgiyi edinmenin amacı ve işlevi üzerine de düşünmüş olacaklardır.

SÜREÇ

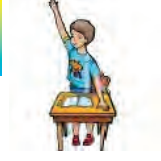
1. “A” alıştırmasında öğrenme yolları ve bu öğrenme yolları ile bilinebilecek şeyleri içeren iki sütun yer almaktadır. Öğrencilerinizden sol sütunda verilen öğrenme yollarını dikkate alarak sağ sütunda yer alan boşlukları doldurmalarını isteyiniz. Öğrenciler cevaplarını sözlü olarak da paylaşabilirler.

2. “B” alıştırmasında öğrencilere bazı sorular (bu soruların öğrencilerin hemen hepsinin cevaplayabileceği güçlükte sorular olması gerekir, amacımız öğrencinin bilip bilmemesi değil o bilgiyi nasıl edindiğini ifade etmesidir) yöneltilmektedir. Öğrencilerinizle bu soruları paylaşınız. Gerekirse yeni sorular da ekleyiniz. Öğrencilerden yanıtları sözel olarak alınabilir. Farklı yanıtlar tartışma kültürüne uygun olarak tartışılabilir.

BİLGİ NOTU

Bilmek, bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmaktır. Bildiğimiz şeyler üzerine düşündüğümüzde bildiklerimizin bazıları gerçektir; örneğin, “Gazi Mustafa Kemal Atatürk Türkiye Cumhuriyetinin ilk cumhurbaşkanıdır.” veya “Ben ailemin ilk çocuğuyum.” gibi. Bazıları ise becerilerle ilgilidir; “Düğmem koptuğunda yerine dikebilirim.” veya “Yağda yumurta pişirebilirim.” gibi. Bazıları ise tutum ve davranışlara dönüktür: “Çok duygusalm.” veya “Kardeşim çabuk sinirlenir.” gibi.

Öğrendiğimiz bilgileri; okuyarak, dinleyerek, yaparak, görerek, tadarak, koklayarak, dokunarak, düşünerek (akıl yürüterek)... edinebiliriz.

-A-

Aşağıya bildiğin şeylere ilişkin kendi listeni yazabilirsin. Yapman gereken bildiklerini yazarken sol sütunda yer alan yollarla edinmiş olmana dikkat etmek.

Öğrenme yollarım

- a. Okuyarak
- b. Okulda
- c. Evde
- ç. Kendi kendime
- d. Arkadaşlarımla tartışarak
- e. Radyo ve televizyondan
- f. Düşünerek
- g. Araştırarak
- ğ. Tadarak
- h. Koklayarak
- ı. Bilimsel deneylerle
- i. Gözlemleyerek
- j. Hissederek

Bildiğim şeyler

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

-B-

Aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

1. Temmuz ve ağustos aylarında okul olmadığını biliyor musun? Nasıl?
2. Kış mevsiminin sonbahardan sonra geldiğini biliyor musun? Nasıl?
3. Kendini bazen üzgün hissediyor musun? Nasıl biliyorsun?
4. Türkiye'nin başkentinin Ankara olduğunu biliyor musun? Nasıl?
5. Bahar ayında yağmurun çiçeklerin büyümesine yardım ettiğini biliyor musun? Nasıl?
6. Ateşin elini yakabileceğini biliyor musun? Nasıl?

-C-

Aşağıdaki durumları 1. Nasıl bilirsin? 2. Niçin bilirsin? 3. Bildiğinle ne yapabilirsin?

1. Yemek pişirmek	2. Aile kuralları
3. Bisiklete binmek	4. Trafik kuralları
5. Okumak	6. Okul kuralları
7. Bir cümle yazmak	8. Türkiye'nin komşularını

PLÜTON GEZEĞEN Mİ?

Ders :Düşünme eğitimi

Sınıf :6

Yaklaşık Süre :40 dk.

Kazanım :Bilginin değişebileceğini ve gelişebileceğini fark eder.

Araç gereç : Bilgi metinleri

SÜREÇ

“Plüton gezegen mi?” ve “Dünyanın şekli” isimli metinler öğrencilerle paylaşılır. Metinlerin yanı sıra ek bilgi olarak bilgi notu kullanılabilir. Amaç öğrencilerin bilgilerinin zaman içinde değişmesinin normal olduğunu hatta gerekli olduğunu anlamalarını sağlamaktır. Dini ve sanatsal bilgi gibi bilgi türleri öznel durumlar arz ettiğinden sınıf ortamına getirilmemelidir. 1. sorudan sonraki sorularda sınıf sorgulama topluluğuna dönüştürülmelidir.

BİLGİ NOTU

Dersin işlenişi sırasında ekstra örneğe ihtiyaç duyarsanız bu bilgileri kullanabilirsiniz.

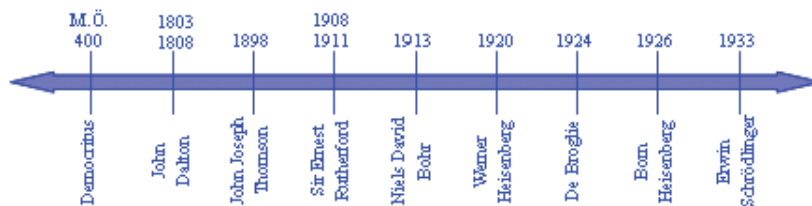
Bilgi değişmesi örneği “süt”

Eskiden, mide ağrısı şikâyetiyle bir hekime gidildiğinde, hemen süt tavsiye edilirdi. Oysa süt ülseri azdırır. Biz 15 yıldır ülseri olan hastalara süt önermiyoruz. Süt, gaz yapıcı bir besindir. Mide-nin diğer iki düşmanı ise sarımsak ve soğandır. Ayrıca sindirimi zor olan tüm çiğ gıdalar... Sigara ve mayalı içkiler de mideye iyi gelmez.

Bilgi değişmesine örnek “atom”

Eski çağlardan günümüze kadar gözle görülemeyen atom hakkında çeşitli bilim adamları deneyler yapmışlar, atom hakkında elde ettikleri bilgileri açıklamak için çeşitli bilimsel modeller ortaya koymuşlardır. Atom hakkında ortaya konan her yeni model bir önceki modelin eksikliğini gidermiştir. Atom hakkında yapılan yeni deneyleri açıklayamayan modelin yerine de yeni bir model geliştirilmiştir. Eski atom modellerinin bugün geçerli olmamasının nedeni, o modelleri geliştiren bilim adamlarının iyi düşünmemesinden değil, o dönemde bilinenlerin bugün bilinenlere göre daha az olmasından kaynaklanır. (Dalton atom modeli açıklandığında o dönemde bilinenler dikkate alındığında o modeli geliştirmek, Bohr atom modelini geliştirmekten daha zordur). Atom hakkında Democritus, Dalton, Thomson, Rutherford, Bohr ve De Broglie gibi bilim adamları ve filozoflar görüşlerini ortaya koymuşlar ve günümüzdeki atom modeli ortaya çıkmıştır. Günümüzde kullanılan atom modeli Modern Atom Teorisi sonucu ortaya konmuştur ve bugünkü model, yeni bir model bulununcaya kadar geçerliliğini sürdürecektir.

Atomun parçalanabileceği ilk olarak Thomson atom modeli'nde öngörülmüştür.

Atoma İlişkin Teorilerin Kronolojisi

Aşağıda yer alan metinleri okuyunuz. Devamında yer alan soruları yanıtlayınız.

Plüton Gezegen mi?

Güneş Sistemi'nde Dünya'nın 8 değil 7 kardeşi kaldı. Çek Cumhuriyeti'nde yapılan gökbilimciler kongresinde gezegen kavramı yeniden tanımlanmıştır. Yeni tanıma göre, gökbilimciler kongresinde alınan bir kararla, "kendine ait bir yörüngesi olmayan" Plüton gezegen statüsünden çıkarıldı. Uluslararası Astronomi Birliği, geçen hafta Güneş Sistemi'ndeki gezegen sayısının 9'dan 12'ye çıkarılmasını önermişti. Ancak son yapılan toplantıda bu önerinin reddedilmesinin yanında Plüton da gezegen statüsünü kaybetti. Plüton 1930'da keşfedilmiş ve Güneş Sistemi'nin 9. ve son gezegeni olarak kabul edilmişti. Güneş Sistemi'nde 9 gezegen olduğunu yazan bütün kitapların da güncellenmesi gerekiyor.

Dünyanın Şekli

Günümüzde on yaşında bir çocuk için bile sıradan olan bilgiler, eski çağların insanları için çözülemez bilmecelelerdi. Sümerler, Babiller ve Yunanlılar dünyanın şekline ilişkin çeşitli tahmin ve teorilerde bulunmuşlardı.

"...Aristo, Dünya'nın sabit merkez olduğunu; bütün gezegenlerin, yıldızların, Güneş'in ve Ay'ın, Dünya'nın çevresinde döndüklerini savunuyordu. O'na göre yıldızların ham maddesi ve Dünya'nın ham maddesi birbirlerinden tamamen farklıydı. Yıldızlar ezeli bir yakıtla yakılmışlardı. Bunlar hem ezeli, hem de ebediydi. Oysa Dünya, kusurlu ve eksikti, yıldızlar gibi mükemmel değildi..."

"...Batlamyus, Aristo'dan aldığı mirası da kullanarak, kendi astronomik modelini ortaya koydu. Bu modele göre Dünya merkezdeydi. O dönemde bilinen beş gezegen Merkür, Venüs, Mars, Jüpiter, Satürn ve onlarla beraber Ay ve Güneş, Dünya'nın etrafında dönüyordu. Yıldızlar ise en dışarıdaki en geniş halkadaydılar..."

"...Kopernik, Yunan Döneminden beri yürürlükte bulunan Yer Merkezli Evren Kuramı'nın yerine, Güneş Merkezli Evren Kuramı'nı kurmuştur. Yer'in, Güneş'in çevresinde dairesel bir yörünge üzerinde dolanan bir gezegen olduğunu savunmuştur. Bu kuram bugün bütün dünya tarafından kabul edilmiştir..."

Sorular

1. Yukarıda verilen durumlardan çıkan genel sonuç nedir?
2. Yukarıdaki durumlarda verilen eski bilgiler hâlâ bilgi midir? Neden?
3. Zaman içinde hiç değişmeyecek bir bilgi var mı? Varsa örnek veriniz?
4. Bilgi gelişmesi ve değişmesi aynı şey midir? Neden?
5. Sizlerin de doğru bildiğiniz fakat sonradan değişen bilgileriniz oldu mu?
6. Gelecekte değişeceğini düşündüğünüz bilgiler var mı? Varsa bunlar nelerdir?

BENZER VE FARKLI

Ders : Düşünme eğitimi
Sınıf : 6
Yaklaşık Süre : 40 dk.
Kazanım : Benzerlik ve farklılıkların ölçütlere göre belirlendiğini fark eder.
Araç gereç : Çalışma kağıdı

SÜREÇ

Öğrenci çalışma sayfasında yer alan A ve B alıştırmalarında sınıfı soruşturma topluluğuna dönüştürmeniz önerilir. C ve D alıştırmalarından seçtiğinizi çalışma kağıdı olarak dağıtabilir, tahtaya yazabilir veya sözlü olarak sınıfa yöneltebilirsiniz.

1. “A” alıştırmada öğrencilerce verilen iki şey arasındaki benzerlikler sorgulanırken ölçüt kavramı da yapılandırılmaya çalışılmaktadır. Çünkü mendil ile tişörtün benzer olduğunu söylerken hangi özellikler yönünden birbirlerine benzedikleri (ölçüt) de söylenmiş olacaktır.

2. “B” alıştırmada öğrencilerce birbirleri ile ortak özellikleri olan iki şey arasındaki farklılık sorgulanırken yine ölçüt kavramı yapılandırılmaya çalışılmaktadır. Çünkü iki kar tanesinin farklılığını ifade ederken ölçütünü de söylemek durumundadır.

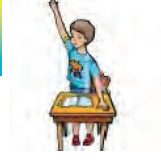
3. “C” alıştırmada ise ölçütler verilerek ölçüte bağlı olarak farklı olan iki şeyin neler olabileceğini öğrencilerinize buldurunuz. Cevaplarını ilgili boşluklara yazmalarını isteyebileceğiniz gibi sözel olarak da alabilirsiniz.

4. “D” alıştırmada hem benzerlik hem de farklılık kavramları aynı cümlede verilmiş. Öğrenciler aynı cümle içinde belli ölçütlere göre benzer olan şeylerin hangi ölçütler açısından farklı olabileceğini bularak ilgili boşluğu dolduracaklardır. Cevaplar sözel olarak da alınabilir.

BİLGİ NOTU

Benzer ve farklı kavramları birbirlerini çağrıştıran iki kavram olup, en sık kullanılan kavramlardandır. Bir şeye benzer ya da farklı demek için en az iki öğeye ihtiyaç vardır. Bu karşılaştırma sonunda şu açı ya da açılardan benzer ya da farklı denilir. Yani iki ya da daha çok şeyin benzer ve farklılığına ilişkin karar verirken mutlaka bir ölçüte ihtiyaç duyulur. Ölçüt olmaksızın iki şey arasındaki benzerlik ve farklılığın karşı taraftaki kişi açısından anlaşılması güçleşir.

Benzerlik ve farklılıkları fark etme ve kullanma günlük yaşamımızda önemli yer tutar. Bunun yanında benzerlik ve farklılıkları belirleme becerisi yaratıcı ve eleştirel düşünmeye büyük katkı sağlar. Çünkü özne, nesne ve olaylar arasındaki benzerlik ve farklılıkları görmek üst düzey düşünme becerisi gerektirmektedir.

-A-

Aşağıda yer alan şeyler hangi özellik/özellikleriyle birbirine benzerdir? Neden?

1. Bir köpek ve bir sandalye
2. Olgunlaşmamış bir domates ve bir taş
3. Ocak ayında deniz suyu ve bir parça buz
4. Bir bebek ve bir yaşlı insan
5. Yağmur yağması ve kar yağması
6. Bir denizaltı ve bir uzay mekiği
7. Bir mendil ve bir tişört
8. Bir masal ve bir gerçek hikâye

-B-

Aşağıda yer alan şeyler hangi özellik/özellikleriyle birbirinden farklıdır? Neden?

1. Aynı parkta bulunan iki araba
2. Aynı sürüdeki iki kuzu
3. İki kar tanesi
4. Aynı sınıftan iki öğrenci
5. Aynı aileden iki kişi

-C-

Aşağıdaki boşlukları doldurunuz.

1. İki renk bakımından birbirinden farklı olabilir.
2. İki fiyat bakımından birbirinden farklı olabilir.
3. İki boy bakımından birbirinden farklı olabilir.
4. İki ağırlık bakımından birbirinden farklı olabilir.
5. İki hız bakımından birbirinden farklı olabilir.
6. İki tat bakımından birbirinden farklı olabilir.
7. İki koku bakımından birbirinden farklı olabilir.
8. İki ses bakımından birbirinden farklı olabilir.

-D-

Aşağıdaki boşlukları doldurunuz.

1. İki elma şekil bakımından birbiriyle aynı olduğu hâlde ve bakımından farklı olabilir.
2. İki kırmızı gülün kokusu aynı olduğu hâlde farklı olabilir.
3. Bir bebek ve bir kuzu bakımından aynı olabilir.
4. Aynı sınıfta olan iki öğrencinin olabilir.
5. Aynı renk, şekil ve bedende olan iki eteğin farklı olabilir.
6. Caddedeki iki apartmanın kat sayısı birbiriyle aynıdır. Fakat farklıdır.

HANGİSİ DAHA ÖNEMLİ?**Ders** :Düşünme eğitimi**Sınıf** :6**Yaklaşık Süre** :40 dk.**Kazanım** :Eylemlerini belirlediği / belirlenmiş ölçütlere göre önem sırasına koyar.**Araç gereç** :Çalışma kâğıdı

Süreçte (sağda verilen bilgi notundan hareketle) ölçüte göre önem sırasını belirlemenin; zaman yönetimi, yapılacak işin/eylemin niteliği ve iletişim üzerine olan etkisi ifade edilmelidir.

BİLGİ NOTU

Yaşamda yapacaklarımızı veya yapmak istediklerimizi öncelik sonralık ilişkisi içerisinde değerlendirmeliyiz. Kimi zaman bu öncelik ve sonralık ilişkisini yapacağımız işlerin önemi etkiler. Böylece daha önemli olanları, yapacaklarımızla ilişkin öncelik sıralamasında daha öne alırız. Bir şeyin önemine ilişkin karar verirken kimi ölçütler kullanmalıyız. Eğer uygun bir ölçüt belirlenmedi ise o ölçütle önem sıralaması yapmak güçtür. Bu yüzden uygun ölçütlere göre önem sırası belirlemek hem zaman yönetimini hem de yapılan işin niteliğini etkiler.

SÜREÇ

Öğrenci çalışma sayfasında sol sütunda eylemler, sağ sütunda ölçütler verilmiştir. Öğrencilerden sağ sütunda yer alan ölçütlerden birini seçerek bu ölçüt bağlamında sol sütundaki eylemlerden en önemli gördüklerini sonra daha az önemli belki de hiç önemli görmediklerini, ölçütler ve eylemler listesinin altında verilmiş olan örneğe benzer şekilde tasarlayarak boşlukları doldurmalarını isteyiniz. Daha sonra altında yer alan sorularla konuyu tartışarak pekiştirmelerine imkân sağlayınız.

Aşağıda verilen ölçütlerden bir ya da birkaçını seçerek, seçtiğiniz ölçüte uygun olarak sol sütunda yer alan eylemleri hemen altındaki biçimde önem sırasına koyunuz.

Eylemler	Ölçütler
Okula gelmek	Sağlıklı olmak
Kahvaltı yapmak	Çalışkan olmak
Arkadaşlarımla gezmek	Mutlu olmak
Proje hazırlamak	Başarılı olmak
Ne giyeceğime karar vermek	Düşünür olmak
Cep telefonu ile konuşmak	İyi vakit geçirmek
Televizyon seyretmek	Bilgili olmak
Bilgisayar ile vakit geçirmek	Güçlü olmak
Sanatçılar hakkında düşünmek	
Hangi mesleği seçeceğime karar vermek	
Ailem ile vakit geçirmek	
Kitap okumak	
Bulmaca çözmek	
Gazete okumak	
Saçlarıma şekil vermek	
.....	
.....	

“Amacım **sağlıklı olmak** olsaydı.....
.....daha önemli olurdu.
.....
.....daha az önemli olurdu.”

“Amacım **çalışkan olmak** olsaydı.....
.....daha önemli olurdu.
.....
.....daha az önemli olurdu.”

1. Aynı ölçüte ilişkin senin ve arkadaşlarının önemli gördüğün durumlarda farklılık oldu mu?
Sence bu durum neden olmuş olabilir?

2. Bir eylemi az ya da çok önemli yapan şey ne olabilir?

BİR PROFESÖRÜN DERSİ

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 6-7

Yaklaşık Süre : 40+40 dk.

Kazanım :Eylemlerini, belirlediği / belirlenmiş ölçütlere göre öncelik sırasına koyar (6.Sınıf).

Ölçüt belirlerken öznel ve nesnel davranması gerektiren durumları ayırt eder (7.Sınıf).

Araç gereç : Çalışma kâğıdı

çütler oluşturarak o ölçütlere göre tercihte bulunulacaktır. Ölçütlerin belirlenmesi hem karar vermeyi hem de objektifliği artıracaktır. Ayrıca ölçüt belirleme sürecinde eğer ki grup adına bir ölçüt belirleme varsa çok daha nesnel ya da bütün grup üye-rince kabul edilme olasılığı en yüksek olan ölçütler belirlenmelidir. Ayrıca en son soruda yer alan “önem” ve “öncelik” arasındaki benzerlik ve farklılık sorulmaktadır. Her durumda önemli olan öncelikli olmayabilir.

5. “D” deki bölümde yer alan örnek ilköğretim sosyal bilgiler dersi içeriği ile de bağlantılıdır. Tarihçiler bir araştırmada öncelikle bir şeyin aslına ulaşmayı daha sonra ise aslına en yakın olana ulaşmayı kural olarak kabul ederler. Bu yüzden bu bölümde öğrencilerin de bu kurala uygun olarak bir öncelik sıralaması yapması gerekir.

6. “E” de hem öğrenci hem de öğretmeni ilgilendiren bir durum söz konusudur. Dolayısıyla aslında sınıfın içinden bir olaydır. Öğrenciler burada ders planına uyulması mı yoksa öğrencilerin ilgileri/sorunlarından hangisine öncelik verilmesi gerektiği üzerine düşüneceklerdir. Öğrenciler hem öğretmen hem de öğrenci yerine düşünmek zorundadırlar. Böylece öğrenciler benzer durumlarda daha özenli düşünebileceklerdir.

SÜREÇ

1. “A” da yer alan metin ve sorular öğrencilerle paylaşılır. Amaç öğrencilerin belli ölçütlere dayalı olarak eylemlerinde öncelik sırası oluşturmalarını sağlamaktır. Eylemleri öncelik sırasına koymak hem zaman hem de emek açısından tasarruf sağlar.

2. “B” de ise yapılacak işleri öncelik sırasına koymayı gerekli kılan bir durum söz konusudur. Yardım organizasyonu boyunca yapılacakların öncelik sırasına dizilmesi esastır. 2. soru birinci sorunun bir alt sorusu şeklindedir.

3. “C” de bazı durumlara yer verilmiştir. Bu durumların her birine belirli ölçütler

-A-

Aşağıdaki parçayı okuyarak devamında yer alan soruları yanıtlayınız.

BİR PROFESÖRÜN DERSİ

...Bir gün bir profesör, elinde birkaç kutu ile derse gelir. Ders başladığında, hiçbir şey söylemeden, önüne büyükçe bir kavanoz koyar sonra kavanozu alır ve ağzına kadar “tenis topları” ile doldurur ve öğrencilere kavanozun dolup dolmadığını sorar; öğrenciler ittifakla kavanozun dolduğunu ifade ederler. Bu sefer profesör önündeki kutulardan bir tanesinden aldığı “çakıl taşları”nı, çalkalayarak kavanoza döker, böylece çakıl taşları kayarak, tenis toplarının aralarındaki boşlukları doldurur ve öğrencilere tekrar kavanozun dolup dolmadığını sorar, onlar da 'evet' doldu derler, profesör bu defa masanın üzerindeki diğer kutuyu eline alır ve içindeki “kum”u yavaşça kavanoza döker. Tabii ki kumlar da çakıl taşlarının aralarındaki boşlukları doldurur ve tekrar öğrencilere kavanozun dolup dolmadığını sorar, öğrenciler de koro halinde 'evet' derler. Bu sefer profesör masanın altında hazır bekleyen 2 bardak “çay”ı alır ve kavanoza boşaltır, çay da kumların arasında kalan boşlukları doldurur...

1. Yukarıda yer alan metinde sizce profesör öğrencilerine neyi anlatmak istemiş olabilir?
2. Profesör sıra ile yaptığı işlemleri tersinden ya da aynı sırada yapmış olsaydı sonuç yine aynı olur muydu?
3. Kendi yaşamınızdan ya da başkalarının yaşamından, işleri öncelik sırasına uygun olarak yapmadığımızda ortaya çıkan sorunları içeren örnekler veriniz.
4. İşleri öncelik sırasına koymak bize ne tür katkılar sağlar?

-B-

Örnek durum: Başka bir sınıfta, maddi durumu kötü olan bir arkadaşınızın babası hastanede yatıyor ve siz onun için bir yardım kampanyası düzenlediniz.

1. Kampanya boyunca yapmanız gerekenlerin sırası ne olurdu?
2. Sınıfta öncelikle kimlerden destek istersiniz. Niçin?

-C-

Aşağıdaki her görev için ölçüt belirle. Her göreve ilişkin olarak belirlediğin ölçütü ilgili boşluğa yaz. Ölçüt belirlerken öncelikle öznel ve nesnel davranmanı gerektiren durumları ayırt etmen gerektiğini hatırla. Görev ve ölçütleri de dikkate alarak bu iş için sınıfınızdan tercih edilebilecek en uygun arkadaşlarını (1-3 arası kişi) sırala. Diğer arkadaşlarının cevapları ile karşılaştır.

Görevler

1. Okul futbol takımına arkadaş seçeceksin.
2. Birkaç arkadaşınla, bir arkadaşınıza doğum günü partisi düzenleyeceksin.
3. Matematik yarışması için iki kişi seçeceksiniz.
4. Yıl sonu etkinliği için bilet satışı yapacak birkaç kişi seçeceksin.
5. Ailevi bir sorununu anlatabileceğin bir arkadaş belirle.
6. Yıl sonu için yapılacak olan “Hababam Sınıfı” isimli tiyatro gösterisine öğrenci seçeceksin.

Sorular

- a) Diğer arkadaşlarınızla ölçüt belirlemede arkadaşlarından farklı düşündüğün durumlar oldu mu? Neden?
- b) En çok hangi göreve ilişkin ölçüt belirlerken zorlandın? Neden?
- c) Aynı ölçütler olmasına rağmen sıralamada farklılıklar oluştu mu? Neden?
- ç) Bir kişinin kendisi için ölçüt belirlemesi ile kendisi dışındakileri de kapsayacak şekilde ölçüt belirlemesi arasında fark var mıdır? Neden?
- d) Eylemleri, önem sırasına koymak ile öncelik sırasına koymak aynı şey midir? Aralarındaki benzerlik ya da farklar nelerdir?

-D-

Şu an için kendinizi bir tarihçi olarak varsayınız. Bir kişiye ilişkin araştırma yapıyorsunuz. Aşağıda size birtakım öğeler verilmiştir. Araştırmanızın güvenilirlik ve geçerliliğinin yüksek olması için tarih bilimi ölçütlerine göre ulaşmanız gereken öğeleri öncelik sırasına diziniz.

- a) Kişinin yakın arkadaşları
- b) Kişinin kendisinin de gösterildiği bir video filmi
- c) Kişinin günlüğü
- ç) Kişinin kendisi
- d) Kişinin yazdığı eserler
- e) Kişinin fotoğrafları

-E-

Özay Öğretmen Ne Yapmalı?

Özay Öğretmen Türkçe dersi öğretmenidir, yaratıcı yazma ile ilgili bir ders planı hazırladı. Tam derse başlamak üzere, fakat bir öğrenci sözünü kesti. Özay Öğretmen ne diyeceğini şaşırdı. Öğrencinin ne dediğini önemsemeden ders planına uygun olarak devam mı etmeli yoksa dersi bırakarak öğrenciyi mi dinlemeli?

Aşağıdaki her bir durum gerçekten varmış gibi hareket ediniz.

a) Her durum için Özay Öğretmene derse ara verip vermeme konusunda öneride bulununuz.

b) Neden bu şekilde bir öneride bulunduğunuzu “Niçin” sütununa belirtiniz.

DURUMLAR	Özay Öğretmen’e ne önerirdiniz?	Niçin?
1. Bir öğrenci koşarak sınıfa girdi “Az önce çok feci bir kazaya şahit oldum.” dedi.		
2. Öğrencilerden biri “Dün akşam çok korkunç bir film seyrettim onu anlatmak istiyorum.” dedi.		
3. Bir öğrenci “Bu sınıftakilerin hiç biri beni sevmiyor.” dedi.		
4. Bir öğrenci “Ben şiir yazma yarışmasını kazandım.” diye duyuru yaptı.		
5. Bir öğrenci “ Az önce haber bülteninde duydum, milletvekillerinden biri vurulmuş.” dedi.		
6. Öğrencilerden biri “Sizinle notlarım/sınıfım hakkında konuşmak istiyorum.” dedi.		

BEYNİN SENİN OLMASAYDI?

Ders	:Düşünme eğitimi
Sınıf	:6
Yaklaşık Süre	:40 dk.
Kazanım	:Bütün parça ilişkilerini sorgular.
Araç gereç	: Çalışma kâğıdı

SÜREÇ**Yağmur Damlası**

Geçen gün arkadaşım Mete ile yürüyorduk. Mete'ye "Yağmur yağıyor." dedim. O da bana "Olur mu öyle şey sadece iki tane yağmur damlası düştü diye yağmur mu yağar." dedi. Ben de ona "Kaç tane damla yağmur eder?" dedim. Sonra başladık Mete ile tartışmaya...

1. Etkinliğe başlarken öğrencilerin konuya dikkatlerini çekmek için "Yağmur Damlası" isimli metin öğrencilerle paylaşılır. Sonra konu ile ilgili öğrencilerin de görüşleri alınır. Böylece sorgulama başlamış olur.

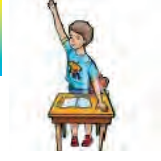
2. "A" daki etkinlikte bir bütünü belli oranlarda azaltarak bütünü oluşturan en tekil parçaya inilmektedir. Etkinliğe başlamadan önce dışarıdan bir ya da birkaç ağaç gösterilerek "Bu ağaç / ağaçlar orman mıdır?" sorusunu sorabilirsiniz. İsterseniz

aynı soruya gelen yanıtı uygun olarak "20-30 ağaçlık bir bahçe olsaydı" diyerek devam edilebilir. Daha sonra da parçadan bütüne de gidilebilir. Her soru tek tek sorularak yanıtları her sorunun hemen ardında alınarak sorgulanır. Böylece öğrenciler belki de hiç düşünmedikleri durumlar üzerine zihin egzersizi yapmış olacaklardır.

3. "B"de yine "A" alıştırmasına benzeyen bir süreç vardır. Burada öğrenciler kendi sınıflarını sınıf yapan parçaların bütün (sınıf) üzerine etkisini değerlendireceklerdir. Süreçte, hem bütünden parçalar eksilterek, hem de bütüne yeni parçalar ekleyerek devam edilmekte, bu eklenen ya da çıkarılan parçaların bütünün yapısı üzerine etkisi sorgulanmaktadır. Her soru tıpkı A alıştırmasındaki gibi tek tek sorulur ve cevaplar her sorunun sonunda alınır.

4. A ve B alıştırmasında nesne üzerine yoğunlaşan sorgulama "C" alıştırmasında özne üzerine yoğunlaşmaktadır. Sorular A ve B alıştırmasındaki gibi tek tek sorulacak her soru sonunda yanıtlar alınarak sorgulama yapılacaktır.

Süreç tamamlandıktan sonra öğrencilerden de benzer örnekler vermelerini isteyebilirsiniz. Sınıfça belirlenecek bir örnek A, B ve C alıştırmasına benzer şekilde sorgulanabilir.

-A-

Aşağıdaki sorular üzerine düşününüz ve fikirlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

- a) Bir ormandaki ağaçların yarısı orman yangınında yok olsa kalan ağaçlar orman oluşturur mu?
- b) Bir ormandaki ağaçların $3/4$ 'ü orman yangınında yok olsa kalan ağaçlar orman oluşturur mu?
- c) Aynı ormanda sadece 10 ağaç kalmış olsa kalan ağaçlar orman oluşturur mu?
- ç) Aynı ormanda sadece 1 ağaç kalmış olsa kalan ağaç orman oluşturur mu?
- d) Cadde kenarındaki ağaçlar bir orman mıdır?

-B-

Aşağıdaki durumlarda sınıf hâla sınıf mıdır?

- a) Öğretmeni olmasaydı
- b) Öğrencileri olmasaydı
- c) Sıraları olmasaydı
- ç) Masaları olmasaydı
- d) Yazı tahtası olmasaydı
- e) Kapı ve pencereleri olmasaydı
- f) Duvarları olmasaydı
- g) Tabanında ya da duvarlarında halılar olsaydı
- h) İki futbol sahası büyüklüğünde olsaydı

-C-

Aşağıdaki durumlar oluştuğunda sen halâ sen misindir?

- a) Farklı bir isme sahip olsaydın
- b) Farklı bir yüze sahip olsaydın
- c) Farklı bir bedene sahip olsaydın
- ç) Farklı bir beyne sahip olsaydın
- d) Farklı bir parmak izine sahip olsaydın
- e) Farklı bir aileye sahip olsaydın
- f) Afrika'da doğup büyümüş olsaydın

ÖYLEYSE

Ders	: Düşünme eğitimi
Sınıf	: 6
Yaklaşık Süre	: 40 dk.
Kazanım	: Benzerliklerden hareketle genelleme yapar.
Araç gereç	: Çalışma kâğıtları

SÜREÇ

1.A'da verilen birinci grup kavramlar arasındaki ilişkiler incelenerek ne tür ilişkiler olduğu tespit edildikten sonra ikinci grupta benzer ilişkinin kurulması çalışmaları yapılır.

2.B'de verilen sözcük grupları arasındaki ilişkinin nasıl ve nelere dayanarak kurulduğunu tartışarak, aralarındaki benzerlik ilişkileri bağlamında sorgulaması yapılır.

3.C'de verilen sözcükler ve özellikleri arasındaki ilişkiler sırasıyla kendi içinde sorgulanarak, benzerlik ilişkileri kurularak sonuç kısmının tamamlanması çalışmaları yapılır.

4.D'de verilen öncül cümleleri benzerlik ve doğruluk değerleri bakımından incelenerek sonuç yargılarının tamamlanması çalışmaları yapılır. Öğrencilerin de benzer örnekler vererek konuyu kavramaları sağlanır.

BİLGİ NOTU

Bir akıl yürütmeye tümevarım, özel olandan genel olana geçiş, tekilden tümele geçiştir. Tümdengelim ise; genel olandan özel olana, tümelden tikele geçiştir. Bireysel olandan başka bir bireysel olana yani, tekil ile tekil ya da tekil ile tikel arasındaki geçiş ise benzeşim(analoji)dir. K ve L gibi iki olayda a,b,c,d gibi ortaklaşa benzerlikler bulunur ve K'de ayrıca 'e' gibi bir özellik görülürse, aynı özelliğin L'de de bulunması düşünülebilir. Çünkü, dört ortak özelliği bulunan iki olaydan birinde bulunan özelliğin diğerinde de bulunması mümkündür.

Benzeşim (Analoji) kurmada, öncüller sonucu zorunlu kılmaz. Çünkü iki ayrı şeydeki bir ortak özellikten hareketle, o iki şeyden birinde bulunan bir özellik diğerine de genelleştirilmektedir. Ancak sonuç, öncüllerde bildirilmiş içeriği aşmaktadır. Analoji (benzetme) türünde çıkarımlar olasılıklı bir doğruluk değerine sahiptir. Yani, benzeşim kurma yoluyla elde edilen sonuçlar doğru da olabilir yanlış da olabilir.

Örnek: İngilizler ve İskandinavlar Kuzey Avrupalıdır. İngilizler soğukkanlıdır. Öyleyse, İskandinavlar da soğukkanlı olmalı. (D.Özlem, Mantık; s.40)

Yeryüzünde atmosfer vardır ve canlılar yaşar. Mars'ta da atmosfer olduğu keşfedildi. Öyleyse, Mars'ta da yaşam olabilir. (N.Öner, Klasik Mantık; s.173)

-A-

Aşağıda verilen birinci grup kavramlar arasındaki ilişkiler incelenerek ne tür ilişkiler olduğu tespit edildikten sonra ikinci grupta benzer ilişkinin kurulması çalışmalarını yapınız.

- a) Kangal-köpek; papatya-
- b) Kalem-kalemlik; kitap-
- c) Yıl-sene; yüzyıl-
- ç) Büyük kız kardeş-abela;ağabey-
- d) Televizyon-izlenir; kitap-
- e) Peynir-yiyecek; pantolon-
- f) İlkbahar-yaz; sonbahar-
- g) 2,4,8,12,22-çift sayılar; 1,3,7,11,35-
- ğ) Su, benzin,süt-sıvı; kalem, taş,tahta-
- h) Çiçek, ağaç,ot-bitki; at, tavşan, kuş-

-B-

Aşağıda verilen sözcük grupları arasındaki benzerlik ilişkisinin nasıl ve nelere dayanarak kurulduğunu sorgulayarak ilgili kısımlara yazınız.

Sözcük grupları	İlişkinin türü / şekli
Altı, otuz altı – beş, yirmi beş	:
Hava, bulut - ağaç, yaprak	:
Mandıra, yoğurt – fırın, ekmek	:
Organ bağıışı, hayat – savaş, ölüm	:
Bıçak, kesmek – kalem, yazmak	:
Kangal, köpek – serçe, kuş	:
Hoşgörü, müsamaha – sene, yıl	:
Yüz, asma – bağ, bozma	:

-C-

Aşağıda verilen cümleler ve özellikler arasındaki ilişkileri sırasıyla kendi içinde sorgulayın. Benzerlik ilişkileri kurarak sonuç ifadelerinin tamamlanması çalışmalarını yapınız.

Kelile ve Dimne, Hay bin Yakzan, Emile, Alice Harikalar Diyarında çocuk felsefesi içerirler ve uluslararası eserlerdir. Pollyanna ve Heidi de çocuk felsefesi içerirler.

O hâlde

Hasan Ali Yücel, Fazıl Hüsni Dağlarca, Mustafa Ruhi Şirin çocuk şiiri yazdılar ve şairdirler. Cahit Zarifoğlu ve Ali Ekrem Bolayır da çocuk şiiri yazmışlardır.

O hâlde

Dino, Fikret Abidin Otyam, Mehmet Gülerüz birer sanatçı ve ressamdır.

İbrahim Çallı ve Osman Hamdi Bey de birer ressamdır.

O hâlde

Buzdolabı, bulaşık makinesi, çamaşır makinesi elektrikle çalışır ve beyaz eşyadır.

Fırın da elektrikle çalışır.

O hâlde

-D-

Aşağıda verilen öncül cümleleri benzerlik ve doğruluk değerleri bakımından inceleyerek sonuç yargılarının tamamlanması çalışmaları yapın. Sizler de benzer örnekler veriniz.

Portakal, mandalina, greyfurt kabuklu meyveler ve vitamin deposudur.

Karpuz da kabuklu meyvedir.

O hâlde

Kedi, köpek, fare memeli ve tüylü hayvanlardır.

Tavşan da tüylü hayvandır.

O hâlde

İstanbul büyükşehirdir ve trafiği yoğundur.

Ankara da büyükşehirdir.

Öyleyse Ankara'da da trafik yoğunluğu olmalı.

Yeryüzünde atmosfer vardır ve canlılar yaşar.

Mars'ta da atmosfer olduğu keşfedildi.

O hâlde

Ahmet ile Hakan aynı yaştadır ve çalışkandır.

Ahmet çok çalışmaktadır.

O hâlde

Ankara ve İstanbul büyükşehirdir.

.....

Öyleyse İstanbul'da da hava kirliliği olmalı.

DEĞİŞEN ŞARTLAR VE EYLEMLER

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 6

Yaklaşık Süre : 40 dk.

Kazanım : Şartlar değiştiğinde görüş ve / veya eylemlerin değişebileceğini fark eder.

Araç gereç : Çalışma kâğıtları

SÜREÇ

1.A'da verilen durumların öğrencilerce teker teker okunduktan sonra kazanım bağlamında sorgulanmasını sağlayınız. Şartlar değiştiğinde görüş ve eylemlerin değişebileceğine ilişkin durumlar üzerinde öğrencilerin de düşünerek benzer örnekler vermeleri teşvik edilmelidir.

2. B'de verilen durumların koşullara göre görüş ve /veya eylemlerimizi değiştirip değiştirmediğini, değiştirmişse ne gibi değişiklikler olduğu sorgulanarak, tartışılır. Ayrıca öğrencilerden değişen şartlarda değişen görüş ve / veya eylemlere ilişkin kendi yaşamlarından da örnekler vermeleri istenir.

BİLGİ NOTU

Şartlar (koşullar); bir şeyin kendi özelliğini kazanması için, bulunması gereken durum, gerekli olan özellik, olması başka durumların gerçekleşmesini gerektiren şey, koşuldur. Örneğin: 'İster istemez bu şartlara boyun eğecekti'.

Değişmek; başka bir biçim veya duruma girmek, tahavvül etmek.

Değişiklik; bir bütünün bir bölümünün değişmesiyle ortaya çıkan yeni durum.

Değişim; nesne, durum, olay ya da kişiye farklılıkların ortaya çıkmasıdır. Bu farklılıkları gözlemleyerek belirlemek mümkündür. Değişim genel anlamda tüm varlıkların doğasında olan bir olaydır. Burada insan söz konusu olduğunda, onu kuşatan iç ve dış koşulların farklılaşmasıdır. İnsan içinde bulunduğu koşullardan kendini tamamıyla soyutlayamaz. Hatta insanı kuşatan koşullar eylemlerimiz, tercihlerimiz ve düşüncelerimiz üzerinde etkili olmaktadır. Öyle ki bu fiziksel, ekonomik, tarihsel, coğrafi, sosyal, psikolojik vb. şartlar, duruma göre eylemlerimiz üzerinde tamamen ya da bazen kısmen belirleyici olabilmektedir.

-A-

Aşağıda verilen durumları teker teker okuduktan sonra, durumlara ilişkin görüşlerinizi diğer kişilerle tartışınız. Bildiğiniz benzer örnekler varsa bunları da sınıftaki kişilerle paylaşınız.

1- Sinemada bir buçuk saat süren filmin ilk bir saatini dikkatli bir şekilde izleyen seyircilerin bir kısmı, ortamın sıcak olmasından mıdır yoksa başka etkenlerin etkisiyle midir bilinmez filmin son yarım saatini uyuklayarak geçirdiler.

2- Birbirlerine şakalar ve espriler yaparak eğlenen öğrenciler kütüphane kapısından içeri girerken sessizliğe büründüler

3- Okulların yaz tatiline girmesiyle birlikte öğrenciler, daha çok oyun oynamaya ve farklı yerleri görmek amacıyla gezmeye başladılar.

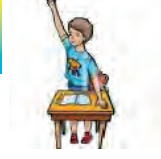
4- On dört yaşında olan Ayşe, ilköğretimin ikinci kademesinin son yıllarında daha planlı ve düzenli ders çalışmaya başladıktan sonra her geçen gün başarılarının arttığını ve hem öğretmenlerinin hem de arkadaşlarının kendisine karşı ilgisinin arttığını fark etmesiyle çalışmalarını daha da artırarak sürdürme gayreti içine girdi.

5- Hafta sonu pikniğe gitmek için tüm hazırlıklarını tamamlamış olan Cemil ve ailesi, Cemil'in rahatsızlanması sonucu hafta sonunu hastanede geçirdiler.

6- Hafta başı bayrak töreni için okul bahçesinde sıra olan öğrenciler, iki günlük tatilin de etkisiyle birbirlerini özlemiş olmalı ki aralarında bir konuşmaya daldıkları sırada, beden eğitimi öğretmenin tören için verdiği komutla birlikte okul bahçesi aniden bir sessizliğe büründü.

7- Konunun uzmanları tarafından, sigaranın insan sağlığını tehdit eden birçok zararının olduğunu konunun etrafıca tartışıldığı bir TV programı sayesinde öğrenen otuz yıllık tiryaki Sinan Bey, o andan itibaren bir daha ağzına sigarayı koymadı.

8- Süt mamullerinin daha uzun süreli dayanabilmesi için içine konulan katkı maddelerinin bu mamullerin doğallığını bozduğunu bir internet haberinden ve bir uzman doktorun da gazete haberinden okuyan Ayşe Hanım, ayrıca tanıdığı bir gıda mühendisinden de aynı doğrultuda bilgiler alınca, bundan sonra yoğurdu evde kendisi yapmaya başladı.

9- Yoğun kar yağışı nedeniyle iki ders üst üste teneffüse çıkamayan öğrenciler, karın durduğunu fark ederek üçüncü ders sonu teneffüs zili çalar çalmaz okul bahçesine fırlayarak kartopu oynamaya başladılar.

10- Öğretmen öğrencilerine dikkatli ve anlayarak okumaları için sınıf kütüphanesinden verdiği kitaplardan sorular sorarak, öğrencilerin kitapları gerçekten okuyup okumadıklarını anlamaya çalışıyordu. Ancak birkaç sorudan sonra sınıfın neredeyse yarıya yakınının, kitabın tamamını okumadıklarını itiraf ettikleri görüldü.

11- İlköğretim birinci sınıfa başlama yaşına gelen Ulvi, okula gitmek istemediğini her fırsatta anne ve babasına söylemekteydi. Anne ve babası Ulvi'yi zoraki ikna ederek okula kaydını yaptırdılar. Okulun ilk günü tedirginliği iyice belli olan Ulvi, birinci haftayı bitirdikten sonra, anne ve babasına okulu, arkadaşlarını hatta öğretmenini de çok sevdiğini söyledi.

12- Şartlar değiştiğinde görüş ve eylemlerin de değişebileceğine örnek olarak Ahmet, öğretmenine haziran ayına girdik gireli yatakta kıvrılıp büzülerek değil, upuzun yayılarak yatıp uyuduğunu söyledi.

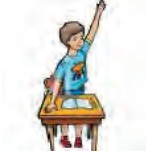
13- Hükümet mayıs ayının ortasından itibaren resmi kurum ve kuruluşlarda kılık kıyafette yaz mevsimi uygulamasını başlattı.

14- Apartmanın birinci katında oturan Mehmet amca, mahallede hırsızlık olaylarının artması sonucu dairesinin pencerelerini demirletti.

15- Kentteki birçok işçi ve memur aşırı kar yağışını görünce işlerine gitmek için özel arabaları yerine toplu taşıma araçlarını tercih ettikleri görüldü.

16- Normal yaşamında sakin, sessiz ve yalnız kalmayı tercih eden insanlar bir düğün ortamına katılınca ne oyunlar sergilerler, ne oyunlar bir görseniz...

17-Oyun esnasında düşerek yaralanan Veli, kendisinden hiç hoşlanmadığını her fırsatta yüzüne karşı söylediği sınıf arkadaşı Ali'nin yardıma ilk koşan kişi olduğunu görünce, Ali'den özür dileyerek, bundan sonra en iyi arkadaşım olacaksın...

-B-

Aşağıda verilen eylemlerin hangi koşullarda, ne şekilde değiştiğini sorgulayınız. Ayrıca sizler de değişen şartlarda değişen görüş ve / veya eylemlere ilişkin kendi yaşamınızdan örnekler veriniz.

Durumlar	Koşullar(Şartlar)	Görüşler (Varsa)	Eylemlerin Tarzları
Giyinmek	Yatarken		
	Spor yaparken		
	Özel günlerde		
	Kış aylarında		
	Ev ortamında		
	İşte çalışırken		
	Askerlikte		
	Yaz aylarında		
Konuşmak	Kütüphanede		
	Stadyumda maç izlerken		
	Arkadaş grubunda		
	Sevinçliyken		
	Sınıfta, derste		
	Aile ortamında		
	Üzüntülüken		
	Uyuyan bir bebeğin yanında		
	Hastanede		
	Baloda		
	Uzaktaki birine seslenirken		
Yemek yemek	Aile ortamında		
	Piknikte		
	Resmi ortamda		
	Arkadaş ve akran grubunda		
	Açken		
	Tokken		
	Hastayken		

AMAÇ ARACA, ARAÇ DA AMACA MUHTAÇTIR?

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 6-8

Yaklaşık Süre : 40+40 dk.

Kazanım : Amaç ve aracı ayırt eder (6.Sınıf)

Amaca uygun araç belirler (7.Sınıf).

Verilen araçların hangi amaca dönük olabileceğini tespit eder (8.sınıf).

Araç gereç : Çalışma kâğıtları

mektedir. Gereğinin yapılmaması durumunda ise amaç ve araç belirlemek de anlamsızdır. Öğrencilere, bütün büyük insanların amaçlarını ve araçlarını belirlemede daha sonrada bunların gereğini yapma konusunda ortak özellikleri olduğuna vurgu yapılabilir. Örnek olarak Atatürk'ün yaşamı ya da bilim insanlarının yaşamları verilebilir. İnsanoğlunun amaç belirlerken karşılaştığı en büyük engellerden biri de kendisine ilişkin kehanetidir. Yani ben bunu yapamam, yapmam mümkün değil diyerek düşüncelerini genelleme-sidir.

SÜREÇ

1. "A" da yer alan tabloyu öğrencilerinizle paylaşınız. Öğrenciler tablodaki ifadelerde amaç ve aracın olup olmadığını varsa hangisinin olduğunu belirleyecekler ve ilgili kutucuğa işaretleyeceklerdir. Amaç öğrencilerin amaç ve araç kavramlarını ayırt etmelerini sağlamaktır. Ayrıca amacın mutlaka bir aracının olması gerektiği fikrini edinmektir. Öğrencilerin bazı durumlarda amaç olan şeyin başka durumlarda araç olabileceğini fark etmeleri sağlanacaktır.

Öğrenciler çoğunlukla kendilerine amaçlar belirlerler fakat kendilerini amaca götürecek araçları belirlemede güçlük çekerler. Bazılarında ise hem amaçları hem de araçları belirlemelerine rağmen gereğini yapma konusunda isteksizlik görülebilir.

3. "B" de yer alan her ifade sırası ile öğrencilerle paylaşılır. Her bir ifadede geçen amaç ve araç tespit edilir. Burada dikkat çekilmesi gereken önemli bir nokta; öğrencilerin bazı durumlarda amaç olan aynı şeyin bir başka durumda araç konumuna geçtiğini görmesini sağlamaktır.

4. "C" de verilen iki amaca yönelik olarak öğrenciler araçları yazacaklardır. Bu bölümde öğrencilerin başka amaçlara yönelik araçlar yazmalarına da izin verilmelidir.

5. "D" de öğrencilerin bir amaca yönelik olarak zincirleme araçları görmeleri amaçlanmıştır. Ayrıca öğrencilerden tabloda verilen amaç ve araçları eşleştirmelerini isteyiniz.

-A-

Aşağıda yer alan cümleleri dikkatlice inceleyiniz. Cümlelerin içinde amaç ve araç olup olmadığını tespit ediniz. Amaç ve araçların neler olduğunu tespit ettikten sonra arkadaşlarınızın tespitleri ile karşılaştırınız.

İfadeler	Amaç	Araç	?
1. Karadenizli: Bizim bu iki mahalle arasındaki ulaşımı nasıl düzenleyebiliriz?	☐	☐	☐
2. Karadenizli: Sağlam bir köprü yaparak.	☐	☐	☐
Oznur: Oynarken hiç hile yaptın mı?	☐	☐	☐
Adem: Emin olabilirsin! Benim için önemli olan kazanmak.	☐	☐	☐
A.Elindeki 25 kuruş ile ne yapacaksın?	☐	☐	☐
B.Sadece sevdiğim sakızdan alacağım	☐	☐	☐
A.Neden bu kadar çok çalışıyorsun?	☐	☐	☐
B.Yeni bir ev satın almak istiyorum	☐	☐	☐
A.Neden bu kadar çok çalışıyorsun?	☐	☐	☐
B.Daha çok para biriktirmek için.	☐	☐	☐
A.Neden çok para biriktirmek istiyorsun? Yeni bir ev almak için mi?	☐	☐	☐
B.Hayır ben bir cimriyim.	☐	☐	☐
A.O İngiliz anahtarı ile nereye gidiyorsun?	☐	☐	☐
B.Bodrumdaki tesisatı onarmaya.	☐	☐	☐
Çocuk: Bana bir masal anlat ve doğruca yatağa gideceğim.	☐	☐	☐
Çocuk bakıcısı: Gerçekten uyumak istiyor musun? Neden benimle kalıp TV seyretniyorsun?	☐	☐	☐

-B-

1) Aşağıda verilen ifadelerde baba ve çocuğun amaçlarını ve araçlarını belirleyiniz.

Baba: Eğer seni öpmeme izin verirsen sana sürpriz bir hediye vereceğim.

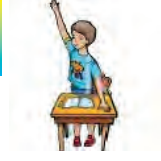
Çocuk: Eğer bana sürpriz bir hediye verirsen beni öpmeme izin vereceğim.

2) Aşağıda verilen ifadelerde Elif ile Turan ağabeyinin amaçlarını ve araçlarını belirleyiniz.

Turan Ağabey: Eğer yarın akşam sana İngilizcedeki düzensiz fiiller hakkında yardım etmemi istiyorsan, şimdi geometri ders ödevlerini bitirmeni istiyorum.

Elif: Bugün geometri ödevlerimi bitiriyorum ama sen de bana İngilizcedeki düzensiz fiiller konusunda yardım edeceksin.

3) “Şişmanlık genini bulmak için fareler üzerinde deneyler yapan bilim insanları sonunda bu geni buldular.” İfadesinde geçen amaç ve aracın ne olduğunu belirleyiniz.

4) Aşağıdaki ifadeleri inceleyerek, cümlelerde geçen para kavramlarının amaç mı, araç mı olduğunu belirleyiniz.

- 1) Babam ve annem çalışarak aldıkları paralarla çok güzel bir araba aldılar.
- 2) Babam ve annem para kazanmak için günde 8 saat çalışmaktadır.

-C-

Aşağıdaki amaçlara uygun araçlar neler olabilir? Tahminlerinizi yazınız ve tartışınız.

Mutlu bir yaşam

İyi bir iş

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Sizler de yukarıdakilere benzer amaçlar belirleyerek sizi o amaca taşıyacak araç ya da araçların neler olduğunu belirleyiniz.

-D-

Uyarı: Her amaç bir araca, her araç da bir amaca muhtaçtır. Zaman zaman zincirleme bir durum olarak da ortaya çıkabilmektedir.

Örneğin; ... bu gün okula gidiyorum **AMAÇ** okuldaki dersleri daha iyi öğrenebilmek için **AMAÇ** Derslerden daha yüksek notlar almak **AMAÇ** Gelecekte güzel bir liseye devam etmek **AMAÇ** istediğim iyi bir üniversiteye girmek **AMAÇ** istediğim ve sevdiğim mesleğe sahip olmak. **AMAÇ** Mutlu ve sevdiğim bir hayat yaşamak...

Aşağıda bazı amaçlar ve araçlar verilmiştir. Bu amaçlara uygun olan araçları eşleştiriniz.

ARAÇLAR

1. Resim yapmak
2. Para kazanmak
3. Güler yüzlü olmaya çalışmak
4. Doktor olmak
5. Savaş yapmak
6. Yoga yapmak
7. Çalışmak
8. Uyumak
9. Evlenmek
10. Bahçede domates yetiştirmek
11. Dua etmek
12. Seçimde oy kullanmak
13. Kurallar koymak
14. Yemek yemek
15. Cep telefonu
16. Kitap
17. Fare (mouse)
18. Tarih okumak
19. Terör
20. Tekerlekli sandalye
21. Askerlik eğitimi almak
22. Sokaklara çöp kutusu koymak
23. Elmaların kabuklarını soymadan yemek
24. Hava tahmini yapmak
25. Tarlaları sulamak

AMAÇLAR

1. Özgür olmak
2. Ruhunu dinlendirmek
3. Çevreyi temiz tutmak
4. Üründen alınan verimi artırmak
5. Düşman saldırılarına karşı ülkesini savunma
6. Statü sahibi olmak
7. Ruhunu dinlendirmek
8. Başta çiftçiler olmak üzere insanların tedbir almasını sağlamak
9. Toplum düzenini sağlamak
10. Yürüme engellilerin yaşam kalitesini artırmak
11. Yaşamını sürdürmek
12. Mutlu olmak
13. İletişim kurmak
14. Para kazanmak
15. İnsanlara yardım etmek
16. Kendini gerçekleştirmek
17. Kimseye muhtaç olmamak
18. Sosyal baskıdan kurtulmak
19. Demokrasiyi güçlendirmek
20. Bilgi edinmek
21. Ülkelerdeki mevcut düzeni ve istikrarı sarsmak
22. Sağlıklı olmak
23. Dinlenmek
24. Dünü anlamak geleceğe yön vermek
25. İyi zaman geçirmek

PROBLEM Mİ?

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 6- 7

Yaklaşık Süre : 40 dk.

Kazanımlar :Bir durumun problem olup olmadığına karar verir (6.Sınıf).

Bir durumun problem olup olmadığının kişilere ve şartlara göre değiştiğini fark eder (7.Sınıf).

Araç gereç : Karikatürler

çelendirmelerine ve karşılaştırmalarına olanak tanınır.

4. Etkinlik sonunda öğrencilere neler kazandıkları sorulur ve cevaplar sınıfta değerlendirilir.

SÜREÇ

1. Öğrencilerin karikatürleri görmeleri için, karikatürler çoğaltılıp dağıtılır ya da yansıtıcı ile gösterilir. Öğrencilere karikatürlerde gördükleri durumlarda bir problem durumu olup olmadığına karar vermeleri için yeterli süre verilir.

2. Cevaplarına uygun olarak (Var-Yok) aşağıdaki sorular sorulur.

(Var) ise; kim/ kimler için problem? Neden?

(Yok) ise; kim/kimler için problem değil? Neden?

3. Öğrencilerin durumlara ilişkin görüşünü açıklamasına fırsat verilir. Aynı karikatürdeki durumu problem olarak gören ve görmeyen öğrencilerin fikirlerini gerek-

BİLGİ NOTU

Bir bilimsel süreçte en önemli bölüm sorunun (problemin) tespit edilmesidir. İnsan problem olarak görmediği bir duruma ilişkin tabiatıyla çözüm de aramaz. Problemin doğru tespiti çözümünde en önemli parçasıdır. İlköğretim düzeyinde öğrencilerin hayatından günlük yaşamla ilgili içeriklere yer vermek gerekir.

Problem durumu, kişiye, yere ve zamana göre değişir. Bir kişi bir problem durumundan zararlı çıkarken bir diğeri aynı problem durumunu kazanca dönüştürebilmektedir. Buna ülkemizdeki susuzluk sorunuyla birlikte artan su satıcısı firma sayısı ve su fiyatlarındaki artış gösterilebilir. Yaşa bağlı olarak bir kişi için problem olan bir diğeri için problem olmayabilir. Hatta eğlence bile olabilir.

Problem çözümünde bir çözüme gidilecekse problemi problem olarak gören kişilerle bir çözüm aranabilir. O yüzden problem durumu ile birlikte çözüm adına kimler için problem olduğunun tespiti de önemlidir.

Aşağıdaki karikatürleri dikkatle inceleyiniz. Bir problem durumu olup olmadığını değerlendiriniz. Eğer problem durumu varsa her karikatürde kim için problem olduğuna karar veriniz. Kararınızı gerekçelendirerek öğretmeniniz ve diğer arkadaşlarınızla paylaşınız.

ÖYLE Mİ? ŞÖYLE Mİ?

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 6

Yaklaşık Süre : 40+40 dk.

Kazanım : Alternatifli düşünmenin önemini fark eder.

Araç gereç : Çalışma kâğıtları

SÜREÇ

1. Öğrencilerden A'da verilen ifadelerden kişiyi alternatifli düşünmeye sevk eden ve etmeyen ya da her ikisine de girmeyen; kararsız oldukları durumları soru işareti(?) ile belirleyerek uygun yerlere 'X' işareti koymaları istenir.

2. B'de verilen atasözlerinde alternatifli düşünmeye/bakışa ilişkin ipuçları olup olmadığı tartışılarak değerlendirilir.

3. "C" alıştırmasında;

a) öğrencilerden bir hafta önce kartondan; beyaz, kırmızı, sarı, siyah, yeşil ve mavi şapkalar hazırlamaları ve televizyonun insan hayatındaki yeri konusunda düşünceleri istenir. Öğrencilere, Altı Şapkalı Düşünme tekniğinin ne olduğu ve nasıl işlediği açıklanır. Sınıfta altı grup oluşturularak, her bir grup bir şapkayı temsil eder.

b) Sınıf tahtasına şapkaların isimleri ve bakış açılarının özellikleri en anlaşılır cümlelerle yazılarak sütunlar çizilir. "Televizyon

ve insan" metni okunur ve bu durumlarla ilgili genel ifadeler sütunların altına yazılır.

c) Her gruba, dersin süresi göz önünde bulundurularak, şapkasına uygun görüş ve düşünceler geliştirmeleri istenir. Geliştirilen düşünceler sütunlara yazılarak, şapka uygun olup olmadıkları tartışılır.

d) Dersin sonlarına doğru öğrencilerin televizyon izlemeyle ilgili başlangıçtaki görüş ve düşüncelerinde herhangi bir değişiklik olup olmadığı sorulur. Değişiklik olmuşsa hangi yönde, ne gibi değişiklikler olduğu ve bu değişikliğin gerekçeleri sorgulanır.

BİLGİ NOTU

Alternatif, bir durumda seçilebilecek başkaca yol, yöntem ve bakış açılarının var olmasıdır. Alternatif, amaç ya da hedefe ulaşmada farklı yolların bulunmasını ifade eder. Yaşamımızda var veya yok, doğru ya da yanlış, iyi veya kötü... gibi en az iki değerli yaklaşımlarımız alternatifli düşünmenin göstergesi sayılabilir. Kaldı ki, alternatifli düşünme sadece iki seçeneğin ötesinde çok yönlü düşünmek ve farklı boyutlarda olasılıkları da dikkate almaktır.

Alternatifli düşünme, konunun, durumun veya problemlerin tam kavranılması, eleştirilerin yapılabilmesi ve farklı çözüm yollarına ulaşılabilmesi için gereklidir. Alternatifli düşünme, "başkaca hangi durumlar söz konusu olabilir?" düşüncesine yoğunlaşır; düşünme zenginliğine yol açar, olabilirlikleri hesaba katmayı ve böylece başkalarının düşüncelerine saygı duyma, hoşgörü ve duygudaşlık (empati) da sağlar.

-A-

Aşağıda verilen ifadelerden kişiyi alternatifli düşünmeye sevk eden ve etmeyen ya da her ikisine de girmeyen; kararsız olduğunuz durumları soru işareti(?) ile belirleyerek uygun yerlere 'X' işareti koyunuz.

	İfadeler	Alternatifli Düşünme	Alternatifsiz Düşünme	?
1.	Bir de şöyle düşünelim.			
2.	Her zaman bir çıkış yolu vardır.			
3.	En doğrusu budur.			
4.	Silgi, ağırlığı ve hacmi olan bir cisimdir.			
5.	A planı olmazsa B planını uygularız.			
6.	Bu yol çıkmaz sokaktır.			
7.	Benim orijinal fikirlerim vardır.			
8.	Ben asla alışılmışın dışına çıkmam.			
9.	İki kere iki dört eder.			
10.	Bu sorunu aşmanın başka yolları olmalı.			
11.	Ya bunu yapacaksın, ya bunu yapacaksın.			
12.	Başka şansım yok ki...			
13.	Bu durumda tek çıkış yolu var.			
14.	Şapkaları değiştirelim.			
15.	Hiçbir evli bekâr değildir.			
16.	Bu konuyu bir kaç yöntemle anlatabilirim.			
17.	Bu gün okula hangi yoldan geldin?			
18.	Bütün dünya değişir ama sen değişmezsin.			
19.	Herkes gibi ben de aynı şeyi düşünüyorum.			
20.	Aklın yolu birdir.			
21.	Akıl akıldan üstündür.			
22.	Başka etkenler de etkili olabilir mi diye merak ediyorum.			
23.	Ben öğrendiğimden şaşmam			
24.	Eminim bunun nedeni sadece budur.			
25.	Yeni öğrenmeler farklı bakış açılarına götürebilir.			
26.	Her zaman için bir B planına sahibimdir.			
27.	Olasılıkları hesaba katmaktan korkmuyorum.			
28.	Hayat denemeler ve yanılmalar bütünüdür.			
29.	Bilinenlerin dışına çıkmamak, yaşamı kolaylaştırır.			
30.	Büyüklerimiz 'bildiğinden şaşma' derler.			
31.	Hayat, farklı okuyabilenler için her zaman yeni fırsatlar sunar.			
32.	Gelişmek değişmektir. Mükemmel olmak çok değişmektir.			

Öğrenci Çalışma Sayfası

33.	Her şey değişir. Tek değişmeyen şey; değişme kanunudur.			
34.	Hayata farklı gözlerle bakmak, farklı görmeyle mümkündür.			
35.	Benden bu kadar, pes ediyorum.			
36.	Başka başka arayışlara girmem gerekir.			
37.	Bu budur. Uğraşmana gerek yok.			
38.	Aman canım boş ver.			
39.	Arkadaşımın söylediklerine aynen katılıyorum.			
40.	Hayat olağanüstülüklerle doludur.			
41.	Benden başka hiç kimse benim yaptığımı yapamaz.			
42.	O, olaylara çok farklı açılardan bakabilir.			
43.	Bir bilene sormak gerekir.			
44.	Farklılıklarımız kültürel zenginliklerimizdir.			
45.	Farklı çıkış yollarını düşünmekten korkmamak gerekir.			
46.	Çekinmeyin! Her önerinize açığım.			
47.	Bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın.			
48.	'Adam, aldırma da geç git' diyemem aldırım.			
49.	Danışan dağı aşmış, danışmayanın yolu şaşmış.			

-B-

Aşağıdaki atasözlerinde alternatifli düşünmeye/bakışa ilişkin ipuçları var mıdır?

Tartışarak değerlendiriniz.

Bin bilsen de bir bilene danış.
Bin ölçüp bir biçmeli.
Bir bulutla kış olmaz (Bir çiçekle yaz gelmez).
Bir elin nesi var iki elin sesi var
Danışan dağı aşmış, danışmayan (-ın) yolu şaşmış.
El elden üstündür.
Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır.
İki ölç, bir biç.
Nerede hareket, orda bereket.
Soran yanılmamış.
Ak koyunun kara kuzusu da olur.
Akıl akıldan üstündür.
Al elmaya taş atan çok olur.
Altın eşik, ağaç eşige muhtaçtır.
Anan gibi saç büyüteğine, baban gibi bıyık büyüt.
Ayağa değmedik taş, başa gelmedik iş olmaz.
Allah bir kapıyı kapatırsa ötekini açar.
Allah gümüş kapıyı kaparsa altın kapıyı açar.
Bir ağaçta gül de biter, diken de.

Bir ağızdan çıkan, bin ağza yayılır.
Cani yanan eşek, atı geçer.
Dileyen Leyla'sını da bulur, Mevla'sını da.
Dert derdi açar.

-C-

Televizyon ve İnsan

Günümüzde insanların birçoğu televizyon izlemektedirler. Birçok iş yerinde ve hemen hemen tüm evlerde televizyon izlenmektedir. İnsanlar, özellikle çocuklar zamanlarının bir kısmını televizyon izleyerek geçirmektedirler. Televizyon bireysel yaşantımızda olduğu gibi, toplumsal hayatımızda da çeşitli yönlerden etkili olmaktadır. Televizyonun insan yaşamına etkilerini araştıran uzmanlar, televizyonun yararlarının yanında zararlarının da olduğunu belirtmektedirler.

Sizler de televizyonun insan hayatına olan etkileri konusundaki düşüncelerinizi belirtiniz.

Beyaz (tarafsız) Şapka: Net bilgiler	a)Eğitim, haber, bilgilenme, eğlence, iş ve toplumsal alanda çeşitli ihtiyaçları karşılar. b).....
Kırmızı (duygusal) Şapka: Duygular	a)Televizyon izlemekten hoşlanıyorum. b).....
Sarı (iyimser) Şapka: Olumlu	a)Eğitim, bilim, kültür, sosyal yaşam... vb. alanlarda olumlu katkıları vardır. b).....
Siyah (kötümser) Şapka: Olumsuz	a)Uzun süreli izleme neticesinde alışkanlık yapmaktadır. b).....
Yeşil (yenilikçi) Şapka: Yaratıcılık	a)Televizyon bir plan çerçevesinde faydasını gözeterek izlenebilir. b).....
Mavi (serinkanlı) Şapka: Sonuçlar	a)Televizyonun insan yaşamına hem olumlu hem de olumsuz katkıları vardır. b).....

NEYİ NEDEN YAPIYORUM?**Ders** : Düşünme eğitimi**Sınıf:** 6**Yaklaşık Süre** : 40+40 dk.**Kazanım** :Eylemlerini gerekçelendirir**Araç gereç** : Çalışma kâğıdı

gerekçelendirilmiş bir yargının da yanlış olma ihtimalinin var olduğu bu durumun kullanılan ölçütten kaynaklanabileceği öğrencilere ifade edilir.

3. “C” de yer alan soruları öğrencilerinizle paylaşınız. Bu sorular içeriğe dâhil edileceği gibi değerlendirme amaçlı da kullanılabilir.

SÜREÇ

1.“A” da öğrenciler tarafından gerçekleştirilen bazı eylemler verilmiştir. Bu eylemler öğrencilerle paylaşılır. Öğrencilerden bu eylemlere ilişkin gerekçelerinin neler olabileceğini düşünerek ilgili boşluğa yazmaları istenir. Burada amaç eylemleri gerekçelendirme açısından “çünkü, bu yüzden, bu nedenle vb.” kelimelerinin önemini de fark etmelerini sağlamaktır.

2. “B” Her bir boşluğa öğrencilerden yaptığı iş, eylem ya da seçimin gerekçesini yazarak, öğrencilerin birbirlerinin cevaplarını (gerekçelerini) görmelerine olanak sağlanır. Öğrencilerin aynı eyleme (cevaba) ilişkin olarak ortaya koydukları gerekçelerin bir birinden farklı olabileceğini görmelerine yardımcı olunur. Süreçte, eylemleri güçlü bir şekilde gerekçelendirmenin güvenilirlik açısından büyük öneme sahip olduğuna vurgu yapılır. Ayrıca iyi

HOCANIN EŞEĞE TERS BİNME**GEREKÇESİ**

Nasreddin Hoca bir gün yabancı bir köyde misafir olur. Cuma günü onu kürsüye çıkartırlar. Güzel bir vaaz verir. Herkes pek memnun kalır. Camiden çıkınca Hoca’nın eşeğini getirirler. Köylülerin hepsi ona hizmet etmek için adeta yarışır. Hoca eşeğine binerken biraz düşünür. Sonra eşeğin üstüne ters oturur. Herkes hayret eder. Köylülerden biri dayanamayıp sorar:

— Hocam der. Kusura bakma ama eşeğe niçin ters bindiğini sorabilir miyim?

Hoca tebessüm ederek cevap verir:

— Eğer düz binip önünüze geçseydim siz arkada kalacaktınız. Siz öne geçseydiniz, bu defa ben arkada kalmış olacaktım. Böyle ters binince size arkamı dönmemiş oluyorum. Sebebi bu...

-A-

Aşağıdaki eylemleri neden yaptığınıza ilişkin gerekçelerinizi ilgili boşluklara yazınız.

Dişlerimi fırçalarım çünkü;.....
Ayakkabımın bağlarını bağlarım çünkü;.....
Her sabah kahvaltı yaparım çünkü;.....
Süt içerim çünkü;.....
Sınıfta konuşmadan önce elimi kaldırarak izin alırım çünkü;.....
Okula giderim çünkü;.....
Ankara'da yaşamayı sevmiyorum çünkü;.....
Evcil bir hayvan olarak kediye sahip olmak isterdim çünkü;.....
Bir kuş gibi uçamam çünkü;.....
Bayramları çok seviyorum çünkü;.....
En sendiğim kıyafetim.....
Çünkü;.....
Neden saçlarımı bu şekilde kestirdim?
Çünkü;.....

-B-

Aşağıdaki boşlukları doldurunuz. Cevaplarınıza uygun olarak gerekçelerinizi yazınız.

Evde babanla sohbet ediyorsun. Konu sınıf başkanlığı seçimine geldi. Baban sana oy vermenin gerekçelerini sordu. Sen ona hangi gerekçeleri söyledin?
.....
.....

Karşı olduğun bir örnek belirle (termik santraller, nükleer enerji vb. güncel olaylar) ve aşağıdaki (I) numaralı boşluğa yaz. Altındaki boşluğa ise karşı olmanın gerekçelerini yaz. Bu gerekçeler içinden en önemli olanı belirleyerek (II) numaralı boşluğa yaz.

(I) karşı olmanın gerekçesi/gerekçeleri nelerdir?

.....
.....

(II) En önemli gerekçem isedır.

Sen istiyorsun/ istemiyorsun. Ancak ailen senin tam tersini düşünüyor. Onları ikna etmek için hangi gerekçeleri öne sürersin?

.....istiyorum/istemiyorum.

Çünkü;.....
.....
.....

Aşağıda yer alan boşluğa şu anki Sosyal Kulübün adını yazınız. Bu kulübü tercih etmenizin gerekçesini ya da gerekçelerini yazınız. Yazarken önemli olandan daha az önemli olana doğru sıralayarak yazmaya dikkat ediniz.

Okulda.....Sosyal Kulübü'nü tercih ettim.

Bu Sosyal Kulübü seçme gerekçem/gerekçelerim,

.....
.....
.....

-C-

Aşağıdaki soruları arkadaşlarınızla tartışınız.

1. Aynı duruma ilişkin gerekçeler herkesçe ortak mı yoksa bireysel midir? Neden?
2. Eylemlerimizi gerekçelendirmenin karşımızdaki kişi ya da kişilerle olan iletişimimize etkisini örneklerle açıklayınız.
3. Bahaneler bir gerekçe midir? Neden?
4. Bir eylemi gerçekleştirmenin ya da gerçekleştirilmemenin gerekçesi duygularımız olabilir mi? Niçin?
5. Güçlü ve zayıf gerekçe olabilir mi? Nedenini bir örnekle ifade ediniz.
7. Bir gerekçenin diğerinden daha güçlü olmasının ölçütü nedir?
8. Hayatta yapılan her eylemin bir gerekçesi olmalı mıdır?

OLAYLAR VE ÇOKLU NEDENLERİ

Ders	: Düşünme eğitimi
Sınıf	: 6
Yaklaşık Süre	: 40 dk.
Kazanım	: Bir olayın birden çok nedeni olabileceğini fark eder.
Araç gereç	: Çalışma kâğıtları

SÜREÇ

Öğrenci Çalışma sayfasında verilen olaylar ve bu olayların oluşumunda bazen birden çok nedenin aynı anda etkili olabileceği durumlar verilmiştir. Olaylar ve nedenleri tartışılır. Öğrencilerin de günlük yaşamlarından benzer örnek durumlar vermeleri sağlanır.

Uyarı; Olayların oluşumunda ve gelişiminde çeşitli faktörler rol oynamaktadır. Bazen bu faktörlerden biri temel etken olabilirken bazen de birden çok etken/neden birlikte etkili olabilmektedir. Öğrencilerin insan eylemlerine ilişkin olayların çok nedenli olabileceğine dikkatleri çekilmelidir. Gerekirse sosyal yaşam örnekleri verilerek konuyu kavramaları sağlanır.

BİLGİ NOTU

Olay; Belirli bir yer ve zamanda meydana gelen, fark edilebilen değişimlerdir. Okul yolunda meydana gelen trafik kazası, bir gök taşının düşmesi, kaldırımda yürürken ayağınızın bir şeye takılarak düşmeniz birer fiziksel olaydır. 17 Ağustos Marmara Depremi, 4 Mayıs 2008 Myanmar'da meydana gelen Nargis Kasırgası birer doğa (coğrafi) olaydır. Yaş gününüzde ailenizin ve arkadaşlarınızın size sürpriz yapmasıyla sevinmeniz, sınıfta yapacağınız bir gösteri nedeniyle heyecanlanmanız birer psikolojik olaydır. İstanbul'un fethi, Ankara Antlaşması, Sivas Kongresi birer tarihi olaydır. 2008 yılında Türkiye'deki nüfus artışı, Ali ile Ayşe'nin evlenmesi birer sosyal olaydır.

Neden: Olayların fiziksel, olgusal ve nesnel unsurlarını oluşturan faktörlerdir. Gerekçe ise eylemlerimizin öznel, içsel, psikolojik ve göreceli unsurlarının etkili olduğu yanını oluşturur. Örneğin; köyden kente göç olayının nedenlerine ilişkin, işsizlik, kan davaları ve arazinin bölünmesi gibi nedenler ileri sürülebilirken, refah düzeyinin yükseltilmesi, eğitim ve kültürel imkânlardan yararlanma, köy yaşantısının zorluklarından kurtulma gibi kişisel unsurlara dayanan gerekçeler sıralanabilir. Özellikle insan davranışlarının ve sosyal olayların arkasında tek bir nedenden ziyade birden çok neden etkili olabilmektedir. En basit uyuma davranışında bile; uyku ihtiyacının karşılanması, dinlenme olayları söz konusudur. Köyden kente göç olayının arkasında yer alan nedenler oldukça fazladır. Olaylar ve nedenleri ilişkisinde sebep sonuç bağıntısı kurmak, aralarında ne tür ilişkiler olduğunun farkında olmak, hangi nedenlerin hangi sonuç ya da sonuçlara yol açtığını bilmek, benzer durumlarda da benzer sonuçlar ve ilişkilerin olabileceği öngörüsünde bulunabilmemizi sağlar.

Öğrenci Çalışma Sayfası

Aşağıda verilen olaylar ve bu olayların oluşumunda bazen birden çok nedenin aynı anda etkili olabileceği durumlar verilmiştir. Olaylar ve nedenlerini değerlendirerek tartışınız. Sizler de günlük yaşamınızdan benzer örnek durumlar veriniz.

Olay	Olayın Nedenleri				
Sel felaketinin nedenleri	• Arazinin dik olması, • Bitki örtüsünün yetersizliği, • Aşırı yağışların olması, • Toprak yapısının killi olması, • Yanlış arazi kullanımı, • Akarsu yataklarının yüksek debiler karşısında yetersiz kalması...				
Bir kişinin herkes tarafından çok sevilmesinin nedenleri	• Yardımsever olması, • Nazik olması, • Dürüst olması, • Herkese sevgi ve saygı ile yaklaşması, • Kişilerle ilişkilerine önem vermesi...				
Erozyonun nedenleri	<table border="1"> <thead> <tr> <th><i>Doğal yapıdan kaynaklanan nedenler</i></th><th><i>Sosyal ve ekonomik nedenler</i></th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td> • İklim • Topografya • Jeolojik ve toprak yapısı • Bitki örtüsü ve ölü örtü... </td><td> • Ormanların tahribi • Tarım alanlarında yanlış arazi kullanımı • Meralarda aşırı otlama • Dağınık ve düzensiz kırsal yerleşme... </td></tr> </tbody> </table>	<i>Doğal yapıdan kaynaklanan nedenler</i>	<i>Sosyal ve ekonomik nedenler</i>	• İklim • Topografya • Jeolojik ve toprak yapısı • Bitki örtüsü ve ölü örtü...	• Ormanların tahribi • Tarım alanlarında yanlış arazi kullanımı • Meralarda aşırı otlama • Dağınık ve düzensiz kırsal yerleşme...
<i>Doğal yapıdan kaynaklanan nedenler</i>	<i>Sosyal ve ekonomik nedenler</i>				
• İklim • Topografya • Jeolojik ve toprak yapısı • Bitki örtüsü ve ölü örtü...	• Ormanların tahribi • Tarım alanlarında yanlış arazi kullanımı • Meralarda aşırı otlama • Dağınık ve düzensiz kırsal yerleşme...				
Bayılmanın nedenleri	• Kan şekeri düzeyinin düşmesi • Aşırı üzölmek • Aşırı soğuk ortamda çalışmak • Yüksek tansiyon ilacı kullanmak • Aşırı sıcak ortamda çalışmak • Sara nöbetleri ve kalp rahatsızlıkları...				
Ali'nin okul başarısının düşmesi	• Sınıfta öğretmenini dikkatli dinlememektedir. • Ev ödevlerini düzenli ve itinalı yapmamaktadır. • Kitap okuma çalışmasını düzenli sürdürmemektedir. • Düzenli ve planlı ders çalışma alışkanlığı kazanamamıştır. • Televizyon izlemeye çok fazla zaman ayırmaktadır. • Arkadaşlarıyla oyun oynamada çok zaman harcamaktadır...				

Stres	• Aile ilişkilerindeki sıkıntılar, • Kişisel özellikler, • Sosyal bunalımlar, • Ekonomik koşullar, • Çevresel faktörler, • İşle ilgili aksaklıklar...
Öğrencilerin ilköğretimden itibaren okula devam etme nedenleri	• Yeni bilgiler öğrenmek, • Üniversiteye hazırlamak, • Farklı beceriler kazanmak, • Kültür aktarımını sağlar, • Bireyin sosyalleşmesini sağlamak • Arkadaşlar edinmek • İlköğretimdeki sürecin yasal zorunluluğu...
Kemal'in hızlı ve aşırı kilo alması	• Düzensiz beslenmesi, • Metabolizmada bozulma, • İştahının açık olması, • Kilo aldırarak yiyecekleri çok sevmesi, • Yiyecekleri az çiğneyerek, acele yemesi, • Bazı ilaçları kullanması...
Leyleklerin yuvalarını yüksek yapmaları	• Kabuk böcekleri leylek yuvalarına üşüşerek yapışırlar. • Bu böcekleri yemek isteyen kuşların sayısı artar. • Bu böceklerin ve kuşların dışkıları mikrop üretmesi için uygun ortam oluşturur. • Leyleklerin yuvaya getirdikleri yiyeceklerin kanları da mikrop üretmesini artırır. • Yuvaların üstü açık olduğundan yuvadaki çöpler havada uçuşan mantarların tehdidi altındadırlar. • Yuva yükseldikçe bu risk ortadan kalkmaktadır. • Yuvadaki besin artıklarına sineklerin ve karıncaların gelmesi. • Yuvaya farelerin tırmanma alışkanlıklarının caydırılmasını sağlar...
.....	
.....	
.....	

EMRE NE YAPACAK?

Ders	: Düşünme eğitimi
Sınıf	: 6
Yaklaşık Süre	: 40 dk.
Kazanım	: Mevcut verilerden hareketle tahminde bulunur.
Araç gereç	: Çalışma kâğıtları

SÜREÇ

1. A alıştırmasında öğrencilerin verilen tahmine ilişkin açıklamaları okuyarak bu konudaki bilgi birikimlerini de kullanarak Emre'nin ne yapacağına ilişkin tahminde bulunmaları sağlanır.

2. B'de verilen durumlar sırayla okunarak tahminlerde bulunmaya çalışılır. Yanda bilgi kutucuğunda verilen tahminde bulunma örneklerinden de yararlanarak tahminin nasıl yapılacağı ve neden yapılması gerekliliği vurgulanır.

3. C'de verilen örnek durumdan hareketle, günlük yaşamdaki durumlara, olaylara ilişkin tahminlerde bulunma ve bu becerinin geliştirilebilir olduğu, bilgi ve yaşam tecrübelerinin bu konuda işlevsel olacağı vurgulanır. Bilgi notundaki tahmine içerikler de dikkate alınarak sosyal yaşamdan tahminde bulunma ve tahminin işlevlerine ilişkin örnekler verilir. Gerekirse öğrencilerin de örnekler vermeleri teşvik edilir.

BİLGİ NOTU

Tahmin Etme: Bir olayın sonucunu elimizdeki verilere ya da geçmişteki deneyimlerimize dayanarak önceden kestirmektir. Tahminler doğru ya da yanlış çıkabilir; olay beklendiği gibi ya da beklenenden farklı sonuçlanabilir, fakat tahmin etmek öğrencilerde gelişmesi gereken bir beceridir. Bu beceriyi geliştirmek için de öğrencilerden deney ya da küçük de olsa bir eylem yapacakları zaman sonucunda ne olacağı sorularak, tahmin etmeleri sağlanabilir. Yarının nasıl olabileceğini kestirebilme ve bugünden hazırlık yapabilme yetisi olarak ifade edilen öngörü, karar vermenin ve yöneticiliğin çok önemli bir unsurudur. Hangi geleceğe ulaşacağımız ise bir bakıma bugünkü aldığımız kararlara bağlıdır. Dolayısıyla, öngörü, bugünkü seçimlerin geleceği şekillendirebileceği olgusuyla, geleceğe yönelik bilinçli bir aktif yaklaşım olarak görülebilir.

Bu yetkinliğin geliştirilebilmesi geniş bir bilgi ağına sahip olmakla ve bu bilgileri öngörüye gerçekleştirecek bir şekilde kullanabilmekle sağlanır. Örneğin: Konuşmalardan sonradan bir şey isteyeceğini anlamıştım.

Bir televizyon şovunda; "sonra ne olacak?", okunan bir kitapta; insanların yaşamı konusunda "ne düşünüyorsun?" veya "bu çocuk kızgın mı?", "sence ne düşünüyor?" gibi tahminlerde bulunmasını istemek. "Dışarıda çimlerin üstüne bir parça ekmek bırakırsak" veya "eğer insanlar uçabilseydi", "bütün arkadaşlarına kızsaydın ne olurdu?" tarzında sorular sormak. Tahmin cümleleri genellikle; Eğer ise.....dır. "Eğer..... olursa.....dır" şeklindedir.

-A-

Bazı durumlarda sonuca ilişkin kesin bir şey söyleyemeyiz ve şöyle olacağını tahmin ediyorum deriz. Bir olayın sonucunu elimizdeki verilere ya da geçmişteki deneyimlerimize dayanarak önceden kestirmektir. Tahminler doğru ya da yanlış çıkabilir; olay beklendiği gibi ya da beklenenden farklı sonuçlanabilir.

Aşağıda Emre'nin bir gününe ait bazı bilgiler verilmiştir. Bu bilgilere dayanarak Emre'nin ne yapacağını söyler misin?

- 1.Emre bir elinde bir tüp diş macunu diğer elinde bir diş fırçası ile banyo lavabosunun önünde duruyor.
- 2.Emre'nin ayakkabı bağcıkları bağlanmamış. Emre eğildi.
- 3.Emre otobüs durağındaki otobüs saatlerini gösteren çizelgeyi inceliyor.
- 4.Emre'nin 150 Yeni Türk Lirası var. Emre köşedeki büfeye gidiyor.
- 5.Emre büfeye geldi ve 150 Yeni Türk Lirası'nı bulamadı.
- 6.Emre televizyon seyrediyordu. Kardeşi geldi ve kanalı değiştirdi.

-B-

Aşağıdaki durumlara ait tahminlerde bulunun.

1. Emre mahalle arkadaşlarıyla futbol maçı yaparken sarı ve kırmızı renkli bir forma giymektedir. Emre hangi takım taraftarı olabilir?
2. Emre'nin annesi alışveriş yaptı. Eve geldiğinde Emre için almayı düşündüğü önemli bir şeyi almayı unuttuğunu fark etti. Acaba almayı düşündüğü şey ne olabilir?
3. Emre'nin arkadaşı Arda okula on gün gelmedi. Bu durumun sonuçları Arda için ne olabilir?
4. Belediye Emre'nin oturduğu mahalledeki parkı alışveriş merkezi yapılacağı gerekçesi ile inşaat çalışmalarına başlamak üzere kapattı. Bu olayın aşağıdaki kişiler için sonuçları neler olabilir?
 - a) Ayşe Hanım evine yakın olduğu için bebeğini, bebek arabası ile bu parkta gezdirmektedir.
 - b) Rıfat Bey parkta yaz mevsiminde haşlanmış mısır, kış mevsiminde ise simit satmaktadır.
 - c) Bir grup yaşlı teyze yaz günlerinde akşamüstü parkta buluşup sohbet etmektedir.
 - ç) Arslan Ailesi, cephesi parka bakan apartmanın üçüncü katını manzarasından dolayı satın almışlardır.
 - d) Emre ve arkadaşları okula giderken daha kısa ve ilginç olduğu için parktan geçen yolu tercih etmektedir.

-C-

Aşağıda verilen örnek durumu inceleyerek sizler de sosyal yaşamdan kendinizle ya da başkalarıyla ilgili tahmin içeren durumlar, olaylar, ilişkiler vb. örnekler verin.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

TAHMİN VE FAYDALARI

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 6-7

Yaklaşık Süre : 40+40 dk.

Kazanım : Tahminde bulunmanın kendisi ve başkaları için faydalarını fark eder (6.Sınıf).

Kendisinin ve diğer kişilerin eylemlerinin olası sonuçlarına ilişkin tahminde bulunur (7.Sınıf).

Araç gereç : Çalışma kâğıtları

SÜREÇ

1.Öğrencilerden A'da verilen ifadelerdeki eksiklikleri de tamamlayarak öğrencilerin öğretmenden ne istediklerini tahmin etmeleri çalışmalarını organize ediniz.

2.B'de verilen metin okunarak ilgili sorular sorulur ve cevaplanır.

3.C'de verilen durumların sorgulanması sağlanır.

4.D'de verilen 'İşin Sonu' okunarak, metinle ilgili sorular tartışılır. Benzer olayların günlük yaşamımızdaki genellemelerine dikkatler çekilir.

5.E'de verilen atasözlerini tahmin içerip içermeme yönünden değerlendirerek ilgili boşluklara işaretleyiniz.

6.F'de verilen eylemlerin olası sonuçları tahmin edilerek, tahminin faydaları üzerinde tartışma ortamı oluşturulur. H'de verilen durumlar ve bunlara benzer yeni durumlar oluşturarak bunların zihin ve öngörü geliştirmeye olan etkilerini tartışmaları sağlanır. I'da verilen durumları değerlendirerek olası sonuçları tartışılır.

BİLGİ NOTU

Tahmin Etme (öngörü): Bir şeyin, durumun ve olayın sonucunu elimizdeki verilere ya da geçmişteki deneyimlerimize dayanarak önceden kestirmektir.

Tahminde bulunmada, olayların akışından hareketle sonuç görülmeye çalışılır. Kesinlik taşımayan, öznel yargılardır; cümleyi söyleyenin kendince ulaştığı bir sonuçtur. Tahminler doğru ya da yanlış çıkabilir; olay beklendiği gibi ya da beklenenden farklı sonuçlanabilir, fakat tahmin etmek öğrencilerde gelişmesi gereken bir beceridir. Bu beceriyi geliştirmek içinde öğrencilerden deney ya da küçük de olsa bir eylem yapacakları zaman sonucunda ne olacağı sorularak, tahmin etmeleri sağlanabilir. Örneğin, bir cismi suya atmadan önce batıp batmayacağını tahmini, bitkilerinin güneş almadığında ne olacağını tahmini gibi öngörüler yapılabilir.

Öngörü, geleceği bilebilmekle karıştırmamak gerekir. Öngörü, geleceği bilmek değil, geleceği anlamayı kolaylaştırmaktır. Öngörü geliştirmenin temel amacı geleceği kesin olarak bilmek değil, gelecekteki potansiyel gelişmeler için önceden fikri hazırlık yapabilmek, farklı senaryoların nasıl ve neden ortaya çıkabileceği ile ilgilidir. Bu nedenle öngörünün faydası, geleceği ne kadar iyi tahmin ettiği ile değil, bugünden geleceğe hazırlamayı sağlayacak farklı eğilimlerin belirlenebilmesine yaptığı katkıdır. Çünkü geleceği düşünmeyenler geleceğe hazırlanamazlar.

Tahmin cümleleri genellikle; Eğer ise dır.

-A-

Aşağıdaki ifadelerde eksik yerleri de tamamlayarak öğrencilerin, öğretmenenden ne istediklerini doğru tahmin etmeye çalışınız.

Ama öğretmenim biz ne kadar öğrendiğimizi..... sayesinde anlamak istiyoruz.

Öğretmenim lütfen ben yanlışlarımı görmek istiyorum.

Öğretmenim, hani bu gün olacaktık.

Ama öğretmenim eksikliğimin nerelerde olduğunu başka türlü nasıl anlayabilirim ki.

..... olmazsak ben bundan sonraki çalışmalarına nasıl yön verebilirim ki.

Öğretmenim eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır diyen sizsiniz.

-B-

Aşağıdaki öyküyü okuyarak tahmin etme becerisi bağlamında tartışarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

A Diyen B de Demeli

Öğretmenin sınıfta bir çocukla sorunu varmış. Öğretmen, 'A de,'diyormuş, çocuk kafasını kaldırıyor, öne arkaya sallıyor ve dudaklarını birbirine yapıştırıyormuş. Öğretmen bir gün yine sabırla başlamış ve "Sen çok iyi bir çocuksun, lütfen A de. Bu, sana zarar vermez." demiş. Ama çocuktaki tek cevap boş bir bakış olmuş. Birkaç başarısız denemeden sonra öğretmen en sonunda sabrı taşmış ve 'A, de, A, de.' diye bağırılmış. Fakat çocuğun cevabı sadece 'ıh... ıh...ıhı' olmuş. Bunun üzerine öğretmen çocuğun babasını çağırmış. Beraberce küçük çocuğun A, demesini istemişler. Sonunda çocuk pes etmiş ve herkesi şaşırtarak net ve güzel bir A sesi çıkarmış. Öğretmen bu pedagojik başarı karşısında şaşırılmış ve bağırılmış, Maşallah, ne kadar mükemmel! Şimdi de B, de. Fakat çocuk sert bir şekilde karşı çıkarak küçük yumruğunu masaya vurmuş ve şöyle demiş; Bu kadarı yeter. A dediğimde bana ne olacağını biliyordum. Peşinden B dememi, daha sonra bütün alfabeyi tekrar etmemi, daha sonra okumamı, yazmamı ve aritmetik yapmamı isteyecektiniz. Başından beri bunun için A demek istemiordum!.

Sorular

- 1-Günlük yaşamınızda bilinenlerden hareketle olabilecekleri tahmin etmek mümkün müdür?
- 2-Yaşamın her alanında tahminin söz konusu olduğunu söyleyebilir misiniz?
- 3-Yaşam tecrübeleri, bilgi birikimi, yaş, cinsiyet ve uzmanlaşma tahminde önemli midir?
- 4-Tahmin etme, sonuçları yüzde yüz bilmek, kestirmek midir?
- 5-Tahmin etme olası sonuçlardan doğru olanı veya doğruya en yakın olanı bulmayı sağlar mı? Neden? Tartışınız.

C

Aşağıda verilen eylemlerin olası sonuçları hakkında tahminlerde bulunarak, tahminde bulunmanın faydalarını tartışınız. Sizler de yaşamınızdan benzer örnekler veriniz.

- Bir kimse her bir bacağına birer masa taşırsa muhtemelen ne olur?
- Yarın normal okul gününüz fakat arkadaşınız yarın okulun olmadığını söylese muhtemelen ne yaparsınız?
- Bir kimse bir başkasının oturacağı yere yaş pasta koyarsa muhtemelen ne olur?
- Eğer insanlar nehirlerde ve göllerde yatsalarsa ne olur?
- Eğer insanlar uçabilseydi ne olurdu?
- Okula yirmi günden fazla izinsiz ve raporsuz gitmezsen neler olur?
- İşlerinizi sürekli ertelerseniz olası sonuçları neler olabilir?
- Yoğun trafiğin olduğu bir caddede kırmızı ışıkta karşıya geçmenin sonuçları neler olabilir?
- Ali bir dizi haşlanmış yumurtalardan dokuzuncusunu yiyerek onuncuyu yemeye başladı. Ali'nin ne yaptığını düşünüyorsunuz?

-D-

İşin Sonu

“Bir gün bir adam kuyumcuya gitti. Altın tartmak için kuyumcunun terazisini istedi. Kuyumcu, ‘Yürü git! Ben de elek yok’ dedi. ‘Ben terazi istiyorum, alay etme!’ dedi adam. ‘Dük-kânda süpürge yok’ dedi kuyumcu. ‘Sen sağır mısın be adam! Terazi istiyorum’ diye çıkıştı adam. ‘Sağır değilim’ dedi kuyumcu. ‘Ama sen yaşlı bir adamsın. Elin titriyor. Altını tartarken yere döküceksin, sonra da benden süpürge isteyeceksin. Dökülen altın tozlarını toz toprak ile birlikte süpüreceksin, sonra onları ayıklamak için gelip benden elek isteyeceksin. Ben işin sonunu gördüm.”

- Metinden hareketle hangi davranışın hangi olaya neden olduğunu tahmin etmeye çalışınız.
- Tahminin, olayın veya işin, durumun sonunu görmede etkili olup olmadığını çeşitli yönle-riyle tartışınız.
- Metinde verilen açıklamaları da dikkate alarak, siz kuyumcunun yerinde olsaydınız, başka ne gibi olası tahminlerde bulunurdunuz?
- Tahminde bulunma becerisi kuyumcuya ne kazandırmıştır? Tartışınız.
- Tahminin faydası geleceği bilmek midir? Yoksa geleceği anlamayı kolaylaştırmak mıdır? Tartışınız.

-E-

Aşağıda verilen atasözlerini inceleyiniz. Atasözlerini tahminde bulunma bağlamında değerlendirerek tahmin içeren ve içermeyen olarak işaretleyiniz. Atasözlerinin yaşamınızdaki ve davranışlarınız üzerindeki olası sonuçlarını değerlendiriniz.

Atasözleri	Tahmin içerir	Tahmin içermez	?
Güzün gelişi yazdan belli olur.			
Bir sıçrarsın çekirge, iki sıçrarsın çekirge, üçüncüde ele geçersin çekirge.			
Başını acemi berbere teslim eden, pamuğunu cebinde taşısın.			
Kızı gönlüne(keyfine) bırakırsan ya davulcuya varır, ya zurnacıya.			
Perşembenin gelişi çarşambadan bellidir.			
Terazi var, tartı var; her şeyin bir vakti var.			
Yüzü güzel olanın huyu da güzel olur.			
At olacak tay yürüyüşünden belli olur.			
Komşu komşunun külüne muhtaçtır.			
Verirsen veresiye, batarsın kara suya.			
Her inişin bir yokuşu vardır.			
Çanağa ne doğrarsan kaşığına o çıkar.			
Ateş olmayan yerden duman çıkmaz.			
Bir göz ağlarken öbür göz gülmez.			
At karnından, yiğit burnundan bellidir.			
Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur.			

-F-

Aşağıda verilen eylemlerin olası sonuçlarını tahmin ediniz. Her bir eylemin olası sonuçlarını tahminde bulunmanın faydaları açısından değerlendiriniz.

Eylemler	Olası Sonuçları
İşleri sürekli ertelemek	
Sigara içmek	
Düzenli ve dengeli spor yapmak	
Sürekli hazır gıdalarla beslenmek	
Her gün, uzun sürelerle televizyon seyretmek	
Kütüphanede yüksek sesle konuşmak	
Ödünç alınan eşyaları geri vermemek	
İşlerini planlı olarak zamanında yapmak	
Başkaları hakkında olumsuz konuşmak	
Hastalandığı hâlde doktora gitmemek	
Dişleri fırçalamamak	

-H-

Aşağıda verilen durumları ve bu durumlara benzer egzersizleri yaparak hem zihinsel hem de öngörü geliştirme becerileri kazanmamızda etkilerinin olup olmayacağını tartışınız.

Saate bakmadan önce, saatin kaç olduğunu tahmin edebilirsiniz.

Zil çaldığında, kim olduğunu tahmin etmeye çalışınız.

Telefon çaldığında kimin aradığını tahmin etmeye çalışınız.

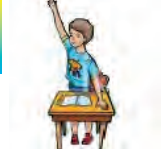
Evinizin bahçesinde duyduğunuz sesi tahmin etmeye çalışınız.

25x20'nin ve 35x30'un kaç olduğunu tahmin etmeye çalışınız.

Okul dönüşü annenizin hangi yemekleri pişirdiğini tahmine çalışınız.

Bulmaca çözerken bir ya da birkaç harfi çıkmış kelimeyi tahmin ediniz.

İçinde bulunduğunuz günün sürprizlerini tahmine çalışınız.

-I-

Aşağıda verilen tahminleri/açıklamaları değerlendirerek olası sonuçları tartışınız.

Bilim insanları gelecekle ilgili bazı tahminlerde bulundular. ABD’de çıkan World Future Society adlı derginin ‘Outlook 2000’ özel sayısında bilim insanlarının geleceğe dair ilginç tahminleri vardı. “Dünya nereye gidiyor?” sorusuna yönelik bilim adamlarının yaptığı ilginç tahminler:

- 1- Sayıları bugün 135.000 olan 100 yaşına girenler, 2050 yılında 2,2 milyonu bulacak.
- 2- 2010 yılına kadar, insanlar bileklerinde taşıyacakları, kol saati büyüklüğünde bir cihaz yardımıyla sağlık durumları hakkında her an bilgi edinebilecekler.
- 3- Daha çok spor yapılacaktır.
- 4- İnsanlar, bileğe takılan bir âlet sayesinde çevreyle iletişim hâlinde olabilecekler ve bu sayede evin ışığı ve sıcaklığını kontrol edebilecekler. Bu küçük cihazlar, kredi kartları, anahhtarlar, pasaportlar ve diğer kimlik belgelerinin yerini alabilecek.
- 5- 2100’e kadar yeryüzünde konuşulan 6 bin dilin % 90’ı ortadan kalkacak.
- 6- 2025’e kadar içme suyu sıkıntısı 1 milyar kişiyi etkileyecek.
- 7- Yeryüzündeki kirlenme 2035 yılına kadar ortadan kaldırılacak, evcil hayvanların sayısı artacaktır.
- 8- Köylüler genetik mühendisi olacak ve gıda kadar aşı da üretecekler.
- 9- Yeryüzündeki et tüketimi 2050 yılına kadar iki katına çıkacaktır.
- 10- Doğum azalacaktır. Erkeklerin kısırlığı ABD ve Avrupa’da yayılacaktır.

OKUL SERVİSİ NEDEN GECİKTİ?

Ders	: Düşünme eğitimi
Sınıf	: 6
Yaklaşık Süre	: 40 dk.
Kazanım	: Varsayım oluşturur.
Araç gereç	: Çalışma kâğıtları

SÜREÇ

1. A'da verilen varsayıma ilişkin açıklamalar ve örnek varsayım oluşturma etkinlikleri öğrencilerle paylaşarak konuyu anlamaları ve kavramaları sağlanır. Benzer örnek durumlar üstünde çalışmalar yapılarak konu pekiştirilmeye çalışılır.

2- B'de verilen durumların neden meydana gelmiş olabileceğine ilişkin A'da verilen örnek varsayım oluşturma durumları da göz önünde bulundurularak varsayım oluşturma çalışmaları sürdürülür. 5. maddede yer alan soru ile benzer varsayım oluşturma durumlarına örnekler vermeleri sağlanır.

BİLGİ NOTU

Varsayım (hipotez), deneyle kanıtlanmamış olmakla birlikte kanıtlanabileceği umulan kuramsal düşünüş ya da varmış ve gerçekmiş gibi kabul edilerek bir deneyde dayanak olarak kullanılan, bir olayı açıklamada yararlanılan ilke olarak tanımlanabilir. Varsayım, denenmeyen bir yargıdır.

Varsayımlar, bizi bilimsel gerçeğe götürmede doğru kabul edilen önermeler olarak tanımlanır. Bu yüzden her varsayım, araştırmacının sezgisine, hayal gücüne ve yaratıcı eylemlerine dayanır. Kontrol altına alınamayan, deneyle tahkik edilemeyen varsayımlar doğru gibi görünseler bile yanıltıcı olabilirler. Bunun için araştırmacı mümkün mertebe sağduyusuna güvenmemek zorundadır.

Varsayım anlatan cümleler, sonuçları üzerine düşünce üretebilmek için var olmayan bir durumu ya da olayı varmış gibi, gerçekmiş gibi gösteren cümlelerdir. Örneğin; varsayalım, farz edelim, diyelim ki, turalım ki, düşün ki gibi sözlerle kurulan cümleler varsayım cümleleridir.

-A-

Bir grup öğrenci caddede okul servisini bekliyordu. Saatlerine baktıklarında servisin 15 dakika gecikmiş olduğunu fark ettiler.

“Yolda kaza var herhalde” dedi çantası oldukça ağır görünen.

“Şehirlerarası otobüs terminalinin önüne üst geçit yapılıyor ya belki de ondandır” dedi gözlüklü olan.

“Servis sürücüsü uyuyakalmış olabilir mi?” dedi diğeri gülerek.

“Ya tekeri patladıysa” dedi ekose çoraplı.

“Servis geliyor.” dedi sonunda gözlüklü olan.

“Geç kalmasının sebebini sürücüye soralım en iyisi” dedi ekose çoraplı olan ve diğerleri de başlarıyla onayladılar.

Öğrenciler okul servisinin geç kaldığını fark ettiklerinde “Okul servisi neden gecikti?” sorusuna cevap aradılar. Her biri gecikmenin sebebine ilişkin varsayımda bulundu. Bu varsayımlardan hangisinin soruya ilişkin doğru açıklama olduğunu bulmak için cevabı en iyi bilen sürücüye sormak konusunda uzlaştılar.

Varsayım bir olayla ilgili gözlemlerimize dayanarak onun hakkında kesin olmayan açıklamalar yapmaktır.

Gözlem : Yollar ıslak.

Varsayım : a. Yağmur yağmış olabilir.

b. Belediye aracı yolları sulamış olabilir.

Bir varsayımda bulunduğun zaman doğru veya yanlış olduğunu bilebilmek için daha fazla gözlem ya da kanıtı ihtiyaç duyabilirsin.

-B-

Aşağıdaki durumların neden meydana gelmiş olabileceğine ilişkin örnekte olduğu gibi varsayım oluşturunuz.

Örnek: Çatıda bir patırtı duydun.

Varsayım: a. Belki yağmur yağıyordur.

b. Bir kedi çatıda dolaşıyor olabilir.

c. Bir kiremit kaymış olabilir.

ç. Belki çatı onarılıyordur.

d. Belki bir komşumuz çatıya anten takıyordur.

1. Ahmet çok iyi futbol oynuyor.

2. İnsanlar şehirler arası ulaşım için genellikle otobüs yolculuğunu tercih ediyor.

3. Mis Un pastanesinin yaş pastaları Mis Başak pastanesinin yaş pastalarından daha lezzetli oluyor.

4. Bayan Granger (Greyncır) sınıfın arka tarafındaki bir rafta, otuz takım sözlük bulundurdu.

5. Sizler de çeşitli durumlara ilişkin varsayım oluşturma çalışmaları yapın.

TUTARLI MI?

Ders	: Düşünme eğitimi
Sınıf	: 6
Yaklaşık Süre	: 40 dk.
Kazanım	: Kendisinin ve diğer kişilerin ifadelerindeki tutarsızlıkları fark eder.
Araç gereç	: Çalışma kâğıdı

SÜREÇ

Tutarlı olmak sağlıklı bir iletişim için ve insanlarda güven duygusu oluşturmak için ön koşuldur. Bu yüzden ifadelerde tutarlı olmak önemlidir. Bunun yanında süreci anlamak ve değerlendirebilmek için de söylenilen şeyler arasındaki tutarsızlıkları görmek önemlidir. Bir konuşmadaki tutarsızlıkları görememek çok iyi dinlememizle, tepkisiz kabul eğilimi ile veya tutarsızlıkları fark edecek becerilerin olmaması ile açıklanabilir.

Etkinlikte verilen belli durumları ifade eden her bir cümle teker teker öğrencilerle paylaşılır. İfadelerde tutarsızlık içeren durumlar belirlenerek gerekçeleri tartışılır. Çalışma sonunda öğrencilerin de kendi yaşamlarından örnekler sunmaları istenir ve tutarlı konuşmanın kişiler arası iletişim ve kişi üzerine etkisini sorgulayan sorulara yer verilir. Bu sayede bir tür değerlendirme de yapılmış olur.

BİLGİ NOTU

Tutarlı olmak ya da tutarlı davranmak önemlidir. Eğer çocuklara karşı öğretmen ve ebeveynler söylemlerinde tutarsız olursa bir süre sonra çocuk için tutarsız konuşmak ya da davranmak normal bir hâl alır. Eğer okulda öğretmenler, evde anne ve baba arasında bir tutarsızlık varsa bu durum çocuğun kişiliğini olumsuz etkiler. Mesela annenin izin vermediği bir davranışa baba “Çocuktur yapsın.” anlayışı ile izin veriyorsa anne-babanın söylemleri arasında tutarsızlık söz konusudur. Aynı şekilde okulda da bir öğretmen aynı davranışı onaylarken diğeri reddediyorsa bir tutarsızlık durumu vardır.

Aynı kişinin kullandığı cümleler birbiri ile uyuşmuyorsa sözler arasında tutarsızlık var demektir. Bir gün sizi çok sevdiğini söyleyen birisinin ertesi gün sizden nefret ettiğini ilan etmesi gibi. Tutarsızlık sözümüzün etkisini oldukça azaltmakta ve bizi yalancı ya da güvensiz bir kişi konumuna düşürmektedir.

Öğrencilerin okuduğu veya dinlediği şeylerde yer alan tutarsızlıkları bulması düşünme açısından önemli bir beceridir. Bir kişinin uzun bir yaş diliminde gözlenen söylemlerindeki farklılığı tutarsızlık olarak adlandıramasak bile kısa bir zaman dilimi içinde meydana gelen farklılaşma (çelişme) bir tür tutarsızlıktır.

Aşağıda verilmiş olan her bir ifadeyi okuyunuz. Aynı cümle içerisinde söylenenler arasında tutarsızlık olup olmadığını belirledikten sonra arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. Kitapları severim; ama zevkime uygun, ilginç kitaplar bulamıyorum. Bu yüzden de kitap okumuyorum.
2. Dürüst insanları severim. Arkadaşlarımdan bana karşı dürüst davranmalarını beklerim. Tabi ki ben de onlara karşı dürüst davranmaya özen gösteririm.
3. Ablamın başarılarından dolayı ona hayranlık duyuyorum ama cesaretli ve çalışkan olmasından nefret ediyorum.
4. Turuncu benim en sevdiğim renktir. Eşyalarımı satın alırken ve kıyafet seçerken içinde turuncu renk var mı diye mutlaka sorarım.
5. Dün küçük kardeşime sütün her insana yararlı olduğunu anlatan bir bölüm okudum. Akşam bana neden süt içmediğimi sorunca “Fakat sütü bebekler içer ve ben bebek değilim. Benim daha fazla süte ihtiyacım yok!” dedim.
6. Ben bir vejetaryenim. Hafta sonları hariç!
7. Soğanı severim ama nefesimin kokmasına sebep oluyor. Bundan dolayı soğanı sevmiyorum.
8. Ödevlerimi her zaman yaparım. Eğer yapmazsam mutlaka geçerli bir mazeretim vardır.
9. Büyüdüğümde doğa ile ilgili araştırmalar yapmaya karar verdim çünkü bütün hayvanları ve bitkileri çok seviyorum. Onlarla ilgili daha çok şey öğrenmek istiyorum.
10. Hiç kimseden borç para almam. Eğer alırsam, mutlaka zamanında geri öderim.
11. Bütün insanlara karşı her zaman güler yüzlü olmayı başardığımı söyleyebilirim. Bir tek Fıratların grubu için bunu söyleyemem.
12. Aslında bütün ağaçların kesilmesine karşıyım ama bu ağaçtan arabama her gün yapışkan maddeler düşüyor. Bu yüzden bizim oradaki ağaçların kesilmesine destek veriyorum.
13. Hiçbir zaman cep telefonu kullanmam ama bu seferki yolculuğumda çok uzağa gideceğim için almam gerekir.
14. Her eleştiriye açığım ama eleştirenin kim olduğu da önemli.

Sorular

1. Sizin de tutarsız cümleler kurduğunuz zamanlar oldu mu? Varsa örnek veriniz.
2. Yakın çevrenizden tutarsız konuşmalara örnek/örnekler veriniz.
3. Karşıdaki kişi tutarsız konuşmalar yaptığında onun hakkında ne düşünürsünüz?
4. Sizce tutarsız konuşmak/davranmak o kişiyi mutsuz eder mi?
5. Tutarsız konuşmuş olmamak için yanılda ısrar edilebilir mi? Neden?

DOĞRU VE YANLIŞ NEDİR?

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 6

Yaklaşık Süre : 40+40 dk.

Kazanım : Doğru yanlış kavramlarını değerlendirir.

Araç gereç : Çalışma kâğıdı

5. “E-F”de öğrencilere cümlelerde yanlış-doğru kelimelerinin yerine yazılabilecek kelimeler buldurulacaktır.

6. “G” alıştırmasında tüm bu etkinliklerden sonra öğrencilerden ilgili boşluğa kendilerine göre doğru ve yanlış ifade etmeleri istenir.

SÜREÇ

1. “A” da doğru kavramı ve bir şeyi doğru yapan şeyin ne/neler olduğu sorgulanmaktadır. 4. maddenin ilk kısımda yer alan soruların cevaplarına (sıralamaya uygun olarak) göre ikinci kısımdaki soruları sorunuz. Öğrencilerden cevaplarını gerekçelendirmelerini isteyiniz.

2. “B” alıştırmasında ise yanlış kavramı ve bir şeyi yanlış yapan şey / şeyler sorgulanmaktadır. Öğrenciler bu bölümde ifadeler arasından yanlış kavramı ile eşleşen ifadeyi bulmaya çalışacaklardır.

3. “C” de öğrenciler doğru ve yanlış üzerine zaman, yer ve kişi etkisini sorgulayacaklardır.

4. “D” de en doğru tespitin yapılabilmesi için ne yapılması gerektiğini sağ sütundaki ifadelerden bularak sol sütundaki ifade ile eşleştireceklerdir. Neden bu yolu seçtiklerinin gerekçesini ifade edeceklerdir.

BİLGİ NOTU

Bilgi felsefesinin de bir konusu olan doğru ve yanlış kavramı çok sık kullanılan iki kelimedir. Acaba bizler neye “doğru”, neye yanlış “yanlış” diyoruz?

Doğru ya da yanlış gibi yargılar bilgiye, kurama, sava, düşünce ya da kanıya, kısaca bir dil anlatımı biçiminde dışa vurulan bir yargıya/önermeye ilişkindir. O hâlde, bizim dışımızdaki nesnelerin, dünyada olup bitenlerin doğru ya da yanlış olması değil, dile getirilen yargıların, yani önermelerin doğru ya da yanlış olması söz konusudur.

Düşünme eğitiminde yer alan doğru ve yanlış kavramı irdelenirken daha ziyade felsefe bağlamında düşünülmelidir. Bu bağlamda dile getirilen bir yargının doğru ya da yanlış olarak değerlendirilmesi, o yargının tutarlı olup olmadığına, yani yapısında bir çelişkinin bulunup bulunmamasına, sağlam gerekçelerle ve kanıtlarla desteklenmesine ve de mantık ilkelerine uygunluğa bağlıdır.

-A-

Aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

1. Bir şey ne zaman doğrudur?
2. “Her zaman” ve “bazen” doğru olan şeylere örnek verebilir misin? “Hiçbir zaman” doğru olmayan bir şey var mıdır?
3. Mutlak ve değişmez bir doğru var mıdır? Niçin?
4. Bir şey doğru ise

Faydalıdır
Uygundur
Tutarlıdır
Gerçektir
Güzeldir
İyidir
Herkes onu yapar.

seçeneklerini en çok katıldığından en az katıldığına doğru sıralar mısınız?

5. Aşağıdaki soruları 4. soruya verdiğiniz cevapları dikkate alarak yanıtlayınız.

Her doğru faydalı mıdır?
Her doğru uygun mudur?
Her doğru tutarlı mıdır?
Her doğru gerçek midir?
Her doğru güzel midir?
Her doğru iyi midir?
Bir şeyi herkesin yapması doğru olduğunu gösterir mi?

-B-

Yanlış kavramının ne anlama geldiğini düşününüz.

Bir şey yanlış ise;

Çevreye zarar veriyordur.
Kimse onu yapmıyordur.
Öğretmenim yapmamam gerektiğini söyler.
Yaparsam arkadaşlarım beni ayıplar.
Yaptığımda üzülürüm.

seçeneklerinden birini seçer misiniz?

-C-

Aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

1. Doğru ve yanlış zamana göre değişir mi?
2. Doğru ve yanlış yere göre değişir mi?
3. Doğru ve yanlış kişiye göre değişir mi?

-D-

Doğruyu nasıl bulursun? Doğru farklı şekillerde bulunabilir mi? Bu soruları üzerine düşününüz. Aşağıda bazı durumlar ve bu durumlarda doğrunun nasıl bulunacağına ilişkin farklı yollar var. Bir yol seç ve neden seçtiğini açıklayınız.

1. Saatin kaç olduğu	a) Görüntüsüne bak.
	b) Ansiklopediye bak.
	c) Öğretmenine sor.
2. Kaç yaşında olduğu	ç) Ailene sor.
	d) Saate bak.
3. Ankara'nın Sivas'a kıyasla Türkiye'nin daha batısında olduğu	e) Karşılaştığın ilk yabancıya sor.
	f) Araştırma projesi organize et.
4. Uzunlukların metre ile ölçüldüğü	g) Televizyon izle.
	h) Güneş saatine bak.
5. Mustafa Kemal Atatürk'ün Türkiye'nin ka-
çıncı cumhurbaşkanı olduğu	i) Güneş ışığının dik gelip gelmediğine bak.
	j) En iyi arkadaşına sor.
6. Tuz ve şekerin tadının farklı olduğu	k) Tadına bak.

-E-

Aşağıdaki cümlelerde “yanlış” kelimesi yerine kullanılabilecek başka bir kelime düşününüz.

1. Bu **yanlış** hemen düzeltilmeli.
2. **Yanlış** okuyorsun.
3. Cevap kâğıdındaki üç **yanlış** cevap, doğru cevaplarından birini eksiltiyor.
4. **Yanlış** adamı işe almışsınız.
5. Dolaptan **yanlış** tabağı getirmişsin çukur olanı istemiştin.

-F-

Aşağıdaki cümlelerde “doğru” kelimesi yerine kullanılabilecek başka bir kelime düşününüz.

1. Annem, büyükbabama Atatürk Caddesi’ne kütüphane açmanın **doğru** olduğunu söyledi.
2. Uzun bir tartışmanın ardından kız kardeşime “Tamam sen **doğrusun** ve bu konuda daha fazla konuşmak istemiyorum.” dedim.
3. Öğretmenim ödev kâğıdımın sağ üst tarafına “Hepsi **doğru**” yazmış.
4. Şiir yazarken söylemek istediğimi anlatacak **doğru** sözcüğü bulabilmek için uzun süre düşünüyorum.
5. Matematikte 4 daima şu sorunun **doğru** cevabıdır: “2, 2 daha kaç eder?”

-G-

1. Bana göre **doğru**.....
.....
.....
.....
2. Bana göre **yanlış**.....
.....
.....
.....

ATATÜRK, AKIL VE BİLİM

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf :6- 8

Yaklaşık Süre: 40+40 dk.

Kazanım : Atatürk'ün hayatında aklın ve bilimin yerini örnekleriyle açıklar (6.sınıf).

Atatürk'ün düşünce ve eylemlerinde akıl ve bilimin yerini örnekleriyle açıklar (8.sınıf).

Kaynaklar :

1.MUMCU, A.(1992). Türkiye'nin Akıl Çağına Geçmesi. **Atatürkçü Düşünce**. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırmaları Merkezi.

2.GİRİTLİ, İ.(1992). Atatürkçü Çağdaşlaşmada Bilim ve Teknoloji. **Atatürkçü Düşünce**. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırmaları Merkezi.

3.ÇAYCI, A.(1992). Atatürk Bilim ve Üniversite. **Atatürkçü Düşünce**. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırmaları Merkezi.

4. İNAN, A.(1968). **Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler**. Ankara:Ajans Türk Matbaacılık.

5.PALAZOĞLU, A.(1999). **Atatürk'ün Okul Gezileri**. Ankara: MEB., Eğitim Araçları ve Donatım. Dairesi Başkanlığı.

Araç gereç : Çalışma kâğıdı

SÜREÇ

1. "A" da yer alan görseller ile hem aslı hem de sadeleştirilmiş şekli verilen metinler öğrencilerle paylaşılır.

2. Metin ve metin sonunda yer alan sorularla öğrencilerin Atatürk'ün akla ve

bilime verdiği değeri fark etmeleri sağlanır. Öğrencilere Atatürk'ün akla ve bilime verdiği değerin nedeni sorulur. Atatürk'ün Osmanlı Devleti'nin çöküş nedenlerini doğru analiz ettiğine vurgu yapılır. Öğrencilerden yeterli yanıt gelmemesi durumunda kaynakçada yer alan 1, 2 ve 3 numaralı kaynaklardan öğrencilere geniş bilgi sağlanabilir. Bu kaynaklarda Osmanlı Devleti'nin çöküş nedenleri arasındaki güçlü etkenlerden birinin de akla ve bilime yeterli önemin verilmemesi şeklinde ifade edilmekte ve örnekler sunulmaktadır. Bu örneklerden bazıları şunlardır:

- 1716'da, Avusturyalılar ile yaptığımız Petervaradin Savaşı öncesi Vezir-i Azam Damat Ali Paşa'nın müneccimlere danışmasına rağmen savaş kaybedilince, yıldız hesaplarını doğru yapamadığı ve bu sebepten savaşın kaybedildiği iddiası ile bir molla cezalandırılmıştır.

- Osmanlı Devleti'nde 1773 yılında Baron de Todd'un gayretleri ile "hendese" açılır. Bazı hendeseciler ise bu duruma itiraz ederler. O da bu kişileri sınava tabi tutar. Soru, "Bir üçgenin iç açıları toplamı kaç derecedir?" şeklinde olur. Bu soruya kimse cevap veremez. Sonunda içlerinden biri "Üçgenine göre değişir." demiştir.

3. İkinci bölümde öğrencilerden Atatürk'ün akla ve bilime verdiği önemi gösteren söz ve eylemlerden örnekler vermeleri istenir. Öğrencilerden gelen örneklerin yetersiz olması ya da gelmemesi durumunda "B" de yer alan örnek ifade ve eylemler öğrencilerle paylaşılarak verdikleri mesajlar tartışılır.

-A-

Aşağıda yer alan görselleri inceleyiniz. Mustafa Kemal Atatürk'e ait konuşmayı dikkatlice okuyarak ilgili soruları yanıtlayınız.

Mustafa Kemal Paşa
Samsun'da Öksüzler Okulu Ziyaretinde

Mustafa Kemal Paşa
Samsun'da öğretmenlerle birlikte

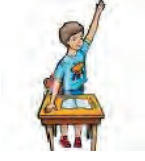
... Efendiler! Dünyada her şey için, maddiyat için, maneviyat için, hayat için, muvafakiyet için en hakiki mürşit ilimdir, fendir. İlim ve fennin haricinde, mürşit aramak gaflettir, cehalettir, dalalettir. Yalnız; ilmin ve fennin her dakikadaki safhalarının tekâmülünü idrak etmek ve terakkiyatını zamanla takip eylemek şarttır. Bin, iki bin, binlerce sene evvel ilim ve fen lisanının çizdiği düsturları, şu kadar bin sene sonra bugün aynen tatbika kalkışmak, elbette ilim ve fennin içinde bulunmak demek değildir.

(Öğretmenlere Hitaben)
Yer: Samsun, Tarih:24 Eylül 1924

... Efendiler! Dünyada her şey için, maddiyat için, maneviyat için, hayat için, başarı için en gerçek yol gösterici bilimdir, tekniktir. Bilim ve tekniğin dışında yol gösterici aramak gaflettir, cahilliktir, doğru yoldan sapmaktır. Yalnız; bilimin ve tekniğin her dakikadaki aşamalarının gelişimini anlamak ve ilerlemelerini zamanında izlemek şarttır. Bin, iki bin, binlerce yıl önceki bilim ve teknik dilinin çizdiği kuralları, şu kadar bin yıl sonra bu gün aynen uygulamaya kalkışmak, elbette bilim ve tekniğin içinde bulunmak demek değildir.

Sorular:

1. Atatürk cumhuriyetin ilk yıllarında özellikle okul gezilerine çok önem vermiştir. Sizce bunun gerekçesi ne olabilir?
2. Yukarıdaki metnin ana fikri nedir?
3. Atatürk sözleri arasında “en hakiki (en gerçek)” ifadesini neden kullanmış olabilir?
4. Atatürk akla ve bilime neden önem vermektedir? Tartışınız.

-B-

Aşağıda yer alan söz ve özdeyişler Atatürk tarafından farklı zaman ve mekânlarda söylenmiştir. Bu söz ve özdeyişleri okuyarak verdikleri mesajları tartışınız.

“Akıl ve mantığın çözümleyemeyeceği mesele yoktur.”

“Fikirler anlamsız, mantıksız, boş sözlerle dolu olursa, o fikirler hastalıklıdır. Aynı şekilde sosyal hayat akıl ve mantıktan uzak, faydasız, zararlı ve birtakım inançlar ve geleneklerle dolu olursa felce uğrar.”

“Bir insan başının ifade etmeyeceği hiçbir şeyi düşünemiyorum.”

“Ben, manevi miras olarak hiçbir nass-ı katı, hiçbir dogma, hiçbir donmuş ve kalıplaşmış kural bırakmıyorum. Benim manevi mirasım, ilim ve akıldır.”

“Benim, Türk milleti için yapmak istediklerim ve başarmaya çalıştıklarım ortadadır. Benden sonra, beni benimsemek isteyenler, bu temel mihver üzerinde akıl ve ilmin rehberliğini kabul ederlerse manevî mirasçılarım olurlar.”

“Hayatta en hakiki mürşid ilimdir.”

“Cumhuriyet, fikren ilmen, bedenen kuvvetli ve yüksek seciyeli muhafızlar ister.”

“İlim ve fen için kayıt şart yoktur.”

“Medeniyetin buluşları, fennin harikaları cihanı değişiklikten değişikliğe sürüklediği bu devirde, asırlık köhne zihniyetlerle, maziperestlik ile muhafaza-i mevcudiyet mümkün değildir.”

“Bu millete gideceği yolu gösterirken dünyanın her türlü ilminden, buluşlarından, ilerlemelerinden istifade edelim.”

“Milletimizin siyasi, sosyal hayatında, milletimizin fikri terbiyesinde de rehberimiz ilim ve fen olacaktır.”

“İlim ve fen nerede ise oradan alacağız ve her millet ferdinin kafasına koyacağız.”

“Türk milletinin, yürümekte olduğu terakki ve medeniyet yolunda elinde ve kafasında tuttuğu meşale müspet ilimdir.”

“Ülkemizin en bayındır, en latif, en güzel yerlerini üç buçuk yıl kirli ayaklarıyla çiğneyen düşmanı yenen zaferin sırrı nerededir bilir misiniz? Orduların yönetiminde, bilim ve fen ilkelelerini kılavuz edinmektir. Ulusumuzu yetiştirmek için temel olan okullarımızın, yüksek okullarımızın kurulmasında aynı yolu izleyeceğiz.”

Atatürk döneminde gerçekleşen bazı olaylar aşağıda verilmiştir. Sizler de bunlara yenilerini ekleyebilirsiniz. Bu olayları akıl ve bilim bağlamında değerlendirerek önemlerini arkadaşlarınızla tartışınız.

1. Harf inkılabı
2. Atatürk İlkeleri (laiklik, cumhuriyetçilik, inkılapçılık gibi)
3. İstanbul Üniversitesinin kurulması
4. Kadınlara Seçme Seçilme Hakkı verilmesi
5.

NEDEN BÖYLE DÜŞÜNDÜM?

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 7

Yaklaşık Süre : 40 dk.

Kazanım : Kendisini düşünmeye yönelten nedenleri açıklar.

Araç gereç : Çalışma kâğıdı

kâğıda yazması sağlanır. Böylece daha önce cevap vermeyenlerin de cevaplarını görmek mümkün olur.

f. Grup içinde düşünceler ve sebepleri yazıldıktan sonra, düşünceler konularına göre grup üyeleri tarafından gruplandırılabilir (nesne, eylem, kişi gibi).

g. Grup içi çalışmalar tamamlandıktan sonra her grup kendi çalışmasını sunar ve dersin sonunda karşılaştırmalar yapılır. Düşünülen şeylerde aynı olan durumlar varsa bunların sebeplerinin aynı olup olmaması ve nedeni sorgulanabilir.

h. Sürece sorularla devam edilerek öğrencilerin düşündükleri şeylerin sebeplerinin neler olabileceği üzerine düşünmeleri sağlanır.

2. “B” alıştırmada kimi düşünme içerikleri ve bunların olası sebepleri verilmiştir. Öğrencilerinizden bunları eşleştirmelerini isteyiniz.

Eğer düşüncelerimizin nedenleri üzerine düşünmeyi alışkanlık hâline getirebilirsek bunları gerçekleştirme aşamasında, bu alışkanlık eylemlerimizin temellendirilmesini sağlayacaktır. Eylem aşamasında bir sorunla karşılaştığımızda da düzeltmemize katkı sağlayacaktır.

SÜREÇ

1. “A” alıştırmada aşağıdaki süreçler takip edilir.

a. Sınıf, mevcuda göre en fazla 5 veya 6 gruba bölünür.

b. Öğrencilerden, öğretmenin uyarısından sonra yaklaşık bir dakika boyunca gözlerini kapalı tutmaları istenir.

c. Bir dakikanın sonunda gözlerini açmaları istenir.

ç. Her gruptan bir öğrenciye söz hakkı verilir, gözlerini kapattıklarında ne düşündükleri sorulur.

d. Daha sonra aynı öğrencilere yeniden söz hakkı verilerek neden böyle düşündükleri sorulur.

e. Etkinliğin ikinci aşamasında grup çalışması yapılır. Her gruptan bir öğrencinin grubun düşündüklerini ve sebeplerini bir

-A-

Öğretmeninizin açıklamalarını dikkatle dinleyiniz. Grubunuzla birlikte ilgili boşlukları doldurunuz.

Düşündüklerimiz

Sebepleri

.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Sorular:

1. Bunların dışında son günlerde sıklıkla düşündüğün bir şeyi ve neden bunu düşündüğünü sınıfla paylaş.
2. Bir şey düşünürken anında aklına başka bir şeyin geldiği oluyor mu? Buna neden olan şey nedir?
3. Bir işe odaklandığında, her gördüğün şeyi odaklandığın şeyin bağlamından düşündüğün oluyor mu?
4. Düşündüklerimizin sebepleri yaş, cinsiyet, kültür vb ne göre değişir mi?
5. Aşağıdaki sorular gerekçeleri ile birlikte tartışınız.
 - a) İnsanlar sebepsiz yere düşünebilir mi?
 - b) Sence insanların en çok düşündükleri şey nedir? Niçin?
 - c) İnsan dışındaki canlılar da (bir sebebe bağlı olarak) düşünebilirler mi?
 - ç) Bir düşüncenin birden fazla sebebi olabilir mi?

-B-

Aşağıda kimi düşünme içerikleri verilmiştir. Bu düşünme içeriklerinin sebepleri neler olabilir? Eşleştiriniz.

Düşünme içeriği

Köfte ekmek
Futbol
Ayşe
Güneş
Paraşütle atlamak

Nedeni

Oturmaktan sıkıldım.
Ayşe ne tatlı!
Çok sıcak!
Merak
Karnım acıktı.

MECAZ NEDİR?

Ders	: Düşünme eğitimi
Sınıf	: 7
Yaklaşık Süre	: 40 dk.
Kazanım	: Kelimelerin gerçek ve mecaz anlamlarını ayırt eder.
Araç gereç	: Çalışma kâğıdı

SÜREÇ

1. “A” alıştırmasına başlamadan önce öğrencilere gerçek ve mecaz anlamın farkını anlatabilirsiniz. Alıştırmada sol sütunda mecazlı ifadeler yer verilmiştir. Sağ sütunda ise sol sütunda verilenleri karşılayabilecek gerçek anlamlı ifadeler bulunmaktadır. Öğrenciler sol sütundaki mecazlı ifadelerin her birini sağ sütundaki bir ifade ile eşleştireceklerdir.

2. “B” alıştırmasında bazı ifadeler yer verilmiştir. Öğrenciler bu bölümde her bir satırdaki ifadeyi okuyacak ve sağ tarafında yer alan kutucuklardan (gerçek anlam – mecaz anlam) uygun olanını işaretleyecektir. Öğrencilerin zorlandığı yerde “Bilgi Notu” bölümünden yararlanılabilir. Örneğin “ince” kelimesi, 7’de gerçek anlam, 13’te mecaz anlam, 16’da yan anlam içermektedir. Öğrencilerin cevaplarını sınıf ortamında birbirleri ile ve öğretmenle paylaşımlarına imkân sağlayınız. Yanlışlıklar varsa gerekçesi de açıklanarak izah edilmedir.

BİLGİ NOTU

Gerçek Anlam, Mecaz Anlam ve Yan Anlam

Gerçek anlam, bir sözcüğün temel anlamıdır; buna sözcüğün ilk akla gelen anlamı ya da sözlükteki ilk anlamı da denir. Bir sözcüğün diğer anlamları gerçek anlamından yola çıkılarak oluşturulmuştur. Örneğin “burun” denildiğinde aklımıza ilk gelen, insanın bir organıdır. “Burnundaki benler onu öyle tatlı gösteriyordu ki...” cümlesindeki “burun” sözü insanın bir organı anlamında olduğundan gerçek anlamında kullanılmıştır. Ancak aynı söz, “Bugünlerde burnu büyüdü kimseleri gözü görmüyor.” cümlesinde insanın bir organı anlamını vermekten çok uzaktır. Temelde bu, gerçek anlamdan doğmuş, ancak tamamen farklı bir özellik kazanmıştır. İşte sözcüğün gerçek anlamından tamamen uzaklaşarak kazandığı bu anlama mecaz anlam diyoruz.

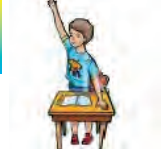
Bir de sözün, çoğu kaynağın mecaz anlama dâhil ettiği, ancak mecaz anlamdan biraz farklı olması yönüyle yan anlam ya da yakıştırma diye de anılan bir anlamı vardır. Yukarıda verdiğimiz “burun” sözünü “Ayakkabımı biraz küçük almışım; burnu ayağımı sıkıyor.” cümlesinde ele alalım. Buradaki “burun” sözü gerçek anlamda değildir; çünkü “insanın bir organı” ifadesini taşıyor. Tam olarak mecaz anlama da girmez; çünkü temelde gerçek anlamla yakın bir ilgisi vardır. Ayakkabının o kısmına burun denmesinin nedeni insanın burnuna konum itibarıyla benzerliğidir. İşte sözcüğün, gerçek anlamında karşıladığı varlığa şekil benzerliğinden dolayı başka bir varlığa verilmesine yan anlam ya da yakıştırma denir.

-A-

Arkadaşın sana “Başım dönüyor.” dediğinde, başının tıpkı havaya atılan bir top gibi döndüğünü düşünüyor musun? Aslında arkadaşının başı bu şekilde dönmüyor. Arkadaşının bu ifadesi mecazlı bir anlatımdır. Aşağıda verilen birinci sütundaki mecazlı ifadeler ile ikinci sütundaki açıklamaları eşleştirir misin? (Bir ifade bir açıklama ile bir kez eşleşmektedir.)

1. Ahmet “ Başım dönüyor. ” dedi.	a) Acıktım.
2. Bahar “ Dizlerimin bağı çözüldü. ” dedi.	b) O kadar çok konuştu ki...
3. Alp “ Karnım zil çalıyor. ” dedi.	c) Duyduklarım beni çok üzdü.
4. Aylin “ Başım çatlıyor. ” dedi.	ç) Çok özledim.
5. Cem “ Kızım burnumda tütüyor. ” dedi.	d) Söyleyecek bir şey bulamadım.
6. Çiğdem “ Çenesi düştü. ” dedi.	e) Sersemlemiş hissediyorum.
7. Sezgin “ Yüreğim yanıyor. ” dedi.	f) Aşırı heyecanlandım..
8. Aytuğ “ Boğazım düğümlendi. ” dedi.	g) Hiç bu kadar üzülmemiştim.
9. Zeynep “ Başımdan kaynar sular döküldü. ” dedi.	h) Başım çok ağrıyor.

-B-

Aşağıdaki verilen ifadelerin uygun olduğu seçeneği işaretleyiniz. Sonucu sınıftaki arkadaşlarınızla paylaşınız.

İfadeler	Gerçek Anlam	Mecaz Anlam	?
1.Balkona astığım çamaşırlar kurumamış.	☐	☐	☐
2.Bu sınavı kazanamazsan yandın.	☐	☐	☐
3.Köyde sabahleyin koyunların meleyişleriyle uyandık.	☐	☐	☐
4. Adamın tarladaki bütün ekinleri yandı.	☐	☐	☐
5.Onu bu sevdada kuruttu be güzelim!	☐	☐	☐
6.Yaşlı insanları görünce gençliğimin kıymetini anlıyorum.	☐	☐	☐
7.Caminin minaresi çok inceydi.	☐	☐	☐
8.İçimde yeni umutlar filizlendi.	☐	☐	☐
9. Kırdaki yaptığımız piknikte yanımıza kır saçlı bir ihtiyar geldi.	☐	☐	☐
10.Deprem binlerce insanın ocağını söndürdü.	☐	☐	☐
11.Kadın günden güne eriyor.	☐	☐	☐
12.Adamı hırsız olarak damgaladılar.	☐	☐	☐
13.Bana hediye alman çok ince bir davranıştı.	☐	☐	☐
14.Bu aylarda kediler çokça miyavlar.	☐	☐	☐
15.Enflasyonun yükselmesi ekonominin iyiye gidişini balta- ladı.	☐	☐	☐
16.Duvarın sıvası için ince bir kum getirmişlerdi.	☐	☐	☐

AYNI MI, FARKLI MI?

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 7

Yaklaşık Süre : 40 +40+40 dk.

Kazanım :Söz ve söz gruplarının cümle içinde farklı anlamlara gelebileceğini fark eder.

Araç gereç : Çalışma kâğıdı.

SÜREÇ

1. “A” alıştırmasında koyu yazılmış olan kelimelerin anlam olarak birbirleri ile olan ilişkisi sorgulanmaktadır. Koyu yazılmış olan kelimelerden çekim eki almış olanlar, mastar (çekim eki almamış) halleriyle değerlendirilecektir. Yani, “görüşmenin - görüşmemizde” kelimeleri “görüşme - görüşme” olarak değerlendirilmelidir. Öğrenciler yaptıkları değerlendirme sonunda ulaştıkları yargıları sağdaki üç sütundan uygun olanına işaretleyeceklerdir.

2. “B” alıştırmasında “açık” kelimesinin farklı anlamları değerlendirilmektedir. Sol sütunda verilen cümlelerin içindeki kullanımına uygun olarak hangi anlamı karşıladığı öğrencilerce bulunarak sol sütundaki kelime ya da kelime grupları ile eşleştirilecektir.

3. “C” alıştırmasında öğrenciler, verilen cümlelerde “görmek” kelimesinin en sık kullanılan iki anlamından hangisi ile ilgili olduğunu belirleyerek soldaki sütunlara işaretleyeceklerdir. Eğer hiçbirine uymuyorsa “?” işaretinin olduğu sütunu işaretleyeceklerdir.

4. “D” alıştırmasında öğrenciler “bakmak” kelimesinin, cümle içindeki kullanımından hareketle, sağ ve sol sütundaki aynı anlamda kullanıldığı cümleleri eşleştireceklerdir.

5. “E” alıştırması ile öğrencilerin C ve D alıştırmalarında değerlendirmesi yapılan “bakmak” ve “görmek” kavramlarının kavramsal sorgulamasını yapmaları amaçlanmaktadır. Bu bağlamda E alıştırması C ve D alıştırmalarının tamamlayıcısı niteliğindedir.

6. “F” alıştırması ile öğrenciler cümle içinde kullanılan “acı” kavramının yerine cümlelerin anlamına uygun olarak hangi kelimelerin kullanılabileceğini bulmaya çalışacaklardır.

Bütün bu alıştırmalar boyunca öğrencilerin söylediklerini gerekçelendirmelerine özen gösteriniz. Ayrıca öğrencilerin birbirlerinin cevaplarından haberdar olmaları ve yanlışlarını düzeltmeleri sağlayınız.

-A-

Aşağıdaki cümlelerde verilen **koyu yazılmış kelimelerin anlamının iki cümlede de aynı olup olmadığını belirtiniz.**

	Aynı	Farklı	?
1. Bir su kuyusunun derinliğini nasıl ölçebiliriz? Emel'i parkta derin derin düşünürken buldum.	☐	☐	☐
2. Atina'da 2004 yılında yapılan 28 inci Olimpiyat Oyunları'nda takım sporlarında dünya rekoru kırıldı mı? Kalbim kırıldığında içimden kimseyle konuşmak gelmez.	☐	☐	☐
3. Köşedeki marketten sağa doğru dönersen eski çeşmeyi görürsün. Ne kadar doğru bir seçim, kravat bu takıma çok yakışmış.	☐	☐	☐
4. Bu söylediklerini hoş karşılayamayacağım. Öğretmenine adıyla hitap etmen hoş olmadı.	☐	☐	☐
5. Ümitköy'e gitmek için farklı bir yol daha var. Kısa zamanda büyük işler yapmanın yolu nedir?	☐	☐	☐
6. Annemi çeşit çeşit çiçeklerle karşıladım. Senden bu çeşit bir davranış beklemiyordum.	☐	☐	☐
7. Farklı düşünen insanlarla konuşmaktan hoşlanıyorum. Ayakkabın benimkinden farklı mı?	☐	☐	☐
8. Kurtuluş filminde Atatürk rolünü oynayan aktörün adını anımsıyor musun? En son ne zaman saklambaç oynadık ?	☐	☐	☐
9. Gerçeği görmek için daha çok okuman gerekiyor. Köye amcamı ziyarete gittiğimde tarlada çalışmanın ne kadar zor olduğunu gördüm .	☐	☐	☐
10. Sabahki görüşmenin verimli geçtiğini söyleyemem. Son görüşmemizde ona bir hediye verdim.	☐	☐	☐
11. İyi bir araba kaç para eder? Ahmet "Merhaba, iyi misin?" diye söze başladı.	☐	☐	☐

-B-

“Açık” kelimesinin cümlelerde hangi anlamlarda kullanıldığını sağ sütunda bulunuz? (Sağ ve sol sütundakiler birer kez eşleşmektedir).

1. Rüyamı anlatınca Elif bana güldü ve “Üstün **açık** kalmış galiba!” dedi.
2. “Kapı **açık**, arkanı dön ve çık, istenmiyorsun artık.” Bu şarkıyı anımsıyor musun?
3. **Açık** adımlarla koşan at, birinciye yetişti.
4. Aradaki **açığı** kapatabilmen için çok çalışman gerekiyor.
5. Resim dersinde öğretmenimiz, “Kâğıtta **açık** yer bırakmayın, her yeri doldurun.” dedi.
6. Genç kız, arkadaşına, “Daha **açık** anlatabilir misin, lütfen?” dedi.
7. Taksi şoförü yolun **açık** olmadığına dair bir işaret görememişti.
8. Bahar düğününde sırtını **açıkta** bırakan bir gelinlik tercih etmişti.
9. En sevdiğim renk **açık** yeşildir.
10. Bugün (Pazar günü) **açık** eczane bulmak öyle zor ki...
11. Hepimizin talihi **açık** olsun.
12. Eti **açıkta** bırakırsan kedi kapar.
13. Tren yolu şehrin **açığından** geçer.
14. Ahmet Bey eşine sitem ediyordu: “Bu kadar alışveriş yaparsan bütçemizin **açık** vereceğini daha önce söylemiştim.”
15. Denizciler Marmara **açıklarında** boş bir tekne gördüklerini Sahil Güvenlik Komutanlığına bildirdiler.

- a) Kapalı olmayan.
- b) Örtüsüz.
- c) Aralık, mesafe.
- ç) Aralığı çok.
- d) Kolay anlaşılır.
- e) Boş.
- f) Örtüsüz, çıplak.
- g) Engelsiz.
- h) İşler durumda olan.
- i) Koyu olmayan.
- j) Kapalı olmayan yer.
- k) Uygun, elverişli..
- l) Hesap sonunda ortaya çıkan para ya da mal eksikliği.
- m) Bir yerin biraz uzağı.
- n) Denizin kıydan uzakça olan yeri.

-C-

Görmek kelimesinin birden çok anlamı vardır fakat en çok kullanılan iki anlamı şunlardır:

1. Gözle ve ışık yardımıyla bir şeyin varlığını duymak.
2. Anlamak, sezmek.

Aşağıdaki cümlelerde “görmek” kelimesinin hangi anlamda kullanıldığına karar verir misin? İki anlamıyla da kullanıldığını düşünmüyorsan “?” seçeneğini işaretleyebilirsin.

	1. Gözle ve ışık yardımıyla bir şeyin varlığını duymak	2. Anlamak, sezmek	?
1. “Güneşin ilk ışıklarını görüyor musun?”	☐	☐	☐
2. Bir filmde doktor hastanın gözündeki bantları açar ve hasta “ Görüyorum. ” der.	☐	☐	☐
3. Aylin kaza anını anlatırken “Kafamı çarptım ve sonra yıldızları gördüm. ” der.	☐	☐	☐
4. Etraf zifiri karanlık olduğunda hiçbir şey göremezsın.	☐	☐	☐
5. Akif, ileri doğru koşarak “Şimdi beni görün! ” dedi.	☐	☐	☐
6. “Dünkü toplantıda tanıdıklardan kimseyi gördün mü?”	☐	☐	☐
7. Özlem pilotların koruyucu gözlüklerini takar ve “Bu şeylerle nasıl görebildiğini anlayamıyorum.” der.	☐	☐	☐
8. (Ahmet çekilişte çıkan ödülle ilgili arkadaşıyla konuşmaktadır). “Madem ikramiye kazandın bizi de gör! ”	☐	☐	☐
9. Yürüyen adam kendi kendine söyleniyordu: “İşin kötü bir sonuca varacağını görüp de hiçbir şey yapmamış.”	☐	☐	☐

-D-

Aşağıdaki iki sütunda “bakmak” kelimesinin kullanıldığı düşünce ve ifadeler vardır. Sağ ve sol sütundaki ifade veya düşünceleri “bakmak” kelimesinin aynı anlamda kullanılmış olmasını dikkate alarak eşleştirir misin? (Sağ sütundakilerle sol sütundakiler birer kez eşleşmektedir.)

1. “Evet” diyerek arabaya doğru dikkatlice **baktım**.
2. Elçin Hanım ev sahibine “Evin arkası nereye **bakıyor?**” diye sordu.
3. Kendine iyi **bakan** insanların yaşını göstermediğini düşünüyorum.
4. Arkadaşım “Şu hesaba sen de **bakar** mısın?” diye sordu.
5. “Her kurumda temizlik işlerine **bakan** bir görevli var mıdır?” diye kendi kendime sordum.
6. Hata yaptığımız durumlarda “Lütfen, kusuruma **bakmayın!**” diyebilmeliyiz.

- A. Öğrencilik yıllarım aklıma geldiğinde, sokağa **bakan** pencereleri olan, küçük bir okul anımsıyorum.
- B. Öğretmenimiz dışarıya bakarak, dalmış olan Ahmet’e “Nereye **bakıyorsun?**” diye bağırdı.
- C. “Yemeğin tadına bir de sen **bakar** mısın? Mükemmel olmasını istiyorum.”
- Ç. İyi **bakılan** taylar güzel bir at olabilir.
- D. Babam “Onun söylediğine **bakma.**” diyerek beni teselli etmeye çalıştı.
- E. Annem daima “Sen derslerine **baksan** iyi edersin.” diyor.

-E-

Aşağıdaki soruları cevaplar mısın? Unutma, cevabını ayrıntılı olarak açıklamalısın.

1. Bakıp da görememek mümkün müdür?
2. Görüp de bakmamak mümkün müdür?
3. Göz kapaklarımız kapandığında bu, bir şeye bakmak istemediğimiz anlamına gelir mi?
4. Sadece gözlerimizle mi görürüz?

-F-

Aşağıdaki cümlelerin anlamını değiştirmeden “acı” kelimesinin yerine başka kelimeler kullanabilir misin? Bu kelimeler neler olabilir?

1. “Biber yüzünden dudaklarım ve dilim **acıdı**.”
2. “Bu **acı** biberi niye satın aldın ki!”
3. “Pazılarındaki **acı** kuvvete güvenerek ileri doğru atıldı.”
4. “Bu ses de ne? **Acı acı** havlayan bir köpek olmalı.”
5. “Dışarıda **acı** bir rüzgâr esiyordu.”
6. “Mektup baştan sona **acı** sözlerle doluydu.”
7. “Yüreğimde bir **acı** hissettim.”
8. Son okuduğum roman “Dışarıda **acı** bir rüzgâr esiyordu.” cümlesiyle başlıyordu.
9. Burçak “Elimi **acıttın!**” diye bağırdı.

SORULAR VE CEVAPLAR

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 7

Yaklaşık Süre : 40 dk.

Kazanım : Soru cevap ilişkisini değerlendirir.

Araç gereç : Çalışma kâğıdı

SÜREÇ

1. “A” da yer alan “Acemi Kullanıcı” ve “Yazılı Soruları” isimli metinler öğrencilerle paylaşılır. Metnin sonundaki sorular öğrenciler tarafından yanıtlanır. Burada öğrencilerin, insanların uygun soruyu sorduklarını düşünmelerine rağmen, sordukları sorudan karşı tarafın aynı şeyi anlamama ihtimalini görmeleri sağlanır. Bu iki metinden birincisinde sorun, soru sorulan kişinin temel kavramları dahi bilmesi iken, ikinci soruda bilgi eksikliğine ek olarak sorunun net olarak ifade edilmemiş olmasından kaynaklanmaktadır.

2. “B” de yer alan ifadeler cevaptır. Öğrencilere bu cevapların sorusunun ne/neler olabileceği sorulur. Burada öğrenciler cevap ile soru arasındaki ilişkinin önemi fark edeceklerdir. Ayrıca bir cevaba

birden çok soru da karşılık gelebilecektir. Kimi durumlarda soruların cevabı da bir soru olabilmektedir (j: maddesindeki gibi).

3. “C” de, soru sorarken alınacak cevabı da düşünerek hareket etmenin önemi vurgulanmaktadır. Bunun yanında bazı zamanlar sorularda sorulan şeylere karşılık gelmeyen cevaplarımız olabilmektedir. Yani verdiğimiz cevap soruda istenilen şey değildir. Bu durum günlük yaşamda sık karşılaştığımız bir durumdur.

4. “D” alıştırmasında bazı durumlarda sorulan sorulara yer verilmiştir. Bir soruyu sorarken amaç, yer, zaman ve koşul gibi unsurlar da önemlidir. İlgili bölümde öğrenciler verilen durumları ve gelecek cevabı da dikkate alarak sorularını sormalıdır. Öğrenciler verilen durumu ve ilgili soruyu değerlendirerek “uygun” ya da “uygun değil” şeklinde sınıflayacaklardır.

Bazen bir soru bir gerçeği de açığa çıkarabilir.

Okulun birinde bir sınav yapılmaktadır, ancak dört kafadar sınava geç kalır. Bahane olarak arabalarının lastiğinin patlamasını sunarlar, Öğretmen öğrencilerinin ek sınav talebini kabul eder ve kâğıtlar dağıtılır. Gençler sevinç içinde ta ki soru gelene kadar; tek bir soru, 100 puan:

Patlayan lastik hangisi? Yazınız.

-A-

Aşağıdaki kutucukta yer alan parçaları okuyunuz. Devamında yer alan soruları cevaplayınız.

ACEMİ KULLANICI

Bilgisayar kullanmaya yeni başlamış olan Ayşe'ye bilgisayar arkadaşı Funda dosya açıp kapamayı telefonla tarif ediyordu "Şimdi pencereyi kapatarak masa üstüne gelebilir misin?" dediğinde, Ayşe "Odamın penceresi zaten kapalı ve masamın üzeri de dolu bu yüzden üzerine çıkmam çok zor." demiş.

1. Fundanın beklediği cevap bu muydu?
2. Ayşe'nin sorulan soruyu yanlış anlamasının nedeni nedir?
3. Buradaki sorun/problem neden kaynaklanmaktadır?

YAZILI SORULARI

1.Soru: Yukarıdaki şiirin ölçüsü nedir?

1.Cevap: Yaklaşık dokuz santimetredir (Lise/Edebiyat).

2.Soru: Türkiye'deki geçitlerin isimlerini yazınız.

2.Cevap: Alt geçit, üst geçit, yaya geçidi (İlk-öğretim/Sosyal Bilgiler).

- a. 1. Sorudaki yanlış anlaşılma nasıl giderilir?
- b. 2. sorudaki yanlış anlaşılma nasıl giderilir?
- c. Bu örneklerden çıkarılacak sonuçlar nelerdir?

-B-

Aşağıda yer alan ifadeler hangi sorunun/soruların cevabı olabilir?

- a. Toplam elli yıldız var.
- b. Kabakulak rahatsızlığı olan bütün öğrenciler burada değiller.
- c. Güneş daha yaşlı.
- ç. Zekilik yönünden sana çok fazla benziyor.
- d. Onları yiyordum, ama bıraktım.
- e. Ben onu kullanmadım.
- f. Numara önemli değil.
- g. Asla tahmin edemezsin.
- ğ. Onu cüzdanıma koyduğumu çok net hatırlıyorum.
- h. Mart ile mayıs arası.
- ı. Hesaplamıştım, iki tane vardır.
- i. İşler her zaman umduğun gibi gitmiyor.
- j. Ben mi?

-C-

Aşağıda bazı sorular ve yanıtları verilmiştir. Verilen sorular ile cevapları okuyarak sorulan sorunun cevabının istenilen cevap olup olmadığını tartışınız. Sorunun neden kaynaklandığını belirleyiniz. Eğer soru ve cevap arasında bir uyumsuzluk varsa doğru soru ya da cevabı yazınız.

A: PTT bu cadde üzerinde mi?

B: Bu cadde bugün kapalı.

Orhan: Kasım nereye gideceksin?

Kasım: Abi ben burada insem olur.

A: Bana bu gün için bir bilet alır mısınız?

B: Neden kendin almıyorsun?

Muhabir: 21 Ekimdeki referandum hakkında ne düşünüyorsunuz?

Vatandaş: Bilmem.

A: Bana şu kalem verebilir misin?

B: O kalem çok soluk yazıyor.

Muhabir: Neden?

Vatandaş: Bilmiyorum da ondan.

A: Bu araba Kızılay'dan geçer mi?

B: Yazıyı okusana, görmüyor musun?

A: Görme engelliyim.

A: Sınava iyi hazırlanabildin mi?

B: Çok umutlu değilim. İçimde kazanamayacakmışım gibi bir his var.

-D-

Aşağıdaki soruları “koşul-soru-cevap ilişkisi” bağlamında değerlendirerek “uygun” ve “uygun değil” şeklinde sınıflayınız. Gerekçenizi sınıfla paylaşınız.

	Uygun	Uygun değil	?
Ablam, nişanlısı ile birlikte akşam ziyarete gelmişlerdi. Kapıyı açınca ona “Merhaba, kaç yaşındasın?” dedim.	☐	☐	☐
Geçen ay büyük annem ve babamı ziyarete gittim. Oturma odasının köşesindeki masanın birçok çekmecesine vardı. Ben büyük babama “Bu çekmecelerin içinde ne saklıyorsun?” dedim.	☐	☐	☐
Komşumuz Resul Bey ile Nuray Hanım eşofmanları ile dışarı çıkmışlardı. Yolda onları görünce “Evde rahat edemediğiniz için mi her gün yürüyüşe çıkıyorsunuz?” dedim.	☐	☐	☐
Dün bir iş görüşmesine gitmiştim, iş sahibi ile konuşmamız sırasında sessizlik olunca “Yılık ne kadar kazanıyorsunuz?” diye sordum.	☐	☐	☐
Abim dün akşam okul karnesi ile içeri girince ona “Hepsini geçtin mi?” diye sordum.	☐	☐	☐
Az önce Ayşe'nin annesi Leyla Teyze'ye yemeğe gitmiştik. Yemeğe oturduğumuzda “Bu yemeğin ismi ne?” dedim.	☐	☐	☐
Dün Oya bize ziyarete gelmişti. Gelir gelmez üniversitede öğretim üyesi olan Seyit ağabeyime “Senin kız arkadaşın var mı?” diye sordu.	☐	☐	☐
Kardeşim Şeyma geçen gün ayağını incitmiş. Onu bu yüzden doktora götürüyorlardı ki tam o sırada ben kapıdan girdim ve Şeyma tam kapıdan çıkmak üzere iken “Tekrar döneceksin değil mi?” dedim.	☐	☐	☐
Zilin sesini duyan Hande kapıyı açtı. Komşusuna “Siz miydiniz?” dedi.	☐	☐	☐
Ahmet Bey'in çalıştığı şirketi tanımak için detaylı bilgi almak isteyen Kemal Bey “Bu şirkette çalışmak hoşuna gidiyor mu?” diye sordu.	☐	☐	☐

FİLİN TARİFİ

Ders	: Düşünme eğitimi
Sınıf	: 7
Yaklaşık Süre	: 40 dk.
Kazanım	: Bilgi paylaşımının gerekliliğini değerlendirir.
Araç gereç	: Çalışma kâğıdı

SÜREÇ

1. Etkinlikte gözleri bağlanmış insanları ve fili ihtiva eden görsel öğrencilerle paylaşılır. İlk paylaşımında mümkünse yazılar olmadan paylaşım yapılır. Daha sonra koşullar anlatılır (kişilerin gözleri bağlıdır, kimse tahminini bir diğeri ile paylaşmıyor.) ardından yazılar da verilerek 3. ve 6. görselde yer alan kişilerin ne demiş olabilecekleri öğrencilere sorulur. Tahminleri gerekçeleri ile birlikte alınır.

2. Öğrencilere 3. ve 4. soru sorulur. Bu sorularda öğrencilerin cevapları “Bir diğeri ile paylaşmadıkları için doğru tahmin edememişler.” şekline gelinceye kadar yönlendirmeler yapılır. Gerekli durumlarda öğrenci çalışma sayfasının başında yer alan ifadeler tekrar okutularak “*Kimse bir diğerrine cevabını söylememektedir.*” ifadesini öğrencilerin fark etmesi sağlanır.

3. 5. soruda öğrencilere yöneltilen “bilgiyi paylaşmanın önemi” ne ilişkin so-

ruyu, öğrencilerin özellikle ilmi çalışmalar ile insan ve insanlığın faydası bağlamında değerlendirmeleri sağlanır. Bilgilerimizin daha önceki bilgilerimiz üzerine yığılarak ilerlediğine vurgu yapılır.

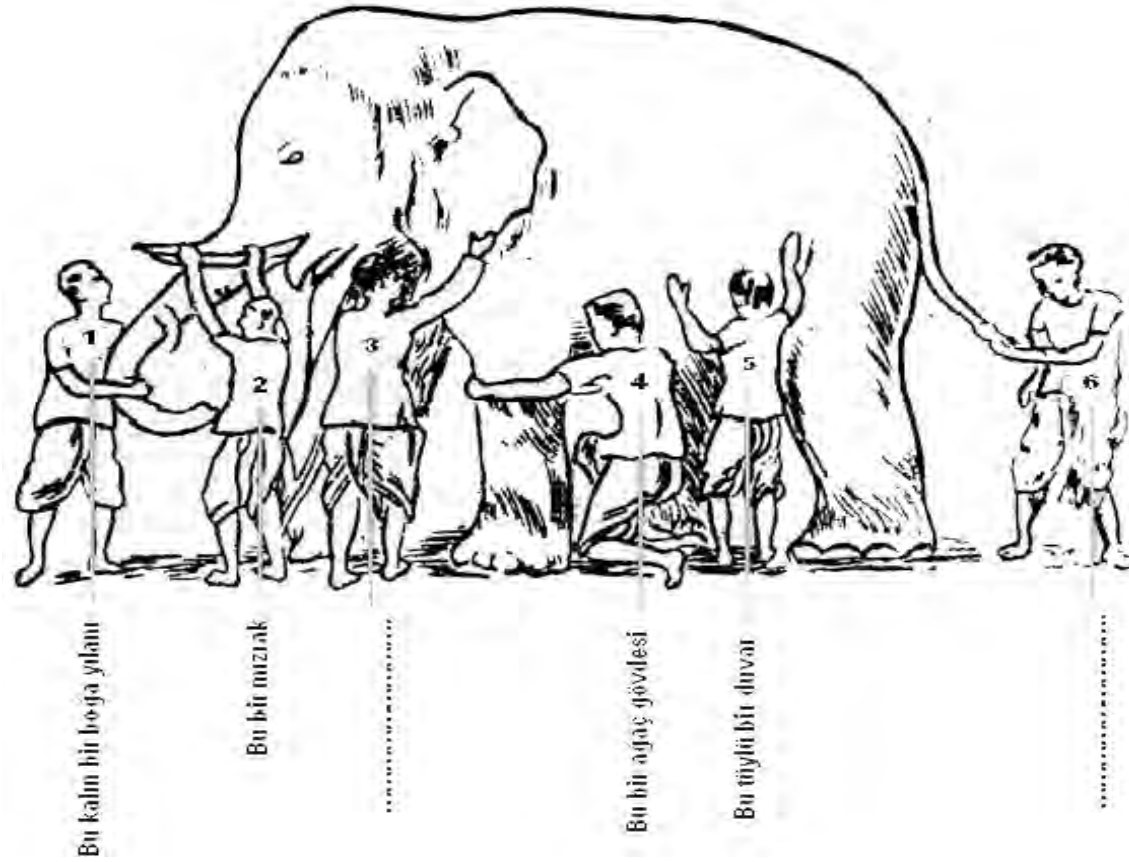
4. 6. soru ile öğrencilerin her durumda sahip olunan bilgiyi paylaşıp paylaşmamalarının gereği sorgulanacaktır. Şüphesiz her bilgiyi herkesle paylaşmak bazı sorunlara da yol açacağından bunların bazılarının paylaşımı gerekli olmayabilir. Esas olan insanlara ve ulusal çıkarlara zarar vermemektir.

Teknolojide süper güç olan devletler ulusal çıkarları yüzünden birbirlerinden bazı bilgileri saklayabilmektedir. Bu bilgiyi elde etmek için bazı devletler bir diğer devlete casuslar göndererek bu gizli belge ve bilgileri elde etmeye çalışmaktadır. Yine öğrencilerle günlük yaşamlarından bazı bilgileri bir diğer kişi ile paylaşıp paylaşmama konusunda; bir arkadaş ya da kişiye ait sırrı paylaşma, ders notlarını paylaşma, yazılı sınavda bulunan doğru bir cevabı arkadaşla paylaşma, öğretmenin verdiği duyuruyu sınıfla paylaşma, bir hırsızlık olayını öğretmenle paylaşma gibi örnekler üzerinden sorgulama yapılabilir.

5. Değerlendirme için ölçme bölümünde yer alan “Kontrol Listesi Örneği” geliştirilerek kullanılabilir.

Aşağıdaki görseli inceleyiniz. Görselde yer alan her bir kişinin gözleri bağlıdır. Kimse bir diğerine cevabını söylememektedir. Aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

Sorular:

- 1.Yukarıda yer alan kişiler ne yapmaktadır? Tahmininizi söyleyiniz.
2. 3 ve 6 numaralı kişiler ne demiş olabilir?
3. Sizce gözleri kapalı olan bu kişiler dokundukları şeyin bir fil olduğunu neden bilememişlerdir?
4. Aynı koşullar altında (gözleri kapalı da olsa) ne yapmalıdırlar ki doğru tahminde bulunabilsinler?
5. Bilgiyi paylaşmak neden önemlidir?
6. Her durumda bildiklerimizi diğer kişilerle paylaşmalı mıyız? Bilgilerimizi paylaşmamızın gerekli olduğu ve olmadığı durumlara örnek veriniz.

ELMALAR, HAVUÇLAR, BEZELYELER...**Ders** : Düşünme eğitimi**Sınıf** : 7**Yaklaşık Süre** : 40 dk.**Kazanım** : Özne, nesne, olay ve olguları belirlediği/belirlenmiş ölçütlere göre sınıflandırır.**Araç gereç** : Çalışma kâğıdı

2. “B” alıştirmasında öğrencilerden verilen şeyleri gruplandırmalarını isteyin. Yaptıkları gruplandırmaları söyledikten sonra bu gruplandırmayı neye göre yaptıklarını sorabilirsiniz. Yaptıkları gruplamaları ölçüte uygunluk bağlamında değerlendiriniz.

SÜREÇ

1. “A” alıştirması öğrencilerde “bir ölçüte göre sınıflandırma yapmaya” ilişkin hazırlık amaçlıdır. Öğrencilere örnek olarak tablodaki illerin 2 gruba ayrılabilceğini söyleyebilirsiniz. Birinci grup Balıkesir, Bursa, Çanakkale, Edirne; ikinci grup Bingöl, Elazığ, Erzincan, Erzurum olsun. Bu sınıflamaya göre birinci gruptakiler Marmara Bölgesi’nde, ikinci gruptakiler ise Doğu Anadolu Bölgesi’ndedir. O hâlde ölçüt olarak illerin bulunduğu bölgeler kullanılmıştır. Öğrencilerden de belli ölçütlerle aynı şehirleri sınıflamalarını isteyiniz.

İller aşağıdaki ölçütlere göre de sınıflandırılabilir.

- a. B harfi ile başlayan iller
- b. E harfi ile başlayan iller
- c. Nüfusu 400 binden az olanlar
- ç. Nüfusu 400 binden fazla olanlar

BİLGİ NOTU

Niyazi Karasar, Bilimsel Araştırma Yöntemi kitabında; bilimsel tutum ve davranışları sıralarken “ölçütlü düşünüp karar verebilmeyi ve tüm değerlendirmelerini belli ölçütlere göre yapmaya” da vurgu yapmaktadır. Yine aynı kaynakta bilimsel süreç becerileri arasında “sınıflandırma yapma” yer almaktadır. Karasar’a göre “sınıflandırma”, bir tür verilerin düzenlenmesidir. Öğrencilerde bu beceriyi geliştirilebilmek için bol bol sınıflandırma etkinlikleri yapılmalıdır. Öğrencilerin topladıkları verileri sıralamaları, aralarındaki ilişkilere göre düzenlemeleri istenmelidir.

İnsanın özne, nesne ve olayları belli ölçütlere göre sınıflandırmasında en önemli husus ölçütün doğru seçilmesidir. Aksi halde yanlış ölçüt yanlış sınıflandırmaya neden olacaktır.

Ölçüt belirleme sadece bilimsel çalışmalara özgü olmayıp, tercihler, beğeniler, ihtiyaçlar, istekler vb. için de söz konusudur.

-A-

Aşağıdaki tabloda verilen illeri belli ölçütler kullanarak sınıflandırınız. Sınıflandırmayı yaparken hem birinci hem de ikinci sütunu kullanabilirsiniz. Ayrıca verilen illerin başka özelliklerini de kullanabilirsiniz.

İLLER	NÜFUS
Balıkesir	1 076 347
Bingöl	253 739
Bursa	2 125 140
Çanakkale	464 975
Edirne	402 606
Elazığ	569 616
Erzincan	316 841
Erzurum	937 389

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

-B-

Aşağıda maddeler hâlinde verilenleri belli ölçütler kullanarak sınıflandırınız. Sınıflandırmayı yaparken ölçütünüzü uygun olarak bir maddede yer alanların hepsini tek bir grupta toplayabileceğiniz gibi farklı gruplar da oluşturabilirsiniz.

1. Elmalar, havuçlar, bezelyeler, taze fasulyeler, kavunlar, portakallar
2. Kabanlar, kazaklar, botlar, pantolonlar, bluzlar, çoraplar
3. Kayıklar, füzeler, kanolar, uçaklar, balonlar, yelkenliler, helikopterler, transatlantikler
4. Irmaklar, göller, okyanuslar, denizler, dereler, göletler, koylar, körfezler
5. Basketbol, futbol, voleybol, satranç, sudoku, dama
6. Ananas, gül, meşe, şeftali, mor menekşe
7. Soda, ekmek, kraker, limonata, su, biftek, köfte
8. Radyolar, köprüler, tüneller, yollar, telgraf, televizyon, uçaklar
9. Çaydanlıklar, bıçaklar, bardaklar, çatallar, tavalalar, kaşıklar, kepçeler

BÜTÜN, BAZI VE DOĞRULUK DEĞERİ

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 7-8

Yaklaşık Süre : 40+40 dk.

Kazanım : Bütün ve bazı ifadelerinin cümlelerin doğruluk değerine etkisini değerlendirir (7.sınıf).

Doğruluk değerine sahip olan ifadelerle olmayan ifadeleri ayırt eder (8.sınıf).

Araç gereç : Çalışma kâğıdı

SÜREÇ

1.A'da verilen açıklamalar ve öğretmen bilgi notu çerçevesinde öğrenciler bilgilendirilir. Daha sonra ifadelerden doğruluk değerine sahip olan ve olmayanlar belirlenir. Verilen örneklerde doğruluk değeri taşıyanların doğru ya da yanlış olup olmadıkları buldurulur. Bu konuda öğrencilerden de benzer örnekler vermeleri istenebilir.

2. B'de verilen ifadelerin doğruluk değerleri tartışılarak bütün ve bazının cümlelerin doğruluk değerine etkileri değerlendirilir.

3. C, D ve E'de verilen durumlar bütün ve bazı ilişkisi bilgi, durum, günlük yaşam ve içerik bağlamında tartışılır.

4. F'de boş bırakılan yerlere bütün ve bazı ifadelerinden uygun olanlar getirilerek cümleler doğruluk değerleri bakımından tartışılır.

5. G ve H'de verilen ifadelerde boş bırakılan yerlere, bütün ve bazı sıfatlarından uygun olanları getirilerek doğruluk değerleri bakımından değerlendirilir. Öğrencilerden de benzer örnekler vermeleri istenir.

BİLGİ NOTU

Mantıksal anlam bakımından '**doğruluk değeri**', doğru ya da yanlış yargı bildiren (önermeler) ifadelerdir. Önerme, bir hükümdür. Bir önermede, bir yüklenen bir yüklenilen ve bir de bu ikisi arasındaki ilişkiyi sağlayan bağ vardır. Hava açıktır. **Hava** yüklenilen (özne), **açık** yüklenen (yüklem), **-tır** ise (kopula) bağlıdır. Öte yandan anlamlı olan, fakat yargı bildirmeyen (önerme olmayan) ifadeler de vardır. Dua, emir, soru, istek, ünlem ve belgisiz zamirli ifadeler önerme değildir. "Allahım günahlarımı affet." "Sakın gözüm görmesin." "Ankara ile İstanbul arası kaç kilometredir?" "Bir tatile çıkabilsem." "Yandım Allah!" "Ah ne güzel çiçek!" "Bazıları korkaktır gibi." gibi.

Bütün; çok sayıdaki varlık ve nesnenin hepsi, bir grubun ya da varlığın hiçbir ferdini dışarıda bırakmadan, onun tümünü kapsayan terimdir. Bütünün olumsuzunun **hiçbir** olduğu öğrencilere verilmelidir

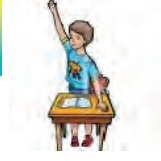
Bazı; **1.** Birtakım, kimi. **2.** Bazen (zaman zaman, bazı bazı). Bir grubun ya da varlığın bir kısım üyelerini ifade eden terimdir, ancak zaman dilimini kasteden anlamda da kullanıldığı olmaktadır. Bazı teriminin bütün ve hiçbir durumları arasında bulunduğunu söyleyebiliriz. Bütün ve bazı terimlerinin günlük konuşmalarımızda yer almasının ifadeye kolaylık, akıcılık sağlayıcı ve anlamayı kolaylaştırıcı etkilerinin olduğunu da söyleyebiliriz.

-A-

Doğru ya da yanlış hüküm bildiren ifadelere doğruluk değerine sahip ifadeler denir. Aşağıdaki ifadelerin doğruluk değerine sahip olup olmadıklarını değerlendirerek belirleyin. Doğruluk değerine sahip ifadelerin doğruluk değeri bakımından doğru mu, yanlış mı olduğunu tartışarak bulunuz.

İfadeler	1) Doğruluk değerine sahiptir.	Doğruluk değeri bakımından; Doğru (D) Yanlış (Y)	2) Doğruluk değerine sahip değildir.
Kalem siyahtır.			
Bütün öğrenciler gözlüklüdür.			
Allah'ım dualarımı kabul et... İnşallah işlerim düzelir...			
Su sıvı değildir.			
Isıtılan metaller genişir.			
Bütün insanlar ölümlüdür.			
Sakin karşıma çıkma! Kitabı uzat.			
Hiçbir katı sıvı değildir.			
Ah ne belalı başım varmış! Aman Allah'ım!			
Bugün hava güzel mi? Ali okula gelecek mi?			
Bazıları korkak. Kimileri ot sever. O uykusuzluğa dayanamaz.			
Ali bir öğrencidir.			
Bu masa eğridir.			
Bir tatile çıkabilsem. Keşke şimdi yaz olsa.			
Yağmur yağarsa yerler ıslanır.			
Bazı öğrenciler çalışkan ve zekidirler.			
Defter ve kalem yazı yazma araçlarıdır.			
Yağmur yağarsa yerler ıslanır.			
Bütün marketlerde manav reyonu vardır.			
.....			

-B-

Aşağıda verilen ifadelerdeki sıfatların (bütün ve bazı) cümlelerin doğruluk değerine etkisini değerlendirerek ilgili boşluklara doğru için (D), yanlış için (Y) yazınız.

- () . Sınıftaki *bütün* öğrenciler kurşun kaleme sahiptir.
- () . *Bazı* sürüngenler kertenkeledir.
- () . *Bütün* resmî ve özel ilk ve ortaöğretim okulları Milli Eğitim Bakanlığına bağlıdır.
- () . *Bütün* insanlar çalışkandır.
- () . *Bütün* köpeklerin koku alan hassas burunları vardır.
- () . *Bazı* insanlar zaman zaman yalan söylerler.
- () . Ağaçların *bazısı* söğüt, *bazısı* meşedir.
- () . *Bütün* ağaçlar çamdır ve ince yapraklıdır.
- () . *Bütün* öğrenciler ilköğretim öğrencisidir.
- () . *Bütün* kuşlar kanatlıdır.
- () . *Bütün* insanlar dört ayaklıdır.
- () . *Bazı* ağaçlar *bazı* yıllarda meyve vermezler.

-C-

Günlük yaşamınızda bütün ve bazı ifadelerini yerinde kullanmadığınızda neler olabilir, nelerle karşılaşabilirsiniz? Tartışınız.

-D-

Bütün ve bazı ifadelerinin yerlerine kullanabileceğimiz başka ifadeler var mı? Varsa bunlar nelerdir? Tartışınız.

-E-

Bazı teriminin bütün ve hiçbir durumları arasında bulunduğunu biliyor musunuz? Sizce bazı teriminin kaç anlamı vardır? Tartışınız.

Bütün ve bazı terimlerinin kullanıldığı kimi durumlarda anlama açıklık getirdiği olur mu? Tartışınız.

-F-

Aşağıda verilen cümlelerin doğruluk değerine sahip, anlamlı (bilgi veren) ifadeler olabilmesi için boş bırakılan yerlere 'bütün' (olumsuzu hiçbir) ve 'bazı' ifadelerinden uygun olanları getiriniz.

- kuşlar kanatlıdır.
- kuşlar serçedirler.
- insan kedi değildir.
- öğrenciler okula yürüyerek gelirler.

..... hayvanlar canlıdır.
..... okullar dört katlıdır.
..... gözlüklüler öğrenci değildir.
Yılanların sürüngendir.
Okuldaki öğrenciler aynı düzeyde başarılı değildirler.
Haftanın günleri memurlara tatildir.

- G-

Aşağıda verilen cümleleri o grubun hiç bir bireyini dışarıda bırakmayacak şekilde ifade etmemiz gerekirse uygun sözcük (sıfat) nedir? Bütünün olumsuzu için “hiçbiri” kullanılmalıdır.

..... devesi uçamaz.
Bugün sınıfımızdan öğrenci okula geç kalmadı.
..... kuş doğurarak üremez.
..... insanlar iki ayaklıdır.
..... cisimler havaya atılınca yere düşer.
..... bitkiler canlıdır.
Bugün iyi günümdeyim, işlerim yolunda gitti.
..... canlılar ölümlüdür.
..... sınırlar akışkandır.

- H-

Aşağıda verilen cümleleri o grubun veya bir bütünün bir kısım bireylerini ifade etmemiz gerekirse uygun sözcük (sıfat) nedir? Cümleleri doğruluk değerleri bakımından da değerlendirin.

..... öğrenciler gözlüklü ve çalışkandır.
..... kitap okumayı aksattığım olur.
..... hayvanlar evcildir.
..... doktorlar uzmandır.
..... insanlar öğretmendir.
..... hastalandığım oluyor.
..... insanlar işlerine önem vermektedirler.
..... hayvanlar hem otçul hem de etçildir.
..... öğretmenlerin branşı felsefedir.
..... okullarda öğrenciler düşünme eğitimi seçmeli dersini seçmektedirler.
..... düşünme üstüne düşündüğüm olur.
..... insanlar çok çalışırlar.
..... kitaplar kolay okunma özelliğine sahiptir.
..... iki ayaklılar insan değildir.
..... arabalar benzinle çalışmazlar.

TÜMDENGELİMLİ GENELLEMELER

Ders	: Düşünme eğitimi
Sınıf	:7
Yaklaşık Süre	: 40 dk.
Kazanım	: Tümdengelim dayalı olarak genelleme yapar.
Araç gereç	: Çalışma kâğıtları

SÜREÇ

1.A, B ve C’de tümdengelim dayalı genellemelere ilişkin örnekler verilmiştir. Örnekler incelenerek tartışılır. Öğrencilerden de benzer örnekler vermeleri ve verilen örnekler üzerinde genelleme bildirip bildirmediikleri yönünde sorgulamalar yapmaları istenir.

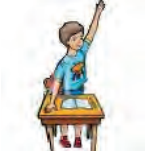
2. A, B ve C alıştırmalarının her üçü de tümdengelim dayalı genelleme örnekleri olduğundan benzerdir. Ancak, A alışırması “geçerli tümdengelim”e örnek oluşturmaktadır. B alışırması tümdengelim dayalı genellemelerin her zaman geçerli olamayacağına örnek oluştururken, C alışırması öğrendiklerimiz arasında geçiş yaparak tümdengelim dayalı genelleme örnekleri içermektedir. Geçiş yoluyla oluşturulan tümdengelim dayalı genellemelerin geçerlilikleri sınırlıdır. Bu bağlamda da bir birlerinden farklıdırlar.

BİLGİ NOTU

Üç farklı akıl yürütme şekli vardır. Tümevarım, tümdengelim ve analogi. Tümdengelim: Zihnin kanunlardan olaylara, genelden özel hallere iniş şeklinde yaptığı akıl yürütmedir. Her dedüksiyon (tümdengelim) geçerli değildir; ama her geçerli akıl yürütme bir dedüksiyondur. Öncüller doğruysa sonuç da mantıksal bir zorunlulukla doğrudur. Geçerli bir dedüksiyona baktığımızda, böyle bir dedüksiyonun bir çıkarım olduğunu görürüz. Çünkü geçerli bir dedüksiyonda, sonuç öncüllerin içinde zaten örtük veya saklı olarak vardır. Örneğin, bütün insanlar ölümlüdür; Sokrates bir insandır; O halde Sokrates ölümlüdür.

Burada mantığı ilgilendiren, öncül durumundaki önermelerin doğru kabul edilmeleri halinde, sonucun bu öncüllerden çıkıp çıkmayacağıdır. Her ne kadar bütün için doğru olan parça için de doğrudur dense de bu her zaman geçerli olmayabilir.

Öğrenilmiş olan genel bilgilerden yeni bilgiler elde etmede kullanılan transfer (geçiş) de öğretimde, tümdengelim iyi bir örnek teşkil eder. Ancak genellemelerin geçerliliği düşüktür.

-A-

Aşağıda verilen tümdengelim örneklerini inceleyerek tartışınız. Sizler de benzer tümdengelim örnekleri veriniz.

Bütün hayvanlar canlıdır.

Kuş bir hayvandır.

O hâlde kuş canlıdır.(1)

Bütün canlılar ölümlüdür.

Kedi bir canlıdır.

O hâlde Kedi ölümlüdür.(1)

Bütün maddelerin atomları vardır.

Su bir maddedir.

O hâlde suyun atomları vardır. (1)

Metaller ısıtılınca genleşir.

Bakır bir metaldir.

O hâlde bakır genleşir. (1)

-B-

Aşağıda verilen tümdengelim örneklerini inceleyerek tartışınız. Sizler de benzer tümdengelim örnekleri veriniz.

Avrupa'daki ülkeler gelişmiştir.

Arnavutluk, Romanya ve İtalya Avrupa ülkeleridir.

Bu ülkeler de gelişmiştir. (2)

Bütün kuşlar kanatlıdır ve uçarlar.

Uçak da kanatlıdır.

O hâlde uçaklar da uçarlar. (2)

Büyükşehirlerde nüfus kalabalık ve hava kirliliği vardır.

Ankara büyük şehirdir ve nüfusu kalabalıktır.

O hâlde Ankara'da hava kirliliği vardır.(2)

Hiçbir öğrenci gözlüklü değildir.

Ahmet bir öğrencidir.

Öyleyse Ahmet gözlüklü değildir.(2)

-C-

Aşağıda verilen tümdengelim örneklerini inceleyerek, tartışınız. Sizler de benzer tümdengelim örnekleri veriniz.

Kuşların tümü kanatlıdır ve uçarlar.

Serçeler kuştur.

Serçeler de kanatlı ve uçarlar. (3)

Toplumsal değişimin çok hızlı olduğu dönemlerde suç oranı artar.

Günümüzde toplumsal değişim hızı çok fazladır.

O hâlde günümüzde suç oranı artmıştır. (3)

Tüm dedeler beyaz sakallıdır.

Bu amcalar beyaz sakallıdır.

Öyleyse bu amcalar dededir. (3)

Tüm dedeler orta yaş ve üstündedirler.

Şu amcalar da orta yaş ve üstündeler.

Öyleyse şu amcalar dededirler. (3)

Trafik kazaları dikkatsizlik sonucu olmaktadır.

Bazı şoförlerin çok dikkatsiz olduğunu görüyoruz.

Dikkatsiz şoförler genellikle kaza yaparlar. (3)

EYLEMLER VE ŞARTLAR

Ders	: Düşünme eğitimi
Sınıf	: 7
Yaklaşık Süre	: 40 dk.
Kazanım	: Eylemlerinde göz önüne alacağı şartları değerlendirir.
Araç gereç	: Çalışma kâğıtları

SÜREÇ

1. A'da Ahmet üç gün sonra doğum günü partisi verecek olan Ayşe'nin doğum gününe katılacak... Öğrencilerden, Ahmet'in bu durumda göz önüne alacağı şartların neler olacağını değerlendirerek yazmaları istenir.

2. B'de Ayşe üç gün sonra doğum günü partisi verecek, öğrencilerden Ayşe'nin bu durumda göz önünde bulundurması gereken şartları değerlendirerek söylemelerini ve yazmalarını isteyiniz.

3. C'de iki futbol takımının otuz altı saat sonra futbol oynamaları söz konusudur. Öğrencilerden, teknik direktörlerin bu karşılaşmada göz önüne alarak değerlendireceği şartları söyleyerek yazmaları istenir.

4. D'de Veli, sosyal bilgiler dersi birinci yazılısından düşük not aldı. İkinci yazılıdan yüksek not alarak bu eksikliğini kapatmaya çalışıyor. Öğrencilerden Veli'nin bu durumda göz önüne alması gereken şartları değerlendirerek söylemeleri ve yazmaları istenir.

5.E'de öğrencilerden de eylemler belirleyerek bu eylemlerde bulunurken göz önüne alacağı şartları değerlendirebilecekleri benzer örnekler vermeleri istenir.

BİLGİ NOTU

Eylem: Organizmanın bilinçli ve iradeli hareketlerine eylem denilmektedir. Eylemler, insanın ortaya koyduğu bilinçli, istemli ve belli amaçlara yönelik hareketleridir. Örneğin; telefon çalınca cevap vermek ya da vermemek. Okumak, futbol oynamak, plan yapmak, bağışlamak, gülmek, yatmak, dinlenmek, yürüyüş yapmak, ders çalışmak... vb. birer eylemdir.

Değerlendirme: Bir şeyin özünü, önemini, nitelik ve niceliğini belirlemek. Eylemlerimiz söz konusu olduğunda; eylemlerin özünü, önemini nitelik ve nicelik bakımından sonuçlarını belirlemek.

Şart(lar): Bir şeyin kendi özelliğini kazanması için bulunması gereken durum, gerekli olan özellik. Olması başka durumların gerçekleşmesini gerektiren şey, koşul: 'İster istemez bu şartlara boyun eğecekti'. İnsan içinde bulunduğu koşullardan kendini tamamıyla soyutlayamaz. Hatta insanı kuşatan koşullar eylemlerimiz, tercihlerimiz ve düşüncelerimiz üzerinde etkili olmaktadır. Öyle ki bu fiziksel, coğrafi, sosyal, psikolojik... vb. şartlar, duruma göre eylemlerimiz üzerinde tamamen belirleyici olabilmektedir. Bu bakımdan kişi eylemlerde bulunmadan önce ya da eylemlerde bulunurken eylemin yol açacağı olası sonuçlarını tahmine çalışarak, değerlendirmeye tabi tutar. Şartları değerlendirmeden yapılacak eylemlerin amaca hizmet etmesi beklenemediği gibi bazı riskleri ve kayıpları da beraberinde getirir. Örnek; ders çalışmadan sınava girmek, yemek yerken ölçsüz yemek yemek, trafik ışıklarını dikkate almadan yola atılmak...

-A-

Ahmet üç gün sonra doğum günü partisi verecek olan Ayşe'nin doğum gününe katılacak.

Göz önüne alacağı şartlar neler olabilir? Yazın.

Doğum gününün yeri,
Doğum gününün saati,
Doğum günü olan kişinin zevklerine ilişkin hediye düşünülmesi,
Partide giyeceği kıyafetlerin özellikleri, tasarlanması,
Partiye katılacak diğer kişilerin kimler olabileceğini düşünme...

-B-

Ayşe üç gün sonra doğum günü partisi verecek; bu durumda göz önüne alacağı şartlar neler olabilir değerlendirerek yazın.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

-C-

İki futbol takımı otuz altı saat sonra karşılaşacaklar; teknik direktörlerin bu karşılaşmada göz önüne alarak değerlendireceği şartlar neler olabilir? Yazın.

Takım kalecilerinin performansları,
Forvet oyuncularının durumu,
Defans oyuncularının durumu,
Karşı takımın oyuncu özelliklerinin kestirilmesi,
Takımdaki sakat öğrencilerin durumu,
Yedek oyuncuların durumu...

-D-

Veli, birinci yazılı notu çok düşük olan sosyal bilgiler dersinden yüksek not almaya çalışıyor, göz önüne alması gereken şartları değerlendirerek, yazın.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

-E-

Sizler de eylem durumları belirleyerek bu eylemlerde bulunurken göz önüne alacağınız şartları değerlendirebileceğiniz örnek durumlar oluşturunuz.

ALTERNATİF, İHTİYAÇ VE SEÇENEK İLİŞKİSİ

Ders	: Düşünme eğitimi
Sınıf	: 7
Yaklaşık Süre	: 40+40 dk.
Kazanım	: Alternatife ihtiyacı olan ve olmayan durumları belirler.
	İhtiyaç ve seçenek ilişkisini görerek, alternatifler arasından en uygununu seçer.
Araç-gereç	: Çalışma kâğıtları.

SÜREÇ

1.A'da verilen sorular teker teker okunarak yanıtlanır. Yanıtların sınıfla paylaşılmasına imkân sağlanır.

2.B' de verilen durumlar okunur. Öğrencilerce bu durumları alternatif ihtiyacının olup olmaması açısından değerlendirilerek ilgili kısma işaretlemeleri sağlanır.

3. "C" Ali'nin otobüste yaptığı gözlemler okunarak bu gözlemlere ilişkin verilen soruların yanıtlanması sağlanır.

3.D'de Ahmet'e ilişkin örnek durum okunarak ilgili sorular yanıtlanır.

4.E' de verilen ev sahibi, misafir ilişkisi okunur ve devamında yer alan sorular yanıtlanarak tartışılır.

5.F'de verilen sorular kazanımlar göz önünde bulundurularak tartışılır.

BİLGİ NOTU

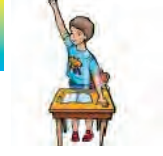
Evrende ikili yapı vardır: Gecenin karanlığı da, gündüzün ışığı da bizim içindir. O nedenle "sürekli başarı" yoktur. Başarısızlıkları en aza indirmek için 'Olası gelişmeler karşısında alternatif tepkimiz ne olur?' sorusunu gündemde hep canlı tutmalıyız. "Öğrenmek için tek bir en iyi yol yoktur"

Sokrates, gençlerin aklını çeldiği için kendini yargılayan Atinalılara "Ben bir at sineğiyim, işim insanları rahatsız etmek, doğru diye bildiklerinin yanlış olabileceğini onlara göstermek" demişti. Eğer şöyle bir tarihte gezinirsek büyük filozofların, bilim adamlarının, generallerin, peygamberlerin, ilginç insanların hayatlarını hatırlarsak gerçekten "farklı düşünebilen" genel kalıplaşmış düşünceden ayrılıp kendi alternatif bakış açısını ortaya koyabilen insanlar olduklarını göreceğiz. İşte bu insanlar adlarını yıldızlara yazdırabiliyorlar.

Dar kalıplaşmış düşüncelere hapis olanlar ancak ve ancak ailelerinin bildiği insanlar oluyor. İnsanlar, yaşayabilmek ve mutlu bir yaşam sürebilmek için çeşitli ihtiyaçlarını gidermek zorundadırlar. İhtiyaç tatmin edildiğinde haz ve doyum, tatmin edilmediği zaman ise acı ve üzüntü veren bir duygudur

İhtiyaçlar şiddetlerine göre iki gruba ayrılır: zorunlu ihtiyaçlar; hava, su, gıda gibi ve zorunlu olmayan ihtiyaçlar; eğlenme, seyahat etme ve müzik dinleme gibi.

İhtiyaçların şekli ve derecesi, toplum yapısına, yere, zamana, yaşa, cinsiyete, mesleklere, iklim... vs. değişiklikler gösterir. İhtiyaçlar arası şiddet farklılığı; insanların daha rasyonel davranmalarını, seçenekler oluşturarak bir sıralama ve tercih yapmalarını gerektirirler. Her şeyden önce insan ihtiyaçları sonsuzdur ve bazı ihtiyaçların karşılanması periyodiktir. Zorunlu ihtiyaçların şiddeti, zorunlu olmayan ihtiyaçlardan daha şiddetlidir.

-A-

Aşağıdaki soruları teker teker okuyarak yanıtlayınız. Yanıtlarınızı sınıfla paylaşarak tartışınız.

Sence alternatif nedir? Örnek veriniz.

Alternatife neden ihtiyaç duyulur?

Alternatif belirlerken nelere dikkat edersiniz?

Alternatifli düşünmenin faydaları nelerdir?

Alternatifi olmayan durumlar var mıdır? Örnek veriniz.

Alternatifler arasından tercih yaparken nelere dikkat edersiniz?

Alternatif belirlemede öznel ve nesnel durumlar var mıdır? Örnek veriniz.

Her duruma ilişkin alternatif geliştirmek gerekli midir? Örnek veriniz.

Alternatifli düşünmenin kaynağı her zaman ihtiyaçlar mıdır? Tartışınız.

-B-

Aşağıdaki durumları okuyunuz. Bu durumlarda alternatif ihtiyacının olup olmasını değerlendirerek ilgili kısma işaretleyiniz.

Durumlar	Alternatife ihtiyacı olan	Alternatife ihtiyacı olmayan
Önemli bir sınav için otobüs durağında bekleyen ve çok az vakti kalan öğrenci.		
İlköğretim çağına gelen bir kişinin bir ilköğretim okuluna gitme durumu.		
Ali'ye, servis şoförünün en geç saat 7;15'te kapı önünde hazır olması gerektiğini söylemesi.		
Düğünü olacak bir genç kızın gelinlik rengi belirlemesi.		
Bir giyim mağazasına pantolon almak için giren bir kişinin, kazakların renkleri ve modellerini çok cazip bulması sonucu kazaklara da bakması.		
Sosyal bir varlık olarak insanın toplu halde yaşaması durumu.		

Trafikte yaya geçidinde bulunan Hamza Bey'in kırmızı ışıkta beklemesi.		
Araba sevdalısı olan İhsan Bey'in iki otomobili varken galeride gördüğü üç otomobille de ilgilenmesi.		
Sınıf başkanı olan Ahmet Fatih'in, mağaza sahibine, sınıf için yaptırılacak olan sınıf formasındaki yazı şeklinin değiştirilebileceğini söylemesi.		

-C-

İşe gitmek için otobüs durağında otobüsü bekleyen Ali, otobüse birinci sırada binerek arkalarda bir koltuğa oturdu. Ancak kendisinden sonra binen kişinin önce ön koltuklardan birine oturduğunu, az sonra yerinden kalkarak arkalarda bir koltuğa oturduğunu fakat birkaç saniye sonra oturduğu koltuktan tekrar kalkarak ortalarda bir koltuğa oturduğunu gözlemledi.

- 1- Bu kişinin bu kadar yer değiştirmesinin nedenleri sizce neler olabilir?
- 2- Aynı ya da benzer davranışları yaptığınızı hatırlıyor musunuz?
- 3- Otobüste çok az boş koltuk kalmış olsaydı bu kişi aynı davranışları yapar mıydı? Neden?
- 4- İhtiyaç seçenek ilişkisinde, alternatiflerin rolü neler olabilir?
- 5- Alternatiflerin fazla olması ya da az olması seçimlerinizi nasıl etkiler?

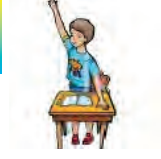
-D-

Derse girmesine beş dakika kala kurşun kalemi olmadığını fark eden Ahmet, evi uzak olduğu için en yakın kırtasiyeye girerek kurşun kalem fiyatlarını sordu. Kırtasiyeci kalemlerin 2 YTL, 3 YTL, 5 YTL ve 6 YTL olduğunu söyledi. 5YTL'si olan ve okula kavatlı yapamadan gelen Ahmet, 2YTL'ye bir poğaça ve bir meyve suyu almayı düşünerek 3YTL'lik kurşun kalemi tercih etti.

Ahmet'in ihtiyaçlar ve seçenekler ilişkisiyle karşı karşıya olup olmadığını tartışınız.

İhtiyaç ve seçenek ilişkisi içersinde olduğunu düşünüyorsanız alternatifler içersinden seçme yaparken neleri göz önünde bulundurduğunu, uygun seçme yapıp yapmadığını tartışınız.

Ahmet'in yerinde siz olsaydınız başkaca nasıl bir seçim yapardınız?

-E-

Evine çok sevdiği birkaç arkadaşı misafir olarak gelen hane sahibi, misafirlerine ikram izzet bağlamında ilk olarak sorar;

- Çay mı içersiniz, kahve mi? arkadaşlarından biri hemen söze katılarak;
- Arkadaşım zahmet olmazsa, önce kahve daha sonra çay alalım, der.
- Hane sahibi hay hay memnuniyetle!.. Hatta isterseniz önce kahvelerimizi içelim, arkasından yemek yeriz, yemekten sonra da çay içebiliriz ne dersiniz?
- Misafirler fikir birliği içersinde uygundur efendim derler.

Bu diyalogda;

Misafirler açısından alternatifli durumla karşı karşıya oldukları söylene bilir mi? Neden? Tartışın.

Misafirlerden birinin, önce kahve, sonra çay alalım demesi uygun bir seçim midir? Neden? Tartışın.

Ev sahibinin araya girerek bulunduğu teklifi ihtiyaç seçenek ilişkisi bakımından değerlendirek misafirlerin verdiği kararda alternatifler içersinden uygun olanı seçme söz konusu mu? Neden? Tartışın.

Sizler de sosyal yaşamlarınızdan buna benzer örnekler verin.

-F-

Bir markete girdiniz. Farklı seçeneklerle karşı karşıyasınız. Ancak neleri/ nelerden, ne kadar ve niçin alacağınızı belirleyen etkenler söz konusu mu? Tartışınız.

İhtiyaçlarla seçenekler arasında ne tür ilişkiler olduğunu düşünüyorsunuz? Tartışınız.

Seçeneklerin çok olması daha fazla ihtiyacı mı karşılar? Neden? Tartışınız?

İhtiyaçların belirlenmiş olması seçme işimizi kolaylaştırır mı? Nasıl?

İnsan ihtiyaçları sonsuz mudur? Neden? Tartışınız.

Seçenekler sonsuz mudur? Neden? Tartışınız.

Zorunlu ihtiyaçlarımız var mıdır? Örnek veriniz. Zorunlu ihtiyaçların olması seçme yapmamızı kolaylaştırır mı? Zorlaştırır mı? Tartışınız.

Zorunlu olmayan ihtiyaçlarımız var mıdır? Örnek veriniz. Varsa bunlarla seçme arasında nasıl bir ilişki vardır?

Seçeneklerin çok olması zorunlu olmayan ihtiyaçların tercihini etkiler mi?

Zorunlu ihtiyaçlar seçme özgürlüğünüzü nasıl etkiler? Tartışınız.

Zorunlu ihtiyaçlarla zorunlu olmayan ihtiyaçlar aynı düzeyde önemli midir?

Zorunlu ve zorunlu olmayan ihtiyaçlar kişilere, toplumlara, yere ve zamana göre farklılıklar gösterdiği olur mu?

Her insanın karşılamak zorunda olduğu ortak ihtiyaçları var mıdır? Varsa bunlar nelerdir? Örnek veriniz.

GÜÇLÜ GEREKÇE - ZAYIF GEREKÇE

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 7

Yaklaşık Süre : 40+40 dk.

Kazanım : Verilen veya gösterilen gerekçelerin uygunluğunu değerlendirir.

Araç gereç : Çalışma kâğıdı

SÜREÇ

1. “A” da yer alan ifadeler teker teker öğrencilerle paylaşılır. Her bir ifade için en uygun olan gerekçe belirlenerek nedeniyle birlikte ilgili boşluğa yazılır. Amaç öğrencilerin verilen gerekçeleri değerlendirerek içlerinden en uygun olanı belirleyebilmeleridir.

2. Bahane ile gerekçe bir birine benzemelerine rağmen aynı şeyler değildir. Bahane, bir şeyin gerçek sebebi gizlenerek ileri sürülen uydurma sebeptir. Oysa gerekçe, gerektirici sebep ve belge ileri sürmek ile ilgilidir. “B” de iki kişi arasında geçen diyaloglara yer verilmiştir. Bu diyalogları öğrencilerle paylaşarak, öğrencilerin ikinci kişinin verdiği yanıtın bahane mi yoksa gerekçe mi olduğunu tartışmalarına imkân sağlayınız.

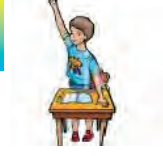
3. “C” deki etkinlikte yer alan soru ve cevapları öğrencilerinizle paylaşınız. Örneklerde yer alan sorular genele ilişkindir.

Genele ilişkin olarak sorulan bir soruya genele ilişkin bir yanıtla cevap vermek gerekir. Oysa “C” de yer alan yanıtlar ve gerekçeleri duygusal ve özele ait. Öğrencilerden de günlük yaşamdan ya da yakın çevresinden buna benzer örnekler vermelerini isteyebilirsiniz.

4. “D” de yer alan her cümle teker teker öğrencilerle paylaşılır. Amaç öğrencilerin verilen ifadelerde gerekçe olarak öne sürülen cümlelerin güçlü bir gerekçe mi yoksa zayıf bir gerekçe mi olduğu konusunda karar vermelerini sağlamaktır.

Ama herkes yapıyor...

Günlük yaşamda en sık karşılaştığımız kelimelerden biri de budur. Polis, “Beyefendi hız sınırını aştınız”, cevap: “Ama bütün sürücüler hız sınırını aştı”; zabıta uyarıyor, “Beyefendi yerlere çöp attığınız için ceza yazmak zorunda kalabilirim”, cevap: “Ama memur bey herkes atıyor...”; bir kişi “falanca program / programlar oldukça kötü” diye eleştirmeye başlayınca, programın sahibi / sahipleri “Ama herkes bu programı seyrediyor...” diye yanıtlatabiliyor. Örnekleri çoğaltmak mümkündür. Oysa insan **ne yaptığını, neden yaptığını, yaptığının ne ile sonuçlanacağını bilerek hareket etmelidir**. Bazı zamanlar çoğunluğun yaptığı şey iyi ve kaliteli olmayabilir. Bir eylemi herkesin yapıyor olması iyi bir gerekçe olmayabilir.

-A-

Aşağıdaki ifadelerle ilişkin olarak verilen gerekçeleri inceleyiniz. Bu gerekçelerden en güçlü/en uygun olanını belirleyiniz. Neden onu seçtiğinizi açıklayınız. İlgili boşluğa yazınız.

1. (Songül) “Neslihan çok iyi bir insan.”
 - a. İsminden hoşlandım.
 - b. Hiç sevmediğim bir çocuk onun çok kötü olduğunu söyledi.
 - c. Onunla birlikte iken çok eğlendim......
2. (Bülent) “Bu gün mantomu giyeceğim.”
 - a. Dün güneş çok parlaktı ve kış mevsiminde her zaman sıcak günlerden sonra kar yağar.
 - b. Karı seviyorum. Eğer mantomu giyersem belki kar yağar.
 - c. Meteoroloji uzmanları, %90 bu gün kar yağacağını söyledi......
3. (Mine) “Şimdi kaplumbağa mı besleme zamanı”
 - a. Ben acıktığımı hissediyorum ve kaplumbağam da benim gibi açlık hissediyordur.
 - b. Ben her zaman kaplumbağamı bu saatte beslerim.
 - c. Az önce bir televizyonda kaplumbağa yiyecekleri ile ilgili reklamı seyrederken hatırladım......
4. (Dinçer) “Yıldızlar gerçekten gökyüzünde yaşayan perilerin ellerindeki mumlardır.”
 - a. Ben onu bir masal kitabında okumuştum.
 - b. Sadece, sınıfta otururken aklıma aniden gelen bir düşünce.
 - c. Dün ben bir peri ile karşılaştım ve o bana bütün bunları anlattı......
5. (Güven) “Murat’a bir parça çikolata vermem gerekir.”
 - a. Dün de ona bir çikolata verdim.
 - b. O bana dün bir parça çikolata verdi.
 - c. Eğer vermez isem ağzımı burnumu kırar......

-B-

Aşağıdaki diyalogları inceleyiniz. Sorulara verilen cevaplarınızı sağda ilgili kısma işaretleyiniz.

Soru ve cevaplar	Gerekçe	Bahane	?
1. Anne: Görkem, masanın üzerindeki kurabiyeleri alırken mi gördüm seni? Görkem: Evet, dışarıdaki çocuklar acıkmış olabilir o yüzden az bir şey aldım.			
2. Bora: Pelin neden beni nişanına davet etmedin? Pelin: Nişana sadece yakın akrabalar davet edildi.			
3. Funda: Eylül neden beni doğum günü partine çağırmadın? Eylül: Senin orada çok iyi vakit geçiremeyeceğini düşündüm. Çünkü çok sayıda tanımadığın insan vardı.			
4. Eren: Evde olmadığın zaman akşamları lambaları açık mı bırakırsın? Mehmet: Evet, olası hırsızları korkutmak için.			
5. Müşteri: Bu muzlar yemyeşil. Neden bu muzları getiriyorsun? Manav: Efendim müşterilerimizin çoğu yeşil muzları daha fazla tercih ediyor.			
6. Ev sahibi: Komşu neden benim park yerime arabayı bıraktın? Komşu: Çünkü benim park yerime de başka birisi bırakmış.			

-C-

Aşağıdaki verilen diyalogları inceleyiniz. Bu diyaloglarda verilen cevaplar bir gerekçe olarak değerlendirilebilir mi?

Öğretmen: Filiz, süt insanlar için besleyici midir?

Filiz: Hayır, çünkü sütten nefret ederim.

Öğretmen: Mete'yi sınıf başkanı seçmeli miyiz?

Selçuk: Neden olmasın? Ben onu çok severim ve de çok yakışıklı.

Öğretmen: Dilek dünyanın büyük bir kısmı su mu? Yoksa kara mı?

Dilek: Kara.

Öğretmen: Neden?

Dilek: Çünkü ben çok güçlü bir şekilde öyle hissediyorum.

-D-

Aşağıdaki durumları inceleyiniz. Cümlelerdeki gerekçeleri belirleyiniz. Bu gerekçelerin niteliğini cümlelerin sağ tarafında yer alan ilgili kısma işaretleyiniz.

Cümleler	Güçlü Gerekçe	Zayıf Gerekçe	?
1. Cumartesi sabahları ailece kahvaltı ederiz. Bu bizde bir aile kuralıdır. Babam, “Henüz kahvaltı yapmadık nereye gidiyorsun?” dediğinde, babama: “Bu cumartesi kahvaltısına katılmayacağım, provaya gitmek zorundayım.” dedim.			
2. Annem bana akşama kadar dışarıda oynamaya izin verdi. Aynı zamanda akşam 5:30’da dönmemi söyledi. Ben eve 6:30’da geldim. Annem bana neden geç kaldığımı sorduğunda, ona: “Maç çok geç bitti.” dedim.			
3. Ağabeyim Elvan ile 15:15’te oyun sahasında buluşmaya karar vermiştik. Ben yarım saat geç kaldım. O bana neden geç kaldığımı sordu. Ona: “Yolda bir arkadaşım ile karşılaştık, biraz sohbet ettik.” dedim.			
4. Esin’in çok sayıda evcil kedisi var ve onları çok seviyor. Bana bu gün yeni bir evcil kedi alacağını ve bu konuda kendisine yardımcı olup olamayacağını sordu. Ben de ona yardımcı olmayı çok istediğimi söyledim. Mağazaya vardığımızda bütün zamanımı kanişlerle geçirdim. Esin bana neden böyle yaptığımı sorduğunda ona: “Kedilerden nefret ediyorum.” dedim.			
5. Yeliz ve ben cumartesi öğleden sonra satranç kursuna gittik. Dersin ortasında “Ben şimdi eve gidiyorum.” dedi. Nedenini sorduğumda “Ablamla gezmek istiyorum.” dedi.			
6. Dün öğretmenim ödevimi sordu. Ben de “Kardeşim geçen gece beni sinemaya götürdü.” dedim.			

OLAYLAR, ÇOKLU NEDENLER VE SONUÇLAR

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 7

Yaklaşık Süre : 40 dk.

Kazanım : Olayları çoklu neden ve çoklu sonuç ilişkilerine göre değerlendirir.

Araç gereç : Çalışma kâğıtları

SÜREÇ

1. Öğrenci çalışma sayfasında verilen olayları, öğrencilerin çoklu nedenler ve çoklu sonuçlar açısından değerlendirmelerini isteyin (Gerekirse uygun yerlere yazmalarını sağlayınız). Öğrencilerden de olaylar söylemelerini ve bu olaylara ilişkin çoklu nedenlerin ve çoklu sonuçların neler olabileceğini bulmalarını ve değerlendirmelerini isteyin.

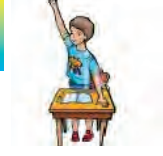
2. Ayrıca öğrencilerden çoklu nedenler ve çoklu sonuçlara örnekler vermeleri, nedenler ve sonuçlar arasındaki bağlantılardan hareketle özellikle insan davranışları ve sosyal olayların çoklu nedenler ve çoklu sonuçlar yönünden değerlendirmesine dikkatler çekilir. Bu etkinlik, sınıfın 6-8 kişilik gruplara ayrılarak her grubun bir olay üzerinde çalışması şeklinde de yapılabilir.

Not; öğrenci çalışma sayfasındaki olaylar ile çoklu nedenler ve çoklu sonuçlara ilişkin tespitler değişebilir nitelikte olup ekleme ve çıkarma yapılabilir.

BİLGİ NOTU

Olay: Belirli bir yer ve zamanda meydana gelen, fark edilebilen değişimlerdir. Okul yolunda meydana gelen trafik kazası, bir gök taşının düşmesi, kaldırımda yürürken ayağınızın bir şeye takılarak düşmeniz birer fiziksel olaydır. 17 Ağustos Marmara Depremi, 4 Mayıs 2008 Myanmar'da meydana gelen Nargis Kasırgası birer doğa (coğrafi) olayıdır. Yaş gününüzde ailenizin ve arkadaşlarınızın size sürpriz yapmasıyla sevinmeniz, sınıfta yapacağınız bir gösteri nedeniyle heyecanlanmanız birer psikolojik olaydır. İstanbul'un fethi, Ankara Antlaşması, Sivas Kongresi birer tarihi olaydır. 2008 yılında Türkiye'deki nüfus artışı, Ali ile Ayşe'nin evlenmesi birer sosyal olaydır.

Neden: Olayların fiziksel, olgusal ve nesnel unsurlarını oluşturan faktörlerdir. Örneğin; köyden kente göç olayının nedenlerine ilişkin, işsizlik, kan davaları ve arazinin bölünmesi gibi nedenler ileri sürülebilir. Özellikle insan davranışlarının ve sosyal olayların arkasında tek bir nedenden ziyade birden çok etken etkili olabilmektedir. Aynı şekilde olayların arkasında yer alan çoklu nedenler, çok yönlü sonuçlara yol açabilmektedir. Köyden kente göç olayının arkasında yer alan nedenler oldukça fazladır. Bu nedenler sonuçları da çok yönlü olarak etkilemektedir. Olaylar ve nedenleri ilişkisinde sebep sonuç bağıntısı kurmak, aralarında ne tür ilişkiler olduğunun farkında olmak, hangi nedenlerin hangi sonuç ya da sonuçlara yol açtığını bilmek, benzer durumlarda da benzer sonuçlar ve ilişkilerin olabileceği öngörüsünde bulunabilmemizi sağlar.

Aşağıda verilen olayları, nedenlerini ve sonuçlarını çoklu nedenler ve çoklu sonuçlar bağlamında değerlendiriniz. Çalışmanın sonunda sizler de yeni bir olay belirleyiniz. Bu olayın da çoklu nedenlerini ve çoklu sonuçlar ilişkisini belirleyiniz. Sonucu öğretmeniniz ve sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Olaylar	Çoklu nedenler	Çoklu sonuçlar
Ülkemizdeki işsizlik olayları	- Her yıl artan nüfus ve işgücü fazlalığı - İstihdam alanlarının oluşturulamaması - Sanayinin yeterince geliştirilememesi - Büyüme hızı ve yatırımların azalması - Köyden kente göç...	- Milli gelirin kişi başına düşük olması - Aile içi huzursuzluk ve boşanmalarda artış - Köyden kente göçün artması - Hırsızlık ve kapkaç olaylarında artış - Gelir seviyesinin düşmesi, sosyal, psikolojik bunalımlar...
Ülkemizdeki köyden kente göç olayları	- Eğitim ve sosyal imkânların yetersizliği - Arazi bölünmesinden dolayı istihdam yetersizliği - Tarım alanında makineleşmeyle, işgücü fazlalığı - İş imkânlarının sınırlılığı - İklim ve yer şekillerinin olumsuz etkileri - Hızlı nüfus artışı...	- Kentlerde işsiz oranının hızla artması - Konut sıkıntısı ve gecekondulaşma - Nüfusun ve yatırımların dağılımının da dengesizlikler - Çevre, trafik, eğitim ve sağlık problemleri artar. - Alt yapı hizmetlerinin götürülmesi zorlaşır - Suç oranlarında artış...
Erozyon olayı	Doğal Yapıdan Kaynaklanan Nedenler - İklim, - Topografya, - Jeolojik ve toprak yapısı, - Bitki örtüsü ve ölü örtü Sosyal ve Ekonomik Nedenler - Ormanların tahribi, - Tarım alanlarında yanlış arazi kullanımı, - Meralarda aşırı otlama, - Dağınık ve düzensiz kırsal yerleşme...	- Verimli tarım arazilerinin azalması. Ormanlar ve bitki örtüsünün zayıflaması. - Ekolojik denge bozulur - Kaybedilen toprağın yerine yenisini oluşması uzun yıllar alır - Taşınan topraklarla baraj gölleri dolarak barajların ömürleri kısılır - Doğal su kaynakları düzenli ve sürekli beslenemez - Meraların yok olmasına bağlı hayvancılık geriler...

Eğitim ve öğretim alma	• Yeni bilgiler edinmek • Genel kültür ve görgü kurallarını öğrenmek • Mesleki beceriler kazandırması • Hayatın anlaşılmasını ve kolaylaştırılmasını sağlaması • Bilme ihtiyacımızı (merak) karşılaması • Kültür aktarımını sağlaması • Ekonomik gelir sağlaması...	• Daha çok bilgi daha fazla transfere ulaştırır • Toplumsallaşmayı sağlar • Belirli alanlarda uzmanlaşma ve nitelikli hâle gelerek ekonomik gelir sağlar • Doğayı tanıma, bilme ve kontrol altına almayı kolaylaştırma • İnsanın merak ve öğrenme ihtiyacı karşılanır. • Olaylara, hayata ve tüm varlıklara bakışımızda farklılıklar sağlar...
.....		

OLSAYDIN-OLMASAYDIN / OLSAYDI-OLMASAYDI**Ders** : Düşünme eğitimi**Sınıf** : 7**Yaklaşık Süre** : 40 dk.**Kazanım** : Varsayımlara dayalı olarak olası durumları değerlendirir.**Araç gereç** :Çalışma kâğıdı**SÜREÇ**

Öğrencilerin öncelikle varsayımla ilgili bilgileri gözden geçirilir. Onlardan varsayım örnekleri istenir. Varsayımları nerelerde kullandığımıza ilişkin sorular sorulur. Öğrencilerce varsayım oluşturma'nın günlük yaşamımızdaki yeri ve önemi anlaşıldıktan sonra öğrenci sayfasındaki varsayımlar öğrencilerle birlikte değerlendirilir.

Eğer dünyada 100 kişi yaşasaydı?

Dünyada 100 kişi yaşasaydı dünya aşağıdaki gibi olacaktı;

- 57 Asyalı, 21 Avrupalı, 14 Amerikalı (Kuzey,Orta,Güney) ve 8 Afrikalı.

Bunların 52'si kadın, 48'i erkek olacaktı.

- 30 beyaz, 70 beyaz olmayan,
- 6 kişi bütün servetin % 59'una sahip olacaktı ve bunların hepsi ABD kökenli olacaktı.
- 80 kişi kötü evlerde yaşayacaktı,
- 70 kişi okuma-yazma bilmeyecekti,
- 1'i ölmek üzere, 1'i de doğmak üzere olacaktı.
- 1 kişi bilgisayar sahibi, 1 kişi de üniversite mezunu olacaktı.

BİLGİ NOTU

Günlük yaşamda açık ya da üstü örtük farkında olarak ya da olmayarak birçok varsayım içeren cümleler kurmaktayız. Sabah rastladığımız bir kişiye “günaydın” dememiz, son derece basit bir ifade olan bu ifadenin bile bir varsayıma dayandığını gösterir. Zira, hitap edilen kişinin Türkçe bildiğini farz etmiş olunmalı ki ona başka bir dilde değil Türkçe söylenmiş olsun. Elbette bu durum bazı zamanlar iletişim sorunlarına da neden olmaktadır. Otobüse binen bir kişi şoföre “Hasköy değil mi?” diye sorduğunda, şoför “Kör müsün, bak burada yazıyor?” diyor. Kişi “evet” yanıtını veriyor. Aslında şoför kişinin laf olsun diye sorduğunu varsaymaktadır.

Varsayımlar bilimsel araştırmalar için de vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Bilimsel araştırmalar ifade edilmemiş bile olsa bazı temel varsayımlara sahiptirler. Aksi hâlde bilim bir anlama çabası olarak gerekçesini yitirir.

Okullarımızda matematik derslerinde öğretilen ve günlük yaşamın bir parçası olan yüzde kavramı da yine bir varsayımdır. Çünkü ele aldığınız şeyin 100 olduğunu varsayıyorsunuz ve ona göre işlem yapıyorsunuz.

Günlük yaşamda konuşmalarımız arasında varsayım ifade eden bazı kalıp ifadelerden ilk akla gelenler şunlardır:

“tut ki...”, “deyelim ki...”, “farz edelim ki...”, “düşün ki...”, “...olduğunu varsayalım...”

1. Aşağıdaki varsayımları düşününüz.

2. Bu durumlarda ne/neler olurdu? Tartışarak değerlendiriniz.

Her şey bir diğerinin aynısı olsaydı,
Her şey kâğıttan yapılsaydı,
Herkes köyde yaşasaydı,
Herkes aynı rüyayı görseydi,
Bütün yağış şekilleri yağmur olsaydı,
Bütün evler tek katlı olsaydı,
Bütün ağaçlar armut ağacı olsaydı,
Bütün insanların 6 çocuğu olsaydı,
Hiçbir bitki dışarı oksijen vermeseydi,
Bütün insanlar aynı meslekten olsaydı,
Bütün insanlar apartmanda yaşasaydı,
Bütün renkler mavi olsaydı,
Türkiye'nin nüfusu 200 milyon olsaydı,
Sen Kızılderili bir anne babadan dünyaya gelmiş olsaydın,
Türkiye'nin en zengin ailelerinden birinin çocuğu olsaydın,
Filler uçan canlılar olsaydı,
Şu an kutuplarda yaşamak zorunda olsaydın,
Türkiye Afrika'da bir kıtada olsaydı,
Kafanın arkasında da gözün olsaydı,
Hâlâ yazı icat edilmemiş olsaydı,
Hâlâ Osmanlı Devleti yaşıyor ve çok güçlü olsaydı,
Piri Reis Amerika'yı keşfetmiş olsaydı,
Bir gün 24 saat olmasaydı,
Bu gün hayatının son günü olsaydı,
Ali Şen şu an Fenerbahçe'nin başkanı olsaydı,
Varsay ki Türkiye'nin %80'i çöl olmuş olsaydı,
Dünyada yerçekimi olmasaydı,
Eğer balinalarla iletişim kurabilseydik,
Sabah yatıp akşam kalksaydık,
Eğer eşekler de insanlar kadar akıllı olsaydı,
Eğer ki dünyada 100 kişi yaşıyor olsaydı.

DOKTORLAR SİGARAYI BIRAKIYOR!**Ders** : Düşünme eğitimi**Sınıf** : 7**Yaklaşık Süre** : 40 dk.**Kazanım** : İfade ve eylem arasındaki tutarsızlıkları değerlendirir.**Araç gereç** : Çalışma kâğıdı

sağlıklı bir iletişim için bunun çok önemli olduğuna vurgu yapılır. Aksi hâlde bireyin yaptığı tutarsızlık/ tutarsızlıklar diğer kişilerin gözünde güvenilirmez insan imajının oluşmasına neden olacaktır. Bu da birçok iletişim sorununu da beraberinde getirecektir. Ancak bazı insanlar bunu kabul etmeyerek Nasrettin Hoca gibi durumu kurtarmaya çalışabilecektir.

SÜREÇ

1. “A” da Aybike’nin anlattığı olayı ve babasının okuduğu haberi öğrencilerinizle paylaşınız.

2. Metin ve metin sonunda yer alan sorular ile öğrencilerin tutarsız ifadeleri fark etmelerini sağlayınız. Öğrencilere kendi günlük yaşamlarında hemen herkesin bazı zamanlar söyledikleri ile yaptıklarının çeliştiği ifade edildikten sonra, öğrencilerden bu durumları vurgulayan bildikleri atasözü/deyim, olay ya da fıkralardan örnekler isteyebilirsiniz. Eğer öğrencilerinizden böyle örnekler gelmezse kendiniz “Ele verir talkını, kendi yutar salkımı” örneğine benzer örnekler verebilirsiniz. Ya da “Yağmurdan kaçılır mı?” fıkrası örnek verilebilir.

3. Öğrencilerin bu örneklerden sonra insanların söylediklerini yapmaları ya da yaptıklarını söylemeleri gerektiğine ve

4. “B” alıştırmasında görseldeki tutarsızlık öğrencilerle paylaşıldıktan sonra ilgili cümlelerde tutarsızlık olup olmadığı değerlendirilir. Öğrencilerden cevaplarını gerekçelendirmeleri istenir.

Yağmurdan Kaçılır mı?

Nasrettin Hoca bir gün camdan dışarı bakıyormuş. Birden yağmur yağmaya başlamış. Bu arada Nasrettin Hoca’nın hiç sevmediği komşusu yağmurdan ıslanmamak için koşu evine gidiyormuş. Nasrettin Hoca sormuş:

—Niye kaçıyorsun? Yağmurdan komşu. Allah’ın rahmetinden hiç kaçılır mı?

Bunu duyan komşu evine yürüyerek gitmeye karar vermiş. Bir gün yine aynı derecede yağmur yağmış. Bu sefer komşusu Nasrettin Hoca’ya sormuş:

—Komşu niye Allah’ın rahmetinden kaçıyor-sun?

Hoca şöyle cevap vermiş:

—Ben Allah’ın rahmetinden kaçmıyorum ki, ben Allah’ın rahmetine basmamak için zıplaya zıplaya gidiyorum.

-A-

Aşağıdaki öyküyü okuyarak devamındaki soruları yanıtlayınız.

 Doktorlar sigarayı bırakacak

Doktorlar hastalarına sigarayı bırakma tavsiyesinde bulunurken kendileri tiryakiliğe veda edemiyor. Bu nedenle Avrupa Birliği Komisyonu 22 ülkede sağlık personelinin sigara bağımlılığından kurtarılması için bir proje başlattı.

NTV (web)
Kasım 2005 Çarşamba

İSTANBUL - Yapılan araştırmalara göre Avrupa Birliği ülkelerinde her üç hekimden biri sigara içiyor. Bu oran halkın sigara içme oranından farklı değil. Bu nedenle Avrupa Birliği Komisyonu 22 ülkede sağlık personelinin sigara bağımlılığından kurtarılması için bir proje başlattı.

Aybike Anlatıyor...

Benim babam doktor. Her gün akşam yemekten sonra o gün yapıp ettiklerimiz üzerine son derece bilgilendirici konuşmalar olur. Babam dün hastanedeki bir hastası ile ilgili olarak konuştu. Hastasının her gün iki paket sigara içtiği için akciğer kanserine yakalandığını söyledi. Bizlere de sigaradan uzak durduğumuz için teşekkür etti. Ben de babama “Babacığım doktorların hiç biri o zaman sigara içmez değil mi?” dedim. O da bana “Maalesef içiyorlar” dediğinde çok şaşırdım. Babam bana doktorlarla ilgili haberi gösterdi. Oysa tanıdığım bütün doktorlar insanlara sigara içmemelerini söylüyorlar oysa kendileri içmekten geri kalmıyorlar. Kesinlikle! Bazı doktorlar tutarsız...

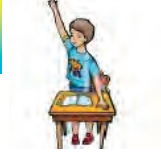
1. Aybike neden doktorların sigara içmediğini düşünüyor?
2. Aybike neden bazı doktorları tutarsız olmakla yargılıyor?
3. Sizlerin de çevrenizde gözlemlediğiniz buna benzer daha farklı olaylar var mı?
4. Sizce bir kişinin söyledikleri ile yaptıklarının aynı olmaması durumunda bu kişi diğer kişiler üzerinde nasıl etki bırakır?

-B-

Aşağıda günlük yaşamda karşılaştığımız olay ya da durumlara ilişkin cümleler verilmiştir. Bu cümlelerdeki ifade ve eylemin uygunluğunu değerlendiriniz. İfade ve eylemlerdeki tutarsızlıkları bulunuz.

- Ahmet kaşlarını çatarak dişerini sıkarak Özlem'den özür diledi.

- Seyit, Oya'ya bıyık altından gülererek sana dün öyle davrandığım için çok üzıldüm, dedi.
- Öğretmenim yalan söylemezseniz ceza vermeyeceğim dediği hâlde Hakan'a ceza verdi.
- Babam kardeşimin bu buzlu havada sakatlanabileceğini gerekçe göstererek top oynaması için dışarı çıkmasına izin vermesine rağmen, kendisi bu akşamki maçına gitti. Kardeşim sorduğunda ise arkadaşlara söz verdim gitmem lazım dedi.
- Annem hem anne ve babaların bütün çocukları sevdiklerini söylüyorlar. Hem de kardeşime daha çok ilgi gösteriyorlar.
- Ahmet bana sürekli olarak cimri biri olduğumu söylerdi. Kendisine doğum günü hediyesi aldığımı duyduğunda benim çok cömert bir insan olduğumu söylemiş.
- Mustafa Bey, Funda Hanım'a bu gün hava durumunu dinlediğini ve havanın çok güzel olacağını söyleyerek elinde şemsiyesi ile birlikte çıktı.
- Babam sürekli olarak bizlere asla yalan söylemememizi öğütlüyor ancak kendisi hafta sonu söz vermesine rağmen bizi yine sinemaya götürmedi.
- Ayşe farelerden korkmam diyordu fakat hayvanat bahçesinde fareleri görünce çıldırmış gibi bağırdı.
- Amcam bizlere küfür etmenin hep kötü bir şey olduğunu söylüyor ve küfürlü konuşanlara çok kızıyor. Oysa bundan 10 yıl önce Furkan küfrettiğin de amcamlar çok gülerlerdi ama her nedense şimdi kızıyorlar. Furkan'a küfür etmek kötüdür diyorlar.
- Arkadaşım Barış Denizlili olduğu için lakabı horozdu. "Horoz ne haber?" dediğimizde evet ben horozum derdi ve horoz olmakla gurur duyduğunu söylerdi ama bu gün çok kızdı.

SORUMLULUK NEDİR?

Ders	: Düşünme eğitimi
Sınıf	: 7
Yaklaşık Süre	: 40 dk.
Kazanım	: Sorumluluk kavramını değerlendirir.
Araç gereç	: Çalışma kâğıdı

SÜREÇ

1. “A” alıştırmasında durumlar adı altında verilmiş olan durumları öğrencilerinizle paylaşınız. Her bir durumun paylaşılmasından sonra, verilen dört sorunun tartışılmasını sağlayınız.

2. “B” alıştırmasında yer alan soruları öğrencilerinizle paylaşınız. Her bir soru ayrı ayrı yanıtlanmalıdır. Sorumluluk kavramına ilişkin yer alan soruları cevaplarken sınıfı sorgulama topluluğuna dönüştürebilirsiniz. Soruların yanıtlarını sözel olarak da isteyebilirsiniz.

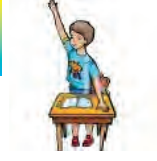
3. “C” alıştırmasında yer alan tabloyu öğrencilerinizle paylaşınız. Sol sütunda yer alan sorumluluk alanlarına ilişkin olarak verilecek örnekler sağ sütuna yazılır. Bu alıştırmayı grup çalışması şeklinde de planlayabilirsiniz.

BİLGİ NOTU

Her gün birçok karar veriyoruz. Belli bir durumda ne yapmamız, nasıl davranmamız gerektiğine ilişkin kararlar bunlar. Bu kararları verme sorumluluğu bizim. Kararlarımızın ve davranışlarımızın kısa ya da uzun dönemli sonuçlarına katlanma sorumluluğu da bizim.

Hukuki anlamda sorumluluk ile bir kişilik özelliği olan “sorumluluk sahibi olma” arasında fark vardır. Hukuken her çalışan “sorumluluk sahibidir.” ama bunu kişiliğinin bir parçası haline getiren “sorumluluk sahibi” kişi sayısı çok azdır.

Sorumluluk, her birey için gerekli en önemli öğelerden biridir. Sorumlu olan kişi üzerine düşen görevleri ve işleri zamanında ve istenilen şekilde yerine getirmelidir. Sorumluluk duygusu küçük yaştan itibaren başlamak üzere, önce yakın çevre daha sonra okul ortamının da katkısı ile geliştirilir. Sorumsuz insan sürekli başkaları tarafından güdülen insandır. Sorumlu insan ise, yapılması gereken bir işi zamanında yapabilmek için inisiyatifi ele alıp kendiliğinden harekete geçebilen insandır.

A.

Aşağıdaki durumları okuyunuz. Altta yer alan soruları duruma ilişkin olarak ayrı ayrı cevaplayınız.

Durum I. Çocuğu hasta olan bir adam, çocuğuna ilaç alacak parası olmadığından bir eczaneden ilaç çaldı. Bu olaya tanık olan komşusu durumu polise bildirdi. Adam tutuklandı ve hakkında dava açıldı.	Durum II. Kanal Sinema, yayımlayacağını duyurduğu “Ev” adlı filmi yayımdan kaldırdığını izleyicilere haber vermedi. Filmin yayımlanacağı saatte çok sayıda izleyici ekran başında boşuna bekledi. Bunlardan Seyit Ateş, Kanal Sinema’nın o akşamki yayın sorumlusuna telefon etti. Olayı protesto etti, öfkesini dile getirdi.
Durum III. Süha evde ders çalışıyordu. Ertesi sabah çok önemli bir sınavı vardı. Kız kardeşi ertesi gün gireceği sınav için Süha’dan yardım istedi. Evin köpeği Tonton iki gündür hastaydı ve Süha eğer veterinerine götürmezse onun öleceğini düşünüyordu. Süha’nın liseden çok sevdiği bir arkadaşı Ali bir günlüğüne Süha’nın oturduğu kente gelmişti ve bir ay önce telefonda konuşup o gün buluşmak üzere sözleşmişlerdi.	Durum IV. Işıkkent Elektrik İdaresi, Elektrik hatlarındaki bir arızanın giderileceği gerekçesi ile Işıkkent’teki bazı semtlere üç gün elektrik verilmemesi kararı aldı. Arıza ile ilgili olarak hiçbir açıklama yapılmadı. Elektriklerin kesileceğinden önceden haberdar edilmeyen Işıkkentliler büyük sıkıntı yaşadılar. Bu üç gün boyunca Işıkkent’teki kahvelerde, evlerde ve her yerde bu konu konuşuldu. Vatandaşlar elektrik idaresine yönelik öfkelerini yalnızca birbirlerine dile getirmekle yetindiler.

Yukarıdaki durumların her birinde;

- Sorumluluk taşıdığı düşünülebilecek kişi/kişiler kim/kimlerdir?
- Durumun ve olayların denetimi o kişide/kişilerde mi?
- Sorumluluk kime/kimlere karşıdır?
- Her bir sorumluluğun kaynağı aşağıdakilerden hangisi/hangileridir?
 - öz saygı
 - vicdan
 - söz vermiş olmak
 -
 - rol/görev
 - gelenek
 - yasalar
 - vatandaş
 - ahlak
 -

-B-

Aşağıdaki soruları yanıtlayınız. Cevaplarınızı sınıfla paylaşınız.

2. Sorumluluğu olmayan insan olabilir mi? Neden?
3. Sorumluluklarını yerine getirmeyen insan olabilir mi? Neden?
4. Bir kişinin birden fazla sorumluluğu olabilir mi? Neden?
5. Birbiri ile çatışan sorumluluklarınız olduğunda hangisinin öncelikli olduğuna karar verirken neleri göz önüne alıyorsunuz? Hangi gerekçeleri kullanarak öncelikleri yer değiştiriyorsunuz.
6. Bir gün sabah uyandığınız andan akşam yatağa girene kadar yerine getirdiğiniz sorumluluklar nelerdir? Bunların içinden sence en önemli olan üçü nedir? Niçin?

-C-

Aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

Kime/Neye karşı	Sorumluluklarım
Kendime (öz saygı, vicdani sağlık, değerler vb.)	
Aileme, Arkadaşlarıma, Akrabalarıma	
Komşularıma, Topluma	
Hukukun Üstünlüğüne	
Gelecek Kuşaklara	
Dünya Görüşüme	

ATATÜRK YURTTAŞLARINI DİNLİYOR

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 7

Yaklaşık Süre : 40 dk.

Kazanım : Atatürk'ün düşünce ve düşünceyi açıklama özgürlüğüne verdiği önemi örnekleriyle açıklar.

Araç gereç : Fotoğraf, Gazete Haberi.

SÜREÇ

1. "A" da yer alan görseli öğrencilerle paylaşınız. Öğrencilerin görsele ilişkin tahminde bulunmalarına ve resmi yorumlamalarına imkân sağlayınız. Öğrencilerinizle görselin sonundaki soruları sırası ile paylaşınız. Öğrencilere 2. soruyu sorarak empati kurmalarını sağlayınız. Duygularını ve düşüncelerini paylaşmalarına olanak sağlayınız. 3. soru ile öğrencilerin duygularını özgürce ifade edememeleri durumunda neler hissettiklerini ifade etmeleri sağlanır. 4. soruya yanıt olarak Atatürk'ün kişisel niteliklerinden birinin de "düşünce ve düşünceyi açıklama özgürlüğüne önem vermesi" olduğu ifade edilir. Görselden hareketle Atatürk'ün salt belirli kişilerin görüş ve düşüncelerini değil hemen her sosyal tabakadan kişilerin görüşlerini dinlediğine vurgu yapılır. Görselden hareketle Atatürk'ün dinleme eylemini büyük bir dikkat

ve titizlikle yaptığına vurgu yapılır. 5. soru Atatürk'ün öğretmenlerden neden böyle bir isteği olduğu tartışılır.

2. Öğrencilerinizle 6. soru ile birlikte düşünceleri açıklamanın hem açıklayan hem de açıklanan kişi için getirileri tartışılır. Bazı zamanlar, "B" de yer alan metnin içeriğindeki örnekte olduğu gibi, fikirlerin özgürce ifade edilmesine imkân sağlandığında göremediğimiz bir sorunu fark etmemiz ve ona ilişkin çözüm geliştirmemiz mümkün olabilmektedir.

3. Son soru ile birlikte öğrencilerden de örnekler istenerek süreç zenginleştirilmeye çalışılır. Eğer öğrencilerden yeterli örnek gelmez ise bu durumda "B" de yer alan "Atatürk ve Halil Ağa" metni öğrencilerle paylaşılır.

Fikirlerini ve söylediklerini asla kabul edemem. Ama onları söyleme hakkını ölünceye kadar savunurum.

VOLTAİRE

-A-

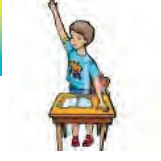
Aşağıdaki görseli dikkatlice inceleyiniz. Devamında yer alan soruları cevaplayınız.

Atatürk, Sivas'ta bir gencin dilekçesini
incelerken

Sorular:

1. Bu resimle ilgili tahminleriniz nelerdir?
2. Eğer bu fotoğraftaki kişi siz ya da bir yakınınız olsa idi ne hissederdiniz?
3. Bir arkadaşınız ya da öğretmeninize düşündüklerinizi özgürce söyleyemediğiniz zamanlar oluyor mu? Böyle durumlarda ne hissediyorsunuz?
4. Bu resimden hareketle Atatürk'ün kişisel niteliklerine ilişkin hangi yargıya varabilirsiniz?
5. Atatürk "Öğretmenler! Cumhuriyet sizden fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller ister!" Veciz ifadesini neden söylemiş olabilir? Tartışınız.
6. Sizler de düşünce ve düşünceyi açıklama özgürlüğüne ilişkin olarak Atatürk'ün söylem ve eylemlerinden örnekler veriniz.

-B-

-ATATÜRK VE HALİL AĞA-

Atatürk, ülkesini sık sık dolaşan bir liderdi. Çiftçi ile konuşur, işçi, köylü, sanatkâr, esnaf kısaca halk ile konuşur, onların sorunlarını dinler, Meclise getirir, milletvekillerinden bakanlardan bazen hesap sorar, bazen de çözüm arayışına girmelerini isterdi. İşte böyle yurt gezilerinden birinde, tarlasında çift süren bir çiftçi ile karşılaşır.

“Kolay gele, bereketli ola Ağa...”

“Allah razı olsun Bey...”

“Hayrola Ağa, öküzün tekine ne oldu?”

“Devlete vergi borcumuz vardı Bey, icra kapımızı çalınca çaresiz kaldık, koca öküzü satın borcumuzu ödedik.”

“Sağlık olsun Ağa...”

diyerek konuşmasını kısa keser.

Çiftçinin adının Halil Ağa olduğunu öğrenen Atatürk’ün yanında; İçişleri Bakanı Şükrü Kaya ve Salih Bozok, Kılıç Ali, Hüsrev Gerede, emir subayı Rusuhi Bey, daha birkaç yakını vardır. Bir yandan yürüten, bir yandan da düşünen Atatürk, Salih Bozok’u yanına çağırır:

“Salih, yarın sabah git Halil Ağa’yı bul, bana getir. Benim kim olduğumu sorarsa bizim bey seni bir kahve içmeye çağırıyor de...”

Ertesi gün; Salih Bozok, Halil Ağa’yı bulur ve Atatürk’ün yanına getirir. Halil Ağa’yı gören Atatürk, ayağa kalkarak:

“Buyur Halil Ağa” deyip bir sandalye gösterir.

Salonda bulunan ve olanlardan habersiz bir vaziyette konuşmaları izleyen zamanın Başbakanı İsmet İnönü’nün de yanında, Atatürk, Halil Ağa’ya dönerek:

“Halil Ağa, anlat şu vergi işini bir daha” der.

İcrayla Satılan Öküz

Halil Ağa, vergi borcunu, icrayı, satılan öküzünü tekrar anlatır. Atatürk kaşlarını çatarak İsmet Paşa ve Şükrü Kaya’ya dönerek:

“Arkadaşlar, biz İstiklal Savaşı’nı Halil Ağa’nın öküzünü icra yoluyla satalım diye yapmadık. Bu memlekette adaleti, vatandaşı böyle mi koruyacağız? Gerekirse vergi borcu ertelenebilir. Köylünün çift sürdüğü öküzü elinden alınmaz”.

Bu konuşma üzerine, olayı fark eden Halil Ağa, Atatürk’e dönerek:

“Sen Atatürk Paşa’msın galiba, ne olur beni bağışla kusur ettim.” diye yalvaracak olur.

Atatürk, bir yandan tebessüm eder bir yandan da Halil Ağa’nın sırtını okşayarak:

“Sana güle güle Halil Ağa, sen bizim gözümüzü açtın...” der ve Halil Ağa’yı ayakta uğurlar.

(Noelle Rogar, Olaylar ve Atatürk, s.41).

DÜŞÜNME VE DÜŞÜNCE İLİŞKİSİ

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 7

Yaklaşık Süre : 40 dk.

Kazanım : Düşünme ve düşünce arasındaki ilişkiyi açıklar.

Araç gereç : Çalışma kâğıtları

SÜREÇ

1.Öğrencilerden A'da verilen kavramların her birine ilişkin bildiklerini söylemeleri ve birer cümlede kullanmaları istenir. Amaç öğrencilerin bu kavramların birbirlerine olan yakınlıklarını fark ederek düşünme ve düşünce ile olan ilişkilerinin sorgulanmasını sağlamaktır.

2-Öğrencilerden B'de verilen cümleleri incelemelerini ve bu cümlelerin düşünce içerip içermediklerini belirlemeleri istenir. Bir şeyin düşünce içermesi; o şeye ilişkin bütün boyutların düşünülmesi ve değerlendirilmesini zorunlu kılar. Yani o şey üzerine yeterince düşünmeyi gerektirir. Düşünme eğitiminde ifade edilen becerilerin hemen tamamının tüketilmiş olması gerekir.

3-C'de verilen diyalog dikkatlice okunarak altında yer alan soruların cevaplanması sağlanır.

BİLGİ NOTU

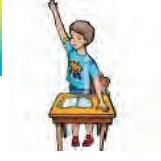
Düşünme insanın doğuşu ile başlayan, sonraki süreçte doğrudan veya dolaylı olarak geliştirilebilen insana özgü niteliklerdir. İşte bu düşünme ayrıcılığından dolayı diğer canlılardan farklı olarak kendisi üzerine düşünmeye başlaması ile insan var oluşunun anlamını ve nedenini fark edebilmiş ve bu yolda edindiği bilgiler ona kendi geleceğini belirleyebilme, hak ve imkânını tanımıştır.

İnsanın, çoğu zaman yeterince önem vermeden, alışkanlık üzere yerine getirdiği düşünme faaliyeti, çeşitli şekillerde ortaya çıkar.

Günümüzde en çok kabul gören tanımı ile düşünme; bir sonuca varmak amacıyla bilgileri, kavramları incelemek, karşılaştırmak ve aralarında ilişkiler kurarak başka düşünceler üretmek işlemidir. Bu işlemlerin neticesinde ortaya çıkan zihinsel ürüne de “düşünce” denir. Düşünce, sözlü veya yazılı olarak başkalarına aktarılabilen, iletebilen ürün, fikirdir.

Düşünme, öğrencilerin veriler ve düşünceleri zihinlerine işleyerek yeni bir anlam ve sonuca erişmeleridir. Öğrenciler olguları, sayısal verileri, bilgileri, düşünceleri vb. birleştirerek anlamlandırır, sentezler, geneller ve yeni bir düşünce ya da anlam oluştururlar. Veri ve düşüncelerin bu şekilde işlenmesi, öğrencilerin yeni anlamlar keşfederek problem çözmelerine de yardımcı olur. Düşünme ve düşünce ilişkisinde, düşünürken, düşünmeye ilişkin tüm süreçlerin işe koşulmuş olması önemlidir.

Diğer yandan düşünce oluşumunda genel yeterlilik ve bu yeterlilikleri doğru ve isabetli sonuçlara ulaştıracak şekilde yapılandırmak gerekmektedir. Amaca hizmet eden koşulları ve materyalleri seçerek sonuca gidebilmek düşünme becerilerini etkin ve uygun doğrultuda kullanmakla mümkündür. Öğrencilerin düşünme ve düşünce arasındaki ilişkiyi kavramaları, açıklamaları ve uygulamaları çok önemlidir.

-A-

Aşağıdaki kavramların her birine ilişkin olarak bildiklerinizi söyleyiniz. Birer cümle içinde kullanınız.

Düşünce:.....

Düşünme:

Görüş:.....

Niyet:.....

Fikir:

Tavsiye:

Tasarı:

Tercih:.....

Karar:

-B-

Aşağıdaki cümleleri inceleyiniz. Bu cümlelerin düşünce içerip içermediğini belirleyiniz.

Cümleler	Düşünce İçerir	Düşünce İçermez
1. Suların kirlenmesinde atık yağların etkisinin büyük olduğunu <i>düşünüyorum</i> .		
2. Bu konudaki <i>görüşlerinizi</i> almaya geldim.		
3. Bu konuda onun <i>fikirlerine</i> başvurman gerekir.		
4. İlerde yurt dışında yaşamak gibi bir <i>niyetim</i> yok.		
5. Arkadaşıma sıcak havalarda çay içmesini <i>tavsiye</i> ettim.		
6. Emekli olduğumda yaşayacağım kasabada bir çiftlik <i>tasarlıyorum</i> .		
7. Çay yerine suyu <i>tercih</i> ederim.		
8. Lütfen <i>kararınızı</i> en kısa sürede bildiriniz.		

-C-

Aşağıdaki diyalogu dikkatli bir şekilde okuyarak altında yer alan soruları yanıtlayınız.

.....

Sokrates: Şimdi doğru ve açık olarak, bilgiden ne anladığını söyle.

Theaitetos: Zannıma göre, Theodoros'tan öğrenilebilen bütün şeyler bilgidir: Geometri, astronomi, musiki, hesap bunlardan başka kunduracılık ve öteki sanatlar, toptan alınsalar da ayrı ayrı alınsalar da bilgiden başka bir şey değildir.

Sokrates: Peki, ayakkabıcılık dediğinde ayakkabı yapmaya ait bilgiden başka bir şey kastetmiyorsun, değil mi?

Theaitetos: Hayır, başka bir şey kastetmiyorum.

Sokrates: Marangozlukla da ağaçtan şeyler yapmaya ait bilgiden başka bir şey kastetmiyorsun, değil mi?

Theaitetos: Bundan başka bir şey kastetmiyorum.

Sokrates: Demek her ikisinde de bilgiyi neye aitse ona göre tanımlıyorsun, değil mi?

Theaitetos: Evet.

Sokrates: Fakat Theaitetos, sana sorulan şey bilginin neye ait olduğu, kaç nevi olduğu değildir. Sualimizin maksadı onları saymak değil, asıl bilginin özünü öğrenmekti. Yoksa yanılıyor muyum?

Theaitetos: Hayır, tamamıyla doğru.

Sokrates: Öyleyse şu noktayı göz önünde tut: Diyelim ki, bize biri alışılmış ve günlük şeylerden birinin özünü soruyor: Mesela sual balçığın özü hakkında. Biz ona testici balçığı, fırın balçığı, tuğla balçığı diye cevap versek gülünç olmaz mıyız?

Theaitetos: Belki.

Sokrates: Gülünç oluruz. Çünkü önce balçık kelimesine bekçiyi veya diğer bir zanaatçıyı kattığımızda muhatabın cevabımızdan bir şey anladığını sanırım. Yoksa bir şeyin özü bilinmeden de adının anlaşılabilmesine mi inanıyorsun?

Theaitetos: Şüphesiz ki hayır.

Sokrates: O hâlde bilginin ne olduğu bilinmedikçe, kundura bilgisi kelimelerinden de hiç bir şey anlaşılmaz.

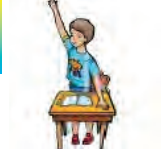
Theaitetos: Elbette anlaşılmaz.

Sokrates: Demek ki, bilgi hakkında bir fikri olmayan bir kimse ne kunduracılığın ne de başka herhangi bir zanaatın ne olduğunu bilemez.

Theaitetos: Evet, öyle.

Sokrates: Öyleyse bilginin özü sorulduğunda, cevap olarak herhangi bir zanaatın adını söylemek gülünç olur. Çünkü cevap bilginin konusunu söylemekten ibaret oluyor ki, sorulan hiçbir zaman bu değildi.

.....

Sorular

1. Theaitetos'un "bilgi" kavramına ilişkin ilk düşüncesi nedir?
2. Theaitetos, Sokrates'in sorusuna ilişkin düşüncesini ifade etmeden önce yeterince düşünmüş müdür?
3. Theaitetos "bilgi" kavramına ilişkin düşüncesini neden değiştirmek zorunda kalmıştır?
4. Düşünmenin düşünce açısından önemi nedir?
5. Düşünmeden de bir düşünceye sahip olmak mümkün mü?
6. Aşağıda "a" ve "b" de verilen cümleleri inceleyiniz. Böyle bir düşüncesi olan kişi/kişilerin neleri düşünmüş olması, neleri hesaba katması gerekir?
 - a) İsrail Bey: "Benim emekli olduktan sonra kutuplarda yaşamak gibi bir düşüncem var" dedi.
 - b) Şeyma: "Bu yıl ilköğretimi bitiriyorum. Fen lisesine girmek gibi bir düşüncem var" dedi.

ANLAM HALKALARI**Ders** : Düşünme eğitimi**Sınıf** : 8**Yaklaşık Süre** : 40+40 dk.**Kazanım** : Kelimeleri anlam farklılıklarına göre gruplandırır.**Araç gereç** : Çalışma kâğıtları**SÜREÇ**

Birçok yazar ve düşünce adamına göre toplumda yaşayan insanlar özellikle de okul dönemi öğrencileri ve gençler çok az kelime ile konuşmaktadır. Aslında bu durum yetişkinler içinde böyledir. Bir bireydeki kelime zenginliği aynı zamanda düşünme ve düşünce zenginliğine de neden olmaktadır. Ayrıca kelimeleri doğru ve yerinde kullanabilmek için öncelikle kelimelerin zihnimizdeki yerini diğer kelime ya da kelime gruplarına göre konumunu sorgulamamız ve değerlendirmemiz gerekir. Bu etkinlikte amaç öğrencilerin zihinlerindeki kelime şemalarının diğer kelimelere ilişkin şemalarla olan ilişkisini ve yerini sorgulamaktır.

1. “A” Alıştırmasında ıslak, ıslak değil kelimeleri örnek verilmiştir. Öğrenciler şeklin hemen üzerinde verilen kelime ya da kelime gruplarının anlamsal olarak ıslak ve

ıslak değil kelimeleri ile olan ilgisine göre ilgili daireye yerleştirecektir. Bunların yanında muğlâk olan ya da karar verilemeyen durumlara ilişkin kelimeler “?” olan yerlere yerleştirilir. Çalışma sırasında tek bir doğru cevap yoktur. Yani herkesin “ıslak”-“ıslak değil”-“?” dairelerine yazdıkları kelimeler arasında farklılıklar olabilir. Ancak yazdıkları şeyleri gerekçelendirmelerini isteyebilirsiniz. Amaç öğrencileri kavramlar arası ilişkilerde düşünmeye sevk etmektir. “A” alıştırmasında bir öğrenci;

“Islak değil dairesine: kuru- çorak- kıraç- kavruk,”

“Islak dairesine: sıvı- yaş- yağmurlu- sulak, sucuk gibi ıslanmış- sırlı sık- lam- ıpslak- iliklerine kadar ıslanmış,”

“?” işaretli daireye: nemli- puslu- nem- rutubet- buğulu- rutubetli.”

şeklinde bir yerleştirme (gruplama) yapabilir.

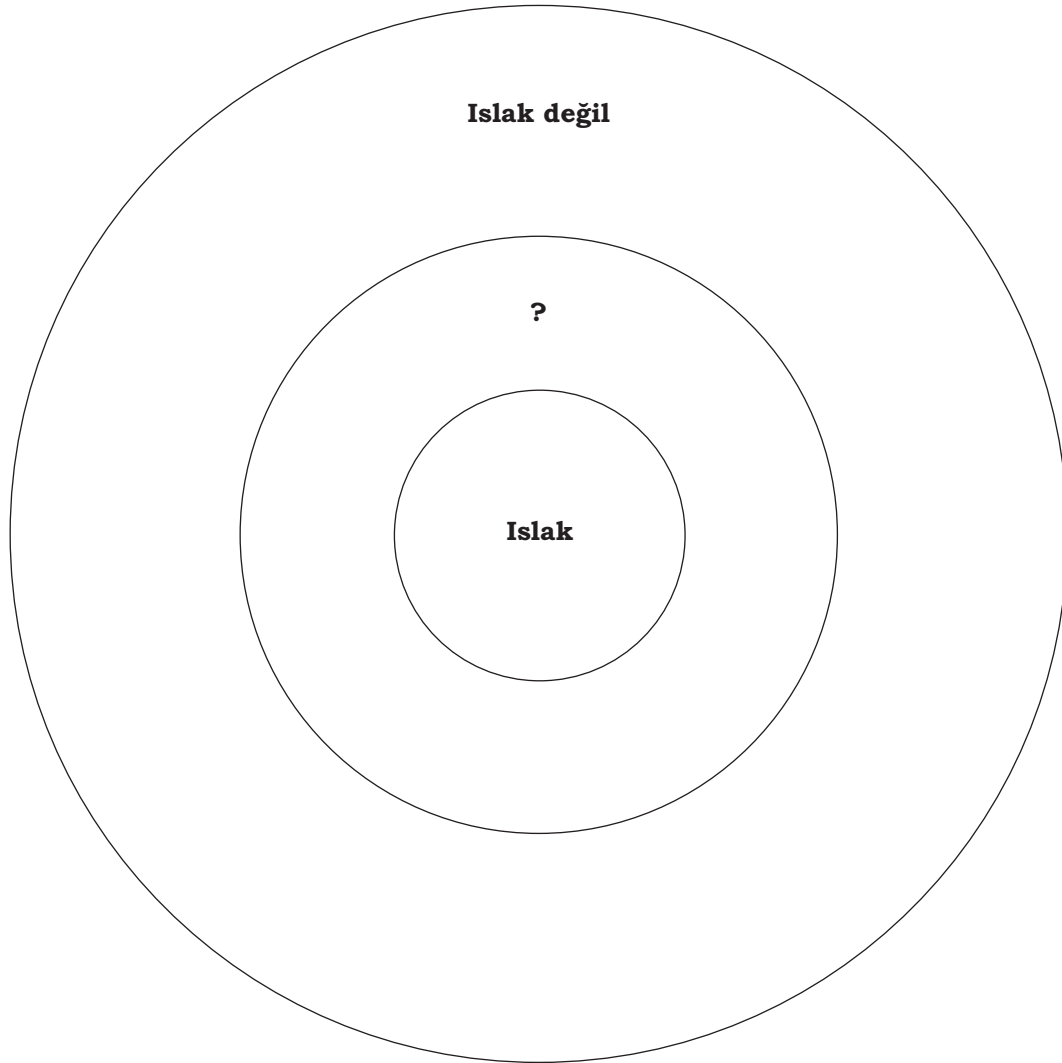
2. “B” Alıştırmasında “gerçek- gerçek değil”, “C” alıştırmasında “yavaş-yavaş değil”, “D” alıştırmasında ise “Açık-açık değil” temel kelimelerine ve kelime gruplarına bağlı olarak şekillerin üstlerindeki diğer kelime ve kelime grupları “A” alıştırmasındaki süreçler takip edilerek tamamlanacaktır.

-A-

Aşağıda “Islak” ve “Islak değil.” ifadeleri ile ilgili kelimeler bulunmaktadır. Bu kelimeleri halkaların içine ıslak ve ıslak değil durumlarını dikkate alarak yerleştirir misin?

kuru	çorak	kıraç	kavruk
nemli	sıvı	yaş	puslu
nem	rutubet	buğulu	yağmurlu
rutubetli	sulak	sucuk gibi ıslanmış	sırılsıklam
ıpsıslak	iliklerine kadar ıslanmış		

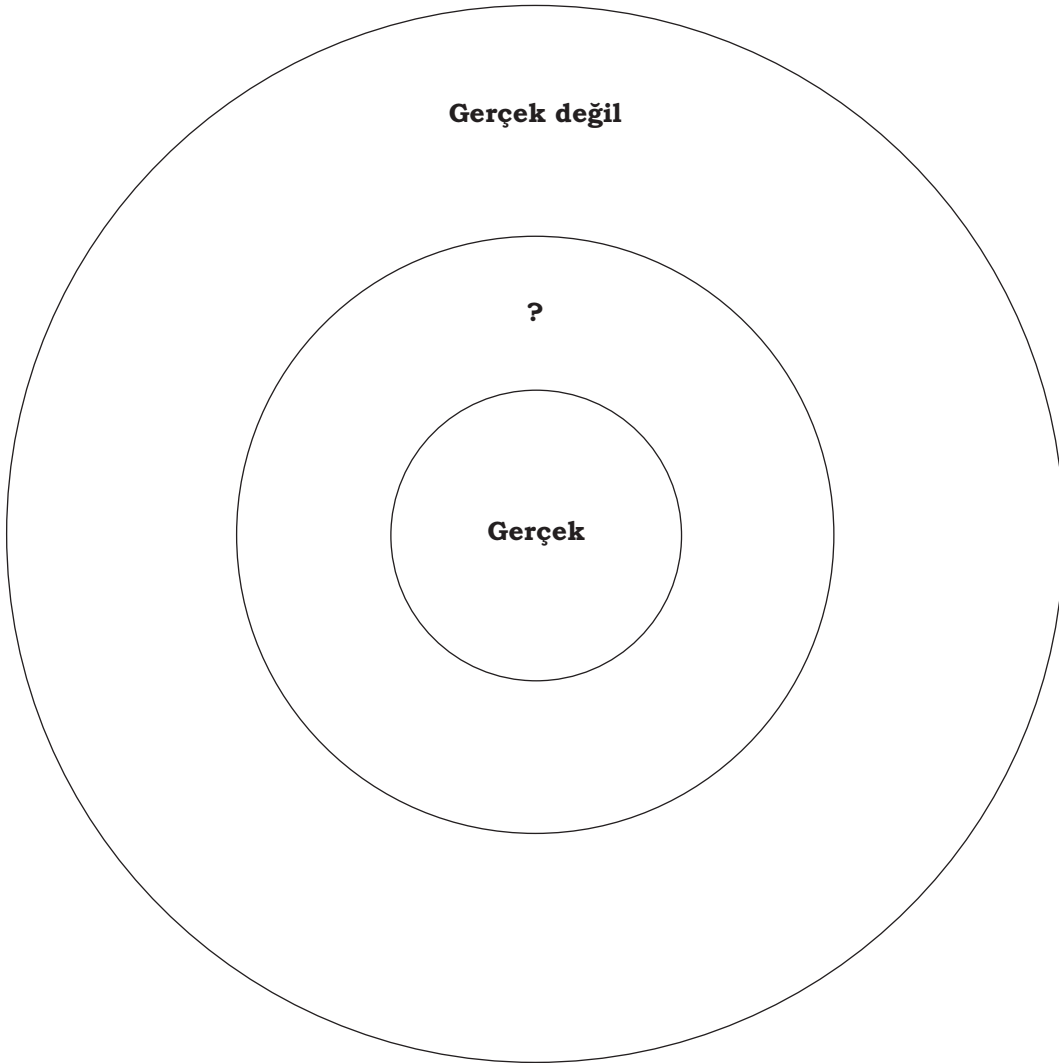

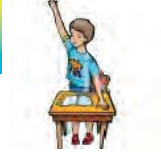

-B-

Aşağıda “Gerçek” ve “Gerçek değil.” ifadeleri ile ilgili kelimeler bulunmaktadır. Bu kelimeleri halkaların içine gerçek ve gerçek değil durumlarını dikkate alarak yerleştirir misin?

sahici	soyut	hakiki	somut	mantık dışı
akla uygun	sahte	mantıklı	akıl almaz	
taklit	yapmacık	hayali	akıl dışı	
mantıksız	orijinal	suni	yapay	

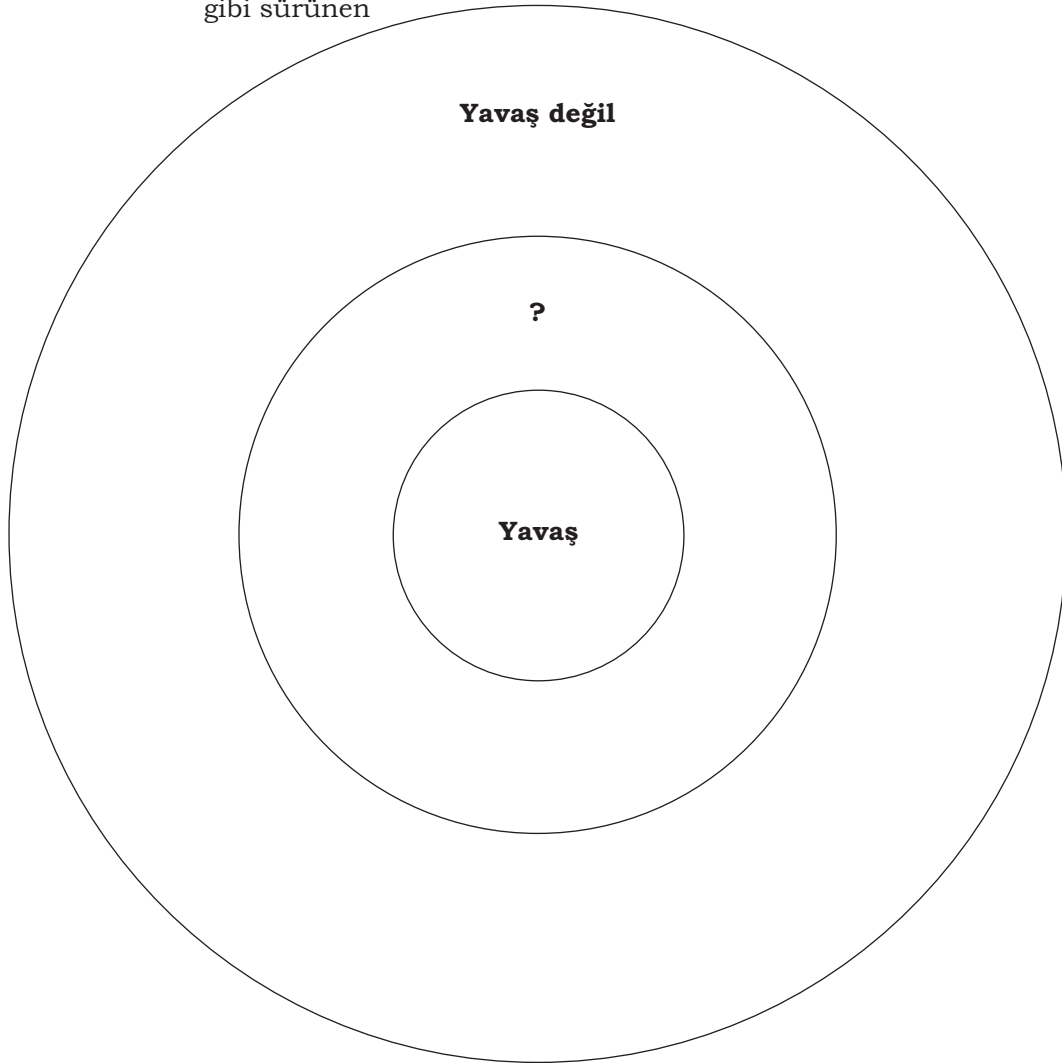

-C-

Aşağıda “Yavaş” ve “Yavaş değil.” ifadeleri ile ilgili kelimeler bulunmaktadır. Bu kelimeleri halkaların içine yavaş ve yavaş değil durumlarını dikkate alarak yerleştirir misin?

sakin	durgun	fişek gibi	kımiltısız	ağır aksak
şimşek gibi	donuk	dura kalka	ağırkanlı	hızlı
acelesiz	sabit	ağır	çarpıntılı	telaşlı
ağırdan alan	telaşsız	şipşak	çabuk	canlı
sallantılı	oyalanan	hareketsiz	işlek	tez
derhal	süratli	çevik	seri	pek çabuk
rüzgâr gibi	acele	acil	ok hızıyla	hemen
yıldırım hızıyla	kaplumbağa gibi sürünen			

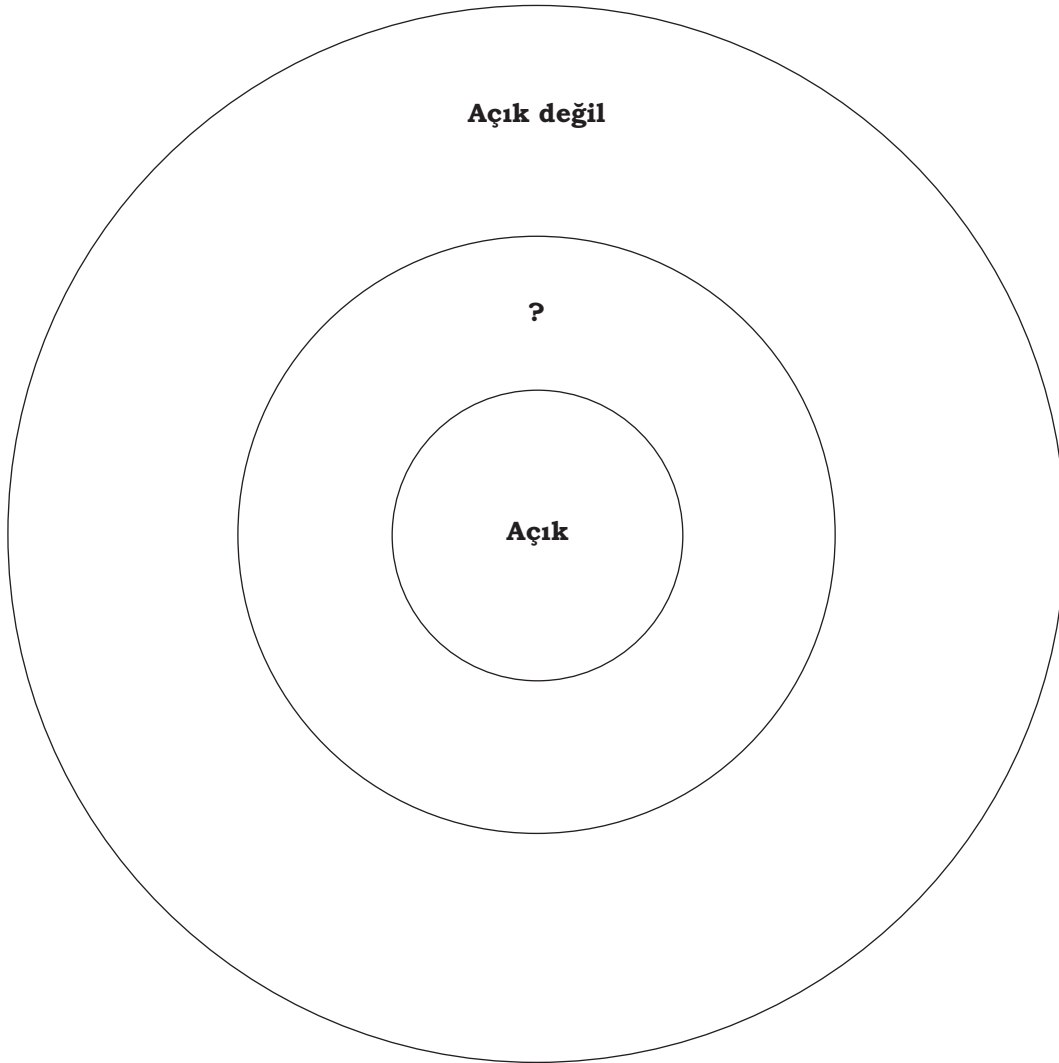

-D-

Aşağıda “Açık” ve “Açık değil.” ifadeleri ile ilgili kelimeler bulunmaktadır. Bu kelimeleri halkaların içine açık ve açık değil durumlarını dikkate alarak yerleştirir misin?

açık seçik	yalın	basit	sade	belirli
kasvetli	loş	belirsiz	yarı saydam	esrarengiz
yoğun	düzensiz	dolaşık	çapraşık	allak bullak
kesin	karışık	silik	belli belirsiz	hayal meyal
karaltı	donuk	bulanık	soluk	belirsiz
sisli	dumanlı	puslu	belli	tam olarak
cam gibi	anlaşılır	saydam	şeffaf	esrarlı
berrak	gizli kapaklı	parlak	net	temiz
duru	kuşkusuz	apaçık	aydınlık	gizemli
besbelli	kesin olarak	karışık olmayan		

KASAP VE MÜŞTERİSİ**Ders** : Düşünme eğitimi**Sınıf** : 8**Yaklaşık Süre** : 40 dk.**Kazanım** : Olgusal sorular ile olgusal olmayan soruları ayırt eder.**Araç gereç** : Çalışma kâğıtları**SÜREÇ**

1. Öğrencilerle “A” da yer alan görsel paylaşılır. Görselin yanında yer alan soruların öğrenciler tarafından yanıtlanması istenir. Görüleceği üzere dilin fiyatı gayet net olmasına rağmen kasap her nedense cevap vermek istememektedir. Oysa olgusal bir soru olgusal bir yanıtı gerektirir. Bu sırada öğrencilerin olgusal olan soru ile olgusal olmayan soruyu ayırt etmeleri sağlanır. Gerekli durumlarda sağ sütunda yer alan bilgi notundan faydalanabilirsiniz.

2. Öğrenciler olgusal soru ve olgusal olmayan soru türlerini ayırt ettikten sonra “B” de yer alan sorularla öğrencilerin konuyu anlayıp anlamadıklarını test etmelerine imkân sağlanmış olur. Gerekli durumlarda öğrencilere destek sağlanır.

BİLGİ NOTU

Olgusal olan, sizden önce var olan, sonra da var olmaya devam edecek olan, varlığı ilgili kişi ve durumdan bağımsız olan gerçekliklerdir. Olgusal olan; gerçeklere dayalı, kişisel yorum gerektirmeyen ve değişme olasılıkları zayıf (zamana ve koşullara bağlı olarak mümkün) cinsiyet, yaş, boy vb. nitelikler ile ilgilidir. Olgusal olan fiziki dünyada vardır, anlamlıdır ve doğrulanabilir. Olgusal soru, yanıtı olgusal olan soru türüdür. Olgusal soruların sadece bir tane doğru cevabı vardır.

Konuyu açmak açısından örneklendirmek gerekirse; örneğin, “Ahmet’in atı beyazdır.” önermesini ele alalım. Bu önermenin doğrulanması, için Ahmet’in atı bulunur ve rengi kontrol edilir, beyazsa önerme doğrulanmış, değilse yanlışlanmış olur. Bu olgusal doğrulamadır. Fakat “Bu resim güzeldir.” önermesi kişiden kişiye değiştiğinden (göreceli olduğundan) doğrulanması veya yanlışlanabilirliği mümkün değildir.

-A-

Yandaki karikatürü inceleyiniz. Aşağıdaki soruları yanıtlayarak tartışınız.

1. Karikatürün mesajına ilişkin tahmininiz nedir?
2. Satıcının düşünmesini gerektiren ya da kişisel yargısını içeren bir cevaba ihtiyacı var mıdır?
3. Siz müşterinin yerinde olsaydınız satıcının bu tutumu karşısında ne tepki verirdiniz?

-B-

Aşağıda yer alan soruları inceleyiniz. Bu soruları olgusal soru ve olgusal olmayan soru olarak

işaretleyerek gerekçelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Sorular	Olgusal Soru	Olgusal Olmayan Soru	?
1. Bir kedi kendisine yapılacak kötülüğü sezebilir mi?			
2. İki kişinin beyinleri değiştirilirse, onların düşünceleri de değişir mi?			
3. Hakkâri ile Edirne arası mesafe ne kadardır?			
4. Çember bir daire midir?			
5. Bir parça odun parçası konuşur mu?			
6. Kediler ve köpekler kendi aralarında iletişim kurarlar mı?			
7. İnsan hayatı uzun mu?			
8. Zaman her zaman olacak mı?			
9. Tam olarak bencil olmamak mümkün mü?			
10. Ne zaman kurallar iyi kurallar olmaz?			
11. Eğer bir araba 80 km.'yi, 50 dk.'da alıyorsa, 75 dk.'da ne kadar yol alır?			
12. Eğer bir at olsaydın Midilli mi olmak isterdin?			
13. Kâinat (Evren) ne kadar geniştir?			
14. Kibar olmak her zaman iyi midir?			
15. Hatice Süleyman'ı seviyorsa, Hatice Süleyman'dan hoşlanıyor mudur?			
16. Rakamlar biz olmasak da var mıdır?			
17. Sınavdan kaç puan aldın?			
18. Filmi nasıl buldun?			

HANGİSİ GÜVENİLİR?

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 8

Yaklaşık Süre : 40 dk.

Kazanım : Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.

Araç gereç : Çalışma kâğıtları

lere ilişkin farklar. Eğer ölçütlerimiz öznel durumlar arz ediyorsa sağlıklı bir ölçütten bahsetmek zordur. Aynı şekilde belli ölçütlerde uzlaşmak, “C” alıştırmasında da görüldüğü üzere çok zordur. Öğrencilerin bu durumları sorgulamalarına ve değerlendirmelerine imkân sağlanmalıdır.

SÜREÇ

“Birbiri ile çelişen iki haber” ya da “yapılan incelemeler sonunda doğru olmadığı anlaşılan bir haber” sınıf ortamına getirilir. Bu haberler tartışılarak derse giriş yapılabilir.

Öğrencilere etkinliğin A ve B bölümlerinde bilgi kaynaklarının adları birinci sütuna, ikinci sütuna ise bunların tercih gerekçeleri yazılır. Amacımız en güvenilir bilgi kaynağının hangisi olduğunu belirlemek değildir, ilgili kaynaklardan hareketle ölçüt ortaya çıkarmaktır. Ancak doğru belirlenmiş ölçütlerle bilgi kaynağının güvenilirliği sağlıklı ve nesnel değerlendirilebilir. Bu kısımda güvenilir bir bilgi kaynağı belirlemenin çok önemli olduğuna, eğer yazılı ya da görsel medyada yazılan her şey doğru olsaydı ya da herkesin her söylediği doğru olsaydı birbirleri ile çelişen o kadar çok yargı olacaktı ki bunları saymanın bile güç olacağına vurgu yapılır. O yüzden mutlaka belli ölçütlere bağlı olarak bilgi kaynaklarımızı değerlendirmenin önemi vurgulanır. Bir diğer sorun da bütüne ilişkin değerlendirme yaparken kullandığımız öznel ölçüt-

BİLGİ NOTU

Günümüz bilgi çağı. Her gün yeni bir bilgi kaynağı ve bilgi ile karşılaşırız. Bu bilgilerin birçoğu bizi yönlendirmeye dönük içeriklerden oluşmaktadır.

Bilgi çarpıtması (dezenformasyon), bireyleri ve toplumları yönlendirmek amacıyla, yanlış bilgi ve haber vermektir. Tüm dünyada ve Türkiye’de kitle iletişim araçlarının (medyanın) hem mesleki hem de ahlaki rolü, bilgi ve haber vermektir. Ne zaman ki bu işlev, bilgi ve haber vermekten biçimlendirme ve yönlendirme amacına kayar, o zaman kitle iletişim araçları hem mesleki hem de ahlaki kurallardan sapmış olur.

Tarihteki en ünlü propaganda ustası, Hitler’in bakanlarından Goebbels’tir. “Hitler’in karşıtları, rejimi zayıflatmak için Führer’in hasta olduğu söylentisini yayarlar. Bunun üzerine Goebbels hemen harekete geçer ve kendi ajanları vasıtasıyla Hitler’in çok hasta olduğu ve bir süre sonra da öldüğü dedikodusunu yayarak bu söylentiye güçlendirir. İşte bundan sonra Goebbels’in öldürücü darbesi gelir: Toplum Hitler’in öldüğüne inandırdıktan sonra, onu canlı yayınla radyodan da verilen bir büyük mitingde konuşturur ve böylece sadece bu söylentiye değil, onu yayan karşıtlarının propaganda kaynaklarının güvenilirliğini de ortadan kaldırır.” Buna benzer örnekleri kendi medyamızda da görmek mümkündür.

Dezenformasyona karşı yapılabilecek en doğru şeylerden biri belli ölçütler oluşturmak sureti ile bilgi kaynaklarımızı sorgulamaktır. Bu bizim çoğu zaman yapmadığımız ya da yapmadığımız bir durumdur.

-A-

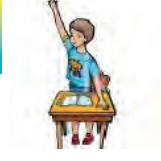
Aşağıda bilgi kaynakları verilmiştir. Bunlara sizler de yenilerini ekleyebilirsiniz. Bu bilgi kaynaklarından en güvendiğinin (istersen) ismini yazabilirsin. Ancak unutmamalısın ki oraya yazdığın isim değil yazacağın gerekçe önemlidir.

En fazla güvendiğim bilgi kaynağının adı	Gerekçeler
Kişi:	
Arkadaş:	
Gazete:	
Dergi:	
TV:	
İnternet Sitesi:	
Kitap:	
.....	

-B-

Aşağıda bilgi kaynakları verilmiştir. Bunlara sizler de yenilerini ekleyebilirsiniz Bu bilgi kaynaklarından en az güvendiğinin (istersen) ismini yazabilirsin. Ancak unutulmamalısın ki oraya yazdığın isim değil yazacağın gerekçe önemlidir.

En az güvendiğim bilgi kaynağının adı	Gerekçeler
Kişi:	
Arkadaş:	
Gazete:	
Dergi:	
TV:	
İnternet Sitesi:	
Kitap:	
.....	

Aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

1. A ve B tablosundaki kaynaklar ve gerekçeler herkeste ortak mı?
2. Yukarıdaki kaynaklar herkeste ortak değilse hangisine en güvenilir diyeceğiz?
3. Güvenilir bir bilgi kaynağı hangi özelliklere sahip olmalıdır? Tartışınız.

-C-

Bu bölümde güvenilir bir bilgi kaynağının kriterinin (ölçütünün) ne olduğunu belirleyiniz.

Güvenilir bir bilgi kaynağı	Güvenilirlik Kriterleri (Ölçütleri)
Kişi	
Arkadaş	
Gazete	
Dergi	
TV	
İnternet Sitesi	
Kitap	
.....	

YALANCI ÇOBANIN HİKÂYESİ

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 8

Yaklaşık Süre : 40 dk.

Kazanım : Bilgi kaynağına ilişkin duygu ve düşüncelerinin eylemlerine etkisini sorgular.

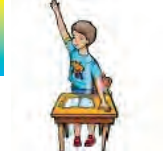
Araç gereç :Çalışma kâğıtları

SÜREÇ

1. Öğrenci çalışma sayfasında Yalancı Çoban'ın Hikâyesi anlatılmaktadır. Hikâye'nin yer alış gerekçesi öğrencilerin “bir kişinin isteyerek ya da istemeden güven sarsıcı eylemlerde bulunması sonucu insanların ondan gelen bilgiyi güvenilmez bulmalarını ve sonuç olarak o kişinin inandırıcılığını kaybetmesini ve de sonuçtan her iki tarafın da zararlı çıkmasını” fark etmelerini sağlamaktır. Hikâye'ye ilişkin sorulan soruları öğrencilerinizle birlikte tartışarak cevaplayınız. Öğrencilerinizin yaşamlarından benzer örnekler sunmalarına imkân sağlayınız. Öğrencilerden koyu ve italik yazılan kalıp ifadeleri tartışmalarını ve doğruluk değerleri üzerine düşüncelerini sağlayınız. Bu örneklerden hareketle günlük yaşamımızda bunları ya

da bunlara benzer örnekleri ne kadar kullandığımızı sorgulamalarına imkân sağlanmış olacaktır. Bu hikâyeye ilişkin soruları kazanım bağlamında günlük yaşamla ilişkilendirmek suretiyle daha da zenginleştirebilirsiniz.

2. Günlük yaşamda en sık karşılaşılan problemlerden birisi kimin söylediğinin, söylenilen içeriğin önüne geçmesidir. Öyle ki, “falan kişi diyor ki” diye cümleye başlarsınız devam etmenize izin verilmeksizin “ya bırak şu adamı” şeklinde konuşmanız sonlandırılır. Ya da konuşmanızın tamamını dinlemeden “ya tamam, o demişse doğrudur” ifadesi ile yine konuşmanız sonlandırılabilir. Bunların çoğunluğu duygusal tepkilerdir. Kısaca özetlemek gerekirse her hangi bir bilgi kaynağından gelen mesajı anlamlandırırken mesaj kaynağının kim olduğunu çok fazla önemseyebiliyoruz. Böyle durumlarda duygular eğer ki içerikten daha ağır basmışsa bu sefer kaynaktan gelen bilgi içeriğini ya reddediyoruz ya da yanlış anlıyoruz.

Aşağıdaki öyküyü okuyarak devamında yer alan soruları yanıtlayınız.

YALANCI ÇOBANIN HİKÂYESİ

Bir gün çobanın biri koyunları otlatmak için dağları tepeleri aşar. En sonunda bir yere varır. Bir ağacın altına oturup koyunları otlatmaya başlar. Koyunlar otlarken bu çoban da başlar kavalını çalmaya... Bir süre sonra sıkılır ve kendi kendine der ki “Şu köylülere nasıl bir oyun oynasam?” sonra aklına bir fikir gelir. Başlar bağırmaya “Yetişin köylüler yetişin kurt koyunlara saldırıyor!” der demez köylüler koşa koşa gelirler ve etraflarına bakarlar ve derler ki “Biz kurt murt göremiyoruz.” ve ayrılırlar oradan. Çoban birkaç kere daha böyle yalan söyler en sonunda da der ki: “Siz ne aptal köylölürsünüz. Ben sizin gibi köylü görmedim yuh size nasıl da inandınız.” der ve herkes çok sinirlenir. Başka bir gün koyun sürüsüne gerçekten kurt saldırır. Çoban başlar bağırmaya: “Yetişin köylüler yetişin sürüye kurt saldırı yetiştir!” der ama kimse aldırış etmez çünkü önceden de yalan söylediği için bir daha inanmazlar ve kurt sürünün yarısını yer, yarısını götürür çoban ise oturup ağlamaklıdır. Köylüler ise hem üzgün hem sinirli.

1. Çoban nerede yanlış yapmıştır?
2. Köylüler nerede yanlış yapmıştır?
3. Köylülerin çobandan gelen bilgiye inanmamalarına neden olan duygu ve düşüncelerin gerekçeleri nedir?
4. Aynı şeyi başka bir çoban söylemiş olsaydı köylülerin tepkisi ne olurdu?
5. Siz köylülerin yerinde olsaydınız süreçte nasıl davranırdınız?
6. Siz çobanın yerinde olsaydınız nasıl davranırdınız?
7. Aşağıda yer alan ifadelerin/deyimlerin doğruluk değerini örnekler vererek ve gerekçelendirerek tartışınız.

Neyin söylendiği değil, kimin söylediğine bak.

Kimin söylediği değil, ne söylendiği önemlidir.

Bu devirde babana bile güvenme.

O demişse doğrudur.

Kendimden şüphe ederim ondan etmem.

8. Yukarıdaki kalıp ifadelere benzer, bildiğin ifadeler var mı? Varsa neler?
9. Sizin de bilginin kimden ya da nereden geldiğine bakarak karar verdiğiniz durumlar oluyor mu? Bu doğru mudur? Örnek veriniz.

NASRETTİN HOCA FIKRALARI

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 8

Yaklaşık Süre : 40 dk.

Kazanım : Kullandığı ölçütlerin kullanıldığı eylemlere uygunluğunu değerlendirir.

Araç gereç : Çalışma kâğıdı

SÜREÇ

Ölçüt, bir yargıya varmak veya değer vermek için başvuru ilke, kıstas, kriterdir (TDK). Özellikle eleştiride bulunurken ölçüt belirleme ve doğru ölçütü kullanmak büyük önem taşımaktadır. Aksi hâlde fıkralardaki gibi durumlar ortaya çıkmaktadır. Ayrıca guruba ilişkin ölçüt belirlerken ortak bir ölçüt kullanarak değerlendirmek zorundayız. Yoksa "bana göre ..." lerden gerçeğe doğru adım atmamız güçleşir.

1. "A" da yer alan Nasrettin Hoca fıkraları ve sonundaki sorular öğrencilerle paylaşılır. Gerekirse öğrencilere Nasrettin Hoca hakkında bilgi verilebilir. Nasrettin Hoca fıkralarının güldürürken düşündüren bir yanının olduğuna vurgu yapılabilir. Her iki fıkrada da ölçütü yanlış belirlersek yanlış sonuçlara gideriz sonucu var. 1.fıkrada ziyafet sahibinin zengin ve de kıymetli misafire ilişkin ölçütü, kılık kıyafet iken;

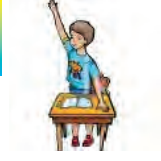
2. fıkrada ise okuma yazma becerisine sahip olmanın ölçütü kavuktur. Öğrencilerin de bildikleri benzer fıkralar varsa paylaşımlarına imkân sağlayınız.

2. "B" de yer alan atasözleri ölçüt ifade etmektedir. Örneğin "Arkadaşını söyle sana kim olduğunu söyleyeyim" ifadesinde bir kişiye ilişkin karar verirken arkadaşının vasıfları ölçüt olarak kullanılmaktadır.

3. "C" de yer alan ifadeleri günlük yaşamımızda çok sık kullanmaktayız. Bunların çok büyük bir kısmında kullanılan ölçütler problemlidir ya da zayıftır. Bu bölümde öğrenciler cümlelerde geçen ölçütü bulduktan sonra ölçütlerin uygun olup olmasını değerlendireceklerdir.

4. "D" de yer alan tabloda ise öğrenciler ölçüt ifade eden eylem cümleleri yazacaklar/söyleyecekler. Cümlelerdeki ölçütü bulduktan sonra, ölçütün cümlelere (cümledeki eyleme) uygunluğunu değerlendirerek sonuç kısmına yazacaklardır.

Bir otomobil alacak olsak öncelikle iyi otomobilin ne olduğuna ilişkin olarak ölçütler belirlenerek işe başlanır. Böylece karşılaştığımız bir otomobili alıp almamaya ilişkin karar verirken zorluk çekmeyiz. Yani ilk olarak "ideal" otomobil ile ne demek istediğinizi belirten bir ölçüt ayarlamalıyız. Doğru ölçüt doğru karar vermemizi sağlayacaktır.

-A-

Aşağıda yer alan Nasrettin Hoca fıkralarını okuyunuz. Devamında yer alan soruları cevaplayınız.

Ye Kürküm!	Marifet
Hoca bir ziyafete katılır fakat kalabalıktan bir türlü kendisiyle ilgilenen olmaz. Gel zaman aynı adam bir başka ziyafette yine Hoca'yı çağırır fakat Hoca bu defa kolları ve yakaları süslü kürkünü giymiştir. Daha salona girer girmez ayakta karşılanıp başköşeye oturtulunca Hoca tebessüm eden bir yüzle kürküne bakar ve: "Ye kürküm ye" der	Bir adam, elinde çok karışık elyazmasıyla yazılmış bir mektup: "Hocam, şu mektubu bana bir okusana" der. Hoca bakmış el yazısı çok karışık evirmiş çevirmiş okuyamamış adama geri vermiş. Adam şaşırıp Hoca'nın okuması yok zannederek: "Ayıp Hoca, ayıp! Benden utanmıyorsan başındaki koca kavuğundan utan!" demiş. Bunun üzerine Hoca kavuğu çıkarıp adamın kafasına geçirerek: "Mademki iş kavuktadır haydi giy de sunu, kendin oku bakalım mektubunu."

1. fıkroda Hoca neden ikinci ziyaretine giderken kürk giymiştir?
2. 1. fıkroda davet sahiplerinin davranışları neden değişmiştir? Böyle bir davranış doğru mudur? Niçin?
3. 2. fıkroda adam başka birisinden değil de neden Hoca'dan yazıyı okumasını istemiş olabilir?
4. Bir kişinin kılık kıyafet ve görünüşünü ölçüt kabul ederek karar verdiğimiz zamanlar oluyor mu? Örnek veriniz.

-B-

Aşağıdaki atasözlerinin anlamını düşününüz. Atasözlerinin içinde yer alan ölçütleri belirleyiniz.

"Kişinin ayinesi iştir lafa bakılmaz."

"Ucuz etin yahnisi yavan olur."

"Ayağın sığmayacağı yere baş sokulmaz."

"Arkadaşını söyle ki, sana kim olduğunu söyleyeyim."

"Anasına bak kızını al, astarına bak bezini al."

"At sahibine (biniciye) göre eşer (kişner)."

-C-

Aşağıdaki ifadeleri ya da durumları inceleyerek ölçütleri tespit ettikten sonra, ölçütlerin uygunluğunu değerlendiriniz.

1. Rahat olan iş iyi iştir.
2. Bir okulda fiziksel ortam iyiye o okul iyidir.
3. Bir okula ilişkin karar vermek için öğretmenlerine bakmak yeterlidir.
4. Mürsel Bey çok iyi bir güreşçi, çünkü bütün güreşleri kazanmasını bildi.
5. Yıldız Hanım üzgünüm 110 km. hızla radara girdiniz. Size ceza yazmam gerekiyor.
6. Kaliteli, ayağını rahat ettirecek bir ayakkabı istiyorsan paraya kıyacaksın.
7. Bence bu adam çok önemli bir adam, baksana giyimine kuşamına.
8. Sen ne diyorsun ya! Sultan Hanım ODTÜ mezunu, yani çok zeki.
9. Bu komedyen çok yaratıcı, esprileri çok sıra dışı, herkesi gülmekten kırıp geçiriyor.
10. Sağlıklı ürün yemek istiyorsan köylüden alman lazım.
11. Yerinde olsam bu konferansa gitmem, baksana adam doçent bile değilmiş.
12. Elbette takıma seni alacak, sen onun en yakın arkadaşısın.
13. Bu projeye Özlem Hanım'ı da alalım, çok mülayim hanım hanımcık bir bayan.
14. İyi arabaya bineceğim diyorsan Alman arabalarından şaşma.
15. Böyle bilim insanı mı olur? Adam kekeme.
16. Bu nasıl zengin adam öyle? Hâlâ 1965 model arabaya biniyor.

-D-

Şimdi de sizler ölçüt içeren eylemler yazınız. Eylemlere ilişkin ortaya koyduğunuz ölçütü arkadaşlarınız ve öğretmeninizle tartışınız.

EYLEMLER	ÖLÇÜTLER	SONUÇ

“ÖNCE” VATAN DEDİLER

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 8

Yaklaşık Süre : 40+40 dk.

Kazanım : Şartlar değiştiğinde önem ve öncelik sırasının değişip değişmediğini değerlendirir.

Araç gereç : Çalışma kâğıdı

önem ve öncelik sırasının nasıl değiştiğini fark etmeleri sağlanır. Ayrıca her yaş dönemine ilişkin önceliklerin farklı olduğu bilgisi farklı yaş dönemlerinde yaşa bağlı olarak ortaya çıkabilecek önceliklerin çakışması durumunda yetişkinleri daha iyi anlamalarına da yardım eder. Görsellerin devamında yer alan sorularla konu pekiştirilir.

SÜREÇ

1. “A” da yer alan metin öğrencilerle paylaşılır. Öğrencilerden metnin sonunda yer alan soruları yanıtlamaları istenir. Metinden hareketle öğrencilerin şartların (koşulların) önem ve öncelik sırası üzerine etkisini anlamaları sağlanır. Bazı zamanlar koşullara uygun olarak eylemleri düzenlememek bir eksikliktir. Çoğu durumda şartlara (koşullara) uygun olarak önem ve öncelik sırasını belirlemek ya da sırasını değiştirmek daha doğrudur.

2. “B” de bir insanın yaşamından kesitleri ihtiva eden bir tabloya yer verilmiştir. Zaman bir koşul olarak önem ve öncelik sıramızda değişikliklere neden olabilmektedir. Şüphesiz ilk çocukluktan yaşlılık dönemine kadar ki süreçte duygu ve düşüncelerimiz değişir ya da gelişir. İlgili tabloda her yaş aralığı için üç tane önemli ve öncelikli olan şey/şeyler yazılır. Bu alıştırtma ile öğrencilerin zaman içerisinde

3. “C” de yer alan durumlarda ise, günlük yaşamımızda işlerimizi önem ve öncelik sırasına koymamıza rağmen bazı zamanlar ani ya da sürece yayılır nitelikte değişikliklere gitmek zorunda kaldığımız zamanlar olur. İlgili örneklerde belirlenmiş olan önem ve öncelik sırasının değişmesine dönük müdahaleler vardır. Öğrencilerin böyle bir durumda önem ve öncelik sırasının değişip değişmemesinin gereğini sorgulamalarına ve tartışma kültürü içinde değerlendirmelerine imkân sağlanır.

BİLGİ NOTU

Önem ve öncelik sırasını belirleme becerisi hayatın her anında vardır. Örneğin trafikte araba kullanırken, matematikte işlemleri yaparken, yemek yaparken, bitki yetiştirirken vb. sürekli önem ve öncelik sırası olmak durumundadır. Yine Maslow Hiyerarşisi’ne göre yaşamda doyurulması gereken güdü ya da ihtiyaçların da bir hiyerarşisi vardır. Bunların bazıları diğerlerinden daha öncelikli ve önemlidir. Bazı güdü ve ihtiyaçlar doyurulmadan diğerlerinin karşılanması mümkün değildir.

-A-

Aşağıda yer alan olayı dikkatlice okuyunuz, olayın devamında yer alan soruları yanıtlayınız.

“ÖNCE” VATAN DEDİLER

Kayseri Lisesi son sınıf öğrencilerinin tamamı gönüllü olarak gittikleri Sakarya Savaşı'nda şehit düştüğü için okulun 1920-1921 öğrenim yılında mezun verememişti.

Kayseri Lisesi'nin 1920-1921 yılındaki mezuniyet defterinde lise son sınıf talebeleri için, “Cepheye gidip hepsi şehit düştüğünden bu öğrenim yılında okulumuz mezun verememiştir.” notu var.

Kayseri Lisesi son sınıf öğrencilerinin tamamının gönüllü olarak gittikleri Sakarya Savaşı'nda şehit düştüğü, bu nedenle okulun 1920-1921 öğrenim yılında mezun veremediği bildirildi. Kayseri Lisesi Müdürü Ömer Güven, 1893 yılında “Kayseri Sultanisi” adıyla eğitime başlayan Kayseri Lisesinin Kurtuluş Savaşı'nda önemli görevler üstlendiğini, son sınıf öğrencilerinin Sakarya Savaşı'nda şehit olduğunu, Türkiye Büyük Millet Meclisinin bir ara Kayseri Lisesine taşınmasının planlandığını söyledi. Güven, Kayseri Lisesi öğrencilerinin Kurtuluş Savaşı'nda büyük kahramanlıklar gösterdiğini belirterek şu bilgileri verdi:

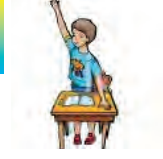
“62 liseli cepheye şehit düştü. Kayseri Lisesinin son sınıf öğrencilerinin tamamı, gönüllü olarak Sakarya Savaşı'na gitmişlerdir. Bir grup öğrenci, Kayseri'de toplanan Kuvayi Milliye gurubuna katılarak 1919 yılında Adana'nın Saimbeyli ilçesi yakınlarındaki Ermeni-Fransız cephesinde (Hacın) düşmana karşı savaşmıştır. Sakarya Savaşı sırasında düşmanın Ankara'ya yaklaşması nedeniyle, tedbir olarak Meclisin Kayseri'ye taşınması düşünülmüş, Kayseri Lisesi binası içerisine meclis kürsüsü kurulmuş, Meclis'e ait matbaa makineleri de Kayseri'ye getirilmek için kağıtlara ve at arabalarına yüklenmiştir.”

Ömer Güven, lise son sınıf öğrencilerinin tamamının ülkesini düşman işgalinden kurtarmak için Sakarya Savaşı'na katıldığını ancak geri dönemediğini belirterek: “Okulumuz kurulduğundan bu yana mezuniyet kütüğü (defteri) düzenlenmiş. 1920-1921 yılında mezuniyet defterine “lise son sınıf talebeleri Sakarya Muharebesi için cepheye gidip hepsi cepheye şehit düştüğünden bu öğrenim yılında okulumuz mezun verememiştir.” ibaresi yazılmıştır. Genelkurmay Başkanlığı arşivlerindeki kayıtlara göre, 62 öğrencimiz Sakarya Savaşı'na gönüllü olarak gidip tamamı şehit olmuştur. Onlarla daima gurur duyuyoruz ve iftihar ediyoruz.” dedi.

Şair Cahit Külebi müfettiş iken geldiği Kayseri Lisesinde okul kütüğünü incelerken 1921 yılında Sakarya Savaşı'na giden öğrencilerin tamamının şehit düştüğünü ve okulun o yıl mezun veremediğini ortaya çıkarmış.

Sorular

1. Bir öğrencinin en önemli ve öncelikli görevi okulunda derslerine çalışmaktır. Buna rağmen Kayseri Lisesi öğrencileri neden savaşa gitmiştir?
2. Sizlerin de bu olaya benzer bildiğiniz başka olaylar varsa arkadaşlarınızla paylaşınız.

-B-

Aşağıdaki tabloda çocukluğumuzdan bugüne ve geleceğe yönelik olarak olmuş / olan / olacak olan önem ve önceliklerin neler olduğunu ya da olabileceğini en fazla üç tane olmak üzere ilgili yerlere yazınız.

0-6 yaş

- 1.
- 2.
- 3.

6-10 yaş

- 1.
- 2.
- 3.

10-18 yaş

- 1.
- 2.
- 3.

18- 50 yaş

- 1.
- 2.
- 3.

50+

- 1.
- 2.
- 3.

1. Yukarıdaki alıştırmada yazdığınız önem ve önceliklerin sırasını diğer arkadaşlarınızınkisi ile karşılaştırarak tartışın.
2. Önem ve önceliklerde yaşa göre değişmeyenler de oldu mu? Neden?

-C-

Aşağıdaki şartlarda önem veya öncelik sırasının değişip değişmemesinin gereğini değerlendiriniz.

1. Bu gün için arkadaşlarıyla piknik yapmak için sözleşmişsiniz. Ama dışarıda çok şiddetli yağmur yağıyor.
2. Arkadaşının tiyatro gösterisi için “iki elim kanda olsa gelirim” demiştin. Ama bu gün sana kuzenlerin geldi ve onlarla sinemaya gitmen gerekiyor.
3. Bir hastanede çok uzun zamandır sıra bekliyorsun tam sıra sana gelecekti ki, çok acil bir hasta geldi, mesainin bitmesine ise dakikalar var.
4. Ders çıkışı çok yorgunsun, otobüse bindin, ardından bir yaşlı çift de bindi ama sadece 1 tane boş koltuk var.
5. Bir hastaneye gittiniz ama trafik sıkışık olduğundan geç kaldınız. Hastanede sizlere sıra dağıtan kişi arkadaşınız. Sana önlerden bir sıra vermeyi teklif etti.
6. Dört yolun birleştiği bir kavşakta, ışıklar arızalanmış.
7. Ahmet sınavda, $(2 + 3 \times 4 - 8 : 2 + 3) \times 2$ işlemini yaparken önce toplama ve çıkarma işlemlerini yapıyor.

BÜTÜN, BAZI, DOĞRU VE YERİNDE

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 8

Yaklaşık Süre : 40 dk.

Kazanım : “Bütün” ve “bazı” ifadelerini doğru ve yerinde kullanır.

Araç gereç : Çalışma kâğıtları

SÜREÇ

1. A’da öğrencilere verilen ifadeler “bütün” ve “bazı” sıfatlarından uygun olan ile tamamlanır. Bu ifadelerin cümlelerin doğruluk değerine etkisi sorgulanır.

2. B’de öğrencilerden “bütün” ve “bazı” ifadelerinin cümleye kattığı anlamı değerlendirerek mevcut boşlukları uygun kavramlarla doldurmaları istenir.

3. C’de verilen ifadelerin nicelikleri (bütün, bazı) ve doğruluk değerleri (Doğru-D, Yanlış-Y) bakımından doğru ve yerinde kullanılıp kullanılmadığı sorgulanır. İlgili boşluklara doğru için (D) yanlış için (Y) yazılır.

4. “D” deki cümlelerde öğrencilerden, verilen bütün ve bazı ifadelerinin doğru ve yerinde kullanılıp kullanılmadığını değerlendirerek kararlarını sınıfla paylaşmalarını isteyiniz. Sürecin tümüne ilişkin öğrencilerden de benzer örnekler vermeleri istenebilir.

BİLGİ NOTU

Tümel ve Tikel ilişkisi Kurmak: Tek tek nesneleri gösteren kavramlara tekil kavram denir. Aynı türe ait nesnelerin ortak özelliklerini ifade eden kavramlara ise genel kavram denir. Genel kavramlara, tekil kavramlar arasında ilişki kurularak ulaşılır.

Tekil Kavram Genel Kavram

Ali	İnsan
Şu bardak	Bardak
Dünya	Gezegen
Ankara	Kent
Milli Eğitim Bakanı	Bakan

Genel kavramlar tümel ve tikel olmak üzere ikiye ayrılır. Bir kavram içine aldığı bireylerin bütünü gösteriyorsa tümel, bir kısmını gösteriyorsa tikelidir.

Tümel kavram niceleyicileri: tüm, bütün, her, hiçbir, hepsi...

Tikel kavram niceleyicileri: bazı, birkısım, birkaç, kimi...

Genel	Tümel	Tikel	Tekil
İnsan	Tüm insanlar	Bazı insanlar	Ali
Gezegen	Tüm gezegenler	Bazı gezegenler	Dünya
Tümel kavram (bütün ifadesi), ortak özellikleri paylaşan bir gruba veya sınıfa karşılık gelir. Tekil kavram ise tek olanın kendisine olan özdeşliği üzerinde tasarlanarak elde edilir. Eğer zihinde tasarlanan şey, bir sınıfın tümüne ya da tekine değil de bir kısmına karşılık geliyorsa, bu kavrama da tikel kavram (bazı ifadeleri) denir.			

-A-

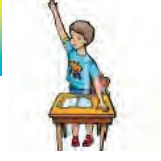
Aşağıda verilen ifadeler “bütün” ve “bazı” sıfatlarından hangisi ile tamamlandığında, doğruluk değeri bakımından doğru ve anlamlı cümleler olur?

-insanlar gözlüklüdür ve sarışındır.
-kuşlar kanatlı ve iki ayaklıdır.
-hayvanlar omurgalıdır.
-hayvanlar canlıdır.
-öğrenciler gözlüklü ve çalışkandır.
-öğrenciler düzenli kitap okurlar.
-dinler inanma duygusuna dayanır.
-kediler beyaz renklidir.
-kanunlara göre hırsızlık suçtur.
-kitaplar roman türündendir.

B

Aşağıda verilen cümlelerde boş bırakılan yerleri “bütün” ve “bazı” ifadelerinden uygun olanlarla tamamlayarak bu ifadeleri cümleye kattığı anlam yönünden değerlendiriniz.

- Gel bize
- Ekmek bölünmemiş, duruyor.
- Öğretmen sınıfın çikolata verdi.
- insanlar lunaparka eğlenmeye giderler.
- Şiir okumakla kalmayıpşiir yazdığım da olur.
- Bir de ne göreyim bahçedeki güller sözleşmiş gibi açmışlar.
-civar köylerde onu sevmeyen yoktu.
-okullarda kapalı spor salonu vardır.
- Aslındaokullarda kapalı spor salonu bulunmalıdır.

-C-

Aşağıda verilen ifadelerin nicelikleri (bütün, bazı) ve doğruluk değerleri (Doğru-D, Yanlış-Y) bakımından doğru ve yerinde kullanılıp kullanılmadığını sorgulayınız.

Sizler de benzer örnekler veriniz.

- () Bütün insanlar öğrencidir.
- () Bazı kuşlar kanatlıdır.
- () Bütün hayvanlar otla beslenirler ve doğurarak ürerler.
- () Bütün okullar kare şeklindeki sınıflardan oluşmaktadır.
- () Bazı insanlar şiir yazmaktadır.
- () Bütün devletler demokrasi ile yönetilir.
- () Bütün anne babalar çocuk eğitimi konusunda aynı yaklaşımı sergilerler.
- () Bazı öğrenciler ev işlerine daha fazla yardımcı olurlar.
- () Bazı hayvanlar vahşi ve saldırgan değildirler.
- () Bazı ülkelerin millî geliri ülkemizin millî gelirinden düşüktür.
- () Bütün ülkelerin millî geliri eşit seviyededir.
- () Su, iki molekül hidrojen ve bir molekül oksijenden oluşmaktadır.
- () Bütün insanlar mesleklerini çok severler.
- () Bazı insanların meslekleri daha çok zihin gücü kullanmayı gerektirir.
- () Bütün önermeler bir yargı bildirir ama her yargı bir önerme değildir.
- () Bütün insanlar kitap okurlar.
- () Bütün hayvanlar yiyeceklerini parçalamadan yerler.

-D-

Aşağıdaki cümlelerde verilen “bütün” ve “bazı” ifadelerinin doğru ve yerinde kullanılıp kullanılmadığını değerlendirerek sizler de benzer örnekler veriniz.

- Bütün çiçekler bitkidir ancak bazı bitkiler çiçektir.
- Bütün atlar hayvandır ancak bazı hayvanlar attır.
- Bazı kediler dört ayaklıdır, bütün dört ayaklılar kedir.
- Bütün insanlar beslenirler, bazı insanlar daha sağlıklı beslenirler.
- Bazı hırsızlık vakaları işsizlik yüzünden gerçekleştirilmektedir.
- Bütün aylar otuz günden oluşmaktadır.
- Bütün barajlar elektrik üretmek için inşa edilmiştir.
- Bazı kimseler vejetaryendir.
- Bazı kimselerin bazı hobileri vardır.
- Hayatta bütün insanlar eşit olanaklara sahiptir.
- Bazı hayvanlar memelidir, bazı memeliler hayvandır.

SU, DUTLAR VE FARELER

Ders	: Düşünme eğitimi
Sınıf	: 8
Yaklaşık Süre	: 40 dk.
Kazanım	: Tümevarıma dayalı olarak genelleme yapar.
Araç gereç	: Çalışma kâğıtları

SÜREÇ

1. Öğrenci çalışma sayfasında yer alan boşlukları öğrencilere tamamlatınız.

A'da boş bırakılan yere “*Normal koşullarda 100 santigrat derecede kaynar.*”,

B'de boş bırakılan yere “*dut yemek*”,

C'de boş bırakılan yere “*fare görmemdir*”,

D'de boş bırakılan yere “*haftanın günleri yirmi dört*”,

E'de boş bırakılan yere “*madenler ısı karşısında*”,

F'de boş bırakılan yere “*kuşlar*”,

G'de boş bırakılan yere “*genç adamlardır*” şeklinde tamamlanarak tümevarım oluşturma yönünden tartışılır.

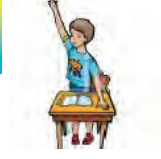
BİLGİ NOTU

Tümevarım; tikelden tümele, parçadan bütüne, özelden genele doğru giden yöntemdir. Parçalara dayanarak bir bütün hakkında hüküm vermektir. İki çeşit tümevarım vardır: 1. Tam (şekli) tümevarım: Bir bütünü meydana getiren parçaların tamamını incelemek suretiyle o bütün hakkında hüküm vermektir. Mesela; pazartesi, salı, çarşamba, perşembe, cuma, cumartesi ve pazar günlerinin her biri yirmi dörder saattir.

Pazartesi, salı, çarşamba, perşembe, cuma, cumartesi ve pazar, haftanın bütün günleridir. O hâlde haftanın günleri yirmi dört saattir. Haftanın her bir günü sayılarak, onlar hakkında verilen hüküm, sonuç olarak bütün hakkında da verilmiş oluyor. Aristo'dan Rönesans Dönemi'ne kadar tümevarım kullanılmıştır.

2) Eksik (büyültücü/bilimsel) tümevarım: Eksik tümevarım, bir bütünü meydana getiren parçaların bir kısmına dayanılarak o bütün hakkında hüküm vermek veya bütünün bağlı bulunduğu kanunlara ulaşmaktır. Mesela Arşimed, suya batan bir cisim gözlemlemiş, bundan şu tanınmış kanunu çıkarmıştı: “*Sıvıya daldırılan bir cisim aşağıdan yukarıya doğru bir itme kuvvetinin etkisindedir. Bu kuvvet, cismin taşıdığı sıvının ağırlığına eşittir.*” Burada az sayıda yapılmış deneylerden genel bir hüküm (kanun) çıkarılmıştır. Bu eksik tümevarım üzerine dikkati çeken F. Bacon olmuş ve Stuart Mill onu geliştirmiştir.

Eksik tümevarımdan elde edilen bilgi üzerinde ilk defa Batı'da ciddi bir şüphe ileri süren İngiliz filozofu David Hume'dur. Çünkü tümevarımda dedüksiyonun aksine sonuçta zorunluluk yoktur. Bu türün bütün durumlarını ayrı ayrı inceleyemediği ve bazılarını inceleyerek genelleme yapmak zorunda kaldığı için, sonuç kesin değil olumsuzdur. Çağımızda tümevarıma ciddi eleştiriler yöneltilmiştir... Bütün bu şüphelere, itirazlara ve tartışmalara rağmen tümevarım, günümüz bilimsel faaliyetinin esas metodunu teşkil etmektedir.

A

Türkiye’de deniz seviyesinde suyu kaynattık ve su 100 santigrat derecede kaynadı.
Brezilya’da deniz seviyesinde suyu kaynattık ve su 100 santigrat derecede kaynadı.
İsveç’de deniz seviyesinde suyu kaynattık ve su 100 santigrat derecede kaynadı.
Buna göre su dünyanın her yerinde kaynar.

B

Beyaz dut yediğimde hasta oluyorum.
Karadut yediğimde hasta oluyorum.
..... beni hasta ediyor.

C

Fare gördüğümde daima hıçkırık tutuyor.
Sadece fare gördüğümde hıçkırık tutuyor.
Beni hıçkırık tutmasının nedeni

D

Pazartesi, salı, çarşamba, perşembe, cuma, cumartesi ve pazar günlerinin her biri yirmi dörder saattir.
Pazartesi, salı, çarşamba, perşembe, cuma, cumartesi ve pazar haftanın bütün günleridir.
O hâlde saattir.

E

Deneyini yaptığım birinci maden (bakır) ısı karşısında genleşti.
Deneyini yaptığım ikinci maden (demir) ısı karşısında genleşti.
Deneyini yaptığım üçüncü maden (gümüş) ısı karşısında genleşti.
O hâlde bütün genleşir.

F

Kanarya, güvercin, serçe ... kanatlıdır.
Kanarya, güvercin, serçe... kuştur.
Bütün kanatlıdır.

G

Duman grubu genç adamlardan oluşur ve onlar pop yıldızlarıdır.
Manga grubu genç adamlardan oluşur ve onlar pop yıldızlarıdır.
MFÖ grubu pop yıldızlarıdır.
Bu yüzden MFÖ dır.

BECERİKSİZLER SİRKİ

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 8

Yaklaşık Süre : 40+40 dk.

Kazanım : Şartları göz önünde bulundurarak plan yapar.

Araç gereç : Çalışma kâğıdı

SÜREÇ

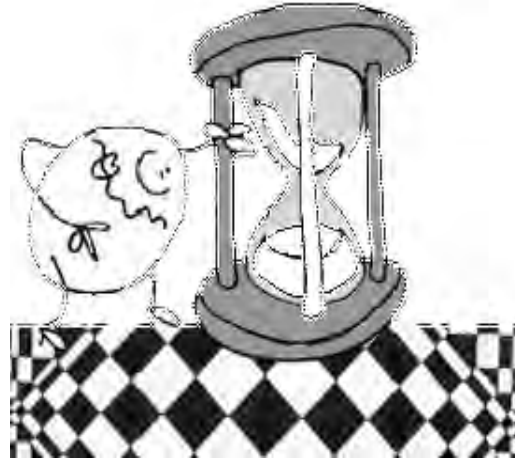
1. “A” da yer alan metni öğrencileri-
nizle paylaşınız. Bu bölümde öğrencilerin
dikkatlerini konuya çekmeye çalışınız.

2. Metin ve metin sonunda yer alan
sorularla öğrencilerin planlamanın önemini
fark etmelerini sağlayınız. Eğer ihtiyaç du-
yarsanız yanda bir forum editörünce veri-
len örneği öğrencilerinizle beraber
sorgulayabilirsiniz. Günlük yaşamda plan-
lamadan harcadığımız zaman konusuna
vurgu yapabilirsiniz.

3. “B” de planlama becerisi konu-
sunda Atatürk örneği öğrencilerle paylaşı-
lır. İlk üç soru metin bağlamında
cevaplanırken diğer sorular metinden ba-
ğımsız olarak cevaplanmalıdır. Öğrencilerin
bu örnekler yolu ile büyük ve başarılı
olmuş insanların en büyük vasıflarından
birinin planlama becerileri olduğunu fark
etmeleri sağlanır.

4. “C” de yer alan planlama aşama-
larını ve öğelerini göz önünde bulunduru-
larak sınıf ve çevre ortamına uygun olarak
öğrencilerden herhangi bir konuda plan
yapmalarını isteyebilirsiniz. Örneğin sınıf
arkadaşlarından biri için sürpriz bir doğum
günü kutlaması hazırlamak gibi. Süreçte
aşamaların kesin ve kati olmamakla bir-
likte ortak (genel) olduğuna vurgu yapınız.

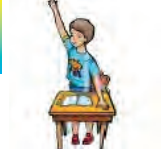
5.Yapılan planlar/planlamalar sı-
nıfça tartışılır, varsa eksiklikler ya da net
olmayan kısımlar düzeltilir.

NEDEN?

Bir yazarımız soruyor: Bir milyonu aşkın
insan her sabah saatlerce trafikte kalmak
veya ikiden fazla vasıta değiştirmek pahasına
neden Anadolu yakasında oturur ve Avrupa
yakasına işe gider sizce?”

Bu sorunun yanıtı planlama eksikliği olsa
gerek.

-A-

Aşağıda verilen öyküyü okuyunuz, metnin devamında yer alan soruları yanıtlayınız.

“Beceriksizler Sirki”¹

Bu sirkte yer alan bütün insanlar ve hayvanlar, diğer sirklerin çalışanlarına göre her bakımdan oldukça yeteneklidirler. Başka sirklerde trapezciler en fazla iki takla atabilirken Beceriksizler Sirki’nin trapezcileri altı takla atabilmektedirler. Ama bir süre sonra trapezciler arasında kimin önce atlayacağı ya da kimin diğerini tutacağı konusunda anlaşma sağlanamadığı için bir türlü gösterileri başarılı olmaz. Sirkteki bütün çalışanlar birbiriyle sürekli tartışmaktadırlar; bu durumdan rahatsız olan seyirciler bir süre sonra sirke gelmez olurlar ve sirk dağılır. Her bir sirk çalışanı başka başka yerlere giderler. Hiç biri gittiği yerde mutlu olamaz, hepsi de birbirine ve Beceriksizler Sirki’ne özlem duyarlar. Sonunda hepsi birbirinden habersiz olarak, bulundukları yerden ayrılıp Beceriksizler Sirki’nin bir zamanlar bulunduğu yere gelirler. Hepsi de ayrı kaldıkları süre içinde mutsuz olmuş ve almaları gereken dersi almışlardır. Yeniden bir araya gelirler. Ancak bu sefer kim nerede ne yapacak, kim kime yardım edecek, herkesin görevleri ve görev yerleri tam olarak belirlenir, grup üyeleri birbirlerine saygılı olur, anlayış gösterir herkes görevlerini tam ve eksiksiz yapmaya çalışır. Bir süre sonra yeniden çok başarılı olurlar ve Beceriksizler Sirki Ustalar Sirkine dönüşür.

1. Bir süre sonra trapezciler neden başarılı olamazlar?
2. Beceriksizler Sirki üyeleri neden tekrar bir araya gelmişlerdir?
3. Beceriksizler Sirki nasıl Ustalar Sirkine dönüşür? (Ustalar Sirkine dönüşmesini sağlayan şey nedir?)

-B-

Aşağıda Atatürk ile ilgili bilgi metnini okuyarak devamındaki soruları cevaplayınız.

“Bir Planlama Dehası Olarak Mustafa Kemal Atatürk”

... Mustafa Kemal Atatürk 19 Mayıs 1919 senesinde Samsun’a çıkmış, 21-22 Haziran 1919 Amasya genelgesini yayınlamış, 7 Ağustos 1919 Erzurum Kongresine katılmış ve 4 Eylül 1919 Sivas Kongresinin toplanmasını sağladı. Bir süre sonra 10 Ocak 1921’de I. İnönü, 30 Mart 1921’de II. İnönü, 22 Ağustos 1921’de Sakarya Meydan Muharebesi’ni yapmış, en son olarak 26 Ağustos 1922 Büyük Taarruz ile Yunanlıları yurttan atmak için karşı saldırıya geçmiştir.

¹ Ayla Kutlu’nun “Beceriksizler Sirki” adlı eserinden aktaran, Tülin Arseven (2005). “Mesaj Açısından Çocuk Kitapları (42-52)”. Hece Aylık Edebiyat Dergisi, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, sayı:104-105. Ankara (Düzenlenmiştir.)

Atatürk, 1 Kasım 1922'de saltanatı kaldırmış, 29 Ekim 1923'te cumhuriyeti ilan etmiş ve son olarak 3 Mart 1924'te halifeliği kaldırmıştır.

1. Atatürk neden 1919 senesinde değil de, 1922 senesinde büyük Taarruza geçmiştir.
2. Atatürk neden saltanatla birlikte halifeliği kaldırmamıştır?
3. Yukarıdaki metinde Atatürk'ün hangi özelliğine vurgu yapılmaktadır?
4. İnsanlar, özellikle memurlar ve öğrenciler, bir hafta sonunu bile planlamada neden sıkıntı çekerler?
5. Zamanı ve işleri planlamanın kişilere ne tür katkıları olabilir? Tartışınız.

-C-

KENDİ PLANIMI YAPIYORUM

Amacım,

Amaca götürecek yollar,

Maddi ve manevi varlığım, içinde bulunduğum koşullar,

Maddi ve manevi varlığıma en uygun yol,

Karşılaşacağım olası problemler ve çözümleri,

En uygun yolda bana (varsa, diğerlerine) düşen sorumluluklar,

Alabileceğim desteklerim,

Bu işleri yapmak için zamanı planlama,

Amacıma ulaşip ulaşmadığımın ölçütünü belirleme,

Ulaşıp ulaşmadığımı ölçüte göre değerlendirme.

Amacıma ulaşamazsam alternatifim var mı? Alternatife gerek var mı?

Örnek Planlama Önerileri.

1. Bütün koşulları göz önüne alarak hafta sonu için bir plan hazırlayınız.
2. Bundan 5 yıl sonra nerede olmayı planlıyorsunuz? Bu hedefe ulaşmak için bir planlama örneği hazırlayınız.

PROBLEMLERE ÇÖZÜM ÜRETİR

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 8

Yaklaşık Süre : 40 dk.

Kazanım : Problem durumlarına ilişkin çözüm üretir.

Araç gereç : Çalışma kâğıtları

Örnek durum 1: Bir trafik kazası geçirdiniz ve hafif sıyrıklarla atlattınız. Ancak araçta yaralılar var. Ambulansın gelmesi uzun sürebilir. Yardım ederken ya da ararken hangi adımları atardınız? Neden?

Örnek durum 2: Bir arkadaşınızla sinemaya gitmek için sözleştiniz. Ancak tam o sırada anneniz çok sevdiğiniz bir kuzeninizin yalnızca birkaç saatliğine size gelmek üzere olduğunu söyledi. Diğer arkadaşınız ise yarın sabah erkenden başka uzak bir kente taşınıyor. Bu durumu nasıl çözersiniz?

SÜREÇ

1.A'da verilen "Karga ve Su Testisi" metni okunur, metnin sonundaki sorular yanıtlanır. Sorular hem metindeki ayrıntılar hem de yaşam tecrübeleri göz önünde bulundurularak problem durumlarına çözüm üretme bağlamında tartışılmalıdır. Öğrencilerden, alıştırmadaki metnin ilk paragrafı okunduktan sonra problemin nasıl çözülebileceğine ilişkin tahminleri istenebilir.

2. B'deki 'Bir küp altın; iki güzel insan' adlı okuma parçası okunarak, problem buldurma, problem durumlarına ilişkin çözüm üretme açısından değerlendirilir. Devamında yer alan sorular tartışılarak cevaplandırılır.

3.C'de verilen durumları genel olarak tartışarak, karşılıklı görüş alış veriş şeklinde uygulanabilir.

Etkinlik bağlamında öğrencilere "Örnek durum 1" ve "Örnek durum 2"de yer alan durumları ve soruları da tartıştırabilirsiniz.

BİLGİ NOTU

Problem; kişi için bir güçlük oluşturan çözümlüne ihtiyaç duyulan ve daha önce karşılaşılmamış olan olarak tanımlanabilir.

İyi yapılandırılmış, tek (çözümlü) doğru cevabı olan problemler; matematik, fizik problemleri ve iyi yapılandırılmamış, birden çok (çözümlü) cevabı olan; gerçek yaşamla ilgili içeriklerden oluşmak üzere iki çeşittir.

Problemi çözme, bir sonuç değil bir süreçtir. Problemlerle karşılaşan kişilerin problemin üstesinden gelmek için gösterdikleri çabaya "problem çözme süreci" denir. Çünkü problem çözme süreci, problemin fark edilmesi ile başlar. Aynı olaylar herkes için aynı derecede problem olmayabilir.

Yapılan çalışmalar, problemleri çözen, karar veren ve sebepleri bilen kişilerin ön plana çıktığını göstermektedir. Yani bilgiyi alan değil, bu bilgiyi geliştiren ve mantıklı biçimde karar alan insanlar ön plana çıkmaktadır. Problemlerin çözümünde tek yol yoktur. Özellikle sosyal problemler çok nedenli ve çok çözümlüdür.

-A-

Aşağıda verilen metni okuyunuz, metnin devamında yer alan soruları tek tek okuyarak tartışınız.

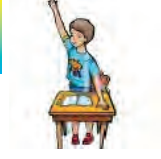
KARGA VE SU TESTİSİ

“Günün birinde susuzluktan ağzını açamayacak kadar yorgun düşmüş bir karga, daldan dala uçarken yerde bir su testisi gördü. Büyük bir ümitle testinin üstüne kondu. Fakat su, testinin dibinde idi ve karganın gagası bir türlü suya erişemiyordu. Karga yerden bir taş alıp testiye kırmak istedi, kıramadı; devirmek istedi, gücü yetmedi.

Karga ümitsizlik ve çaresizlik içinde testiden uzaklaşmak üzere idi ki beyninde birden düşünce şimşekleri çıktı. Yerden bir taş aldı ve testinin içine bıraktı. Bunu diğerleri takip etti. Böylece birbiri ardına testinin içine taşlar bırakarak su seviyesini yükseltti. Su, testinin ağzına kadar yükselince de, kana kana içerek susuzluğunu giderdi.”

Sorular

- Bu metinde söz konusu problem nedir?
- Karganın daldan dala uçması, problemin çözümüne ilişkin arayış ve bilgi toplama aşamaları olarak görülebilir mi? Örneğin; bir su kaynağını bulma ve ona ulaşma gibi.
- Problemlerin çözümünde çeşitli engellerle ve zorluklarla karşılaşmak mümkün mü?
- Karga problemin çözümü için hangi seçeneklere başvurmuştur?
- Karganın problemin çözümüne yönelik bulduğu varsayılan en uygun yöntem nedir?
- Karga problemi başarıyla çözebildi mi? Nasıl?
- Bir durumda birden fazla problem durumu söz konusu olabilir mi?
- Problemlerin algılanış dereceleri kişilere göre değişebilir mi? Neden?
- Problemlerin algılanış dereceleri kişilere göre değişiyorsa, burada etkili olan faktörler sizce neler olabilir?
- Problemlerin her zaman tek bir çözüm yolu mu vardır? Neden?
- Problemlere ilişkin çözüm önerileri kişilere göre farklılık gösterir mi? Neden?
- Karşılaşılan problemlere ilişkin çözüm önerilerinde, herkes alternatif bir bakış açısıyla yaklaşımda bulunabilir mi? Neden?

-B-

Aşağıda verilen metni okuyunuz, metnin devamında yer alan soruları tek tek okuyarak tartışınız.

Bir Küp Altın; İki Güzel İnsan

Geçmiş zamanın birinde bir adam, bir çiftlik evi yapmaya karar verdi. Bunun için güzel bir yer aradı ve aradığı yeri sonunda buldu. Araziyi sahibinden satın aldı. Hemen işe koyuldu. Önce kendine güzel bir ev, daha sonra hayvanları için bir barınak yaptı. Geri kalan arazi üzerine ise meyve ağaçları dikmeye başladı. Bir gün arazide çalışırken kazmasının ucuna sert bir cisim takıldı. İçinden, “sert bir kaya parçası olmalı” diye düşündü. Ancak biraz daha kazdığında bir de ne görsün! Bir küp altın. Küpü bulunduğu yerden dikkatlice çıkardı. İçinden şunu geçirdi:

— Ben bu araziyi satın aldım; ama içindekileri satın almadım. Bu altınlar arazinin benden önceki sahibinin olmalı. En iyisi ben bu küpü ona teslim edeyim.

Adam hemen araziyi aldığı adamın yanına gitti ve durumu anlattı. Bu altın küpünü adama teslim etti. Adamı dikkatlice dinleyen arazinin eski sahibi şöyle dedi:

— Kardeşim, ben bu araziyi sana içindekiler ile beraber sattım. Bu altın küpü benim değil, senin. Çünkü arazi şu anda sana ait.

Karşı taraftaki adam ise altınları kendisinin alamayacağını söylüyordu. Aralarındaki bu anlaşmazlık uzayınca hâkime gitmeye karar verdiler.

Mahkemeye vardıklarında durumu hâkime arz ettiler. Hâkim öncelikle toplumda böylesi insanların yaşadığı için Rabbine şükretti ve ardından her iki adama da bekâr çocuklarının olup olmadığını sordu. Adamlar şaşırılmıştı. Konunun bekâr çocuklarla ne ilgisi olabilirdi ki?

Araziyi satın alan adam,

— Benim bir oğlum var, dedi.

Diğer adam ise,

— Benim de bir kızım var hâkim bey dedi. Bunun üzerine hâkim sözlerine şöyle devam etti:

— Efendiler! Sizin hakkınızda verdiğim hüküm şu: Çocuklarınızı birbiriyle evlendirin. Bu altınların bir kısmını da onlara düğün masrafları ve düğün hediyesi olarak harcayın. Bir kısmını kendi ihtiyaçlarınız için, geri kalan kısmını da Allah yolunda hizmette kullanın.

Her iki taraf da haklarında böyle bir kararın verileceğini akıllarının ucundan geçirmiyorlardı. Ancak bu karardan iki taraf da oldukça memnun kaldı. Çünkü bu sayede hem aralarındaki problem çözülmüş hem de akraba olmuşlardı.

Sorular

- Yukarıdaki metinde yer alan probleme ilişkin çözüm önerileri nelerdir? Değerlendiriniz.
- Problemleri doğru anlamakla çözüm üretme arasında nasıl bir ilişkinin olduğunu düşünüyorsunuz?
- “Problemi doğru anlamak, sonucu bulmaktır.” sözünden anladıklarınızı açıklayınız.
- Bir problem hakkında çözüm önerisinin ortaya konulması, o alanda başkaca çözüm önerilerinin ortaya konulamayacağı anlamına gelir mi? Neden?
- Aynı durum, aynı anda birçok insan için belirli düzeylerde problem teşkil eder mi? Nasıl? Örnekleyiniz.

-C-

Probleme ilişkin çözüm önerileri getirmede aşağıda verilen durumları değerlendirerek, tartışınız.

- Bir problemin çözümü bazı durumlarda çok basit olmakla birlikte, bu çözüm yolunu ya da yollarını göremediğiniz olur mu?
- Problemlerin çözümünde en küçük ayrıntıların bile sonuca götürebileceğini hesaba katarak değerlendirilmesi; yani başımızda duran, çok basit ve kolay çözüm yollarının ortaya çıkmasına yol açabilir mi?
- Problemlerin çözümünde akıl, bilgi, tecrübelerin vb etkisinin söz konusu olduğunu düşünüyor musun?
- Problemler nitelik olarak maddi, manevi, sosyal, psikolojik, bireysel vb. olabilir mi?
- Bir durumu problem olarak görmeyenler, problemlerin farkına varamayan kişilerin, problemler üzerinde düşünmesi ve çözümler üretmesi mümkün müdür?
- Problemi anlamadan, problem üzerinde çözümler üretilebilir mi? Neden?

ÖNERİ GELİŞTİRMEK

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 8

Yaklaşık Süre : 40 dk.

Kazanım : Öneri geliştirip geliştirme-yeceği durumları değerlendirir.

Araç gereç : Çalışma kâğıtları

SÜREÇ

1.A'da verilen durumlarda öneri geliştirilip geliştirilemeyeceğini nedenleri ile birlikte sorgulayarak, tartışılır. Ayrıca öğrencilerin de benzer şekilde örnek durumlar oluşturmaları istenir.

2.B'de öneri geliştirmeye ilişkin çeşitli sorular verilmiştir. Çeşitli durumlara ilişkin öneri örnekleri incelenerek, öğrencilerin bu yöndeki yaşam tecrübeleri de dikkate alınarak öneri geliştirme ile ilgili sorular ve durumlar teker teker okunarak tartışılır. Öneri geliştirmenin her ne olursa olsun, her durum için geliştirilmesi gereken bir durum olup olmadığı da tartışılır.

3.Öğrencilerden eğitim öğretimin kalitesinin artırılması ve okulun öğrencilere daha çok sevdirmesi için teklifler hazırlamaları ve bu tekliflerini 5-6 maddede ifade etmeleri gibi durumlar istenilebilir.

BİLGİ NOTU

Öneri (teklif); 1.Bir sorunu çözmek üzere öne sürülen görüş. 2.İncelenmek için ileri sürülen şey.

“Elbise değiştirmek teklifini bir kere de ben tekrar ettim.” R.N.Güntekin.

“Bilmem ne dağındaki petrol arama kampında bir iş *teklif* etmişlerdi.” O.V.Kanık.

Öneri; bir konuda eksik görülen herhangi bir şeyin nasıl giderilebileceğine dair günün belli saatlerinde, belli aralıklarla teklif getirmeye denir. Örnek: Sanatçı, kişisel konuların yanında toplumsal konulara da değinmeli, halkın sevinçlerine, ıstıraplarına da değinmelidir.

Öğrenme durumları, bilgi birikimleri, belirli alanlarda uzmanlaşma, bir durum veya konu hakkında daha geniş, ayrıntılı ve araştırmalara dayalı verilere sahip olma gibi durumlarda, ortaya çıkan eksikliklerin giderilmesi ve problemlerin çözümüne ilişkin, bireysel grup veya kurum olarak öneriler geliştirilebilir. Herhangi bir problem durumu veya eksiklikler söz konusu olmaksızın, icatlar, yenilik arayışları, merak, yaşam birikimi ve yaşamı kolaylaştırma, farklılaşma isteği, daha avantajlı durumlara kavuşma, bilgi, vb. özellikler de öneri geliştirmede etkili olabilmektedir. Burada mevcut imkânları çok verimli değerlendirerek gerçekten öneriye ihtiyaç olup olmadığının belirlenmesi önemlidir.

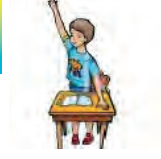

-A-

Aşağıda durumlara ilişkin çeşitli kişi, grup ve kurumlar tarafından ortaya konulmuş görüşler ve yaklaşımlar yer almaktadır. Bu ifadeleri ve yaklaşımları ortaya koyanlar açısından bakıldığında öneri geliştirip geliştirememeye durumlarını tartışarak, değerlendiriniz. Sizler de benzer örnekler verin.

Durumlar	Öneri Geliştirilebilir	Öneri Geliştirilemez	Çünkü
6.Sınıf öğrencisi Ali'nin, astronomiyle ilgili görüşler geliştirmesi...			
ODTÜ Maden Mühendisliğinden üç öğretim üyesinin maden arama teknikleriyle ilgili yeni teknikler ve görüşler üzerinde çalışıyor olması...			
Diş doktorunun, 'Sağlıklı Dişler' kampanyasına paralel, diş çürümelerini önlemeye ilişkin yeni çalışmalar içerisinde olduğunu söylemesi...			
5. Sınıf öğrencisi Polat'ın, power point sunusunun daha kolay ve hızlı hazırlanmasına ilişkin çalışmalar yürütüyor olması...			
Okulunuzda temizliğin yeterli olduğunu düşünüyorsunuz. Temizlik için önerilerde bulunmanız uygun olur mu?			
Bazı sivil toplum kuruluşlarından oluşan 'İnsan Hakları ve Özgürlükler Platformu'nun; insan hakları ve özgürlüklerinin genişletilmesine yönelik çalışmaları tamamlamak üzere olduklarını açıklaması...			
İçişleri Bakanlığının yeni trafik kanununa ilişkin düzenleme çalışmaları yaptığını açıklaması...			
7. Sınıf öğrencisi Ali'nin yazdığı yazılı anlatımı inceleyen Türkçe öğretmeni, yazılı anlatımın imla ve yazım kuralları açısından uygun olduğunu bildirdi. Ancak yazılı anlatım konusunun bireysel ve toplumsal yaşamdan örneklerle zenginleştirilmesini dile getirdi.			

Öğrenci Çalışma Sayfası

Arkadaşlarınızla birlikte proje çalışması yapmaktasınız. Aklınıza yaratıcı fikirler geldi. Fikirlerinizi anlatarak arkadaşlarınıza öneride bulunmanız uygun olur mu?			
Bir okul gezisi yapmak üzere yola çıktınız. Arkadaşlarınızla birlikte otobüste eğlenirken, otobüsün biraz hızlı gittiğini fark ettiniz. Şoföre yavaş gitmesini söylemek istiyorsunuz...			
Evinizin tesisat sisteminde teknik bir arıza oluştu ve evinize bir tamirci getirttiniz. Tamirciye işiyle ilgili görüşlerinizi söylüyorsunuz...			
Türkiye koşullarında trafikte taşıtların gidiş ve gelişlerde sağdan seyretmeleri durumu...			
İlköğretim çağına (6yaşına) gelen bir kişinin okula gitmek durumunda olması...			

-B-

Aşağıdaki soruları öneri geliştirip geliştirmeme bağlamında değerlendirerek tartışınız.

1. Öneri geliştirmede ihtiyaçların etkili olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?
2. Hakkında herhangi bir araştırmaya, gözleme, düşünceye ve bilgiye sahip olmadığınız, ilgi alanınızın dışında kalan alanlarda öneri geliştirmeyi uygun bulur musunuz? Neden?
3. Bilgisayarda çok yoğun programlar üzerinde çalışan birisi değilsiniz. Evinizde tıkr tıkr çalışan bir bilgisayarınız varken bir başka bilgisayar alınması için ailenize bir öneride bulunur musunuz? Neden? Açıklayınız.
4. Öneri geliştirmenin genellikle problemin çözümüne ilişkin gerçekleştirilebileceğini düşünüyor musun? Neden? Açıklayın.
5. Herhangi bir problem ya da bir eksiklik olmaksızın, başka hangi durumlarda öneriler geliştirebilir? Düşünerek, sınıfça tartışın. Tartışma sırasında ortaya çıkan ortak görüşleri ve noktaları bir arkadaşınızın yazmasını sağlayarak, bu ortak noktaları/görüşleri tekrar birlikte değerlendiriniz.

KARAR ZAMANI**Ders** : Düşünme eğitimi**Sınıf** : 8**Yaklaşık Süre** : 40+40 dk.**Kazanım** : Bir durum hakkındaki gerekçeleri değerlendirerek karar verme.**Araç gereç** : Çalışma kâğıtları**SÜREÇ**

Gerekçesi olmadan verilen kararlar gerek birey açısından gerekse toplum açısından bir süre sonra sorunlara yol açabilir. Örneğin hukukta verilen her karara mutlaka bir gerekçe yazılır. Gerekçe yazılmadan hukukta kararların verildiğini bir an olsun düşündüğümüzde son derece tutarsız ve birbiri ile çelişkili kararların alındığı görülecektir. Bu bağlamda güçlü gerekçelendirilmiş bir eylem ya da fikrin karşı tarafta yaratacağı etki çok kuvvetli olacaktır, kabul etmeyi ya da edilmeyi kolaylaştıracaktır.

1. “A” da öncelikle sınıf ortamını da dikkate alarak öğrencilerden 6-8 kişilik gruplar oluşturunuz. Her grup problem durumunu okuyarak ilgili beş öğrencinin gerekçelerini değerlendirerek bir karara varacaklardır. Daha sonra her grubun grup sözcüsü neden bu kararı aldıklarını (kararın gerekçesini) açıklayacaktır. Eğer ki ka-

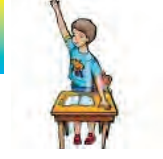
rarlarda farklılık oluşmuşsa tartışma kültürüne uygun olarak tartışma yapılır.

2. “B” deki problem durumu öğrencilerle paylaşılır. Amaç öğrencilerin kendilerini öğretmen yerine koyarak (empati kurarak) karar vermelerini ve kararlarının gerekçelerini sorgulamalarını sağlamaktır. Bir diğer amaç ise sınıf içinde sık sık yaşanan ve öğretmen ile öğrenciyi karşı karşıya getiren bu örnek durumda verilen kararların öğrencinin sonraki yaşamına olumlu katkı sağlamasıdır.

3. Gerekçeleri değerlendirmek sureti ile karar vermek okul dışı yaşamda da çok gerekli bir beceridir. Özellikle şirketler eleman alımında yazılı ya da sözlü mülakatlarda adayların kendilerini tercih nedenlerini (gerekçelerini) bilmek isterler. Burada kendilerini ikna edemeyen adaylarla çalışmayı reddetmektedirler. Elbette gerekçenin güçlü olmasının yanında gerekçeyi iyi ifade edebilmek de (dil ve duruş) çok önemlidir. “C” de öğrenciler birer yetişkin gibi hareket edeceklerdir. Bu bölüm “A” daki gibi grup oluşturmak sureti ile de yapılabilir.

4. Çalışmalar bittikten sonra en sonda yer alan soruların cevapları birkaç öğrenciden alınarak sürece ilişkin dönüt alınmış olur. Anlaşılmayan ya da eksik kalan yerler tamamlanır.

Öğrenci Çalışma Sayfası

-A-

Hafta sonu takım seçmeleri yapılacak. Arkadaşlarınızla şehrin en büyük alışveriş merkezi önünde buluşmak için sözleştiniz. Ancak arkadaşlarınızdan beş tanesi farklı gerekçelerle size katılamadılar. Bu beş arkadaşınızın size katılamama gerekçeleri aşağıda verilmiştir.

Bu gerekçeleri değerlendirerek karar veriniz. Değerlendirmeleriniz sonunda bu arkadaşlarınıza bir hak daha verilip verilmeyeceğini kararınızda belirtiniz.

KİŞİ	GEREKÇESİ	KARARINIZ
Oğuz	...Ama o gün hava çok yağmurluydu. O yüzden gelemedim.	
İsa	...Annem rahatsızlanmıştı ve hastanedeydi. Evde babam da olmadığından küçük kardeşlerime bakmak zorunda kaldım.	
Mustafa	...Babamla önceden planladığımız bitirmemiz gereken işler olduğundan akşam babamdan izin alamadım.	
Sinan	...Sabah kalktığımda moralimi çok bozuk hissettim o yüzden gelmedim.	
Ahmet	...Geçen yıl ağabeyim de gitmemişti fakat daha sonra yine de takıma almışlardı.	

-B-

Bu çalışmada biraz büyümeniz, ve empati kurmanız gerekecek. Kendinizin öğretmen olduğunuzu varsayınız. Tarafsız düşünmeye özen gösteriniz. Bugün öğrencilerinizden beş tanesi, sizin için çok önemli olduğunu söylediğiniz ödevlerini yapmamış olarak okula geldiler. Oysa siz bu ödevin notla değerlendireceğinizi 15 gün önceden söylemiştiniz.

Bu beş öğrencinin ödevlerini hazırlamama/ hazırlayamama gerekçeleri aşağıda verilmiştir. Sizler bu gerekçeleri değerlendirerek onlara ek süre verilip verilmeyeceğine karar veriniz.

KİŞİ	GEREKÇESİ	KARARINIZ
1. Öğrenci	Dün futbol elemelerim vardı.	
2. Öğrenci	Emre dün bana bu ödevin iptal edildiğini söyledi.	
3. Öğrenci	Son birkaç gündür kızamık olmuşum o yüzden yapamadım.	
4. Öğrenci	Ben bu konuda çalışmak istemiyorum.	
5. Öğrenci	Ben ödev konumu anlamamıştım.	

-C-

Bu etkinlikte kendinizi, insan kaynakları departmanında insan kaynakları müdürü varsayınız. Verdiğiniz iş ilanına bugün üç kişi başvurdu. Ama sizin sadece bir kişiye ihtiyacınız var. Sizin için fabrikanızda çalışacak kişinin neden sizinle çalışmak istediğini bilmek önemli. Siz diğer bilgilere geçmeden önce onlardan sizi neden tercih ettiklerinin gerekçelerini sorarak üçer gerekçe söylemelerini istiyorsunuz.

Verilen yanıtlar aşağıdaki gibidir. Bu yanıtları değerlendirerek diğer sorulara geçip geçmemeye karar veriniz.

Birsen	Murat	Betül
1.Kendimi bir de bu işte denemek istediğimden	1.Firmanızı araştırdığımda köklü ve çalışma sisteminin iyi olduğunu öğrenmemden	1.Firmanızın çalışanlarının çoğu bayan olduğundan
2.Firmanız çok köklü ve uluslararası bir firma olduğundan	2.Verilen ilanda yer alan bütün vasıfları taşıdığımdan	2.Burada çalışan arkadaşım maaşlarının iyi olduğunu söylediğinden
3.Evime yakın olduğundan	3.İşe ihtiyacım olduğundan	3.Fabrikanın girişinden sizin odanıza gelirken gördüklerim mutlaka benim burada olmam gerektiğini söylediğinden
Karar:	Karar:	Karar:

Sorular

1. En çok hangi etkinlikte zorlandınız? Neden?
2. Sizi en çok zorlayan karar hangisi oldu? Neden?
3. Karar verme sürecinde başka bilgilere de ihtiyaç duydunuz mu?
4. Gerekçeler oluşturarak karar vermek verilen kararların isabetli olmasına etki eder mi? Neden? Tartışınız.

EYLEMLER, NEDENLER VE ETKİLERİ

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 8

Yaklaşık Süre : 40 dk.

Kazanım : Kendisinin veya diğer kişilerin eylemlerini nedenleri ve etkileri açısından değerlendirir.

Araç gereç : Çalışma kâğıtları

SÜREÇ

1. A'da verilen eylemler, nedenleri ve etkileri açısından tartışılır. Eylemlerimizin kimi zaman tek, kimi zaman birden çok nedenleri ve etkileri olabileceğine dikkatler çekilir. Kimi durumlarda nedenlerin bizim öngöremediğimiz olumlu veya olumsuz etkilere de yol açabileceği özellikle vurgulanır.

2. B'de verilen eylemleri öğrencilerin, kendilerinin ya da başkalarının yaptığını dikkate alarak nedenleri ve etkileri açısından değerlendirmeleri istenir.

3. Öğrencilerden de hem A'daki ve B'deki açıklamalar hem de yaşam tecrübeleri ile ilgili içerikler göz önünde bulundurularak benzer yönde örnekler vermeleri istenir.

4. C'de verilen deyimi eylemler, nedenler ve etkileri açısından değerlendirmeleri istenir.

BİLGİ NOTU

Eylem: Organizmanın bilinçli ve iradeli hareketlerine eylem denilmektedir. Eylemler, insanın ortaya koyduğu bilinçli, istemli ve belli amaçlara yönelik hareketleridir. Örneğin; telefon çalınca cevap vermek ya da vermemek. Okumak, futbol oynamak, plan yapmak, bağışlamak, gülmek, yatmak, dinlenmek, yürüyüş yapmak, ders çalışmak vb. birer eylemdir.

Neden: Bir varlığı veya olayı, durumu gerektiren, doğuran, etkileyen, oluşturan, başka olay ve ya durum, sebep, illet. Bir olayı doğuran başka bir olayı sormak için kullanılan bir söz; niçin. Örnek: Biz şarkılar neden ille her şeyi büyütüp efsaneleştiririz? H. Taner.

Etki: Bir kimse veya nesnenin başka bir kişi veya şey üzerindeki gücü, tesir. Örnek: Bu etki, genç kuşak konservatuar mezunlarında yerini daha doğal bir Türkçeye bırakıyor. H. Taner.

Bir etken veya bir sebebin sonucu. Bir kimse üzerinde bırakılan izlenim. Örnek: Sustu, istediği etkiyi tam olarak yapmak için olmalıydı bu. T. Buğra.

Nedenin bağlaşıklık kavramı. 1- Nedensellik bağlantısı içinde: a. Bir nedenin sonucu olarak düşünülen olay. b. Bir nedenin doğurduğu gerçek olay. 2- Bir şeyin verdiği izlenim (Örnek; etki yapmak, iyi bir etki yapmak).

İnsanı diğer canlılardan ayıran temel özelliklerden biri de eylemlerini bilinçli ve iradeli yapmasıdır. İnsanın eylemlerinin bilinçlilik düzeyi bilgi, tecrübe, yaşantı ve okuma gibi etkinlikleriyle yakından ilişkilidir. Bu kazanımlardan hareketle kişi, eylemlerini ve başkalarının eylemlerini nedenleri ve etkileri açısından doğru, tutarlı olarak değerlendirebilir.

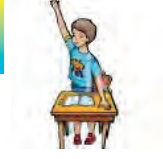

Öğrenci Çalışma Sayfası

-A-

Aşağıda verilen eylemleri nedenleri ve etkileri bağlamında değerlendiriniz.

Eylem/Eylemler	Neden/Nedenler	Etkileri
Dişlerimi her gün sabah akşam düzenli fırçalarım ve altı ayda bir diş doktoruna görünürüm.	Daha sağlıklı dişlere sahip olmak. Temiz, güzel ve parlak dişlere sahip olmak. Genel temizlik becerisi kazanmak.	Sağlıklı, güzel ve parlak dişlere sahibim, mutluyum. Ağız ve diş temizliği, genel temizliğin bir parçasıdır. Güzel alışkanlıklar edindim.
Ali, düzenli, planlı kitap okumaya başladım.	Yeni bilgiler öğrenirim. Muhakeme-yorum gücümü artırırım. Etkili ve güzel konuşurum. Genel kültür düzeyimi artırırım.	Faydalı, ilginç ve yeni bilgilere sahibim. Olayları daha isabetli ve farklı yorumlayabiliyorum. Daha da çok okumam gerektiğini fark ettim. Güzel alışkanlıklar kazanıyorum.
Bilal okul bahçesinde bulduğu kalemi, okul idaresine vererek sahibine ulaştırılmasını istedi.	Bulunan eşya-araç-gereç sahibine teslim edilmeli. Kendisini eşyası kaybolan kişinin yerine koydu. Tutarlı davranmalıyım.	Kendime ve başkalarına karşı tutarlı olduğum için huzurluyum. Güzel alışkanlıklar sahibiyim. Başkalarından da bu tür tutarlı davranışlar bekleyebilirim. Okul idaresi bu davranışından ötürü onu ödüllendirdi.
Bir öğrenci olarak her akşam saat yirmi birde yatarım.	Yeterince dinlenebilmek ve uyuyabilmek. Günlük işlerimi düzenli ve sağlıklı yürütebilmem için gerekli. Fizyolojik olarak alışmış olmalıyım.	Kendimi zinde ve dinlenmiş hissediyorum. Derslerde uyumuyorum. Sağlıklı ve düzenli bir yaşamım var. Başarılı olmamda önemli katkısı var.
Her sabah okula gitmeden önce düzenli olarak kahvaltımı yaparım.	Sağlıklı olmam gerek. Daha zinde, dinç ve formda olmalıyım. Ailemle birlikte oluyorum. Dengeli ve düzenli besleniyorum.	Kendimi sağlıklı hissediyorum. Aile ilişkilerinin güçlendiğini hissediyorum. Kendimi daha sağlıklı ve formda buluyorum. Dengeli ve düzenli beslendiğime inanıyorum.
Veli, sınıfta öğretmenine: - Öğretmenim dün babamla bina bahçesine beş adet fidan diktik, dedi.	Doğaya daha fazla oksijen kazandırmak. Çevremizi daha da yeşil ve güzel-leştirmek. Ağaç dikmek rahatlatıyor, güzel bir duygu.	Hava kirliliğini önlemeye katkısı olur. Sağlıklı yaşama katkıları vardır. Komşu binadakiler de bahçelerine fidan diktiler. Eğlendiğimi, dinlendiğimi hissediyorum.
Ali Bey yol ortasındaki taşları ve cam parçalarını itina ile temizledi.	Başkalarına zarar vermesin. Yaşadığımız çevrenin güvenli, temiz ve sağlıklı olması gerek.	Hiç kimse zarar görmemelidir. Güzel ve temiz çevre; güvenilir ve sağlıklı çevredir. Olası kazaları önledi.
Yeni taşınan komşuya pişirdiği yemeklerden ikram etti.	Yeterli vakitleri, fırsatları olmuştur, hem de sevaptır.	Siz bizi yemek yapamaz, beceriksiz ve bir kap yemeğe muhtaç mı zannediyorsunuz?
.....		

-B-

Aşağıda verilen eylemleri değerlendirerek “A” alıştırmasındakine benzer şekilde; her bir eyleme ilişkin nedenleri ve etkileri belirleyiniz.

Eylemler	Nedenleri	Etkileri
Yardım etmek		
Güzel konuşmak		
Gülmek		
Ağlamak		
Oynamak		
Dinlenmek		
Yemek yemek		
Kitap okumak		
Gezmek		
Nefes almak		
Banyo yapmak		
Hastayı ziyaret etmek		
Yürümek		
Spor yapmak		
Ödev yapmak		
Konuşmak		
Su içmek		
Selam vermek		
Giyinmek		
Güzel giyinmek		
Koşmak		

-C-

“Neye niyetlendim ne buldum (Neye niyet, neye kismet)”. Deyimini eylemler, nedenleri ve etkileri bağlamında değerlendirin.

KAVGA BARDAĞA İLHAM OLUR MU?

Ders : Düşünme eğitimi

Sınıf : 8

Yaklaşık Süre : 40 dk.

Kazanım : Çevresindeki özne, nesne ve olaylar arasında sıra dışı bağlantılar kurulduğunda ortaya çıkabilecek sonuçları tahmin eder.

Araç gereç : Çalışma kâğıtları

SÜREÇ

1. Etkinliğe başlamadan grup sayıları ve gruba katılacak öğrenci sayısı belirlenir. Guruptaki kişilerin farklı özelliklerinin olması etkinliğe zenginlik katacaktır. Guruplardaki kişi sayısının 8-12 kişi civarında olmasına özen gösterilir.

2. Öğrencilerden rast gele özne, nesne ve olaylar söylemeleri istenir. Her gruba yine rast gele iki kelime verilir. Guruplar, her kelime ile ilgili aklına gelen bütün kelimeleri yazar. Bunlar ilgili örnekteki gibi sıralanır. (Gerekirse ilgili etkinliğe başlamadan önce örnek etkinlik öğrencilerle paylaşılabilir.)

3. Daha sonra ister ana kelimeler arasında istenirse ana kelimelere bağlı olarak türeyen kelimeler arasında bağlantılar kurulabilir.

4. Her grubun ortaya koyacağı ürünü arkadaşları ile paylaşımlarına imkân sağlanır. Eğer grup dışından da yeni kelimeler ve yeni ürünler varsa eklenir.

5. Ürün üretiminden en çok puan alan grup belirlenerek tebrik edilir. Grup puanları hesabı “grubun kendisi için ürettiği ürün sayısı” + “diğer gruplara katkı amaçlı üretilen ürün sayısı x 2” şeklinde olacaktır.

BİLGİ NOTU

Yaratıcılık, insanın benzeri olmayan yeni bir şey yapması veya olan bir şeyi daha önce girmediği bir biçime sokması olarak tanımlanabilir. Ancak bu tanım yeterli değildir. Yapılan yeni şeyin, yaratıcılık olması, toplum için özel bir değerinin olmasına bağlıdır. Söz konusu özel değer estetik veya yararlık biçiminde olabilir. Evrensel değerlere aykırı bir yaklaşım çok yeni ve orijinal ürünler ortaya koysa bile bunu yaratıcılık saymak mümkün değildir. Nazilerin insanları fırınlarda yakmasını bu nedenle yaratıcılık sayamayız.

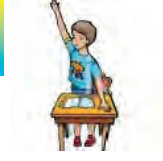
Harris (1959) ise, yaratıcılık sürecini altıya ayırır:

- Gereksinmeyi gerçekleştirme,
- Bilgi toplama,
- Konu üzerinde etraflıca düşünme,
- Çözümler hayal etme,
- Gerçekliğini tesbit etme,
- Düşünceleri işleme çevirme.

Gruplardan beklenen bir sorunu çözmek ya da tamamen yeni bir ürün veya hizmet geliştirmektir. Yaratıcı veya sorun çözücü bir grup için, grup sürecini bilen ve grup deneyimi olan bir lider ve konuyu değişik açılardan bilen 8-12 üyenin iyi bir formül olduğu önerilmektedir.

1. Akkurt, D. (2001). **Düşünme ve Yaratıcılık**, <http://www.ak-kurt.com>. 01.07.2008)

2. Rouquette, M.L (1994), **Yaratıcılık**. (Çev: Işın Gürbüz), İstanbul: İletişim Yayınları.

-A-

Aşağıdaki uygulamada rast gele iki sözcük seçilerek bunlar arasında ya da bunlara bağlı ortaya çıkmış olan kelimeler arasındaki bağlantılardan yola çıkarak neler olabileceğine ilişkin tahminlere yer verilmiştir.

Bardak	Kavga
Cam	Anlaşmazlık
Plastik	İnsan
Tahta	Hayvan
Kaşık	Trafik
Çukur	Okul
Saydam	Şiddet
Desenli	Bıçak
Silindir	Sinir
Kristal	Kin
Saplı	Üzüntü
Sıvı	Sağlık
Su	Zarar
Çay	Silah
Şeker	Gürültü
Limonata	Kalabalık
Kahve	Polis
Pipet	Utanç
Metal	Güç
Kapak	Boş zaman
Renkli çam	İletişim
Büyük-küçük-orta	Tıkanma
Meyve suyu	Sözlü kavga
İnce belli	Küfür
Ajda bardak	Ayıplama
Dolu	Bağırma
Boş	Rahatsız etme
Taşmak	Sövme
Kahvehane	Darp
...	Tekme
...	Acı
	Ambülans
	Hastane
	Karakol
	...

İlişkiler ve ürünler (tasarımlar):

1. **(bardak-trafik):** Trafikte kullanılabilecek bir bardak tasarımı.
2. **(bardak-üzüntü (tersi neşe)):** Gülen /kahkaha atan bardak tasarımı.
3. **(bardak-zarar-acı):** İçindeki sıvının sıcaklığını gösteren bardak tasarımı.
4. **(bardak-zarar-iletişim):** Sahibini tanıyan bardak tasarımı.
5. **(bardak-gürültü-kalabalık):** Toplu yaşam alanlarında gürültü çıkarmayacak cam bardak tasarımı.
6. **(bardak-gürültü-kalabalık):** Toplu yaşam alanlarındaki gürültü arttığında (belli bir desibeli geçince) müzik ile uyaran bardak tasarımı ya da rengi değişen bardak tasarımı.
7. **(bardak-şeker-sağlık):** Diyabet hastaları için, bardağın içindeki sıvıdaki şeker oranını gösteren bardak tasarımı.
8. **(kavga-acıt-darp-bardak):** Toplu yaşam alanlarındaki kavgalarda fırlatıldığında karşı tarafı yaralamayan, darp etmeyen bardak tasarımı.

SÜRECİ ETKİLEYEN VARSAYIMLAR

Ders	: Düşünme eğitimi
Sınıf	: 8
Yaklaşık Süre	: 40 dk.
Kazanım	: Süreci etkileyen varsayımları değerlendirir.
Araç gereç	: Çalışma kâğıtları

SÜREÇ

1.A'da verilen "Varsayımları Görebilmek" adlı metin sınıfta okunarak, varsayımlarla olan ilişkisi çerçevesinde tartışılması sağlanır.

2.B'de verilen metin okunduktan sonra öğrencilerden a. ve b. sorularını tartışarak cevaplamalarını sağlayın.

3.C'de verilen durumdaki ilişkiler de dikkate alınarak varsayımlar çerçevesinde değerlendirilerek tartışılır. Metnin devamında yer alan sorular yanıtlanır.

4.D'de örnek olarak verilen varsayımlardan hareketle günaydın demenin dayandığı varsayımlar neler olabilir? Tartışmaları sağlanır. Öğrencilerin de sosyal yaşamdan benzer örnekler vermelerini isteyiniz.

BİLGİ NOTU

Varsayım; Gözlemlerle ya da deneylerle henüz yeter derecede doğrulanmamış, ancak doğrulanacağı umulan teorik düşünce, faraziye, hipotez. Varsayım oluşturma sürecinde, nedensel ilişkiler ağı kurulmaya çalışılır. Araştırmacı, kanıtlanması güç ya da olanaksız görünen, kişisel görüş ve inançlara göre değişebilen bazı konularda, kendi kişisel tercihini ortaya koyarak çalışmasının temel dayanaklarını belirleyebilir.

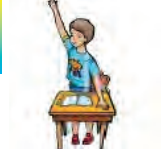
Bir varsayım, doğrulandığında varsayım olmaktan çıkar ve bilimsel bir açıklama olur. Bu durumda varsayımlardan sadece biri, gözlenen durumun doğru açıklamasını verir. Örneğin;

Gözlem : Yollar ıslak.

Birinci varsayım : Yağmur yağmış olabilir.

İkinci varsayım : Belediye aracı yolları sulamış olabilir.

Bu örnekte 'yolların ıslak olmasını' açıklayan varsayımlardan hangisinin doğru açıklama olduğunu öğrenmek için nasıl ıslandığını gören birine sormak ya da araştırmak gerekir. Varsayımların süreci etkilemesi her zaman için söz konusudur. Ancak süreç bağlamında etkili olan ve olmayan varsayımları ayırt edebilmek için gözlemler, araştırmalar ve bilgilenmelere ihtiyaç vardır. Bu süreç tamamlandıktan sonra değerlendirme yapmak daha sağlıklı olur. Bu değerlendirme sayesinde ilgili birimler neler hakkında öneri geliştirme yeterliliklerinin olup olmadığını görmüş olacaklardır.

-A-

Aşağıdaki metni okuyarak metnin sonunda yer alan soruyu yanıtlayınız.

“VARSAYILANI GÖREBİLMEK”

Okuma Metni

Adamın biri ilk defa gittiği küçük bir kasabada duran bir arabanın yanına sokulmuş ve arka koltukta tek başına oturan çocuğa:

- Buranın yabancıyım, demiş. Parkın hemen yanı başındaki fırını arıyorum, çok yakın olduğunu söylediler...

- Çocuk arabanın penceresini açtıktan sonra; ben de buraya ilk defa geliyorum, demiş. Ama sağ tarafa gitmeniz gerekiyor herhalde...

Adam çocuğun yabancı olmasına rağmen bunu nasıl anladığını sormuş ister istemez.

- İhlamur çiçeklerinin kokusunu duymuyor musunuz? Diye gülümsemiş çocuk. Kuş cıvıltıları da oradan geliyor zaten...

- İyi ama demiş adam, bunların parktan değil de tek bir ağaçtan gelmediği ne malum?

- Tek bir ağaçtan bu kadar yoğun koku gelmez diye atılmış çocuk... Üstelik manolyalar da katılıyor onlara... Hem biraz derin nefes alırsanız fırından yeni çıkmış ekmeklerin kokusunu da duyacaksınız...

Adam gözlerini hafifçe kıskarak denileni yaptıktan sonra, teşekkür etmek için döndüğünde fark etmiş çocuğun görme engelli olduğunu...

Çocuk ise konuşurken bir anda sözlerini yarıda kesmesinden anlamış adamın kendisini fark ettiğini...

İşığa hasret gözlerini ondan saklamaya çalışırken;

- Üç yıl önce bir kaza geçirmişt看, demiş. Görmeyi o kadar çok özledim ki!.. Sizinkiler sağlam, öyle değil mi?

Adam çocuğun tarif ettiği yerde bulunan fırına doğru yönelirken;

- Artık emin değilim demiş. Emin olduğum tek şey, benden iyi gördüğündür.

Çocuğun da kasabaya ilk defa geliyor olmasına rağmen fırının sağ tarafta olduğunu söylemesi hangi varsayımlara dayandırılmaktadır? Tartışınız.

-B-

Aşağıdaki metni okuyarak metnin sonunda yer alan soruları yanıtlayınız.

Her beş yılda bir yapılan milletvekili ve yerel seçimler ya da bazı hak ve özgürlüklerin genişletilmesine yönelik anayasal çalışmalar öncesi çeşitli kamuoyu araştırma şirketleri anketler yaparak milletvekili ve belediye başkanlarının partilere göre alacağı oyları ve çıkaracağı milletvekili ve belediye başkanlarını, kamuoyunun bu anayasal düzenlemeye yönelik tepkilerini çeşitli illerden örneklemeler olarak araştırmalar yaparlar. Bu örneklemelerin Türkiye genelini yansıttığını varsayarak çeşitli tahminlerde bulunulmaktadır.

a) Bu tür varsayıma dayalı çalışmalar süreci nasıl etkilemekte olabilir?

b) Bu süreçten insanlar nasıl etkileniyor olabilirler. Bilgileriniz, gözlemleriniz ve görüşleriniz ışığında tartışınız.

-C-

Aşağıdaki metni okuyarak metnin sonunda yer alan soruları yanıtlayınız.

Sınıf başkanınız, sınıfınıza bir başka okuldan nakille bir öğrencinin geleceği haberini alarak, sınıfa gelip durumu duyururken gelecek olan öğrenci hakkında da laf olsun diye bazı dalgalandırıcı bilgiler de aktardı.

Nakille gelen öğrenci sınıfın kendisini sıcak, candan ve yakın ilgi ile karşılayacağını beklerken, sınıfın kendisine mesafeli yaklaşması karşısında adeta şok olmuş, büyük bir hayal kırıklığına uğramıştır.

- a) Sınıfın nakille gelen öğrenciye mesafeli yaklaşması hangi varsayımlara dayanmaktadır?
b) Bu tür varsayımlar insan ilişkilerini ne şekilde etkilemektedir? Neden? Tartışın.

-D-

Aşağıda verilen bilimle ilgili varsayımlardan hareketle günaydın demenin dayandığı varsayımlar neler olabilir? Sizler de günlük yaşamdan benzer örnekler verebilirsiniz.

Karmaşık bir etkinlik olan bilimsel araştırma da, çok kez ifade edilmeyen, hatta belki bilinçaltında bulunan, bazı temel inanç ve varsayımlara dayanmaktadır.

Bunları şöyle sıralayabiliriz:

1. Kendi dışımızda bir olgular dünyasının varlığı,
2. Bu dünyanın bizim için anlaşılabilir olduğu,
3. Bu dünyayı bilme ve anlamanın değerli bir uğraşı oluşturduğu gibi...

Sabahleyin rastladığımız bir kimseye ‘günaydın’ dememiz gibi son derece basit bir davranışın bile dayandığı bir varsayım ya da varsayımlar vardır. Sizce bu varsayımlar neler olabilir? Örneğin; Neden “hello”, “good morning” değil de “günaydın” düşünerek tartışın. Sizler de benzer örnekler veriniz.

HER ZAMAN MI TUTARLI?**Ders** : Düşünme eğitimi**Sınıf** : 8**Yaklaşık Süre** : 40 dk.**Kazanım** : Her durumda tutarlılık aramanın gerekliliğini sorgular.**Araç gereç** :Çalışma kâğıtları**SÜREÇ**

Öğrenci çalışma sayfasında yer alan etkinliğe başlanmadan önce bilgi notu öğretmen tarafından okunmalıdır. Gerek duyulursa öğrencilerle seviyelerine uygun cümleler ve örneklerle paylaşılabilir. Öğrenciler bu bölümde her durumda tutarlılık aramanın gereğini sorgulayacaktır. Bu amaca dönük olarak öğrencilerle cümle başında yer alan yönerge paylaşıldıktan sonra cümleler paylaşılır. Öğrenciler her cümle için gerekli boşluğa yönergede belirtilen işareti koymak sureti ile etkinliği işaretleme işlemini tamamlarlar. İşaretleme işleminin tamamlanması ile birlikte cevaplar paylaşarak cevaplar üzerinde tartışılır. Tartışma sırasında öğrencilerinizden söylemlerini gerekçelendirmelerini isteyiniz. Değerlendirme amaçlı olarak en sonda yer alan sorular kullanılabilir.

BİLGİ NOTU

Tutarlı olma ve tutarlı davranma sağlıklı iletişim kurma ve kişilik gelişimi açısından önemli ve gereklidir. Ancak her koşulda tutarlı davranmak gerekir mi? Bu durum sorgulanabilir. Normalde bir insan için tutarlı olmak için üç ögenin birbiri ile tutarlı olması gerekir. Bunlar; bilişsel, duyuşsal ve davranışsal öğelerdir.

Tutarsızlık durumu zihinsel olarak rahatsız eden bir durumdur. Her duruma ilişkin tutarlılık arama ve bunda aşırıya kaçma ise zihnen rahatsızlanmaya ve iç huzurun bozulmasına neden olabilmektedir.

İnsanlar tutarlı olmak adına hatada ya da yanlışta ısrar edici olabilmektedirler. Böylece kendi kendilerini kapatarak kendini geliştirme ve ilerlemelerinin önüne kendileri set çekebilmektedirler. Bir diğer önemli husus da zararlı alışkanlıklarla ilgili. Salt tutarlı olmak adına zararlı alışkanlıklarda ısrar etmek de kabul edilemez.

Aşağıda yer alan durumları inceleyiniz. Dilerseniz siz de yeni örnekler ekleyebilirsiniz. Her bir durumda yer alan eylem için tutarlılık aramanın ya da tutarlı davranmanın gerekliliğini tartışınız. Eylemleri tutarlı olmayı gerektirir için (+), tutarlı olmayı gerektirmez için (-), kararsızsanız (?) işaretini kullanabilirsiniz. Tartışmalarınızda söylediklerinizi gerekçelendirmeye özen gösteriniz.

- () Tembellik etmek.
- () Hep aynı yere tatile gitmek.
- () Süt içmek.
- () Dişlerini fırçalamak.
- () Her gün aynı yolu kullanmak.
- () Saçlarını hep aynı şekilde taramak
- () Hep aynı tarz da giyinmek.
- () Ormancılıkla geçinen bir insanın her gün ağaç kesmesi.
- () Çok yavaş araba kullandığını söyleyen Birsen Hanım'ın otoyolda 160 km ile araç kullanması.
- () Afrika'daki çocuklara çok üzüldüğünü söyleyen Bilge Hanım'ın hiçbir yardım kampanyasını desteklememesi.
- () Kömürle ısınmaya karşı olduğunu söyleyen Turan Bey'in doğal gaz yerine ucuz olduğu için kömürü tercih etmesi.
- () Hayvan hakları savunucusu İsrail Bey'in tavuk üretme çiftliği kurması.
- () Hayvan hakları savunucusu Adem Bey'in bir köpek tarafından ısırıldıktan sonra hayvan hakları savunuculuğunu bırakması.
- () Hormonla üretime karşı olduğunu söyleyen bir domates/sığır çiftçisinin ürünlerine hormon karıştırması.
- () Sınıf seçimlerinde geçen yıl Bilge'yi destekleyen Betül'ün bu yıl Bilge'nin de aday olmasına rağmen Hatice'yi desteklemesi.
- () Her zaman kırmızı ışıktaki durmak yeşilde geçmek.
- () Daha önce mankenlik yapmak istediğini söyleyen Jale'nin film oyuncusu olması.
- () Galatasaray spor kulübünü tutan Mevlüt Bey'in, Fenerbahçe'nin Şampiyonlar Ligi maçına gitmesi.
- () Sürekli Mercedes marka arabanın iyi olduğunu söyleyen Özlem Hanım'ın Opel marka araba satın alması.
- () Turuncu rengi çok sevdiğini söyleyen Elif Hanım'ın evinin içini beyaza boyatması.

Sorular

1. Tutarlı olmak neden önemlidir? Tartışınız.
2. Her zaman tutarlı davranmak ya da her konuda tutarlı olmak gerekir mi? Niçin?

KURAL NEDİR?**Ders** : Düşünme eğitimi**Sınıf** : 8**Yaklaşık Süre** : 40+40 dk.**Kazanım** : Kural kavramını değerlendirir.**Araç gereç** : Çalışma kâğıtları

- “Sigara içilmez”
- “Şoförle konuşmak yasaktır”
- “İnşaata girmek tehlikeli ve yasaktır”

.....

.....

SÜREÇ

1. “A” alıştırmada “İssız Ada” isimli öykü öğrencilerle paylaşılır. Ardından altındaki sorularla devam edilir. Böylece öğrencilerin kuralsız bir yaşamda neler olabileceği üzerine düşünceleri sağlanır. Sonuç olarak kuralın önemini fark etmeleri kuralsızlık durumunu algılamaları sağlanır. Sürece sınıfta uygulanan bir kuralı hep birlikte kaldırarak öğrencilerin bu kural olmayınca sınıf içi yaşamın nasıl etkileneceği üzerine (olumlu ve olumsuz) düşünceleri istenebilir. Öğrencilerinizden günlük yaşamda bazı özgürlükleri sınırlayan kurallara örnek vermelerini ve bunların konuş gerekçelerini tartışmalarını isteyebilirsiniz. Bu bağlamda aşağıdaki örnekleri de öğrencilerinizle tartışabilirsiniz.

- “Hısrıtlı yiyecekleri sinema salonuna sokmayınız”

2. “B” ve “C” alıştırmalarına dilediğinizden başlayabilirsiniz. “B” alıştırmaları sırasında sınıfı sorgulama topluluğuna dönüştürmeniz önerilir. “C” alıştırmalarını çalışma kâğıdı olarak dağıtabilir veya sözlü olarak sınıfa yöneltebilirsiniz, öğrenciler kendi gerekçelerini ifade etmelidir. Her maddeyle ilgili sırasıyla görüş alabileceğiniz gibi her öğrencinin seçtiği maddeyi konuşmasına da izin verebilirsiniz.

3. “D” alıştırmada kuralların esnetilip esnetilemeyeceği üzerine öğrencilerin düşünceleri amaçlanmıştır. Öğrenciler bu alıştırma ile kuralın değişmesi durumunda sonucun ne kadar değişeceğini ve kuralı değiştirme konusunda yetkili olup olmama durumlarını da hesaba katmaları gerekecektir. Özellikle kendisi dışındaki kişileri de ilgilendiren bir konuda kuralda bir değişiklik yapılacaksa diğer kişilerin de hesaba katılması gerektiğini kavrayacaklardır.

-A-

Aşağıdaki öyküyü okuyarak devamında yer alan soruları yanıtlayınız.

İssız Ada

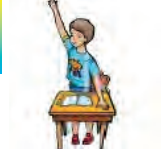
“Şamata sınıfı öğrencileri, sene sonunda Akdeniz’de bir adaya gezi düzenlediler. Öğrenciler sabırsızlıkla yolculuk gününü beklediler. Nihayet beklenen gün geldi. Güzel bir yolculuktan sonra sahile yanaştılar. Ancak bir terslik vardı. Adaya büyük bir sessizlik hâkimdi. Birkaç koldan adayı dolaşınca anladılar ki, gelmeyi planladıkları ada bu ada değildi. Daha önemlisi bu adada kimsecikler yoktu. Elbette geri dönebilirlerdi. Ama hepsi macera kokusu almıştı. Özledikleri gibi bir yaşamı burada kurabilirlerdi. Bu adadaki yaşamlarını etkileyecek önemli bir karar aldılar: “Bu adada hiçbir kural olmayacak!”

1. Sizce kuralların olmadığı bu adada sorunlar çıkar mı? Çıkarsa bunlar neler olabilir?
2. Kişisel isteklerin kurallarla çeliştiğinde ne yapıyorsunuz?
3. Gerçek yaşamda kurallara uymadığında ne tür sorunlar ortaya çıkmaktadır?
4. “Kurallar uymak için vardır” ya da “Kurallar çiğnenmek için vardır” ifadelerini değerlendirerek tartışınız.

-B-

Aşağıdaki soruları arkadaşlarınızla tartışarak yanıtlayınız.

1. Kural nedir?
2. İnsan kendi kendine kural koyar mı?
3. Genellikle başkalarının koyduğu kurallara mı uyarız?
4. Kurallar her zaman insanların yararına mıdır?
5. Kimse kurallara uymazsa ne olur?
6. Çocuklar kural icat edebilirler mi?
7. Grip olduğumuzda hapsirmamıza karşı bir kural olabilir mi?
8. Nefes almak için bir kurala ihtiyaç duyar mıyız?
9. Kahvaltı yapmamıza karşı neden bir kural yok?

-C-

Aşağıdaki durumlara katılıyor musun? Katılıyorsan veya katılmıyorsan nedenini söyler misin?

1. Bir kurala her zaman uyulmalıdır.
2. Kurallara, bize mantıklı geldiğinde, uyulmalıdır.
3. Hayvanların yaşamında kurallar yoktur.
4. Kurallar zamanla değişebilir.
5. Kuralları değiştiren zaman değil şartlardır.
6. Tüm aileler aynı kurallara sahiptir.
7. Her kuralın iyi bir sebebi vardır.

-D-

Kurallara uyulmadığı zamanlar olabilir mi? Aşağıdaki durumları değerlendiriniz.

1. Ali şiddetli bir baş ağrısı ile uyandı. Okula gitmeli mi?
2. Birsen'in yatma saati 21.00 fakat en sevdiği film saat 19.30-21.30 arasında. Ayşe 21.30 dan sonra yatabilir mi?
3. Aylin rejim yapıyor. Doğum gününde bir dilim yaş pasta yiyebilir mi?
4. Turgay Bey boş bir otoyolda araba kullanıyor. Hız sınırını 20 km aşabilir mi?
5. Komşumuzun bir erkek bebeği oldu. Bebeğin odasını pembeye boyayabilirler mi?
6. Bir boyama kitabında çizgileri de boyayabilir misin?
7. Adını farklı bir yolla heceleylebilir misin?
8. Futbol 12 kişilik bir takımla oynanabilir mi?

11) Kaynaklar

- Açıkgöz, K. Ü. (2003), **Etkili Öğrenme ve Öğretme**, Eğitim Dünyası Yayınları, İzmir.
- Adair, J. (2000), **Karar Verme ve Problem Çözme**, (Çev. Nurdan Kalaycı; Edt., M. Tarık Atay), Gazi Kitabevi, Ankara.
- Airasian, P. W. (2001). **Classroom Assessment: Concepts and Applications** (4th ed.). McGraw-Hill, Boston.
- Alisinanoğlu, F. ve Köksal A. (2000). **Gençlerin ben durumları ve empatik becerilerinin incelenmesi**. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 18:11-16
- Ames, C. & Archer, J. (1988). **Achievement Goals in The Classroom: Students' Learning Strategies and Motivation Processes**. *Journal of Educational Psychology*, 80, 260-267.
- Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (Eds.). (2001). **A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives**. Longman, New York.
- Bacanlı, H. (1999), **Duyuşsal Davranış Eğitimi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Bacanlı, H. (2000), **Gelişim ve Öğrenme**, Nobel Yayınları (3. baskı), Ankara.
- Baç, Murat. (2007). **Epistemoloji**, Ahmet Cevizci (Editör), *Felsefe Ansiklopedisi*, cilt 5, İstanbul: Babil Yayıncılık, s.567-581.
- Bentley, T. (1999), **Yaratıcılık**, Hayat Yayıncılık, İstanbul.
- Berk, R.A. (2000). **Does Humor in Course Tests Reduce Anxiety and Improve Performance?** *College Teaching*, 48, 151-158.
- Biçer, T. (1999), **NLP Kişisel Liderlik**, Beyaz Yayınları, İstanbul.
- Blatner, A. (1991). **Role Dynamics: A Comprehensive Theory of Psychology**. *Journal of Group Psychotherapy, Psychodrama & Sociometry*, 44 (1), 33 – 40.
- Bloom, B. S., Englehart, M. D., Furst, E. J., Hill, W. H., & Krathwohl, D. R. (1956). **Taxonomy of Educational Objectives. The Classification of Educational Goals: Handbook I. Cognitive domain**. David McKay, New York.
- Boydak, H. A. (2001), **Öğrenme Stilleri**, Beyaz Yayınları, İstanbul.
- Bozdoğan, Z. (2003), **Okulda Rehberlik Uygulamaları ve Yaratıcı Drama**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Bransford, J. D., & Vye, N. (1989). A perspective on cognitive research and its implications for instruction. In L.B. Resnick & L.E. Klopfer (Eds.), **Toward The Thinking Curriculum: Current Cognitive Research** (1989 Yearbook of the Association for Supervision and Curriculum Development). Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Burke, K. (1993). **The Mindful School: How to Assess Thoughtful Outcomes**. Palatine, Illinois: IRI/Skylight Publishing, Inc. Pgs. 117-126.
- Bushweller, K. (1997). **Teaching to The Test**. *The American School Board Journal*, September, 20-25.

- Büyükdüvenci, S. (2001). **Eğitim Felsefesine Giriş**. Siyasal Kitabevi:Ankara.
- Cevizci, A. (1996), **Felsefe Sözlüğü**, Ekin Yayınları, Ankara.
- Clements, A. (2007). **Bunun Adı Findel**, (Çeviren: Mine Kazmaoğlu). İstanbul:Günüşiği Kitaplığı.
- Costa, A. L. (2001) **Developing Minds: A Resource Book for Teaching Thinking**- Third Edition, ASCD, USA .
- Cüceloğlu, D. (1991), **İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları**, Remzi Kitabevi (3. Baskı), İstanbul.
- Cüceloğlu, D. (1997), **İyi Düşün Doğru Karar Ver**, Sistem Yay. (20. Baskı), İstanbul.
- Cüceloğlu, D. (1998), **Yeniden İnsan İnsana**, Remzi Kitabevi, 17. Baskı, İstanbul.
- Çüçen, A. K. (1997), **Mantık**, Asa Kitabevi No: 5, Bursa
- Çotuksöken, B. (2000), **Felsefi Söylem Nedir?** İnkılap Yayınları, İstanbul.
- Çotuksöken, B. (2002), **Radyoda Felsefe**, İnkılâp Yayınları, İstanbul.
- De Bono, E. (2004), **Altı Şapkalı Düşünme Tekniği**, Remzi Kitabevi (4. Baskı), İstanbul.
- Direk, N. (2002), **Küçük Prens Üzerine Düşünmek**, Pan Yayıncılık, İstanbul.
- Direk, N. (2006), **Filozof Çocuk**, Pan Yayıncılık, İstanbul.
- Dunning, D., Johnson, K., Ehrlinger, J., & Kruger, J. (2003). **Why People Fail to Recognize Their Own Incompetence**. *Current Directions in Psychological Science*, 12, 83-87.
- Doğanay, A.; Kara, Z. (Nisan 1995), **Düşünmenin Boyutları**, Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:1, Sayı:11, ss25-38.
- Doğanay, A; Karip, E. (Edt.) (2006), **Öğretimde Planlama ve Değerlendirme**, PegemA Yay., Ankara.
- Douglass, N. H. (2001), **Saygı ve Sorumluluk Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar**, (Çev: Özgür Yurttutan, Yener Özden), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Dökmen, Ü. (1988). **Empatinin yeni bir modele dayanarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi**. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 21
- Dökmen, Ü. (1994). **İletişim Çatışmaları ve Empati**. Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Erden, M.; Akman, Y. (1996), **Eğitim Psikolojisi: Gelişim-Öğrenme-Öğretme**, Arkadaş Yayınları, 3. Baskı, Ankara.
- Fisher, R. (1996,) **Stories for Thinking**, Published by Nash Pollock, UK.
- Fisher, R. (2005), **Teaching Children to Think** (2nd ed), Nelson Thornes, UK.
- Fisher, R. (2005), **Teaching Children to Learn** (2nd ed), Nelson Thornes, UK.
- Forman, G., & Kushner, D. (1977). **The Child's Construction of Knowledge**. Belmont, CA: Wadworth Co.
- Gelen, İ. (Mayıs, 2002). **Düşünme ve Öğrenme Sürecinde Bilişsel Farkındalığın Yeri**, Uluslararası Katılımlı 2000'li Yıllarda I. Öğrenme ve Öğretme Sempozyumu Bildirisi, Marmara Üniv. Atatürk Eğit. Fak., İstanbul.

- Gelen, İ. (2003), **Bilişsel Farkındalık Stratejilerinin Türkçe Dersine İlişkin Tutum, Okuduğunu Anlama ve Kalıcılığa Etkisi**, ÇÜ, Sos. Bil. Enst. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana.
- Giritli, İ. (1980). **Kemalist Devrim ve İdeolojisi**. İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Gürbüz, H., Işıklı, Ş. ve Oruç, A. (2007). **İlköğretim Düşünme Eğitimi 6. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı** (Basılmamış), MEB, İlköğretim Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Gürkaynak, İ. ve Diğ. (2003). **Eleştirel Düşünme**, Eğitim Reformu Girişimi, İstanbul
- Gürkaynak, İ. ve diğerleri. (1998). **Yurttaş Olmak İçin...**, Umut Vakfı Yayınları:İstanbul.
- Haladyna, T. M., Downing, S. M., & Rodriguez, M. C. (2002). **A Review of Multiple-Choice Item-Writing Guidelines for Classroom Assessment**. *Applied Measurement in Education*, 15, 309-334.
- Hart, D. (1994). **Authentic Assessment: A Handbook for Educators from The Assessment Bookshelf Series**. NY: Addison-Wesley Publishing Co. Pg. 66.
- Hece Dergisi.(2005). **Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı**, Öncü Basımevi, Ankara.
- İpşiroğlu, Z. (1989) **Düşünmeyi Öğrenme ve Öğretme**, Afa Yayıncılık, İstanbul.
- Karasar, N. (1994). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Ankara: 3 A Araştırma Eğitim ve Danışmanlık.
- Kazancı, O. (1989), **Eğitimde Eleştirel Düşünme ve Öğretimi**, Kazancı Hukuk Yayınları, No:7, Ankara.
- Knox, A. B. (1987), **Developing Critical Thinking**, Jossey- Bass Pub., San Francisco, USA.
- Kurktan, A. (2000), **Türk Milletinin Manevi Değerleri**, Milli Eğitim Basımevi, Eğitim Dizisi:39, İstanbul.
- Küçükahmet, L. (1997), **Eğitim Programları ve Öğretim**, Gazi Kitabevi, Ankara
- Lipman, M. ve Sharp, A., M. (1980), **Social Inquiry**, Institute for the Advancement of Philosophy for Children, Universal Diversified Services, Inc., USA.
- Lipman, M. ve diğerleri. (1984), **Philosophical Inquiry**, The First Mountain Foundation for the Institute for the Advancement of Philosophy For Children. University Press of America, Inc.
- Lipman, M. ve Sharp, A., M. (1984), **Looking for Meaning**, The First Mountain Foundation for the Institute for the Advancement of Philosophy For Children. University Press of America, Inc.
- Lipman, M. ve Sharp, A., M. (1985), **Ethical Inquiry**, The First Mountain Foundation for the Institute for the Advancement of Philosophy For Children. University Press of America, Inc.
- Lipman, M. ve Sharp, A., M. (1986). **Wondering at the World**, The First Mountain Foundation for the Institute for the Advancement of Philosophy For Children. University Press of America, Inc.
- Lipman, M. ve Sharp, A., M. (2003). **Thinking in Education**, Cambridge University Press.,UK.
- Manning, B. H; Payne, B. D. (1996), **Self-Talk for Teacher and Students: Metacognitive Strategies for Personal and Classroom Use**, Allyn & Bacon Pub., USA.
- Marzano, R. J.; Arredondo, D. E. (1986), **Tactics for Thinking**, ASCD Pub., Alexandria, USA.

- Marzano, R. J.; Brandt, R. S.; Hughes, C. S.; Jones, B. F.; Presseisen, B. Z.; Rankin, S. C. and Suhor, C. (1988), **Dimension of Thinking: A Framework for Curriculum and Instruction**, ASCD Publication, Alexandria, USA.
- McMorris, R. F., Boothroyd, R. A., & Pietrangelo, D. J. (1997). **Humor in Educational Testing: A Review And Discussion**. *Applied Measurement in Education*, 10, 269-297.
- MEB.(2007). **İlköğretim Düşünme Eğitimi (6,7,8.Sınıf) Öğretim Programı**. Devlet Kitapları Müdürlüğü:Ankara.
- Mengüşoğlu, T. (2003), **Felsefeye Giriş**. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Meyer, C. A. (1992). **What's The Difference Between Authentic and Performance Assessment?** *Educational Leadership*, 49, 39-40.
- Morgan, C.T. (1991), **Psikolojiye Giriş**, (Çev. Arıcı ve ark.), Hacettepe Üniv. Psikoloji Bölümü Yayınları No:1, Ankara.
- Murphy, N. (1994). **Authentic Assessment for the Learning Cycle Model in Schafer, L** (ed.) (1994). Columbus Ohio: ERIC Clearinghouse for Science, Mathematics, and Environmental Education. Pgs. 18-20.
- Murphy, N. Cowan, M., and Cantrell, D. (1993). **Authentic Assessment in Environmental Education**. Unpublished paper presented at the 1993 Conference of the North American Association of Environmental Education. Pgs. 27-32.
- Nightingale, P. et al (1996). **Assessing Learning in Universities, Kensington**, New South Wales: University of New South Wales Pres.
- Öner, N. (1991), **Klasik Mantık**, Altıncı Baskı, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay: No: 191 Ankara.
- Öncül, R. (2000), **Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü: Sözlük Dizisi**, MEB Yayınları, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi:1220, İstanbul.
- Özden, Y. (1997), **Öğrenme ve Öğretme, Yaratıcılığı Geliştirme, Düşünmeyi Öğrenme, Öğrenme Biçimleri**, Pegem Yay., Ankara.
- Özden, Y. (2002), **Kendini Keşfet Tanı Geliştir Gerçekleştir**, PegemA Yay., Ankara.
- Özkalp, E. (Edt.) (1994), **Davranış Bilimlerine Giriş (II. Fasikül)**, Anadolu Üniv. Yay. No: 173, Eskişehir.
- Özlem, D. (1991), **Mantık**, Ara Yayıncılık, İstanbul.
- Peseschkian, N. (1998). **Doğu Hikayeleriyle Psikoterapi**, Beyaz Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- Refik, İ. (2002), **Başarı Üzerine Söz Cevherleri**, Erkam Matbaası, 2. Baskı, İstanbul.
- Saban, A. (2000), **Öğrenme Öğretme Süreci, Yeni Teori ve Yaklaşımlar**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Selçuk, Z. (1994), **Eğitim Psikolojisi**, Atlas Kitabevi (5. Basım), Ankara.
- Senemoğlu, N. (2001), **Gelişim, Öğrenme ve Öğretim**, Gazi Kitabevi (3. Basım), Ankara.

- Şahinel, S. (2002), **Eleştirel Düşünme**, PegemA Yay., Ankara.
- Stiggins, R. J. (1987). **The Design and Development of Performance Assessments**. *Educational Measurement: Issues and Practice*, 6, 33-42.
- Taylan, N. (1988). Mantık, 2. Baskı, Marifet Yay.: İstanbul.
- Türk Dil Kurumu (2005), **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Türk Dil Kurumu (2005), **Yazım Kılavuzu**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Üstündağ, T. (2003), **Yaratıcılığa Yolculuk**, PegemA Yay. (2. Baskı), Ankara.
- Ünver, G. (2003), **Yansıtıcı Düşünme**, PegemA Yay., Ankara.
- Wiggins, G. P., & McTighe, J. (2006). **Examining The Teaching Life**. *Educational Leadership*, 63, 26-29.
- Wispe L. (1987). **“History of the Concept of Empathy”**, in N. Einsenberg & J. Strayer (eds). *Empathy and Its Development*. Cambridge University Press, 17 – 37.
- Wittrock, M. C. (1991). **Testing and Recent Research in Cognition**. In M.C. Wittrock & E.L. Baker (Eds.), *Testing and cognition*. Englewood Cliffs: NJ: Prentice-Hall.
- Worthen, B. R., White, K. R., Fan, X., & Sudweeks, R. R. (1999). **Measurement And Assessment in Schools**. Longman, New York.
- Yalsızuçanlar, S. (2005). **Mevlana’dan Öyküler**, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Yavuz, K. E. (2005), **Yeniden Yapılanan Sınıflar İçin Aktif Öğrenme Yöntemleri**, Ceceli Yay. Eğitim Dizisi-9, Ankara.
- Yavuzer, H. (2000), **Eğitim ve Gelişim Özellikleri ile Okul Çağı Çocuğu**, Remzi Kitabevi (5. Basım), İstanbul.
- Yılmaz, H. (2001), **Öğretmenim, Lütfen Bu Kitabı Okur musun?**, Çizgi Kitabevi, 2. Basım

Yararlanılan Gazete ve Web siteleri

- www.mciunix.mciu.k12.pa.us (18.10. 2006).
- www.saskschools.ca (06.04.2007).
- www.parkview.ps.yrdsb.edu.on.ca (06.04.2007).
- www.nipissingu.ca (06.04.2007).
- www.zevneporal.com 8 Haziran 2006- Cumhuriyet, (18.07.2008).
- www.milliyet.com.tr Taha Akyol, (18.07.2008).
- www.arsiv.sabah.com.tr Ayşegül Sönmez, (18.07.2008).
- www.derki.com Puslu Kıtalar Atlası-İhsan Oktay Anar, (18.07.2008).
- www.bilgipasaji.com (23.06.2008).
- www.bigbang.gen.tr Big Bang Teorisine Kadarki Bilim Tarihi, Caner Taslaman, (27.07.2006).
- www.milliyet.com (25. 08.2006).
- www.fenokulu.net (30.08.2008).
- www.gencisbb.net (18.08.2008).
- www.cs.brown.edu (2006).
- Cumhuriyet Gazetesi.(25 Ocak 2004).
- www.inceespri.com (15.05.2006).
- www.phil.boun.edu.tr (20 Ekim 2007).
- www.fikrabil.com (32.11.2007).
- www.cartoonstock.com (14.08.2008).
- www.kisiselbasari.com Mehmet Teber, (20.06.2008).
- www.felsefevi.net (17.07.2008).
- www.turkceogretmeni (24.04.2007).
- www.forum.kanka.net (27.06.2008).
- www.istockphoto.com (27.06.2008).
- www.louisrosenfeld.com (17.05.2007).
- www.forumTempo.com (12.07.2008).
- www.blog.wolkanca.com (12.07.2008).
- www.galeri.internethaber.com (20.06.2008).
- www.halbanpublishers.com (28.06.2008).
- www.byegm.gov.tr (16.06.2008).
- www.cankaya.gov.tr (16.06.2008).
- www.hurarsiv.hurriyet.com.tr Şükrü Kızılot'un (9 Kasım 2003) tarihli yazısı.
- www.ageworks.com (14.04.2008).
- www.youthlearn.org. (25.06.2008).
- www.aku.edu.tr. Elif CÖNK, Bilginin Alanı, Kapsamı ve Sınırları Pozitivizm, Yeni Pozitivizm ve Analitik Felsefe, (10.10.2006).
- www.kongar.org, (22.07.2008).
- www.canim.net (6 Şubat 2008).
- www.kenthaber.com , (6 Ekim 2007).
- www.haber7.com. (09 Ekim 2007).
- www.konya.gov.tr (04 Nisan 2008).
- www.nasrettinhoca.org. (04 Nisan 2008).
- www.yenimesaj.com.tr (13.09.2005).
- www.tsk.mil.tr (21.11.2007).
- www.gnh.vcn.bc.ca. (16 Nisan 2008).
- www.specialkidstoday.com (16 Nisan 2008).
- www.grandparentstoday.com (16 Nisan 2008).
- www.onsayfa.com (23.12.2008).
- www.tastarak.wordpress.com (09.2006).
- www.sosyalhizmetuzmani.org (24/10/2007).
- www.ucansupurge.org (24/10/2007).
- www.halukakcam.com (24/10/2007).
- www.fedu.metu.edu.tr (24/10/2007).
- www.stad.adu.edu.tr (24/10/2007).
- www.ekodialog.com (20.05.2008).
- www.atasozleri.com (06.06.2008).
- www.makina-market.com.tr (18.06.2008).
- www.aydincik.com (04.02.2008).
- www.biliminsani.blogcu.com. (07.07.2008).
- www.ezicafe.org. (15.08.2008).

NOTLARIM/DÜŞÜNCELERİM

[illegible]

NOTLARIM/DÜŞÜNCELERİM

This image shows a full page of primary-ruled paper. It features approximately 28 horizontal dotted lines spaced evenly down the page, providing a guide for handwriting practice. The paper is otherwise blank, with no margins or additional markings.

DÜŞÜNME EĞİTİMİ 6-8 SINIFLAR ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABI
GERİ BİLDİRİM FORMU

Bu form, aşağıda sıralanmış başlıklara ilişkin Öğretmen Kılavuz Kitabı ile ilgili dönüt almak ve hataların kitap yazarları tarafından hızlı bir şekilde düzeltilmesini sağlamak için hazırlanmıştır.

Bu formu doldurduktan sonra, **MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Eğitim Öğretim ve Program Dairesi İlköğretim Düşünme Eğitimi Komisyonu Teknikokullar/Ankara** adresine veya **dusunmeegitimi@meb.gov.tr** adresine elektronik posta adresine gönderiniz.

Öğretmen Görüşleri ve Tespit Edilen Hatalar / Gerekçeleri	Sayfa Numarası	Paragraf Numarası (Üstten)	Paragraftaki Satır Numarası (Üstten)
Dil, anlatım ve içerik açısından;			
Etkinliklerin anlaşılabilirliği ve sınıf seviyesine uygunluğu açısından;			
Etkinliklere ilişkin öğretmen sayfasındaki yönlendirme ve açıklamalar açısından;			

Öğretmen Görüşleri ve Tespit Edilen Hatalar / Gerekçeleri	Sayfa Numarası	Paragraf Numarası (Üstten)	Paragraftaki Satır Numarası (Üstten)
Görsellerin içeriğe uygunluğu ve katkısı açısından;			
Ölçme ve değerlendirme açısından;			
Dizgi ve baskı hataları açısından;			
Yazım ve noktalama açısından;			

